

REPUBLIKA SLOVENIJA
DRŽAVNI ZBOR

NASTAJANJE SLOVENSKE USTAVE

IZBOR GRADIV KOMISIJE ZA USTAVNA VPRAŠANJA
(1990 – 1991)

I. zvezek

December 2001

NASTAJANJE SLOVENSKE USTAVE

**Izbor gradiv Komisije za ustavna vprašanja
1990 – 1991**

I. zvezek

Urednika:

dr. Miro Cerar
Gorazd Perenič

Sodelavca urednikov:

Primož Gorkič
Vasja Lutar

Pri urejanju gradiva so sodelovali:

Tina Bernik, Mateja Böhm, Andrej Breznik, Damir Čopi, Petruša Jager, Klemen Jaklič,
Uroš Jakopič, Katarina Krapež, Aleš Malerič, Jurij Novak, Vesna Ravnik, Ana Rigler

Ljubljana, december 2001

CIP - Kataložni zapis o publikaciji
Narodna in univerzitetna knjižnica, Ljubljana

342.4(497.4)"1990/1991"

NASTAJANJE slovenske ustave : izbor gradiv Komisije za ustavna vprašanja (1990-1991) / [uredila Miro Cerar in Gorazd Perenič]. - Ljubljana : Državni zbor Republike Slovenije, 2001. - (Knjižna zbirka Državnega zbora Republike Slovenije)

ISBN 961-6415-01-8

1. Cerar, Miro, ml.

115674920

Zbornik "Nastajanje slovenske ustave" sodi v knjižno zbirko Državnega zbora Republike Slovenije, ki jo izdaja Oddelek DZ RS za informiranje

Urednik zbirke: Janez Pezelj

Urednika zbornika: dr. Miro Cerar in Gorazd Perenič

Naslov zbornika: Nastajanje slovenske ustave

Naslov izdajatelja: Državni zbor Republike Slovenije, Šubičeva 4, Ljubljana

Telefonska številka: 01/47-89-717

Produkcija: Oddelek Državnega zbora Republike Slovenije za informiranje

Oblikovanje in priprava za tisk: Multigraf, d.o.o., Ljubljana

Tisk: Tiskarna Državnega zbora Republike Slovenije

Naklada: 550 izvodov

Zbornik lahko poiščete tudi na elektronskem naslovu: www.dz-rs.si

VSEBINA ZBORNIKA

I. ZVEZEK

Uvod

Uredniško pojasnilo

Odlok o ustanovitvi Komisije Skupščine Republike Slovenije za ustavna vprašanja (1991)

Sestava Komisije Skupščine Republike Slovenije za ustavna vprašanja in temeljne faze nastajanja slovenske ustave (1990-1991)

PRVI DEL

1. Ustava Republike Slovenije in Ustavni zakon za izvedbo Ustave Republike Slovenije (Uradni list RS, št. 33/91-I)

2. Osnutki in predlogi Ustave Republike Slovenije in Ustavnega zakona za izvedbo Ustave Republike Slovenije

- 2.1. Predlog, da se začne postopek za sprejem ustave Republike Slovenije (25.6.1990)
- 2.2. Delovni osnutek Ustave Republike Slovenije (31.8.1990)
- 2.3. Osnutek Ustave Republike Slovenije (12.10.1990)
- 2.4. Predlog Ustave Republike Slovenije (12.12.1991)
- 2.5. Predlog Ustave Republike Slovenije - dodatek (19.12.1991)
- 2.6. Predlog Ustavnega zakona za izvedbo Ustave Republike Slovenije (12.12.1991)
- 2.7. Predlog Ustavnega zakona za izvedbo Ustave Republike Slovenije - dodatek (19.12.1991)

DRUGI DEL

Razprave k osnutkom in predlogom

1. O izhodiščih za delo Komisije za ustavna vprašanja

- 1.1. Razprava k Predlogu, da se začne postopek za sprejem ustave Republike Slovenije

1.2. Razprava o delu Komisije za ustavna vprašanja

2. Razprava k osnutkom in predlogom Ustave Republike Slovenije

2.1. Preambula

2.2. Prvo poglavje: Splošne določbe

1. člen (Slovenija je demokratična republika)
2. člen (pravna in socialna država)
3. člen (samoodločba, suverenost ljudstva in delitev oblasti)
4. člen (ozemeljska enotnost države)
5. člen (varstvo človekovih pravic, avtohtonih narodnih skupnosti, Slovencev v tujini ter narodnega bogastva)
6. člen (grb, zastava, himna)
7. člen (ločitev države in verskih skupnosti)
8. člen (spoštovanje mednarodnega prava)
9. člen (lokalna samouprava)
10. člen (glavno mesto)
11. člen (uradni jezik)
12. člen (državljanstvo)
13. člen (pravice tujcev)

II. ZVEZEK

2.3. Drugo poglavje: Človekove pravice in temeljne svoboščine

14. člen: Enakost pred zakonom
15. člen: Uresničevanje in omejevanje pravic
16. člen: Začasna razveljavitev in omejitev pravic
17. člen: Nedotakljivost človekovega življenja
18. člen: Prepoved mučenja
19. člen: Varstvo osebne svobode
20. člen: Odreditev in trajanje pripora
21. člen: Varstvo človekove osebnosti in dostojanstva
22. člen: Enako varstvo pravic
23. člen: Pravica do sodnega varstva
24. člen: Javnost sojenja
25. člen: Pravica do pravnega sredstva
26. člen: Pravica do povračila škode
27. člen: Domneva nedolžnosti
28. člen: Načelo zakonitosti v kazenskem pravu

29. člen: Pravna jamstva v kazenskem postopku
30. člen: Pravica do rehabilitacije in odškodnine
31. člen: Prepoved ponovnega sojenja o isti stvari
32. člen: Svoboda gibanja
33. člen: Pravica do zasebne lastnine in dedovanja
34. člen: Pravica do osebnega dostojanstva in varnosti
35. člen: Varstvo pravic zasebnosti in osebnostnih pravic
36. člen: Nedotakljivost stanovanja
37. člen: Varstvo tajnosti pisem in drugih občil
38. člen: Varstvo osebnih podatkov
39. člen: Svoboda izražanja
40. člen: Pravica do popravka in odgovora
41. člen: Svoboda vesti
42. člen: Pravica do zbiranja in združevanja
43. člen: Volilna pravica
44. člen: Sodelovanje pri upravljanju javnih zadev
45. člen: Pravica do peticije
46. člen: Pravica do ugovora vesti
47. člen: Izročitev
48. člen: Pribežališče
49. člen: Svoboda dela
50. člen: Pravica do socialne varnosti
51. člen: Pravica do zdravstvenega varstva
52. člen: Pravice invalidov
53. člen: Zakonska zveza in družina
54. člen: Pravice in dolžnosti staršev
55. člen: Svobodno odločanje o rojstvih otrok
56. člen: Pravice otrok
57. člen: Izobrazba in šolanje
58. člen: Avtonomnost univerze in drugih visokih šol
59. člen: Svoboda znanosti in umetnosti
60. člen: Pravice iz ustvarjalnosti
61. člen: Izražanje narodne pripadnosti
62. člen: Pravica do uporabe svojega jezika in pisave
63. člen: Prepoved spodbujanja k neenakopravnosti in nestrpnosti ter prepoved spodbujanja k nasilju in vojni
64. člen: Posebne pravice avtohtone italijanske in madžarske narodne skupnosti v Sloveniji
65. člen: Položaj in posebne pravice romske skupnosti v Sloveniji

2.4. Tretje poglavje: Gospodarska in socialna razmerja

- 66. člen: Varstvo dela
- 67. člen: Lastnina
- 68. člen: Lastninska pravica tujcev
- 69. člen: Razlastitev
- 70. člen: Javno dobro in naravna bogastva
- 71. člen: Varstvo zemljišč
- 72. člen: Zdravo življenjsko okolje
- 73. člen: Varovanje naravne in kulturne dediščine
- 74. člen: Podjetništvo
- 75. člen: Soodločanje
- 76. člen: Sindikalna svoboda
- 77. člen: Pravica do stavke
- 78. člen: Primerno stanovanje
- 79. člen: V Sloveniji zaposleni tujci

III. ZVEZEK

2.5. Četrto poglavje: Državna ureditev

- a) Državni zbor
 - 80. člen: Sestava in volitve
 - 81. člen: Mandatna doba državnega zbora
 - 82. člen: Poslanci
 - 83. člen: Poslanska imuniteta
 - 84. člen: Predsednik državnega zbora
 - 85. člen: Zasedanja državnega zbora
 - 86. člen: Odločanje
 - 87. člen: Zakonska pristojnost državnega zbora
 - 88. člen: Zakonska iniciativa
 - 89. člen: Zakonodajni postopek
 - 90. člen: Zakonodajni referendum
 - 91. člen: Razglasitev zakona
 - 92. člen: Vojno in izredno stanje
 - 93. člen: Parlamentarna preiskava
 - 94. člen: Poslovnik državnega zbora
 - 95. člen: Nagrajevanje poslancev
- b) Državni svet
 - 96. člen: Sestava

- 97. člen: Pristojnosti državnega sveta
- 98. člen: Volitve
- 99. člen: Odločanje
- 100. člen: Nezdržljivost funkcije in imuniteta
- 101. člen: Poslovnik državnega sveta

c) Predsednik republike

- 102. člen: Funkcija predsednika republike
- 103. člen: Volitve predsednika republike
- 104. člen: Prisega predsednika republike
- 105. člen: Nezdržljivost funkcije predsednika republike
- 106. člen: Nadomeščanje predsednika republike
- 107. člen: Pristojnosti predsednika republike
- 108. člen: Uredbe z zakonsko močjo
- 109. člen: Odgovornost predsednika republike

č) Vlada

- 110. člen: Sestava vlade
- 111. člen: Volitve predsednika vlade
- 112. člen: Imenovanje ministrov
- 113. člen: Prisega vlade
- 114. člen: Organizacija vlade
- 115. člen: Prenehanje funkcije predsednika in ministrov vlade
- 116. člen: Nezaupnica vladi
- 117. člen: Zaupnica vladi
- 118. člen: Interpelacija
- 119. člen: Obtožba zoper predsednika vlade in ministre

d) Uprava

- 120. člen: Organizacija in delo uprave
- 121. člen: Naloge upravnih organov
- 122. člen: Zaposlitev v upravnih službah

e) Obramba države

- 123. člen: Dolžnost sodelovanja pri obrambi države
- 124. člen: Obramba države

f) Sodstvo

- 125. člen: Neodvisnost sodnikov
- 126. člen: Ureditev in pristojnosti sodišč
- 127. člen: Vrhovno sodišče
- 128. člen: Udeležba državljanov pri izvajanju sodne oblasti

- 129. člen: Trajnost sodniške funkcije
- 130. člen: Izvolitev sodnikov
- 131. člen: Sodni svet
- 132. člen: Prenehanje in odvzem sodniške funkcije
- 133. člen: Nezdržljivost sodniške funkcije
- 134. člen: Imuniteta sodnika

g) Državno tožilstvo

- 135. člen: Državni tožilec
- 136. člen: Nezdržljivost funkcije državnega tožilca

h) Odvetništvo in notariat

- 137. člen: Odvetništvo in notariat

2.6. Peto poglavje: Samouprava

a) Lokalna samouprava

- 138. člen: Uresničevanje lokalne samouprave
- 139. člen: Občina
- 140. člen: Delovno področje samoupravnih lokalnih skupnosti
- 141. člen: Mestna občina
- 142. člen: Dohodki občine
- 143. člen: Širše samoupravne lokalne skupnosti
- 144. člen: Nadzor državnih organov

b) Druga samouprava

- 145. člen: Samouprava na področju družbenih dejavnosti

2.7. Šesto poglavje: Javne finance

- 146. člen: Financiranje države in lokalnih skupnosti
- 147. člen: Davki
- 148. člen: Proračun
- 149. člen: Krediti v breme države
- 150. člen: Računsko sodišče
- 151. člen: Imenovanje članov računskega sodišča
- 152. člen: Centralna banka

2.8. Sedmo poglavje: Ustavnost in zakonitost

- 153. člen: Usklajenost pravnih aktov
- 154. člen: Veljavnost predpisov in njihovo objavljanje

- 155. člen: Prepoved povratne veljave pravnih aktov
- 156. člen: Postopek za oceno ustavnosti
- 157. člen: Upravni spor
- 158. člen: Pravnomočnost
- 159. člen: Varuh človekovih pravic in temeljnih svoboščin

2.9. Osmo poglavje: Ustavno sodišče

- 160. člen: Pristojnosti ustavnega sodišča
- 161. člen: Razveljavitev zakona
- 162. člen: Postopek pred ustavnim sodiščem
- 163. člen: Sestava in volitve
- 164. člen: Predčasna razrešitev ustavnega sodnika
- 165. člen: Mandat sodnikov
- 166. člen: Nezdržljivost funkcije
- 167. člen: Imuniteta

2.10. Deveto poglavje: Postopek za spremembo ustave

- 168. člen: Predlog za začetek postopka
- 169. člen: Akt o sprejemu ustave
- 170. člen: Potrditev spremembe ustave na referendumu
- 171. člen: Razglasitev spremembe ustave

2.11. Deseto poglavje: Prehodne in končne določbe

- 172. člen
- 173. člen
- 174. člen

3. Razprava k predlogu Ustavnega zakona za izvedbo Ustave Republike Slovenije

DODATEK

1. Razlaga Osnutka Ustave Republike Slovenije

2. Razlaga Predloga Ustave Republike Slovenije

KAZALO

I. zvezka

Uvod	13
Uredniško pojasnilo	15
Odlok o ustanovitvi Komisije Skupščine Republike Slovenije za ustavna vprašanja (1991)	17
Sestava Komisije Skupščine Republike Slovenije za ustavna vprašanja in temeljne faze nastajanja slovenske ustave (1990-1991)	19
PRVI DEL	21
1. Ustava Republike Slovenije in Ustavni zakon za izvedbo Ustave Republike Slovenije (Uradni list RS, št. 33/91-I)	23
2. Osnutki in predlogi Ustave Republike Slovenije in Ustavnega zakona za izvedbo Ustave Republike Slovenije	61
2.1. Predlog, da se začne postopek za sprejem ustave Republike Slovenije (25.6.1990)	63
2.2. Delovni osnutek Ustave Republike Slovenije (31.8.1990)	69
2.3. Osnutek Ustave Republike Slovenije (12.10.1990)	103
2.4. Predlog Ustave Republike Slovenije (12.12.1991)	141
2.5. Predlog Ustave Republike Slovenije - dodatek (19.12.1991)	175
2.6. Predlog Ustavnega zakona za izvedbo Ustave Republike Slovenije (12.12.1991)	185
2.7. Predlog Ustavnega zakona za izvedbo Ustave Republike Slovenije - dodatek (19.12.1991)	187
DRUGI DEL	
Razprave k osnutkom in predlogom	189
1. O izhodiščih za delo Komisije za ustavna vprašanja	191

1.1. Razprava k Predlogu, da se začne postopek za sprejem ustave Republike Slovenije	193
1.2. Razprava o delu Komisije za ustavna vprašanja	199
2. Razprava k osnutkom in predlogom Ustave Republike Slovenije	231
2.1. Preambula k Ustavi Republike Slovenije	233
2.1. Prvo poglavje: Splošne določbe	247
1. člen (Slovenija je demokratična republika)	247
2. člen (pravna in socialna država)	250
3. člen (samoodločba, suverenost ljudstva in delitev oblasti)	258
4. člen (ozemeljska enotnost države)	281
5. člen (varstvo človekovih pravic, avtohtonih narodnih skupnosti, Slovencev v tujini ter narodnega bogastva)	282
6. člen (grb, zastava, himna)	299
7. člen (ločitev države in verskih skupnosti)	305
8. člen (spoštovanje mednarodnega prava)	315
9. člen (lokalna samouprava)	322
10. člen (glavno mesto)	324
11. člen (uradni jezik)	326
12. člen (državljanstvo)	331
13. člen (pravice tujcev)	334

Uvod

Ustava Republike Slovenije iz leta 1991 je eden najpomembnejših dokumentov v zgodovini slovenskega naroda. Na eni strani pomeni utrditev in nadgradnjo slovenske državne suverenosti, ki jo je 25. junija 1991 slovenska skupščina vzpostavila s sprejetjem Temeljne ustavne listine o samostojnosti in neodvisnosti Republike Slovenije, na drugi strani pa pomeni zagotovitev temeljev demokratičnega političnega sistema, s poudarkom na varstvu človekovih pravic in temeljnih svoboščin. Ob deseti obletnici sprejema ustave je ob tem mogoče tudi ugotoviti, da ostaja v času bolj ali manj težavnih procesov izgrajevanja nove politične, ekonomske, pravne, socialne in drugačne ureditve prav ustava ključni garant politične in pravne stabilnosti, zato se je ob tej priliki še posebej primerno ozreti tudi nazaj, v čas njenega nastajanja. To je bil čas velikih političnih vizij, pričakovanj in dejanj ter hkrati čas strahu pred nepredvidljivimi odzivi takratne jugoslovanske oblasti in njenega represivnega aparata na slovensko plebiscitarno odločitev za samostojno Slovenijo. V tem negotovem času je ustavna komisija takratne slovenske skupščine sestavljala besedilo bodoče ustave, ki je kasneje pomenila "osebno izkaznico", s katero je Slovenija samostojno vstopila v svet mednarodnih odnosov ter uredila pravne in politične temelje sožitja svojih državljanov.

Pričujoči izbor gradiv komisije za ustavna vprašanja je prvi večji korak v smeri zagotovitve celovitega in sistematičnega pregleda dokumentov in gradiv, ki so bila tako ali drugače izoblikovana v procesu nastajanja nove slovenske ustave, oziroma so ta proces pogojevala, usmerjala in sooblikovala. Izbor zajema predvsem pretežni del magnetogramov Komisije Skupščine Republike Slovenije za ustavna vprašanja iz obdobja 1990 - 1991, iz katerih je razvidna razprava komisije o posameznih vsebinskih sklopih ustavnega besedila, hkrati pa so v izbor vključena tudi besedila Ustave Republike Slovenije (Ur.l.RS, št.33/91-I) ter tistih ustavnih osnutkov in predlogov, ki so predstavljali ključne formalne podlage in mejnike v ustavni razpravi. Pričujoči izbor torej ne zajema razprav ter dokumentov in gradiv iz ustavne razprave, ki je v obdobju 1990 in 1991 privedla do sprejetja t.i. "osamosvojitvenih" ustavnih amandmajev k ustavi iz leta 1974 (ustavni amandmaji XCVI do XCVIII, Ur.l.RS, št.35/90, ter ustavni amandma XCIX, Ur.l.RS, št. 7/91), do sprejetja Temeljne ustavne listine o samostojnosti in neodvisnosti Republike Slovenije (Ur.l.RS, št.1/91-I) in njenih spremnih aktov ter kasneje, v letu 1992, do uzakonitve volilnega sistema, prav tako pa tudi ne zajema razprav in gradiv iz kasnejšega obdobja, ko je bila nova slovenska ustava dvakrat spremenjena oziroma dopolnjena (spremembi oziroma dopolnitvi 68. in 80. člena ustave, Ur.l.RS, št. 42/97 in Ur.l.RS, št.66/2000). Kljub temu, da bo tako v prihodnjih letih potrebno še veliko dela, da bo zbirka "Nastajanje slovenske ustave" dokončno zaokrožena, da bo torej zajela še preostala gradiva in dokumente, ki so bistveno vplivali na omenjeni proces nastajanja ustave, pa je treba ob tem hkrati ponovno poudariti, da je pričujoča zbirka vsekakor ključni korak na tej zahtevni poti.

Zbiranje gradiv in njihovo smiselno razvrščanje po ustavni sistematiki je bilo povezano z več težavami. Ker se arhivska gradiva ustavne komisije iz let 1990 - 1991 niso ohranila v elektronski obliki, je bilo treba vse arhivirane magnetograme, na katerih so zabeležene razprave te komisije, ponovno vnesti (prepisati) v elektronsko obliko, nato temeljito preveriti natančnost zapisov ter le-te nenazadnje sistematično razvrstiti po vsebinskih sklopih, v katere so v logičnem sosledju vključena tudi različna ustavna besedila (delovni in formalni osnutki in predlogi ustave). Pri prebiranju posameznih razprav ustavne komisije je treba ob tem upoštevati, da je ta pogosto razpravljala tudi o parcialnih delovnih gradivih, ki so bila predložena v razpravo "ad hoc", s strani posameznih podskupin ustavne komisije, strokovnjakov ali članov komisije, pri čemer se nekatera od teh gradiv niso ohranila. Poleg tega se nekatere seje posameznih podskupin ustavne komisije ter nekaterih koordinacijskih in drugih delovnih sestankov, na katerih so občasno delali člani komisije, niso redno snemale ali stenografirale, zato o njih ni ustreznih zapisov. Kljub vsemu temu in nekaterim drugim spremljajočim težavam pri sestavljanju pričujočega izbora gradiv, pa je mogoče reči, da gre pri tem izboru za obsežen avtentični prikaz številnih ključnih delov ustavne razprave in temeljnih stopenj na poti oblikovanja besedila ustave.

Zaradi zagotovitve avtentičnosti besedila, upošteva tudi njegov velik obseg in relativno širok krog razpravljavcev, ki so bili udeleženi v razpravi v ustavni komisiji, so v izboru predstavljeni neredigirani oziroma nelektorirani zapisi (magnetogrami) ustavne komisije, tj. takšni, kot so originalno shranjeni v arhivu državnega zbora. Tudi oblikovanje besedila je takšno, da v čim večji meri sledi izvorni obliki ustavnih aktov in zapisov razprav ustavne komisije. Na ta način se sicer še posebej pri zapisih razprav ustavne komisije pojavljajo številna jezikovna neskladja oziroma nepravilnosti, vendar pa le-teh po eni strani ni dopustno spreminjati brez avtorizacije razpravljavcev (kar bi bila glede na možno dinamiko urejanja gradiv zaenkrat nerealna zahteva), po drugi strani pa bi korenitejša redakcija in avtorizacija besedila utegnila marsikje celo bolj ali manj spremeniti ali zamegliti avtentične razprave in njihova sporočila. Pričujoči izbor ustavnih razprav in gradiv se je zato v dilemi med zahtevo po čim večji jezikovni in oblikovni dovršenosti besedila ter zahtevo po čim večji verodostojnosti predstavitve zgodovinskih gradiv, nagnil v prid slednji.

Urednika in njuni sodelavci so pričujoči izbor gradiv pripravili ob vsestranski podpori generalnih sekretarjev državnega zbora Jožice Velišček in Bogdana Biščka ter s pomočjo služb državnega zbora - informacijsko-dokumentacijskega sektorja z operaterskim servisom in tiskarno ter oddelka za informiranje. Obema generalnima sekretarjema ter vsem delavcem omenjenih služb, ki so pripomogli k izdaji pričujočega dela, se urednika za podporo in pomoč pri delu najlepše zahvaljujeva in upava, da se bo projekt "Nastajanje slovenske ustave" v prihodnjih letih uspešno nadaljeval in dograjeval!

Dr. Miro Cerar
Gorazd Perenič

Uredniško pojasnilo

V pričujočem izboru gradiv so dobesedni zapisi razprav Komisije Skupščine Republike Slovenije za ustavna vprašanja predstavljeni v neavtorizirani ter neredigirani oziroma nelektorirani obliki. Ti zapisi so sistematizirani glede na vsebino in zaporedje ustavnih določb, na katere se nanašajo. Izbor gradiv zajema obdobje 1990-1991 in še ni popoln.

Razprave Komisije za ustavna vprašanja so razčlenjena po posameznih vsebinskih sklopih. Na nekaterih mestih se te razprave nanašajo na različna "ad hoc" delovna gradiva, ki so bila komisiji predložena s strani njenih posameznih podskupin, različnih strokovnjakov, članov komisije in drugih, pri čemer se nekatera od teh gradiv niso ohranila.

Odlok o ustanovitvi Komisije Skupščine Republike Slovenije za ustavna vprašanja (1991)

Na podlagi 335., 369., 438. člena ustave Republike Slovenije, amandmaja LXXXVIII in drugega odstavka 1. točke amandmaja LXXII k ustavi Republike Slovenije ter 145., 168. in 259. člena poslovnika v zvezi s 1. členom začasnega poslovnika Skupščine Republike Slovenije je Skupščina Republike Slovenije na sejah Družbenopolitičnega zbora, Zbora občin in Zbora združenega dela dne 13. junija 1990 sprejela

ODLOK

o ustanovitvi, nalogah, sestavi in številu članov Komisije Skupščine Republike Slovenije za ustavna vprašanja

I

Ustanovi se Komisija Skupščine Republike Slovenije za ustavna vprašanja.
Komisija za ustavna vprašanja:

- spremlja uresničevanje ustave;
- obravnava predloge pooblaščenih predlagateljev za začetek postopka za spremembo ustave;
- obravnava pobude za spremembo ustave in predlaga zborom začetek postopka za spremembo ustave;
- pripravi in predlaga zborom Skupščine Republike Slovenije osnutek in predlog besedila sprememb ustave Republike Slovenije;
- sodeluje pri pripravi sprememb ustave SFRJ in pripravi predlog stališč Skupščine Republike Slovenije;
- sodeluje pri vodenju javne razprave in zbira predloge in pripombe iz javne razprave o spremembah ustave;
- obravnava ocene in predloge o stanju ustavnosti in zakonitosti v republiki;
- obravnava načelna vprašanja ustavne narave in opravlja druge zadeve v skladu s sklepi zborov Skupščine Republike Slovenije.

II

Komisijo za ustavna vprašanja sestavlja 25 članov delegatov, ki se izvolijo izmed delegatov Zbora združenega dela, Zbora občin in Družbenopolitičnega zbora Skupščine Republike Slovenije.

Komisija ima predsednika in dva podpredsednika.

V komisiji mora biti zagotovljena ustrezna zastopanost delegatov iz vseh treh zborov in sorazmerna zastopanost političnih strank v Skupščini Republike Slovenije tako, da so v komisiji iz vsakega zbora najmanj trije člani. V komisiji sta zastopana tudi predstavnika madžarske in italijanske narodnosti.

Komisija lahko po predhodnem mnenju Komisije Skupščine Republike Slovenije za volitve, imenovanja in administrativne zadeve za stalno ali občasno pritegne k delu znanstvene in strokovne delavce. Znanstveni in strokovni delavci sodelujejo pri obravnavi vseh zadev v komisiji, nimajo pa pravice glasovanja.

Komisija lahko imenuje strokovne in druge ožje delovne skupine ter posameznike za pripravo strokovnih gradiv za komisijo.

Strokovne in druge zadeve za komisijo opravlja služba komisije in strokovna služba Skupščine Republike Slovenije.

Sekretar komisije se imenuje izmed strokovnih delavcev služb Skupščine Republike Slovenije.

III

Ta odlok začne veljati naslednji dan po objavi v Uradnem listu Republike Slovenije.

Št. 020-02/89-1

Ljubljana, dne 13. junija 1990

Skupščina
Republike Slovenije
Predsednik
Dr. France Bučar, l.r.

Sestava Komisije Skupščine Republike Slovenije za ustavna vprašanja in temeljne faze nastajanja slovenske ustave (1990-1991)

Komisija Skupščine Republike Slovenije za ustavna vprašanja je pričela z delom 19.6.1990 in je do sprejema Ustave Republike Slovenije delala v naslednji sestavi:

Predsednik: dr. France Bučar

Podpredsednika: Miran Potrč, Vitodrag Pukl

Člani: Tone Anderlič, Danilo Bašin, Roberto Battelli, Ivan Bizjak, Ludvik Gumilar, Franco Juri (od 27.11. 1991 dalje Borut Pahor), Ciril Kolešnik, Boštjan Kovačič, Darja Lavtižar Bebler, Andrej Magajna, Mojmir Ocvirk, Tone Peršak, dr. Rajko Pirnat, dr. Ciril Ribičič, dr. Primož Rode, Vilijem Sekereš, Danijel Starman, dr. Leo Šešerko, dr. Ludvik Toplak, Zdravko Zabukovec, dr. Franc Zagožen, Zvone Žagar.

Po ustanovitvi Komisije za ustavna vprašanja so bile temeljne faze nastajanja slovenske ustave v obdobju 1990-1991 naslednje:

- 25. junija 1990 je novoizvoljeno Predsedstvo Republike Slovenije oblikovalo **Predlog, da se začne postopek za sprejem ustave Republike Slovenije**.
- 18. julija 1990 je Skupščina Republike Slovenije sprejela Sklep o začetku postopka za sprejem Ustave Republike Slovenije (Ur.l.RS, št. 29/90). V skladu s tem sklepom je ustavna komisija 24. 7. 1990 imenovala Strokovno skupino za pripravo delovnega osnutka nove slovenske ustave v sestavi: dr. Franc Grad, dr. Tine Hribar, dr. Peter Jambrek, mag. Tone Jerovšek, mag. Matevž Krivic, dr. Anton Perenič in dr. Lojze Ude. Strokovni tajnik skupine je bil Miro Cerar ml., njen koordinator pa dr. Peter Jambrek. Skupina je v mesecu avgustu v Hotelu Grad Podvin izdelala **Delovni osnutek Ustave Republike Slovenije** ter ga 31.8.1990 izročila predsedniku skupščine, dr. Francetu Bučarju.
- Besedilo, ki ga je oblikovala skupina strokovnjakov, je zatem Komisija za ustavna vprašanja v nekaterih členih preoblikovala, nato pa je na njen predlog Skupščina Republike Slovenije 12. 10. 1990 sprejela sklep, s katerim je dala **Osnutek Ustave Republike Slovenije** v javno razpravo. Javna razprava se je uradno zaključila 30. 11. 1990, dejansko pa je trajala mnogo dlje (posamezne pobude javnosti je Komisija za ustavna vprašanja sprejemala in obravnavala celo vse do določitve predloga ustave).
- Dne 12. 12. 1991 sta bila v Poročevalcu Skupščine Republike Slovenije objavljena **Predlog Ustave Republike Slovenije in Predlog Ustavnega zakona za izvedbo Ustave Republike Slovenije**. Dne 19.12.1991 je Komisija za ustavna vprašanja opravila zadnjo redakcijo predloga obeh navedenih aktov (redakcijski popravki so objavljeni v Poročevalcu Skupščine Republike Slovenije, št. 1/92).
- Na podlagi predlogov ustave in ustavnega zakona za njeno izvedbo sta bila dne 23. 12. 1991 sprejeta **Ustava Republike Slovenije** in **Ustavni zakon za izvedbo Ustave Republike Slovenije** (Ur.l.RS, št. 33/91-D).

PRVI DEL

Ustava Republike Slovenije
in
Ustavni zakon za izvedbo Ustave
Republike Slovenije

Izhajajoč iz

Temeljne ustavne listine o samostojnosti in neodvisnosti Republike Slovenije, ter temeljnih človekovih pravic in svoboščin, temeljne in trajne pravice slovenskega naroda do samoodločbe, in iz zgodovinskega dejstva, da smo Slovenci v večstoletnem boju za narodno osvoboditev izoblikovali svojo narodno samobitnost in uveljavili svojo državnost,

sprejema Skupščina Republike Slovenije

USTAVO

REPUBLIKE SLOVENIJE

I. SPLOŠNE DOLOČBE

1. člen

Slovenija je demokratična republika.

2. člen

Slovenija je pravna in socialna država.

3. člen

Slovenija je država vseh svojih državljanek in državljanov, ki temelji na trajni in neodtujljivi pravici slovenskega naroda do samoodločbe.

V Sloveniji ima oblast ljudstvo. Državljanke in državljanji jo izvršujejo neposredno in z volitvami, po načelu delitve oblasti na zakonodajno, izvršilno in sodno.

4. člen

Slovenija je ozemeljsko enotna in nedeljiva država.

5. člen

Država na svojem ozemlju varuje človekove pravice in temeljne svoboščine. Varuje in zagotavlja pravice avtohtone italijanske in madžarske narodne skupnosti. Skrbi za avtohtone slovenske narodne manjšine v sosednjih državah, za slovenske izseljence in zdomce, ter pospešuje njihove stike z domovino. Skrbi za ohranjanje naravnega bogastva in kulturne dediščine ter ustvarja možnosti za skladen civilizacijski in kulturni razvoj Slovenije.

Slovenci brez slovenskega državljanstva lahko uživajo v Sloveniji posebne pravice in ugodnosti. Vrsto in obseg teh pravic in ugodnosti določa zakon.

6. člen

Grb Slovenije ima obliko ščita. V sredini ščita je na modri podlagi lik Triglava v beli barvi, pod njim sta dve valoviti modri črti, ki ponazarjata morje in reke, nad njim pa so v obliki navzdol obrnjenega trikotnika razporejene tri zlate šesterokrake zvezde. Ščit je ob straneh rdeče obrobljen. Grb se oblikuje po določenem geometrijskem in barvnem pravilu.

Zastava Slovenije je belo-modro-rdeča slovenska narodna zastava z grbom Slovenije. Razmerje med širino in dolžino zastave je ena proti dve. Barve zastave gredo po vrstnem redu: bela, modra, rdeča. Vsaka barva zavzema po širini tretjino prostora zastave. Grb je v levem gornjem delu zastave tako, da sega z eno polovico v belo polje, z drugo pa v modro.

Himna Slovenije je Zdravljica.

Uporabo grba, zastave in himne ureja zakon.

7. člen

Država in verske skupnosti so ločene.

Verske skupnosti so enakopravne; njihovo delovanje je svobodno.

8. člen

Zakoni in drugi predpisi morajo biti v skladu s splošno veljavnimi načeli mednarodnega prava in z mednarodnimi pogodbami, ki obvezujejo Slovenijo. Ratificirane in objavljene mednarodne pogodbe se uporabljajo neposredno.

9. člen

V Sloveniji je zagotovljena lokalna samouprava.

10. člen

Glavno mesto Slovenije je Ljubljana.

11. člen

Uradni jezik v Sloveniji je slovenščina. Na območjih občin, v katerih živita italijanska ali madžarska narodna skupnost, je uradni jezik tudi italijanščina ali madžarščina.

12. člen

Državljanstvo Slovenije ureja zakon.

13. člen

Tujci imajo v Sloveniji v skladu z mednarodnimi pogodbami vse pravice, zagotovljene s to ustavo in z zakoni, razen tistih, ki jih imajo po ustavi ali po zakonu samo državljani Slovenije.

II. ČLOVEKOVE PRAVICE IN TEMELJNE SVOBOŠČINE

14. člen

(enakost pred zakonom)

V Sloveniji so vsakomur zagotovljene enake človekove pravice in temeljne svoboščine, ne glede na narodnost, raso, spol, jezik, vero, politično ali drugo prepričanje, gmotno stanje, rojstvo, izobrazbo, družbeni položaj ali katerikoli drugo osebno okoliščino.

Vsi so pred zakonom enaki.

15. člen

(uresničevanje in omejevanje pravic)

Človekove pravice in temeljne svoboščine se uresničujejo neposredno na podlagi ustave.

Z zakonom je mogoče predpisati način uresničevanja človekovih pravic in temeljnih svoboščin, kadar tako določa ustava, ali če je to nujno zaradi same narave posamezne pravice ali svoboščine.

Človekove pravice in temeljne svoboščine so omejene samo s pravicami drugih in v primerih, ki jih določa ta ustava.

Zagotovljeni sta sodno varstvo človekovih pravic in temeljnih svoboščin ter pravica do odprave posledic njihove kršitve.

Nobene človekove pravice ali temeljne svoboščine, urejene v pravnih aktih, ki veljajo v Sloveniji, ni dopustno omejevati z izgovorom, da je ta ustava ne priznava ali da jo priznava v manjši meri.

16. člen

(začasna razveljavitev in omejitev pravic)

S to ustavo določene človekove pravice in temeljne svoboščine je izjemoma dopustno začasno razveljaviti ali omejiti v vojnem in izrednem stanju. Človekove pravice in temeljne svoboščine se smejo razveljaviti ali omejiti le za čas trajanja vojnega ali izrednega stanja, vendar v obsegu, ki ga tako stanje zahteva, in tako, da sprejeti ukrepi ne povzročajo neenakopravnosti, ki bi temeljila le na rasi, narodni pripadnosti, spolu, jeziku, veri, političnem ali drugem prepričanju, gmotnem stanju, rojstvu, izobrazbi, družbenem položaju ali katerikoli drugi osebni okoliščini.

Določba prejšnjega odstavka ne dopušča nobenega začasnega razveljavljanja ali omejevanja pravic, določenih v 17., 18., 21., 27., 28., 29. in 41. členu.

17. člen
(nedotakljivost človekovega življenja)

Človekovo življenje je nedotakljivo. V Sloveniji ni smrtne kazni.

18. člen
(prepoved mučenja)

Nihče ne sme biti podvržen mučenju, nečloveškemu ali ponižujočemu kaznovanju ali ravnanju. Na človeku je prepovedano delati medicinske ali druge znanstvene poskuse brez njegove svobodne privolitve.

19. člen
(varstvo osebne svobode)

Vsakdo ima pravico do osebne svobode.

Nikomur se ne sme vzeti prostost, razen v primerih in po postopku, ki ga določa zakon.

Vsakdo, ki mu je odvzeta prostost, mora biti v materinem jeziku ali v jeziku, ki ga razume, takoj obveščen o razlogih za odvzem prostosti. V čim krajšem času mu mora biti tudi pisno sporočeno, zakaj mu je bila prostost odvzeta. Takoj mora biti poučen o tem, da ni dolžan ničesar izjaviti, da ima pravico do takojšnje pravne pomoči zagovornika, ki si ga svobodno izbere, in o tem, da je pristojni organ na njegovo zahtevo dolžan o odvzemu prostosti obvestiti njegove bližnje.

20. člen
(odreditev in trajanje pripora)

Oseba, za katero obstaja utemeljen sum, da je storila kaznivo dejanje, se sme pripreti samo na podlagi odločbe sodišča, kadar je to neogibno potrebno za potek kazenskega postopka ali za varnost ljudi.

Ob priporu, najkasneje pa v 24 urah po njem, mora biti priprtemu vročena pisna, obrazložena odločba. Proti tej odločbi ima priprti pravico do pritožbe, o kateri mora sodišče odločiti v 48 urah. Pripor sme trajati samo toliko časa, dokler so za to dani zakonski razlogi, vendar največ tri mesece od dneva odvzema prostosti. Vrhovno sodišče sme pripor podaljšati še za nadaljnje tri mesece.

Če do izteka teh rokov obtožnica ni vložena, se obdolženec izpusti.

21. člen

(varstvo človekove osebnosti in dostojanstva)

Zagotovljeno je spoštovanje človekove osebnosti in njegovega dostojanstva v kazenskem in v vseh drugih pravnih postopkih, in prav tako med odvzemom prostosti in izvrševanjem kazni.

Prepovedno je vsakršno nasilje nad osebami, ki jim je prostost kakorkoli omejena, ter vsakršno izsiljevanje priznanj in izjav.

22. člen

(enako varstvo pravic)

Vsakomur je zagotovljeno enako varstvo njegovih pravic v postopku pred sodiščem in pred drugimi državnimi organi, organi lokalnih skupnosti in nosilci javnih pooblastil, ki odločajo o njegovih pravicah, dolžnostih ali pravnih interesih.

23. člen

(pravica do sodnega varstva)

Vsakdo ima pravico, da o njegovih pravicah in dolžnostih ter o obtožbah proti njemu brez nepotrebnega odlašanja odloča neodvisno, nepristransko in z zakonom ustanovljeno sodišče.

Sodi mu lahko samo sodnik, ki je izbran po pravilih, vnaprej določenih z zakonom in s sodnim redom.

24. člen

(javnost sojenja)

Sodne obravnave so javne. Sodbe se izrekajo javno. Izjeme določa zakon.

25. člen

(pravica do pravnega sredstva)

Vsakomur je zagotovljena pravica do pritožbe ali drugega pravnega sredstva proti odločbam sodišč in drugih državnih organov, organov lokalnih skupnosti in nosilcev javnih pooblastil, s katerimi ti odločajo o njegovih pravicah, dolžnostih ali pravnih interesih.

26. člen

(pravica do povračila škode)

Vsakdo ima pravico do povračila škode, ki mu jo v zvezi z opravljanjem službe ali kakšne druge dejavnosti državnega organa, organa lokalne skupnosti ali nosilca javnih pooblastil s svojim protipravnim ravnanjem stori oseba ali organ, ki tako službo ali dejavnost opravlja.

Oškodovanec ima pravico, da v skladu z zakonom zahteva povračilo tudi neposredno od tistega, ki mu je škodo povzročil.

27. člen
(domneva nedolžnosti)

Kdor je obdolžen kaznivega ravnanja, velja za nedolžnega, dokler njegova krivda ni ugotovljena s pravnomočno sodbo.

28. člen
(načelo zakonitosti v kazenskem pravu)

Nihče ne sme biti kaznovan za dejanje, za katero ni zakon določil, da je kaznivo, in ni zanj predpisal kazni, še preden je bilo dejanje storjeno.

Dejanja, ki so kazniva, se ugotavljajo in kazni zanje izrekajo po zakonu, ki je veljal ob storitvi dejanja, razen če je novi zakon za storilca milejši.

29. člen
(pravna jamstva v kazenskem postopku)

Vsakomur, ki je obdolžen kaznivega dejanja, morajo biti ob popolni enakopravnosti zagotovljene tudi naslednje pravice:

- da ima primeren čas in možnosti za pripravo svoje obrambe;
- da se mu sodi v njegovi navzočnosti in da se brani sam ali z zagovornikom;
- da mu je zagotovljeno izvajanje dokazov v njegovo korist;
- da ni dolžan izpovedati zoper sebe ali svoje bližnje, ali priznati krivdo.

30. člen
(pravica do rehabilitacije in odškodnine)

Kdor je bil po krivem obsojen za kaznivo dejanje ali mu je bila prostost neutemeljeno odvzeta, ima pravico do rehabilitacije, do povrnitve škode, in druge pravice po zakonu.

31. člen
(prepoved ponovnega sojenja o isti stvari)

Nihče ne sme biti ponovno obsojen ali kaznovan zaradi kaznivega dejanja, za katero je bil kazenski postopek zoper njega pravnomočno ustavljen, ali je bila obtožba zoper njega pravnomočno zavržena, ali je bil s pravnomočno sodbo oproščen ali obsojen.

32. člen
(svoboda gibanja)

Vsakdo ima pravico, da se prosto giblje in si izbira prebivališče, da zapusti državo in se vanjo kadarkoli vrne.

Ta pravica se sme omejiti z zakonom, vendar samo, če je to potrebno, da bi se zagotovil potek kazenskega postopka, da bi se preprečilo širjenje nalezljivih boleznih, se zavaroval javni red, ali če to zahtevajo interesi obrambe države.

Tujcem se na podlagi zakona lahko omeji vstop v državo in čas bivanja v njej.

33. člen

(pravica do zasebne lastnine in dedovanja)

Zagotovljena je pravica do zasebne lastnine in dedovanja.

34. člen

(pravica do osebnega dostojanstva in varnosti)

Vsakdo ima pravico do osebnega dostojanstva in varnosti.

35. člen

(varstvo pravic zasebnosti in osebnostnih pravic)

Zagotovljena je nedotakljivost človekove telesne in duševne celovitosti, njegove zasebnosti ter osebnostnih pravic.

36. člen

(nedotakljivost stanovanja)

Stanovanje je nedotakljivo.

Nihče ne sme brez odločbe sodišča proti volji stanovalca vstopiti v tuje stanovanje ali v druge tuje prostore, niti jih ne sme preiskovati.

Pri preiskavi ima pravico biti navzoč tisti, čigar stanovanje ali prostori se preiskujejo, ali njegov zastopnik.

Preiskava se sme opraviti samo v navzočnosti dveh prič.

Pod pogoji, ki jih določa zakon, sme uradna oseba brez odločbe sodišča vstopiti v tuje stanovanje ali v tuje prostore in izjemoma brez navzočnosti prič opraviti preiskavo, če je to neogibno potrebno, da lahko neposredno prime storilca kaznivega dejanja ali da se zavarujejo ljudje in premoženje.

37. člen

(varstvo tajnosti pisem in drugih občil)

Zagotovljena je tajnost pisem in drugih občil.

Samo zakon lahko predpiše, da se na podlagi odločbe sodišča za določen čas ne upošteva varstvo tajnosti pisem in drugih občil in nedotakljivost človekove zasebnosti, če je to nujno za uvedbo ali potek kazenskega postopka ali za varnost države.

38. člen
(varstvo osebnih podatkov)

Zagotovljeno je varstvo osebnih podatkov. Prepovedana je uporaba osebnih podatkov v nasprotju z namenom njihovega zbiranja.

Zbiranje, obdelovanje, namen uporabe, nadzor in varstvo tajnosti osebnih podatkov določa zakon.

Vsakdo ima pravico seznaniti se z zbranimi osebnimi podatki, ki se nanašajo nanj, in pravico do sodnega varstva ob njihovi zlorabi.

39. člen
(svoboda izražanja)

Zagotovljena je svoboda izražanja misli, govora in javnega nastopanja, tiska in drugih oblik javnega obveščanja in izražanja. Vsakdo lahko svobodno zbira, sprejema in širi vesti in mnenja.

Vsakdo ima pravico dobiti informacijo javnega značaja, za katero ima v zakonu utemeljen pravni interes, razen v primerih, ki jih določa zakon.

40. člen
(pravica do popravka in odgovora)

Zagotovljena je pravica do popravka objavljenega obvestila, s katerim sta prizadeta pravica ali interes posameznika, organizacije ali organa, in prav tako je zagotovljena pravica do odgovora na objavljeno informacijo.

41. člen
(svoboda vesti)

Izpovedovanje vere in drugih opredelitev v zasebnem in javnem življenju je svobodno.

Nihče se ni dolžan opredeliti glede svojega verskega ali drugega prepričanja.

Starši imajo pravico, da v skladu s svojim prepričanjem zagotavljajo svojim otrokom versko in moralno vzgojo. Usmerjanje otrok glede verske in moralne vzgoje mora biti v skladu z otrokovo starostjo in zrelostjo ter z njegovo svobodo vesti, verske in druge opredelitve ali prepričanja.

42. člen
(pravica do zbiranja in združevanja)

Zagotovljena je pravica do mirnega zbiranja in do javnih zborovanj.

Vsakdo ima pravico, da se svobodno združuje z drugimi.

Zakonske omejitve teh pravic so dopustne, če to zahteva varnost države ali javna varnost ter varstvo pred širjenjem nalezljivih bolezni.

Poklicni pripadniki obrambnih sil in policije ne morejo biti člani političnih strank.

43. člen
(volilna pravica)

Volilna pravica je splošna in enaka.

Vsak državljan, ki je dopolnil 18 let, ima pravico voliti in biti voljen.

Zakon lahko določi, v katerih primerih in pod katerimi pogoji imajo volilno pravico tujci.

44. člen
(sodelovanje pri upravljanju javnih zadev)

Vsak državljan ima pravico, da v skladu z zakonom neposredno ali po izvoljenih predstavnikih sodeluje pri upravljanju javnih zadev.

45. člen
(pravica do peticije)

Vsak državljan ima pravico do vlaganja peticij in do drugih pobud splošnega pomena.

46. člen
(pravica do ugovora vesti)

Ugovor vesti je dopusten v primerih, ki jih določi zakon, če se s tem ne omejujejo pravice in svoboščine drugih oseb.

47. člen
(izročitev)

Državljana Slovenije ni dovoljeno izročiti tuji državi. Tujca je dovoljeno izročiti samo v primerih, predvidenih z mednarodnimi pogodbami, ki obvezujejo Slovenijo.

48. člen
(pribežališče)

V mejah zakona je priznana pravica pribežališča tujim državljanom in osebam brez državljanstva, ki so preganjane zaradi zavzemanja za človekove pravice in temeljne svoboščine.

49. člen
(svoboda dela)

Zagotovljena je svoboda dela.

Vsakdo prosto izbira zaposlitev.

Vsakomur je pod enakimi pogoji dostopno vsako delovno mesto.

Prisilno delo je prepovedano.

50. člen
(pravica do socialne varnosti)

Državljeni imajo pod pogoji, določenimi z zakonom, pravico do socialne varnosti.

Država ureja obvezno zdravstveno, pokojninsko, invalidsko in drugo socialno zavarovanje ter skrbi za njihovo delovanje.

Vojnim veteranom in žrtvam vojnega nasilja je zagotovljeno posebno varstvo v skladu z zakonom.

51. člen
(pravica do zdravstvenega varstva)

Vsakdo ima pravico do zdravstvenega varstva pod pogoji, ki jih določa zakon.

Zakon določa pravice do zdravstvenega varstva iz javnih sredstev.

Nikogar ni mogoče prisiliti k zdravljenju, razen v primerih, ki jih določa zakon.

52. člen
(pravice invalidov)

Invalidom je v skladu z zakonom zagotovljeno varstvo ter usposabljanje za delo.

Otroci z motnjami v telesnem ali duševnem razvoju ter druge huje prizadete osebe imajo pravico do izobraževanja in usposabljanja za dejavno življenje v družbi.

Izobraževanje in usposabljanje iz prejšnjega odstavka se financira iz javnih sredstev.

53. člen
(zakonska zveza in družina)

Zakonska zveza temelji na enakopravnosti zakoncev. Sklene se pred pristojnim državnim organom.

Zakonsko zvezo in pravna razmerja v njej, v družini in v zunajzakonski skupnosti ureja zakon.

Država varuje družino, materinstvo, očetovstvo, otroke in mladino ter ustvarja za to varstvo potrebne razmere.

54. člen
(pravice in dolžnosti staršev)

Starši imajo pravico in dolžnost vzdrževati, izobraževati in vzgajati svoje otroke. Ta pravica in dolžnost se staršem lahko odvzame ali omeji samo iz razlogov, ki jih zaradi varovanja otrokovih koristi določa zakon.

Otroci, rojeni zunaj zakonske zveze, imajo enake pravice kakor otroci, rojeni v njej.

55. člen
(svobodno odločanje o rojstvih otrok)

Odločanje o rojstvih svojih otrok je svobodno.

Država zagotavlja možnosti za uresničevanje te svoboščine in ustvarja razmere, ki omogočajo staršem, da se odločajo za rojstva svojih otrok.

56. člen
(pravice otrok)

Otroci uživajo posebno varstvo in skrb. Človekove pravice in temeljne svoboščine uživajo otroci v skladu s svojo starostjo in zrelostjo.

Otrokom se zagotavlja posebno varstvo pred gospodarskim, socialnim, telesnim, duševnim ali drugim izkoriščanjem in zlorabljanjem. Takšno varstvo ureja zakon.

Otroci in mladoletniki, za katere starši ne skrbijo, ki nimajo staršev ali so brez ustrezne družinske oskrbe, uživajo posebno varstvo države. Njihov položaj ureja zakon.

57. člen
(izobrazba in šolanje)

Izobraževanje je svobodno.

Osnovnošolsko izobraževanje je obvezno in se financira iz javnih sredstev.

Država ustvarja možnosti, da si državljani lahko pridobijo ustrezno izobrazbo.

58. člen
(avtonomnost univerze in drugih visokih šol)

Državne univerze in državne visoke šole so avtonomne.

Način njihovega financiranja ureja zakon.

59. člen
(svoboda znanosti in umetnosti)

Zagotovljena je svoboda znanstvenega in umetniškega ustvarjanja.

60. člen
(pravice iz ustvarjalnosti)

Zagotovljeno je varstvo avtorskih in drugih pravic, ki izvirajo iz umetniške, znanstvene, raziskovalne in izumiteljske dejavnosti.

61. člen
(izražanje narodne pripadnosti)

Vsakdo ima pravico, da svobodno izraža pripadnost k svojemu narodu ali narodni skupnosti, da goji in izraža svojo kulturo in uporablja svoj jezik in pisavo.

62. člen

(pravica do uporabe svojega jezika in pisave)

Vsakdo ima pravico, da pri uresničevanju svojih pravic in dolžnosti ter v postopkih pred državnimi in drugimi organi, ki opravljajo javno službo, uporablja svoj jezik in pisavo na način, ki ga določi zakon.

63. člen

(prepoved spodbujanja k neenakopravnosti in nestrpnosti ter prepoved spodbujanja k nasilju in vojni)

Protiustavno je vsakršno spodbujanje k narodni, rasni, verski ali drugi neenakopravnosti ter razpihovanje narodnega, rasnega, verskega ali drugega sovraštva in nestrpnosti.

Protiustavno je vsakršno spodbujanje k nasilju in vojni.

64. člen

(posebne pravice avtohtone italijanske in madžarske narodne skupnosti v Sloveniji)

Avtohtoni italijanski in madžarski narodni skupnosti ter njunim pripadnikom je zagotovljena pravica, da svobodno uporabljajo svoje narodne simbole in da za ohranjanje svoje narodne identitete ustanovljajo organizacije, razvijajo gospodarske, kulturne in znanstvenoraziskovalne dejavnosti ter dejavnosti na področju javnega obveščanja in založništva. V skladu z zakonom imata ti narodni skupnosti in njuni pripadniki pravico do vzgoje in izobraževanja v svojem jeziku ter do oblikovanja in razvijanja te vzgoje in izobraževanja. Zakon določa območja, na katerih je dvojezično šolstvo obvezno. Narodnima skupnostima in njunim pripadnikom je zagotovljena pravica, da gojijo odnose s svojima matičnima narodoma in njunima državama. Država gmotno in moralno podpira uveljavljanje teh pravic.

Na območjih, kjer ti skupnosti živita, ustanovijo njuni pripadniki za uresničevanje svojih pravic svoje samoupravne skupnosti. Na njihov predlog lahko država pooblasti samoupravne narodne skupnosti za opravljanje določenih nalog iz državne pristojnosti ter zagotavlja sredstva za njihovo uresničevanje.

Narodni skupnosti sta neposredno zastopani v predstavniških organih lokalne samouprave in v državnem zboru.

Zakon ureja položaj in način uresničevanja pravic italijanske oziroma madžarske narodne skupnosti na območjih, kjer živita, obveznosti samoupravnih lokalnih skupnosti za uresničevanje teh pravic, ter tiste pravice, ki jih pripadniki teh narodnih skupnosti uresničujejo tudi zunaj teh območij. Pravice obeh narodnih skupnosti ter njunih pripadnikov so zagotovljene ne glede na število pripadnikov teh skupnosti.

Zakoni, drugi predpisi in splošni akti, ki zadevajo uresničevanje v ustavi določenih pravic in položaja zgolj narodnih skupnosti, ne morejo biti sprejeti brez soglasja predstavnikov narodnih skupnosti.

65. člen

(položaj in posebne pravice romske skupnosti v Sloveniji)

Položaj in posebne pravice romske skupnosti, ki živi v Sloveniji, ureja zakon.

III. GOSPODARSKA IN SOCIALNA RAZMERJA

66. člen

(varstvo dela)

Država ustvarja možnosti za zaposlovanje in za delo ter zagotavlja njuno zakonsko varstvo.

67. člen

(lastnina)

Zakon določa način pridobivanja in uživanja lastnine tako, da je zagotovljena njena gospodarska, socialna in ekološka funkcija.

Zakon določa način in pogoje dedovanja.

68. člen

(lastninska pravica tujcev)

Tujci lahko pridobivajo lastninsko pravico na nepremičninah pod pogoji, ki jih določa zakon.

Na zemljiščih tujci ne morejo pridobiti lastninske pravice, razen z dedovanjem ob pogoju vzajemnosti.

69. člen

(razlastitev)

Lastninska pravica na nepremičnini se lahko v javno korist odvzame ali omeji proti nadomestilu v naravi ali proti odškodnini pod pogoji, ki jih določa zakon.

70. člen

(javno dobro in naravna bogastva)

Na javnem dobru se lahko pridobi posebna pravica uporabe pod pogoji, ki jih določa zakon.

Zakon določa pogoje, pod katerimi se smejo izkoriščati naravna bogastva.

Zakon lahko določi, da smejo naravna bogastva izkoriščati tudi tuje osebe, in določi pogoje za izkoriščanje.

71. člen
(varstvo zemljišč)

Zakon določa zaradi smotrnega izkoriščanja posebne pogoje za uporabo zemljišč.
Zakon določa posebno varstvo kmetijskih zemljišč.

Država skrbi za gospodarski, kulturni in socialni napredek prebivalstva na gorskih in hribovitih območjih.

72. člen
(zdravo življenjsko okolje)

Vsakdo ima v skladu z zakonom pravico do zdravega življenjskega okolja.

Država skrbi za zdravo življenjsko okolje. V ta namen zakon določa pogoje in načine za opravljanje gospodarskih in drugih dejavnosti.

Zakon določa, ob katerih pogojih in v kakšnem obsegu je povzročitelj škode v življenjskem okolju dolžan poravnati škodo.

Varstvo živali pred mučenjem ureja zakon.

73. člen
(varovanje naravne in kulturne dediščine)

Vsakdo je dolžan v skladu z zakonom varovati naravne znamenitosti in redkosti ter kulturne spomenike.

Država in lokalne skupnosti skrbijo za ohranjanje naravne in kulturne dediščine.

74. člen
(podjetništvo)

Gospodarska pobuda je svobodna.

Zakon določa pogoje za ustanavljanje gospodarskih organizacij. Gospodarska dejavnost se ne sme izvajati v nasprotju z javno koristjo.

Prepovedana so dejanja nelojalne konkurence in dejanja, ki v nasprotju z zakonom omejujejo konkurenco.

75. člen
(soodločanje)

Delavci sodelujejo pri upravljanju v gospodarskih organizacijah in zavodih na način in pod pogoji, ki jih določa zakon.

76. člen
(sindikalna svoboda)

Ustanavljanje in delovanje sindikatov ter včlanjevanje vanje je svobodno.

77. člen
(pravica do stavke)

Delavci imajo pravico do stavke.

Če to zahteva javna korist, se lahko pravica do stavke, upoštevajoč vrsto in naravo dejavnosti, z zakonom omeji.

78. člen
(primerno stanovanje)

Država ustvarja možnosti, da si državljani lahko pridobijo primerno stanovanje.

79. člen
(v Sloveniji zaposleni tujci)

V Sloveniji zaposleni tujci in člani njihovih družin imajo posebne pravice, določene z zakonom.

IV. DRŽAVNA UREDITEV

a) Državni zbor

80. člen
(sestava in volitve)

Državni zbor sestavljajo poslanci državljanov Slovenije in šteje 90 poslancev.

Poslanci se volijo s splošnim, enakim, neposrednim in tajnim glasovanjem.

V državni zbor se vedno izvoli po en poslanec italijanske in madžarske narodne skupnosti.

Volilni sistem ureja zakon, ki ga sprejme državni zbor z dvotretjinsko večino glasov vseh poslancev.

81. člen
(mandatna doba državnega zbora)

Državni zbor se voli za štiri leta.

Če bi se mandatna doba državnega zbora iztekla med vojno ali v času trajanja izrednega stanja, preneha njegov mandat šest mesecev po prenehanju vojne ali izrednega stanja, lahko pa tudi prej, če sam tako sklene.

Volitve v državni zbor razpiše predsednik republike. Nov državni zbor se izvoli najprej dva meseca in najkasneje 15 dni pred potekom štirih let od prve seje prejšnjega državnega zbora. Če se državni zbor razpusti, se izvoli nov najkasneje dva meseca po razpustu prejšnjega. Mandatna doba prejšnjega državnega zbora se konča s prvo sejo novega državnega zbora, ki jo skliče predsednik republike najkasneje 20 dni po njegovi izvolitvi.

82. člen
(poslanci)

Poslanci so predstavniki vsega ljudstva in niso vezani na kakršnakoli navodila.

Zakon določa, kdo ne sme biti izvoljen za poslanca, ter nezdružljivost funkcije poslanca z drugimi funkcijami in dejavnostmi.

Državni zbor potrdi poslanske mandate. Proti odločitvi državnega zbora je v skladu z zakonom mogoča pritožba na ustavno sodišče.

83. člen
(poslanska imuniteta)

Poslanec državnega zbora ni kazensko odgovoren za mnenje ali glas, ki ga je izrekel na sejah državnega zbora ali njegovih delovnih teles.

Poslanec ne sme biti priprt niti se zoper njega, če se sklicuje na imuniteto, ne sme začeti kazenski postopek brez dovoljenja državnega zbora, razen če je bil zaloten pri kaznivem dejanju, za katero je predpisana kazen zapora nad pet let.

Državni zbor lahko prizna imuniteto tudi poslancu, ki se nanjo ni skliceval ali ki je bil zaloten pri kaznivem dejanju iz prejšnjega odstavka.

84. člen
(predsednik državnega zbora)

Državni zbor ima predsednika, ki ga izvoli z večino glasov vseh poslancev.

85. člen
(zasedanja državnega zbora)

Državni zbor dela na rednih in izrednih sejah.

Redne in izredne seje sklicuje predsednik državnega zbora; izredno sejo mora sklicati, če to zahteva najmanj četrtnina poslancev državnega zbora ali predsednik republike.

86. člen
(odločanje)

Državni zbor sklepa, če je na seji navzoča večina poslancev. Državni zbor sprejema zakone in druge odločitve ter ratificira mednarodne pogodbe z večino opredeljenih glasov navzočih poslancev, kadar ni z ustavo ali z zakonom določena drugačna večina.

87. člen
(zakonska pristojnost državnega zbora)

Pravice in obveznosti državljanov ter drugih oseb lahko državni zbor določa samo z zakonom.

88. člen
(zakonska iniciativa)

Zakone lahko predlaga vlada ali vsak poslanec. Zakon lahko predloži tudi najmanj pet tisoč volilcev.

89. člen
(zakonodajni postopek)

Državni zbor sprejema zakone v večfaznem postopku, če ni s poslovnikom drugače določeno.

90. člen
(zakonodajni referendum)

Državni zbor lahko o vprašanjih, ki se urejajo z zakonom, razpiše referendum. Državni zbor je vezan na izid referenduma.

Državni zbor lahko razpiše referendum iz prejšnjega odstavka na svojo pobudo, mora pa ga razpisati, če to zahteva najmanj tretjina poslancev, državni svet ali štirideset tisoč volilcev.

Pravico glasovanja na referendumu imajo vsi državljani, ki imajo volilno pravico.

Predlog je na referendumu sprejet, če zanj glasuje večina volilcev, ki so glasovali.

Referendum se ureja z zakonom, ki ga sprejme državni zbor z dvotretjinsko večino glasov navzočih poslancev.

91. člen
(razglasitev zakona)

Zakone razglašča predsednik republike najkasneje 8 dni po njihovem sprejemu.

Državni svet lahko v sedmih dneh od sprejetja zakona in še pred njegovo razglasitvijo zahteva, da državni zbor o njem še enkrat odloča. Pri ponovnem odločanju mora za sprejem zakona glasovati večina vseh poslancev, razen če ustava za sprejem obravnavanega zakona predvideva večje število glasov. Ponovna odločitev državnega zbora je dokončna.

92. člen
(vojno in izredno stanje)

Izredno stanje se razglasi, kadar velika in splošna nevarnost ogroža obstoj države. O razglasitvi vojnega ali izrednega stanja, nujnih ukrepov in njihovi odpravi odloča na predlog vlade državni zbor.

Državni zbor odloči o uporabi obrambnih sil.

Kadar se državni zbor ne more sestati, odloča o zadevah iz prvega in drugega odstavka predsednik republike. Odločitve mora dati v potrditev državnemu zboru takoj, ko se ta sestane.

93. člen
(parlamentarna preiskava)

Državni zbor lahko odredi preiskavo o zadevah javnega pomena, mora pa to storiti na zahtevo tretjine poslancev državnega zbora ali na zahtevo državnega sveta. V ta namen imenuje komisijo, ki ima v zadevah poizvedovanja in preučevanja smiselno enaka pooblastila kakor pravosodni organi.

94. člen
(poslovník državnega zbora)

Državni zbor ima poslovnik, ki ga sprejme z dvotretjinsko večino glasov navzočih poslancev.

95. člen
(nagrajevanje poslancev)

Poslanci državnega zbora dobivajo plačo ali nadomestilo, ki sta določeni z zakonom.

b) Državni svet

96. člen
(sestava)

Državni svet je zastopstvo nosilcev socialnih, gospodarskih, poklicnih in lokalnih interesov. Državni svet ima 40 članov.

Sestavljajo ga:

- štiri predstavniki delodajalcev;
- štiri predstavniki delojemalcev;
- štiri predstavniki kmetov, obrtnikov in samostojnih poklicev;
- šest predstavnikov negospodarskih dejavnosti;
- dvaindvajset predstavnikov lokalnih interesov.

Organizacijo državnega sveta ureja zakon.

97. člen
(pristojnosti državnega sveta)

Državni svet lahko:

- predlaga državnemu zboru sprejem zakonov;
- daje državnemu zboru mnenje o vseh zadevah iz njegove pristojnosti;
- zahteva, da državni zbor pred razglasitvijo kakega zakona o njem še enkrat odloča;
- zahteva razpis referendumu iz drugega odstavka 90. člena;
- zahteva preiskavo o zadevah javnega pomena iz 93. člena.

Na zahtevo državnega zbora mora državni svet izreči mnenje o posamezni zadevi.

98. člen
(volitve)

Volitve v državni svet ureja zakon, ki ga sprejme državni zbor z dvotretjinsko večino glasov vseh poslancev.

Člani državnega sveta se volijo za dobo petih let.

99. člen
(odločanje)

Državni svet sklepa, če je na seji navzoča večina članov.

Državni svet odloča z večino opredeljenih glasov navzočih članov. Zahtevo za razpis referendumu sprejme državni svet z večino glasov vseh članov.

100. člen
(nezdružljivost funkcije in imuniteta)

Član državnega sveta ne sme biti hkrati poslanec v državnem zboru.

Člani državnega sveta uživajo enako imuniteto kakor poslanci. O imuniteti odloča državni svet.

101. člen
(poslovnik državnega sveta)

Državni svet ima poslovnik, ki ga sprejme z večino glasov vseh članov.

c) Predsednik republike

102. člen
(funkcija predsednika republike)

Predsednik republike predstavlja Republiko Slovenijo in je vrhovni poveljnik njenih obrambnih sil.

103. člen
(volitve predsednika republike)

Predsednik republike se izvoli na neposrednih, splošnih in tajnih volitvah.

Za predsednika republike je kandidat izvoljen z večino veljavnih glasov.

Predsednik republike je izvoljen za dobo petih let, vendar največ dvakrat zaporedoma. Če se mandatna doba predsednika republike izteče med vojno ali med trajanjem izrednega stanja, mu mandat preneha šest mesecev po prenehanju vojnega ali izrednega stanja.

Za predsednika republike je lahko izvoljen le državljan Slovenije.

Volitve za predsednika republike razpiše predsednik državnega zbora. Predsednik republike mora biti izvoljen najkasneje 15 dni pred potekom mandatne dobe prejšnjega predsednika.

104. člen
(prisega predsednika republike)

Pred nastopom funkcije izreče predsednik republike pred državnim zborom naslednjo prisego:

'Prisegam, da bom spoštoval(a) ustavni red, da bom ravnal(a) po svoji vesti in z vsemi svojimi močmi deloval(a) za blaginjo Slovenije.'

105. člen
(nezdružljivost funkcije predsednika republike)

Funkcija predsednika republike je nezdružljiva z opravljanjem druge javne funkcije ali poklica.

106. člen
(nadomeščanje predsednika republike)

V primeru trajnega zadržka, smrti, odstopa ali drugega prenehanja predsednikove funkcije do izvolitve novega predsednika funkcijo predsednika republike začasno opravlja predsednik državnega zbora. V tem primeru je treba razpisati volitve za novega predsednika republike najkasneje v 15 dneh po prenehanju funkcije prejšnjega.

Predsednik državnega zbora začasno opravlja funkcijo predsednika republike tudi med zadržanostjo predsednika republike.

107. člen
(pristojnosti predsednika republike)

Predsednik republike:

- razpisuje volitve v državni zbor;
- razglša zakone;
- imenuje državne funkcionarje, kadar je to določeno z zakonom;
- postavlja in odpoklicuje veleposlanike in poslanike republike in sprejema poverilna pisma tujih diplomatskih predstavnikov;
- izdaja listine o ratifikaciji;
- odloča o pomilostitvah;
- podeljuje odlikovanja in častne naslove;
- opravlja druge zadeve, določene s to ustavo.

Na zahtevo državnega zbora mora predsednik republike izreči mnenje o posameznem vprašanju.

108. člen
(uredbe z zakonsko močjo)

Kadar se državni zbor zaradi izrednega stanja ali vojne ne more sestati, lahko predsednik republike na predlog vlade izdaja uredbe z zakonsko močjo.

Z uredbo z zakonsko močjo se lahko izjemoma omejijo posamezne pravice in temeljne svoboščine, kakor to določa 16. člen te ustave.

Predsednik republike mora uredbe z zakonsko močjo predložiti v potrditev državnemu zboru takoj, ko se ta sestane.

109. člen
(odgovornost predsednika republike)

Če predsednik republike pri opravljanju svoje funkcije krši ustavo ali huje krši zakon, ga državni zbor lahko obtoži pred ustavnim sodiščem. Le-to ugotovi utemeljenost obtožbe ali obtoženega oprosti, z dvotretjinsko večino glasov vseh sodnikov pa lahko odloči o odvzemu funkcije. Potem ko ustavno sodišče dobi sklep državnega zbora o obtožbi, lahko odloči, da predsednik republike do odločitve o obtožbi začasno ne more opravljati svoje funkcije.

č) Vlada

110. člen
(sestava vlade)

Vlado sestavljajo predsednik in ministri. Vlada in posamezni ministri so v okviru svojih pristojnosti samostojni in odgovorni državnemu zboru.

111. člen
(volitve predsednika vlade)

Predsednik republike po posvetovanju z vodji poslanskih skupin predloži državnemu zboru kandidata za predsednika vlade.

Predsednika vlade voli državni zbor z večino glasov vseh poslancev, če ni s to ustavo drugače določeno. Glasovanje je tajno.

Če kandidat ne dobi potrebne večine glasov, lahko predsednik republike po ponovnih posvetovanjih v štirinajstih dneh predloži drugega ali ponovno istega kandidata, prav tako pa lahko predlagajo kandidate tudi poslanske skupine ali najmanj deset poslancev. Če je bilo v tem roku vloženi več predlogov, se glasuje o vsakem posebej, in sicer najprej o kandidatu predsednika republike, če ta ni izvoljen, pa še o drugih kandidatih po vrstnem redu vložitve predlogov.

Če ni izvoljen noben kandidat, predsednik republike razpusti državni zbor in razpiše nove volitve, razen če državni zbor v osemindesetih urah z večino opredeljenih glasov navzočih poslancev ne sklene izvesti ponovne volitve predsednika vlade, kjer

zadošča za izvolitev večina opredeljenih glasov navzočih poslancev. Na ponovnih volitvah se glasuje o posameznih kandidatih po vrstnem redu števila glasov, dobljenih pri prejšnjih glasovanjih, nato pa o novih, do volitev vloženi kandidaturah, med katerimi ima prednost morebitni kandidat predsednika republike.

Če tudi pri teh volitvah noben kandidat ne dobi potrebne večine glasov, predsednik republike razpusti državni zbor in razpiše volitve.

112. člen
(imenovanje ministrov)

Ministre imenuje in razrešuje državni zbor na predlog predsednika vlade.

Predlagani minister se mora pred imenovanjem predstaviti pristojni komisiji državnega zbora in odgovarjati na njena vprašanja.

113. člen
(prisega vlade)

Predsednik vlade in ministri izrečejo po izvolitvi oziroma po imenovanju pred državnim zborom prisego, določeno s 104. členom.

114. člen
(organizacija vlade)

Predsednik vlade skrbi za enotnost politične in upravne usmeritve vlade ter usklajuje delo ministrov. Ministri so skupno odgovorni za delo vlade, vsak minister pa za delo svojega ministrstva.

Sestavo in delovanje vlade, število, pristojnosti in organizacijo ministrstev ureja zakon.

115. člen
(prenehanje funkcije predsednika in ministrov vlade)

Funkcija predsednika vlade in ministrov preneha, ko se po volitvah sestane nov državni zbor, funkcija ministrov pa tudi z vsakim drugim prenehanjem funkcije predsednika vlade ter z razrešitvijo ali odstopom ministra, morajo pa opravljati tekoče posle do izvolitve novega predsednika vlade oziroma do imenovanja novih ministrov.

116. člen
(nezaupnica vladi)

Državni zbor lahko izglasuje nezaupnico vladi le tako, da na predlog najmanj desetih poslancev z večino glasov vseh poslancev izvoli novega predsednika vlade. S tem je dotedanji predsednik vlade razrešen, mora pa skupaj s svojimi ministri opravljati tekoče posle do prisega nove vlade.

Med vložitvijo predloga za izvolitev novega predsednika vlade in volitvami mora poteči najmanj osemindeset ur, razen če državni zbor z dvotretjinsko večino glasov vseh poslancev ne sklene drugače, ali če je država v vojnem ali izrednem stanju.

Če je bil predsednik vlade izvoljen na temelju četrtega odstavka 111. člena, mu je izrečena nezaupnica, če državni zbor na predlog najmanj desetih poslancev izvoli novega predsednika vlade z večino opredeljenih glasov.

117. člen (zaupnica vladi)

Predsednik vlade lahko zahteva glasovanje o zaupnici vladi. Če vlada ne dobi podpore večine glasov vseh poslancev, mora državni zbor v tridesetih dneh izvoliti novega predsednika vlade ali dotedanjemu predsedniku pri ponovljenem glasovanju izglasovati zaupnico, sicer predsednik republike razpusti državni zbor in razpiše nove volitve. Predsednik vlade lahko vprašanje zaupnice veže tudi na sprejem zakona ali druge odločitve v državnem zboru. Če odločitev ni sprejeta, se šteje da je bila vladi izglasovana nezaupnica.

Med zahtevo za glasovanje o zaupnici in glasovanjem mora poteči najmanj osemindeset ur.

118. člen (interpelacija)

Najmanj deset poslancev lahko sproži v državnem zboru interpelacijo o delu vlade ali posameznega ministra.

Če po razpravi o interpelaciji večina vseh poslancev izreče nezaupnico vladi ali posameznemu ministru, državni zbor vlado ali ministre razreši.

119. člen (obtožba zoper predsednika vlade in ministre)

Predsednika vlade ali ministre lahko državni zbor pred ustavnim sodiščem obtoži kršitve ustave in zakonov, storjene pri opravljanju njihovih funkcij. Ustavno sodišče obravnava obtožbo na način, kakor je določen v 109. členu.

d) Uprava

120. člen (organizacija in delo uprave)

Organizacijo uprave, njene pristojnosti in način imenovanja njenih funkcionarjev ureja zakon.

Upravni organi opravljajo svoje delo samostojno v okviru in na podlagi ustave in zakonov.

Proti odločitvam in dejanjem upravnih organov in nosilcev javnih pooblastil je zagotovljeno sodno varstvo pravic in zakonitih interesov državljanov in organizacij.

121. člen
(naloge upravnih organov)

Naloge uprave opravljajo neposredno ministrstva.

Z zakonom lahko samoupravne skupnosti, podjetja in druge organizacije ter posamezniki dobijo javno pooblastilo za opravljanje nekaterih funkcij državne uprave.

122. člen
(zaposlitev v upravnih službah)

Zaposlitev v upravnih službah je mogoča samo na temelju javnega natečaja, razen v primerih, ki jih določa zakon.

e) Obramba države

123. člen
(dolžnost sodelovanja pri obrambi države)

Obramba države je za državljanke obvezna v mejah in na način, ki ga določa zakon.

Državljanom, ki zaradi svojih religioznih, filozofskih ali humanitarnih nadzorov niso pripravljeni sodelovati pri opravljanju vojaških obveznosti, je treba omogočiti, da sodelujejo pri obrambi države na drug način.

124. člen
(obramba države)

Vrsto, obseg in organizacijo obrambe nedotakljivosti in celovitosti državnega ozemlja ureja zakon, ki ga sprejme državni zbor z dvotretjinsko večino glasov navzočih poslancev.

Izvajanje obrambe nadzoruje državni zbor.

Pri zagotavljanju varnosti izhaja država predvsem iz mirovne politike ter kulture miru in nenasilja.

f) Sodstvo

125. člen
(neodvisnost sodnikov)

Sodniki so pri opravljanju sodniške funkcije neodvisni. Vezani so na ustavo in zakon.

126. člen
(ureditev in pristojnosti sodišč)

Ureditev in pristojnosti sodišč določa zakon.

Izrednih sodišč ni dovoljeno ustanavljati, v mirnem času pa tudi vojaških sodišč ne.

127. člen
(Vrhovno sodišče)

Vrhovno sodišče je najvišje sodišče v državi.

Odloča o rednih in izrednih pravnih sredstvih ter opravlja druge zadeve, ki jih določa zakon.

128. člen
(udeležba državljanov pri izvajanju sodne oblasti)

Zakon ureja primere in oblike neposredne udeležbe državljanov pri izvajanju sodne oblasti.

129. člen
(trajnost sodniške funkcije)

Funkcija sodnika je trajna. Zakon določa starostno mejo in druge pogoje za izvolitev.

Zakon določa starostno mejo, pri kateri se sodnik upokoji.

130. člen
(izvolitev sodnikov)

Sodnike voli državni zbor na predlog sodnega sveta.

131. člen
(sodni svet)

Sodni svet sestavlja enajst članov. Pet članov izvoli na predlog predsednika republike državni zbor izmed univerzitetnih profesorjev prava, odvetnikov in drugih pravnikov, šest članov pa izmed sebe izvolijo sodniki, ki trajno opravljajo sodniško funkcijo. Predsednika izberejo člani sveta izmed sebe.

132. člen
(prenehanje in odvzem sodniške funkcije)

Sodniku preneha sodniška funkcija, če nastopijo razlogi, ki jih določa zakon.

Če sodnik pri opravljanju sodniške funkcije krši ustavo ali huje krši zakon, lahko državni zbor na predlog sodnega sveta sodnika razreši.

V primeru naklepno storjenega kaznivega dejanja z zlorabo sodne funkcije, ugotovljenega s pravnomočno sodno odločbo, državni zbor sodnika razreši.

133. člen
(nezdružljivost sodniške funkcije)

Funkcija sodnika ni združljiva s funkcijami v drugih državnih organih, v organih lokalne samouprave in v organih političnih strank, ter z drugimi funkcijami in dejavnostmi, za katere to določa zakon.

134. člen
(imuniteta sodnika)

Nikogar, ki sodeluje pri sojenju, ni mogoče klicati na odgovornost za mnenje, ki ga je dal pri odločanju v sodišču.

Sodnik ne sme biti priprt, niti ne sme biti brez dovoljenja državnega zbora zoper njega začet kazenski postopek, če je osumljen kaznivega dejanja pri opravljanju sodniške funkcije.

g) Državno tožilstvo

135. člen
(državni tožilec)

Državni tožilec vlaga in zastopa kazenske obtožbe in ima druge z zakonom določene pristojnosti.

Ureditev in pristojnosti državnih tožilcev določa zakon.

136. člen
(nezdružljivost funkcije državnega tožilca)

Funkcija državnega tožilca ni združljiva s funkcijami v drugih državnih organih, v organih lokalne samouprave in v organih političnih strank ter z drugimi funkcijami in dejavnostmi, za katere to določa zakon.

h) Odvetništvo in notariat

137. člen
(odvetništvo in notariat)

Odvetništvo je kot del pravosodja samostojna in neodvisna služba, ki jo ureja zakon.

Notariat je javna služba, ki jo ureja zakon.

V. SAMOUPRAVA

a) Lokalna samouprava

138. člen (uresničevanje lokalne samouprave)

Prebivalci Slovenije uresničujejo lokalno samoupravo v občinah in drugih lokalnih skupnostih.

139. člen (občina)

Občina je samoupravna lokalna skupnost.

Območje občine obsega naselje ali več naselij, ki so povezana s skupnimi potrebami in interesi prebivalcev.

Občina se ustanovi z zakonom po prej opravljenem referendumu, s katerim se ugotovi volja prebivalcev na določenem območju. Zakon tudi določi območje občine.

140. člen (delovno področje samoupravnih lokalnih skupnosti)

V pristojnost občine spadajo lokalne zadeve, ki jih občina lahko ureja samostojno in ki zadevajo samo prebivalce občine.

Po predhodnem soglasju občine ali širše samoupravne lokalne skupnosti lahko država z zakonom prenese na občino ali širšo samoupravno lokalno skupnost opravljane posameznih nalog iz državne pristojnosti, če za to zagotovi tudi sredstva.

V zadevah, ki jih je na organe lokalne skupnosti prenesla država, opravljajo državni organi tudi nadzor nad primernostjo in strokovnostjo njihovega dela.

141. člen (mestna občina)

Mesto lahko dobi po postopku in ob pogojih, ki jih določa zakon, status mestne občine.

Mestna občina opravlja kot svoje tudi z zakonom določene naloge iz državne pristojnosti, ki se nanašajo na razvoj mest.

142. člen (dohodki občine)

Občina se financira iz lastnih virov. Občinam, ki zaradi slabše gospodarske razvitenosti ne morejo v celoti zagotoviti opravljanja svojih nalog, država v skladu z zakonsko določenimi načeli in merili zagotovi dodatna sredstva.

143. člen
(širše samoupravne lokalne skupnosti)

Občine se samostojno odločajo o povezovanju v širše samoupravne lokalne skupnosti, tudi v pokrajine, za urejanje in opravljanje lokalnih zadev širšega pomena. V sporazumu z njimi prenese država nanje določene zadeve iz državne pristojnosti v njihovo izvirno pristojnost in določi udeležbo teh skupnosti pri predlaganju ter izvrševanju nekaterih zadev iz državne pristojnosti.

Načela in merila za prenos pristojnosti iz prejšnjega odstavka ureja zakon.

144. člen
(nadzor državnih organov)

Državni organi nadzorujejo zakonitost dela organov lokalnih skupnosti.

b) Druga samouprava

145. člen
(samouprava na področju družbenih dejavnosti)

Državljeni se lahko za uveljavljanje svojih interesov samoupravno združujejo.

Državljanom se lahko z zakonom prepusti samoupravno urejanje posameznih zadev iz državne pristojnosti.

VI. JAVNE FINANCE

146. člen
(financiranje države in lokalnih skupnosti)

Država in lokalne skupnosti pridobivajo sredstva za uresničevanje svojih nalog z davki in z drugimi obveznimi dajatvami ter s prihodki od lastnega premoženja.

Država in lokalne skupnosti izkazujejo vrednost svojega premoženja s premoženjskimi bilancami.

147. člen
(davki)

Država z zakonom predpisuje davke, carine in druge dajatve. Lokalne skupnosti predpisujejo davke in druge dajatve ob pogojih, ki jih določata ustava in zakon.

148. člen
(proračun)

Vsi prihodki in izdatki države in lokalnih skupnosti za financiranje javne porabe morajo biti zajeti v njihovih proračunih.

Če proračun ni sprejet do prvega dne, ko ga je potrebno začeti izvrševati, se upravičenci, ki se financirajo iz proračuna, začasno financirajo po prejšnjem proračunu.

149. člen
(kredit v breme države)

Kredit v breme države in poroštvo države za kredite so dovoljeni le na podlagi zakona.

150. člen
(računsko sodišče)

Računsko sodišče je najvišji organ kontrole državnih računov, državnega proračuna in celotne javne porabe.

Ureditev in pristojnosti računskega sodišča določa zakon.

Računsko sodišče je pri svojem delu neodvisno in vezano na ustavo in zakon.

151. člen
(imenovanje članov računskega sodišča)

Člane računskega sodišča imenuje državni zbor.

152. člen
(centralna banka)

Slovenija ima centralno banko. V svojem delovanju je ta banka samostojna in odgovarja neposredno državnemu zboru. Centralna banka se ustanovi z zakonom.

Guvernerja centralne banke imenuje državni zbor.

VII. USTAVNOST IN ZAKONITOST

153. člen
(usklajenost pravnih aktov)

Zakoni, podzakonski predpisi in drugi splošni akti morajo biti v skladu z ustavo.

Zakoni morajo biti v skladu s splošno veljavnimi načeli mednarodnega prava in z veljavnimi mednarodnimi pogodbami, ki jih je ratificiral državni zbor, podzakonski predpisi in drugi splošni akti pa tudi z drugimi ratificiranimi mednarodnimi pogodbami.

Podzakonski predpisi in drugi splošni akti morajo biti v skladu z ustavo in z zakoni.

Posamični akti in dejanja državnih organov, organov lokalnih skupnosti in nosilcev javnih pooblastil morajo temeljiti na zakonu ali na zakonitem predpisu.

154. člen

(veljavnost predpisov in njihovo objavlanje)

Predpisi morajo biti objavljeni, preden začno veljati. Predpis začne veljati petnajsti dan po objavi, če ni v njem drugače določeno.

Državni predpisi se objavljajo v državnem uradnem listu, predpisi lokalnih skupnosti pa v uradnem glasilu, ki ga te same določijo.

155. člen

(prepoved povratne veljave pravnih aktov)

Zakoni, drugi predpisi in splošni akti ne morejo imeti učinka za nazaj.

Samo zakon lahko določi, da imajo posamezne njegove določbe učinek za nazaj, če to zahteva javna korist in če se s tem ne posega v pridobljene pravice.

156. člen

(postopek za oceno ustavnosti)

Če sodišče pri odločanju meni, da je zakon, ki bi ga moralo uporabiti, protiustaven, mora postopek prekiniti in začeti postopek pred ustavnim sodiščem. Postopek pred sodiščem se nadaljuje po odločitvi ustavnega sodišča.

157. člen

(upravni spor)

O zakonitosti dokončnih posamičnih aktov, s katerimi državni organi, organi lokalnih skupnosti in nosilci javnih pooblastil odločajo o pravicah ali o obveznostih in pravnih koristih posameznikov in organizacij, odloča v upravnem sporu pristojno sodišče, če za določeno zadevo ni z zakonom predvideno drugo sodno varstvo.

Če ni zagotovljeno drugo sodno varstvo, odloča v upravnem sporu pristojno sodišče tudi o zakonitosti posamičnih dejanj in aktov, s katerimi se posega v ustavne pravice posameznika.

158. člen

(pravnomočnost)

Pravna razmerja, urejena s pravnomočno odločbo državnega organa, je mogoče odpraviti, razveljaviti ali spremeniti le v primerih in po postopku, določenih z zakonom.

159. člen
(varuh človekovih pravic in temeljnih svoboščin)

Za varovanje človekovih pravic in temeljnih svoboščin v razmerju do državnih organov, organov lokalne samouprave in nosilcev javnih pooblastil se z zakonom določi varuh pravic državljanov.

Z zakonom se lahko za posamezna področja določijo posebni varuhi pravic državljanov.

VIII. USTAVNO SODIŠČE

160. člen
(pristojnosti ustavnega sodišča)

Ustavno sodišče odloča:

- o skladnosti zakonov z ustavo;
- o skladnosti zakonov in drugih predpisov z ratificiranimi mednarodnimi pogodbami in s splošnimi načeli mednarodnega prava;
- o skladnosti podzakonskih predpisov z ustavo in z zakoni;
- o skladnosti predpisov lokalnih skupnosti z ustavo in z zakoni;
- o skladnosti splošnih aktov, izdanih za izvrševanje javnih pooblastil, z ustavo, zakoni in podzakonskimi predpisi;
- o ustavnih pritožbah zaradi kršitev človekovih pravic in temeljnih svoboščin s posamičnimi akti;
- o sporih glede pristojnosti med državo in lokalnimi skupnostmi, in med samimi lokalnimi skupnostmi;
- o sporih glede pristojnosti med sodišči in drugimi državnimi organi;
- o sporih o pristojnostih med državnim zborom, predsednikom republike in vlado;
- o protiustavnosti aktov in delovanja političnih strank;
- in o drugih zadevah, ki so mu naložene s to ustavo ali z zakoni.

Na predlog predsednika republike, vlade ali tretjine poslancev državnega zbora izreka ustavno sodišče v postopku ratifikacije mednarodne pogodbe mnenje o njeni skladnosti z ustavo. Državni zbor je vezan na mnenje ustavnega sodišča.

Če zakon ne določa drugače, odloča ustavno sodišče o ustavni pritožbi le, če je bilo izčrpano pravno varstvo. O tem, ali ustavno sodišče ustavno pritožbo sprejme v obravnavo, odloči na podlagi meril in postopka, določenih z zakonom.

161. člen
(razveljavitev zakona)

Če ustavno sodišče ugotovi, da je zakon protiustaven, ga v celoti ali delno razveljavi. Razveljavitev učinkuje takoj ali v roku, ki ga določi ustavno sodišče. Ta rok ne sme biti daljši od enega leta. Druge protiustavne ali nezakonite predpise ali splošne akte ustavno sodišče odpravi ali razveljavi. Ustavno sodišče lahko pod pogoji, ki jih določa za-

kon, do končne odločitve v celoti ali delno zadrži izvrševanje akta, katerega ustavnost ali zakonitost presoja.

Če ustavno sodišče pri odločanju o ustavni pritožbi ugotovi tudi protiustavnost predpisa ali splošnega akta, ga lahko, v skladu z določbami prvega odstavka, odpravi ali razveljavi.

Pravne posledice odločitev ustavnega sodišča ureja zakon.

162. člen (postopek pred ustavnim sodiščem)

Postopek pred ustavnim sodiščem ureja zakon.

Predlagatelje zahteve za začetek postopka pred ustavnim sodiščem določa zakon. Vsakdo lahko da pobudo za začetek postopka, če izkaže svoj pravni interes.

Ustavno sodišče odloča z večino glasov vseh sodnikov, če ustava ali zakon za posamezne primere ne določata drugače. O tem, ali bo začelo postopek na podlagi ustavne pritožbe, lahko ustavno sodišče odloča v ožji sestavi, ki jo določa zakon.

163. člen (sestava in volitve)

Ustavno sodišče je sestavljeno iz devetih sodnikov, ki jih na predlog predsednika republike izvoli državni zbor, na način, ki ga določa zakon.

Sodniki se izvolijo izmed pravnih strokovnjakov.

Predsednika ustavnega sodišča izvolijo sodniki izmed sebe za dobo treh let.

164. člen (predčasna razrešitev ustavnega sodnika)

Sodnik ustavnega sodišča je lahko predčasno razrešen na način, ki ga določa zakon, samo:

- če to sam zahteva,
- če je kaznovan za kaznivo dejanje s kaznijo odvzema prostosti, ali
- zaradi trajne izgube delovne zmožnosti za opravljanje svoje funkcije.

165. člen (mandat sodnikov)

Sodniki ustavnega sodišča so izvoljeni za dobo devetih let. Ustavni sodniki ne morejo biti ponovno voljeni.

Po izteku časa, za katerega je bil ustavni sodnik izvoljen, opravlja funkcijo še do izvolitve novega sodnika.

166. člen
(nezdružljivost funkcije)

Funkcija sodnika ustavnega sodišča ni združljiva s funkcijami v državnih organih, v organih lokalne samouprave in v organih političnih strank, ter z drugimi funkcijami in dejavnostmi, ki po zakonu niso združljive s funkcijo sodnika ustavnega sodišča.

167. člen
(imuniteta)

Sodniki ustavnega sodišča uživajo enako imuniteto kakor poslanci državnega zbora. O imuniteti odloča državni zbor.

IX. POSTOPEK ZA SPREMEMBO USTAVE

168. člen
(predlog za začetek postopka)

Predlog za začetek postopka za spremembo ustave lahko da dvajset poslancev državnega zbora, vlada ali najmanj trideset tisoč volilcev.

O predlogu odloči državni zbor z dvotretjinsko večino glasov navzočih poslancev.

169. člen
(akt o sprejemu ustave)

Državni zbor sprejme akt o spremembi ustave z dvotretjinsko večino glasov vseh poslancev.

170. člen
(potrditev spremembe ustave na referendumu)

Državni zbor mora predlagano spremembo ustave predložiti v sprejem volilcem na referendumu, če to zahteva najmanj trideset poslancev.

Sprememba ustave je na referendumu sprejeta, če zanjo glasuje večina volilcev, ki so glasovali, pod pogojem, da se glasovanja udeleži večina vseh volilcev.

171. člen
(razglasitev spremembe ustave)

Sprememba ustave začne veljati z razglasitvijo v državnem zboru.

X. PREHODNE IN KONČNE DOLOČBE

172. člen

Ta ustava začne veljati z razglasitvijo.

173. člen

Določbe te ustave se uporabljajo z dnem razglasitve, razen če v ustavnem zakonu za izvedbo te ustave ni drugače določeno.

174. člen

Za izvedbo te ustave in za zagotovitev prehoda k uporabi določb te ustave se sprejme ustavni zakon.

Ustavni zakon se sprejme z dvotretjinsko večino glasov vseh poslancev v vseh zborih Skupščine Republike Slovenije.

Ustavni zakon

za izvedbo Ustave Republike Slovenije

1. člen

Predpisi in drugi splošni akti, ki so veljali na dan razglasitve te ustave, ostanejo v veljavi. Določbe predpisov, ki niso v skladu s to ustavo, je treba z njo uskladiti najkasneje do 31.12.1993.

Do uskladitve z ustavo oziroma do izteka uskladitvenega roka ni mogoče začeti postopka za oceno ustavnosti predpisov in drugih splošnih aktov, sprejetih do razglasitve Temeljne ustavne listine o samostojnosti in neodvisnosti Republike Slovenije, oziroma prevzetih z ustavnim zakonom za izvedbo Temeljne ustavne listine o samostojnosti in neodvisnosti Republike Slovenije, razen če ti predpisi in drugi splošni akti posegajo v človekove pravice in temeljne svoboščine.

2. člen

Skupščina Republike Slovenije nadaljuje delo do prve seje državnega zbora.

Prve volitve v državni zbor in državni svet se opravijo najkasneje eno leto po sprejemu te ustave.

Do konstituiranja državnega zbora in državnega sveta sprejemajo zbori Skupščine Republike Slovenije zakone in druge akte na način in po postopku, določenem z ustavo Republike Slovenije iz leta 1974 in z njenimi spremembami ter dopolnili.

Zakone, ki urejajo volilni sistem, sprejemajo zbori z dvotretjinsko večino glasov vseh poslancev. Če zakoni, ki urejajo volilni sistem ne bi bili sprejeti v roku, ki bi omogočil izvedbo volitev v skladu z drugim odstavkom tega člena, se smiselno uporabljajo določbe veljavnih predpisov o volitvah.

3. člen

Do izvolitve predsednika Republike Slovenije opravlja njegove funkcije, kakor jih določa ta ustava, Predsedstvo Republike Slovenije.

Prve volitve predsednika republike se opravijo hkrati z volitvami v državni zbor.

4. člen

Izvršni svet Skupščine Republike Slovenije nadaljuje delo kot vlada, po določbah te ustave, razen določbe 117.člena ustave.

5. člen

Dokler država ne prevzame državnih funkcij, ki jih je doslej opravljala občina, opravljajo te funkcije organi občine.

6. člen

Sodišča, javna tožilstva, javna pravobranilstva in družbeni pravobranilci samoupravljanja nadaljujejo delo po dosedanjih predpisih do sprejema novih.

7. člen

Ustavno sodišče Republike Slovenije deluje po tej ustavi, glede vprašanj postopka pred ustavnim sodiščem in pravnih posledic odločb ustavnega sodišča, ki z ustavo niso urejena, pa do sprejema zakona o ustavnem sodišču smiselno uporablja dosedanje ustavne in zakonske določbe.

8. člen

Sodniki ustavnega sodišča, sodišč in javni tožilci opravljajo funkcijo do izteka mandatne dobe, za katero so bili izvoljeni ali imenovani.

Sodniki rednih sodišč in sodišč združenega dela ter javni tožilci lahko v primeru nove ureditve sodišč in državnega tožilstva dokončajo svoj mandat po prvem odstavku tega člena v novih pravosodnih organih.

Sodnikom rednih sodišč in sodišč združenega dela ter javnim tožilcem, ki jim bo mandat potekel pred uveljavitvijo novih predpisov o ureditvi sodišč in državnega tožilstva, se mandat podaljša in jim preneha v šestih mesecih po uveljavitvi novih predpisov.

9. člen

Do sprejema zakona iz 68. člena te ustave tujci ne morejo pridobiti lastninske pravice do nepremičnin.

Tuje države lahko pridobijo lastninsko pravico do nepremičnin, ki jih uporabljajo za dejavnost diplomatsko-konzularnih predstavništev.

10. člen

Ta ustavni zakon se lahko spremeni z dvotretjinsko večino glasov vseh poslancev na skupni seji vseh zborov skupščine oziroma na seji državnega zbora.

11. člen

Ta ustavni zakon začne veljati z razglasitvijo.

**Osnutki in predlogi
Ustave Republike Slovenije
in
Ustavnega zakona za izvedbo
Ustave Republike Slovenije**

PREDLOG, **da se začne postopek za sprejem** **ustave Republike Slovenije**

V zvezi s prvim odstavkom 54. člena Poslovnika o delu Predsedstva Socialistične Republike Slovenije vam pošiljam Predlog, da se začne postopek za sprejem ustave Republike Slovenije, ki ga je sprejelo Predsedstvo Republike Slovenije na seji, dne 25. junija 1990.

Proces demokratizacije slovenske družbe omogoča in zahteva, da slovenski narod s svojo ustavo svobodno izrazi svojo voljo, da živi v suvereni državi, zgrajeni na sodobnih, demokratičnih, socialnih, gospodarskih in političnih načelih.

V Sloveniji je že doseženo politično soglasje o potrebi po takšni ustavni ureditvi Republike Slovenije, ki bo temeljila na suverenosti in samostojnosti slovenske države, na pravici naroda do samoodločbe, parlamentarni demokraciji, političnem pluralizmu in enakopravnosti vseh oblik lastnine, in ki bo na kar najvišji ravni uveljavila temeljne pravice človeka in državljana. Slovenska ustava naj torej predstavlja temeljni pravni akt sodobne parlamentarne republike.

Ustavna ureditev države, njenih notranjih in zunanjih odnosov, je najpomembnejši način uporabe temeljne pravice naroda do samoodločbe. Slovenska ustava naj bo zato izraz, v celoti in samo duhovne, kulturne in politične volje slovenskega naroda in vseh državljanov Republike Slovenije ter rezultat njihovega demokratičnega soglasja.

Ker sedanja ustavna ureditev Slovenije na temelju Ustave iz leta 1974 in 95-ih ustavnih amandmajev, sprejetih v letih 1981, 1989 in 1990 ne ustreza več tem zahtevam slovenske ustavnosti, je Predsedstvo Republike Slovenije na 7. seji, dne 25. junija 1990 na osnovi 1. točke LXXXVIII amandmaja k Ustavi Republike Slovenije sklenilo predložiti Skupščini Republike Slovenije:

I.

1.

Marčna revolucija leta 1848 je močno spodbudila težnje Slovencev kot izoblikovanega evropskega naroda po upravnih strnitvi narodnega ozemlja, po samostojnem gospodarskem in političnem razvoju in po lastni državni obliki, ki je bila izražena v geslu o Zedinjeni Slovenije.

Tudi Majniška deklaracija Jugoslovanskega kluba iz leta 1917 je zahtevala, da naj bo Slovincem zagotovljeno tako "državno telo, ki bodi prosto vsakega narodnega gospodarstva tujcev in zgrajeno na demokratičnem temelju". Tej Deklaraciji je dne 29.10.1918

sledila ustanovitev Države narodnega sveta Slovencev, Hrvatov in Srbov, v njej je imela Slovenija položaj federalne države z lastno narodno vlado.

V usodnem času vojne zasedbe Slovenije in narodnoosvobodilnega boja je Osvobodilna fronta slovenskega naroda konec leta 1941 sprejela slovesno obljubo, da bo "po svoji narodni osvoboditvi o notranji ureditvi Združene Slovenije in o svojih zunanjih odnosih odločal slovenski narod sam".

V skladu s tem političnim programom je bila najprej dograjena slovenska narodna država, katere prvi parlament, oblikovan v razmerah vojne okupacije - Zbor odposlancev slovenskega naroda, od 1. do 3. oktobra 1943 v Kočevju - je pooblastil svojo delegacijo, da se z drugimi jugoslovanskimi narodi sporazume o ustanovitvi Demokratične federativne Jugoslavije. Ta sporazum je s posebno deklaracijo potrdilo prvo zasedanje Slovenskega narodnoosvobodilnega odbora 20. februarja 1944 v Črnomlju. S tem je uveljavilo tako sosledje državotvornih dejanj, po katerem je slovenska država izvirna, federacija pa svobodno dogovorjena in izvedena državna tvorba. Kasnejši razvoj jugoslovanske federacije, zasnovane kot demokratične federativne države enakopravnih narodov s prviniami konfederacije, je v praksi šel v smeri centralizacije. Ta proces je bil posledica odločilnega političnega vpliva na državno oblast, ki ga je imela in uveljavljala na demokratičnem centralizmu zasnovana monopolna partija.

V zadnjih nekaj letih je dobilo množično podporo slovenske javnosti nekaj temeljnih politično programskih dokumentov ustavotvorne narave, od katerih imata še poseben pomen Majniška deklaracija in Temeljna listina Slovenije iz leta 1989. Vzporedno so bili oblikovani amandmaji k slovenski ustavi, sprejeti konec lanskega leta in v začetku letošnjega leta. Na tej osnovi je Skupščina Republike Slovenije sprejela Deklaracijo o urejanju razmerij, ki imajo splošen pomen za Republiko Slovenijo.

Na volitvah v Skupščino in Predsedstvo Republike Slovenije aprila 1990 so slovenski narod in državljani Slovenije jasno izrazili svojo voljo, da žive v samostojni in suvereni slovenski državi in da sami odločajo o njenem položaju v skupnosti v skupnosti jugoslovanskih narodov in v mednarodni skupnosti. V Skupščino so izvolili poslance političnih strank, ki so se v svojih programih zavzele za osamosvojitve Slovenije v suvereno državo z demokratično politično in gospodarsko ureditvijo.

2.

Da bi vse že doseženo uveljavili, utrdili in ustavno-pravno zavarovali, je potrebno z novo ustavo oblikovati Republiko Slovenijo kot suvereno državo z vsemi atributi dejanske oblasti na lastnem ozemlju in s polno mednarodno pravno subjektiviteto. Se pravi, da mora ustava določiti, da je v pristojnosti republike tudi urejanje in zagotavljanje varnosti in obrambe države, njenih mednarodnih odnosov, političnega in gospodarskega sistema, temeljnih človekovih pravic in svoboščin, lastninskih razmerij in drugih za samostojno državo pomembnih zadev.

Tako izhodišče pomeni ustavno izvedbo načela o samoodločbi, kakor ga opredeljujejo Mednarodni pakt o državljanskih in političnih pravicah iz leta 1966, Sklepna listina Helsinške konference iz leta 1975 ter veljavni ustavi Jugoslavije in Slovenije. Po tem

načelu ima slovenski narod neodtujljivo in trajno pravico, da popolnoma svobodno, kakor koli in kakor želi, določa svoj notranji in zunanji položaj brez vmešavanja od zunaj, in da po svoji volji uresničuje svoj politični, gospodarski, družbeni in kulturni razvoj.

Swobodno določanje političnega statusa slovenskega naroda in njegove države je osnova za uveljavitev samostojnosti Slovenije in za odločanje o njenih morebitnih povezavah z drugimi jugoslovanskimi narodi in njihovimi državami - bodisi v konfederativno zvezo povsem suverenih držav, bodisi v državno skupnost, v kateri bi bil Sloveniji zagotovljen konfederativni položaj. Takšen položaj bo slovenski državi omogočal suvereno odločanje o vseh mednarodnih povezavah z drugimi državami in mednarodnimi organizacijami.

3.

Ustava kot najvišji pravni akt mora odraziti obstoječo, duhovno in politično kulturo ter demokratično soglasje naroda. Ima zlasti dve temeljni nalogi.

Po eni strani naj oblikuje državo in določa njeno ureditev, po drugi strani pa naj opredeljuje pravice in svoboščine človeka in državljana v razmerju do te oblasti in do njenih organov. Ureja naj temelje socialnih, ekonomskih in kulturnih razmerij med ljudmi; ta razmerja naj bodo v načelu področje družbene samoorganizacije in samoregulacije in ne ideoloških vrednot ali ciljev in prvin političnih programov.

Slovenska ustava naj temelji na obče priznanih ustavnopolitičnih vrednotah, kot so pravna enakost vseh ljudi in njihovih združenj, pravna država, pluralistična parlamentarna demokracija, delitev oblastnih funkcij na zakonodajno, izvršno in sodno, samostojnost in samourejanje gospodarskih organizacij, socialna funkcija lastnine in pluralizma njenih oblik; vloga sodobne socialne države in lokalne samouprave.

II.

1.

Na začetku ustave velja zapisati uvodno besedilo, ki naj uvede normativni del ter ga legitimira na osnovi temeljnih socialnih in kulturnih vrednot, ustavne tradicije in novih znamenj časa. Izhaja naj iz sodobnega razumevanja življenja, po katerem človek ni gospodar, ampak dedič življenja. Pomeni tudi, da imajo človekove pravice svoje naravne meje ter da varstvo naravnega okolja in kulturne dediščine ni le državljanska pravica, ampak je tudi dolžnost vseh in vsakogar. Na ravni posameznika se sodobno razumevanje življenja izraža skozi dostojanstvo človeka kot naravnega, družbenega in duhovnega bitja. Ustava naj izhaja tudi od temeljnih pravic in svoboščin, temeljne pravice naroda do samoodločbe in od dejstva, da smo Slovenci z lastnimi močmi izoblikovali svojo narodno samobitnost in uveljavili svojo državnost.

2.

V temeljne določbe sodijo jasno izražena ustavna določila normativne narave o nacionalnem značaju in osnovi slovenske države, o njeni demokratični ureditvi, o državnih simbolih in o varovanju naravne in kulturne dediščine.

3.

Slovenska ustava mora izhajati z ravni varovanja temeljnih pravic človeka in državljana, ki jo je že dosegla dosedanja ustavna ureditev, vključno z vsemi že uveljavljenimi socialno-ekonomskimi pravicami. Uveljaviti pa kaže tudi nekatere nove posamične in kolektivne pravice, ki se v zadnjem času oblikujejo z mednarodnimi pakti. To so zlasti pravica do varstva kulturne in naravne dediščine, pravica do ustvarjanja in delovanja, pravica do miru, do razorožitve in razvoja.

Ustavnoppravno je treba varovati pravice narodnostnih manjšin v Sloveniji in opredeliti odgovornost slovenske države za Slovence v zamejstvu in v tujini.

V ustavo velja zapisati splošno določbo o varstvu človekove osebnosti, ki bo omogočala širjenje pravic in svoboščin, da ne bi golo naštevanje pravic začelo sčasoma ovirati njihov nadaljnji razvoj.

Treba je določiti, da se ustavne pravice in svoboščine uresničujejo na osnovi same ustave.

Ustava naj zagotovi pravno varstvo vseh temeljnih pravic in svoboščin. V ta namen naj bodo, poleg že uveljavljenega varstva pred rednimi sodišči, predvidene tudi druge ustrezne oblike, kot so varstvo posamičnih pravic pred ustavnim sodiščem in druge v svetu uveljavljene ustanove.

Omejevanje pravic in svoboščin naj bo dovoljeno le na osnovi ustave, kadar to terjajo pravice drugih ali kadar je to potrebno zaradi izjemne in splošne nevarnosti, ki ogroža obstoj države. V zadnjem primeru naj bo dovoljeno omejevati pravice le za določen čas. Z ustavo pa je treba opredeliti tiste pravice in svoboščine, ki jih ni mogoče omejiti niti za določen čas.

4.

V ustavo naj sodi le nekaj temeljnih določb o gospodarskem sistemu. Določijo naj, da država varuje vse oblike lastnine ter da so gospodarski subjekti pri svojem nastopanju na trgu docela samostojni. Naloga države je predvsem, da ustvarja možnosti za svobodno konkurenco gospodarskih subjektov na trgu, preprečuje monopole, vpliva na gospodarski razvoj ter ureja gospodarsko infrastrukturo in javne službe. Z ustavo je treba opredeliti tudi temeljne socialne funkcije države in omejiti lastnino z določbami o varstvu naravne in kulturne dediščine.

5.

Vsa državna ureditev naj temelji na parlamentarni obliki oblasti. Parlament se oblikuje na osnovi ustavne pravice do svobode združevanja in na osnovi neposrednih, splošnih in tajnih volitev.

S sestavo parlamenta je treba zagotoviti, da bodo v njem zastopani splošni interesi državljanov ter posebni interesi socialnih, gospodarskih, kulturnih in drugih skupin ter ustanov. Izvršno oblast ima vlada, ki je v okviru svojih pristojnosti samostojna in odgovorna parlamentu. Ministri v vladi so zadolženi za posamezne resorje in vodijo upravne organe.

Pooblastila vlade naj bodo določena v skladu s temeljnim načelom o delitvi zakonodajne in izvršilne funkcije. Pri tem velja načelo, da je sleherno pravico, dolžnost ali prepoved mogoče določiti le z zakonom.

S posebnimi ustavnimi določili je treba zagotoviti neodvisnost in samostojnost sodstva in sodnikov.

Z novo ustavo je treba uvesti institucijo predsednika republike kot individualnega voditelja države. Predsednik republike predstavlja državo in je obenem vrhovni poveljnik njenih oboroženih sil

O izrednih razmerah naj odloča parlament, razglša pa jih predsednik republike.

6.

Z ustavo je treba opredeliti oblike lokalne samouprave prebivalcev posamičnih območij oziroma naselij.

V pristojnosti tovrstnih organov sodi predvsem urejanje in upravljanje zadev, ki posegajo v korist in pravice prebivalcev na njihovih območjih.

Z ustavo velja tudi omogočiti ustanavljanje samoupravnih skupnosti, ki služijo samostojnemu urejanju in zadovoljevanju nekaterih skupnih potreb državljanov. Tem skupnostim, lahko država zaupa tudi opravljanje določenih javnih pooblastil.

7.

Z ustavo naj bo omogočena tudi neposredna ljudska pobuda za predlaganje zakonov. Parlament naj bi dal na svoj dnevni red predlog splošnega akta ali zakona, če bi ga predlagalo določeno število državljanov. Če pa bi parlament tak predlog zavrnil, bi moral biti o predlogu zakona izveden referendum.

O posameznih vprašanjih naj ima pravico razpisati referendum parlament sam, vendar pa ga mora razpisati tudi na predlog predsednika republike ali na zahtevo določenega števila državljanov.

Ustavno sodišče naj dobi možnost odločanja glede kršitve posamičnih ustavnih pravic in svoboščin.

Glede na predlagano zgradbo slovenske ustave, ki naj opredeljuje le temeljne pravice in svoboščine in državno ureditev, bo treba vlogo ustavnega sodišča dodatno poudariti in okrepiti, tako da bo postalo samostojen ustvarjalec ustavne ureditve.

8.

V prehodnih in končnih določbah ustave je treba opredeliti načine in roke za njeno uveljavitev. Vsebujejo naj tudi pooblastila parlamentu, da sprejme ustrezne akte, s katerimi bi bila udejanjena nova ustavna ureditev, ter čas in smernice za sprejem takšnih predpisov.

DELOVNI OSNUTEK

Ustave Republike Slovenije

Zavedajoč se svetosti življenja in človekovega dostojanstva; izhajajoč iz:

- temeljnih človekovih pravic in svoboščin,
- temeljne pravice vsakega naroda do samoodločbe in
- temeljnega zgodovinskega dejstva, da smo Slovenci z lastnimi močmi izoblikovali svojo narodno samobitnost in uveljavili svojo državnost;
z namenom, da ob spoštovanju naše dediščine zagotovimo kulturni, ekonomski, politični in socialni razvoj Slovenije, skupščina in državljani Slovenije

sprejemamo naslednjo

USTAVO REPUBLIKE SLOVENIJE

I. SPLOŠNE DOLOČBE

1. člen

Republika Slovenija je suverena država, ki temelji na neodtujljivi pravici slovenskega naroda do samoodločbe.

2. člen

Republika Slovenija je država slovenskega naroda in vseh njenih državljanov.

3. člen

V Republiki Sloveniji ima oblast ljudstvo; izvaja jo neposredno, na volitvah ter po načelu delitve oblasti prek zakonodajnih, izvršnih in sodnih organov.

4. člen

Republika Slovenija varuje temeljne človekove pravice in državljanske svoboščine kot izhodiščne in osrednje prvine ustavne ureditve ter pravne in socialne države. Varuje samostojnost slovenskega naroda, ozemeljsko celovitost, enotnost in nedeljivost države. Čuti se odgovorno za usodo Slovencev, ki živijo zunaj njenih meja in pospešuje nji-

hove stike z domovino. Varuje pravice narodnih manjšin in etničnih skupin. Skrbi za ohranjanje naravnega in kulturnega bogastva ter ustvarja pogoje za skladen in enakomeren civilizacijski in kulturni razvoj Slovenije.

5. člen

Republika Slovenija v svojih mednarodnih odnosih spoštuje načela Ustanovne listine Organizacije združenih narodov in druga načela mednarodnega prava.

6. člen

Predpisi Republike Slovenije morajo biti v skladu z mednarodnimi pogodbami, ki obvezujejo Slovenijo, in s splošno veljavnimi načeli mednarodnega prava. Državni organi uporabljajo objavljene mednarodne pogodbe neposredno.

7. člen

Republika Slovenija ima zastavo, himno in grb. Zastava je belo-modro-rdeča s tremi enakimi vodoravnimi polji. Himno in grb predpiše ustavni zakon.

VARIANTA 1: O morebitnem simbolu na zastavi odloči javna razprava.

VARIANTA 2: Himna Republike Slovenije je Zdravljica.

8. člen

Glavno mesto Republike Slovenije je Ljubljana.

9. člen

Uradni jezik v Republiki Sloveniji je slovenščina. Na območju, kjer živi italijanska in madžarska narodna manjšina, je uradni jezik tudi italijanščina oziroma madžarščina.

10. člen

Državljanstvo Republike Slovenije ureja zakon.

11. člen

Tujci imajo v Republiki Sloveniji vse s to ustavo zagotovljene pravice v skladu z mednarodnimi pakti in zakonom, razen tistih, ki jih imajo po ustavi in zakonu samo državljani Republike Slovenije.

VARIANTA: Tujci uživajo vse pravice, določene s to ustavo, v skladu z mednarodnimi pogodbami in zakoni, državljanke pa samo v skladu z zakonom.

12. člen

V Republiki Sloveniji je zagotovljena lokalna samouprava.

II. PRAVICE, SVOBOŠČINE IN DOLŽNOSTI ČLOVEKA IN DRŽAVLJANA

13. člen

(enakost pred zakonom)

Vsi ljudje imajo enake pravice ne glede na narodnost, raso, spol, jezik, vero, politično ali drugo prepričanje, gmotno stanje, rojstvo, izobrazbo, družbeni položaj ali katero koli drugo osebno okoliščino. Vsi so pred zakonom enaki.

14. člen

(omejevanje in izvrševanje pravic)

Pravice človeka in državljana so omejene samo z enakimi pravicami drugih in v primerih, ki jih določa ta ustava.

Pravice človeka in državljana se uresničujejo ter dolžnosti izpolnjujejo neposredno na podlagi ustave.

Z zakonom je mogoče predpisati samo način njihovega izvrševanja, kadar tako določa ustava ali če je to neizbežno zaradi same narave posamezne pravice ali dolžnosti.

15. člen

(začasna razveljavitev in omejitev pravic)

S to ustavo določene pravice je izjemoma dopustno začasno razveljaviti ali omejiti, kadar izjemna in splošna nevarnost ogroža obstoj države. Sklep o taki nevarnosti in zaradi nje uvedeni začasni razveljavitvi ali omejitvi pravic mora sprejeti in objaviti državni zbor Republike Slovenije. Pravice se smejo razveljaviti ali omejiti le za čas trajanja take nevarnosti, vendar strogo v obsegu, ki ga tako stanje zahteva, in tako, da sprejeti ukrepi ne povzročajo zapostavljanja, ki bi temeljilo le na rasi, narodnostni pripadnosti, spolu, jeziku, veri ali družbenemu položaju.

Določba prejšnjega odstavka ne dopušča nobenega začasnega razveljavljanja ali omejevanja pravic, določenih v 16., 19., 28., 29., 32. in 41. členu.

16. člen

Človekovo življenje je nedotakljivo. V Republiki Sloveniji ni smrtne kazni.

17. člen

(varstvo osebne svobode)

Vsakdo ima pravico do osebne svobode.

Nikomur se ne sme vzeti prostosti, razen v primerih, ki jih določa zakon. Vsakdo, ki mu je vzeta prostost, mora biti takoj v materinem jeziku ali jeziku, ki ga razume, obveščen o razlogih za odvzem prostosti, v čim krajšem času mu mora biti tudi pismeno sporočeno, česa je obdolžen.

Odvzem prostosti mora biti omejen na najkrajši potrební čas.

Oseba, ki ji je bila odvzeta prostost, ima pravico začeti postopek za sodno preverjanje in oceno zakonitosti in utemeljenosti pripora. Oseba, ki je priprta zaradi kaznivega dejanja, mora biti v najkrajšem času izročena sodišču ter brez nepotrebne oblašanja obsojena ali oproščena.

18. člen

(odreditev in trajanje pripora)

Oseba, za katero je dan utemeljen sum, da je storila kaznivo dejanje, se sme priprti samo na podlagi odločbe sodišča.

Ob priporu, najkasneje pa v 24 urah po njem, mora biti priprtemu vročena pismena obrazložena odločba. Proti tej odločbi ima priprti pravico do pritožbe, o kateri mora sodišče odločiti v 48 urah. Odvzem prostosti sme trajati samo toliko časa, dokler so za to podani zakonski pogoji, vendar največ tri mesece od dneva odvzema prostosti in po posebni odločbi Vrhovnega sodišča še tri mesece.

Če do izteka teh rokov ni vložena obtožnica, se obdolženec izpusti.

19. člen

(varstvo človekove osebnosti in dostojanstva v postopkih pred državnimi organi)

Zajamčeno je spoštovanje človekove osebnosti in njegovega dostojanstva v kazenskem in v vseh drugih postopkih, med odvzemom prostosti, kakor tudi med izvrševanjem kazni.

Prepovedano je vsako telesno in moralno nasilje nad osebami, ki jim je kakor koli omejena prostost ter kakršno koli izsiljevanje priznanj in izjav.

20. člen

(pravice obdolžencev in obsojencev)

Obdolženci morajo praviloma biti ločeni od obsojencev in zanje mora veljati poseben red. Mladoletni obdolženci morajo biti ločeni od odraslih in o njihovih primerih je treba razpravljati in odločati kar najhitreje.

21. člen

Vsakdo, ki je bil nezakonito priprt, ima pravico do odškodnine.

22. člen

(enako varstvo pravic)

Vsakdo ima pravico do enakega varstva svojih pravic v postopku pred sodiščem in drugimi državnimi organi, organi lokalnih skupnosti in nosilci javnih pooblastil, ki odločajo o njegovih pravicah, obveznostih in interesih.

23. člen
(pravica do zakonitega sodišča)

Vsakdo ima pravico, da o njegovih pravicah, obveznostih in obtožbah proti njemu brez nepotrebnega odlašanja odloča z zakonom ustanovljeno sodišče.

Sodi mu lahko samo sodnik, ki je izbran po vnaprej z zakonom ter sodnim redom določenih pravilih.

24. člen

Sodne obravnave so javne in sodbe se izrekajo javno. Omejitve izjemoma določa zakon.

25. člen
(pravica do pravnega sredstva)

Vsakomur je zajamčena pravica do pritožbe ali drugega rednega pravnega sredstva proti odločbam sodišč in drugih državnih organov, organov lokalnih skupnosti in nosilcev javnih pooblastil, s katerimi ti odločajo o njegovi pravici, obveznostih ali pravni korigaciji. Zakon sme izjemoma v določenih primerih določiti, da zoper odločbo državnega organa, organa lokalne skupnosti ali nosilca javnih pooblastil ni pritožbe ali drugega rednega pravnega sredstva, če je drugače zagotovljeno varstvo pravic.

26. člen
(pravica do povračila škode)

Vsakdo ima pravico do povračila škode, ki mu jo v zvezi z opravljanjem službe ali kakšne druge dejavnosti državnega organa, organa lokalne skupnosti in nosilcev javnih pooblastil s svojim nezakonitim delom stori oseba ali organ, ki tako službo ali dejavnost opravlja.

Oškodovanec ima pravico, da v skladu z zakonom zahteva povračilo tudi neposredno od tistega, ki mu je škodo storil.

27. člen
(domneva nedolžnosti)

Kdor je obdolžen kaznivega dejanja, velja za nedolžnega, dokler ni s pravno-močno sodbo ugotovljena njegova krivda.

28. člen
(načelo zakonitosti v kazenskem pravu in prepoved povratne moči zakona)

Nihče ne sme biti niti sodno niti upravno kaznovan za dejanje, za katero ni zakon določil, da je kaznivo, in zanj predpisal kazni, še preden je bilo storjeno.

Dejanja, ki so kazniva, se ugotavljajo in kazni zanje izrekajo po zakonu, ki je veljal ob storitvi dejanja, razen če je novi zakon milejši za storilca.

29. člen

(pravna jamstva kazenskih postopkov)

Vsakomur, ki je obtožen kaznivega dejanja, morajo biti ob popolni enakopravnosti zajamčene še naslednje minimalne pravice:

- da ima primeren čas in možnosti za pripravo svoje obrambe in da brez ovir komunicira z zagovornikom, ki si ga svobodno sam izbere;
- da ima brezplačno pomoč tolmača, če ne razume ali ne govori jezika, ki se uporablja pred sodiščem;
- da se mu sodi v njegovi navzočnosti in da se brani sam ali z zagovornikom po lastni izbiri, če nima dovolj sredstev za plačilo zagovornika, da ga dobi brezplačno, v skladu z zakonom;
- da zaslišuje oziroma zahteva zaslišanje obremenilnih prič in da se doseže navzočnost in zaslišanje prič v njegovo korist pod enakimi pogoji, kot veljajo za obremenilne priče;
- pravico ne biti prisiljen, da bi izpovedal zoper sebe ali priznal krivdo.

VARIANTA: Ta člen odpade.

30. člen

(pravica do odškodnine in rehabilitacije)

Če je pravnomočna kazenska sodba kasneje razveljavljena in je bil obsojenec oproščen, ima pravico do odškodnine in rehabilitacije.

VARIANTA: Kdor je bil neopravičeno obsojen za kaznivo dejanje ali mu je bila neupravičeno odvzeta prostost, ima pravico do rehabilitacije, do povrnitve škode in druge pravice po zakonu.

31. člen

Nihče ne sme biti preganjan ali kaznovan zaradi kaznivega dejanja, za katero je bil oproščen krivde ali obsojen s pravnomočno sodbo.

32. člen

(prepoved mučenja)

Nihče ne sme biti podvržen mučenju ali nečloveškemu ali ponižujočemu ravnanju ali kaznovanju. Še posebej je prepovedano delati na kom brez njegove privolitve medicinske ali znanstvene poskuse.

33. člen
(svoboda gibanja)

Državljeni se smejo svobodno gibati po ozemlju republike in si prosto izbirati prebivališče.

Državljeni imajo pravico svobodno zapustiti državo in se začasno ali za stalno naseliti v tujini in se kadar koli vrniti v državo.

Te pravice se smejo z zakonom omejiti, vendar samo če je to potrebno zaradi zavarovanja javnega reda ali zdravja in če to zahtevajo interesi nacionalne in javne varnosti.

VARIANTA: Te pravice se smejo omejiti z zakonom, vendar samo če je to potrebno, da bi se zagotovil potek kazenskega postopka, preprečilo širjenje nalezljivih boleznih, zavaroval javni red, ali če to zahtevajo interesi obrambe države.

Tujci uživajo te pravice v obsegu in pod pogoji, ki jih določa zakon.

34. člen
(pravica do osebnega dostojanstva in do varnosti)

Vsakdo ima pravico do osebnega dostojanstva in varnosti. Nikogar ni dovoljeno žaliti, nezakonito škodovati njegovemu ugledu ali ga neutemeljeno vznemirjati.

35. člen
(varstvo pravic zasebnosti in drugih pravic osebnosti)

Zagotovljena je pravica do spoštovanja človekovega zasebnega in družinskega življenja in varstvo drugih pravic osebnosti.

36. člen
(nedotakljivost stanovanja)

Stanovanje je nedotakljivo.

Nihče ne sme brez odločbe sodišča proti stanovalčevi volji vstopiti v tuje stanovanje ali v druge prostore, niti jih preiskovati.

Pri preiskavi ima pravico biti navzoč tisti, čigar stanovanje ali prostori se preiskujejo, ali pa član njegove družine oziroma njegov zastopnik.

Preiskava se sme opraviti samo v navzočnosti dveh prič.

Pod pogoji, ki jih določa zakon, sme uradna oseba brez odločbe pristojnega organa vstopiti v tuje stanovanje ali v tuje prostore in brez navzočnosti prič opraviti preiskavo, če je to neogibno, da neposredno prime storilca kaznivega dejanja ali da se zavarujejo ljudje in premoženje, ali če je očitno, da se drugače ne bi mogli zavarovati dokazi v kazenskem postopku.

37. člen
(pravica pisemske tajnosti)

Človekova zasebnost je neprekršljiva.

Tajnost pisem in drugih občil je neprekršljiva.

Samo zakon lahko predpiše, da se sme na podlagi odločbe sodišča za določen čas odstopiti od načela neprekršljivosti tajnosti pisem in drugih občil (VARIANTNI DODATEK: in od neprekršljivosti človekove zasebnosti), če je to neogibno potrebno za potek kazenskega postopka ali za varnost države.

38. člen
(varstvo osebnih podatkov)

Zajamčeno je varstvo osebnih podatkov. Zbiranje, obdelovanje in namen uporabe osebnih podatkov določa zakon. Prepovedana je uporaba osebnih podatkov v nasprotju z namenom zbiranja.

39. člen
(svoboda izražanja)

Zajamčena je svoboda izražanja misli, svoboda govora in javnega nastopanja, svoboda tiska in drugih oblik javnega obveščanja in izražanja. Vsakdo lahko svobodno išče, sprejema in širi vesti in mnenja.

Vsakdo ima pravico biti nepristransko, celovito ter pravočasno obveščen o vseh pomembnih vprašanjih.

Te pravice je mogoče omejiti samo z zakonom zaradi zavarovanja nacionalne varnosti, javnega reda ali zdravja ter javne morale.

40. člen
(pravica do popravka in odgovora)

Zajamčena je pravica do popravka objavljenega obvestila, s katerim sta prizadeta pravica ali interes posameznika, organizacije ali organa ter pravica do odgovora na objavljeno informacijo, s katerim se bistveno dopolnijo dejstva iz objavljene informacije.

41. člen
(svoboda vesti)

Vsakdo ima pravico do svobode vesti, verske opredelitve in izpovedovanja vere.

Starši imajo pravico, da svojim otrokom zagotovijo tako versko in moralno vzgojo, ki je v skladu z njihovim lastnim prepričanjem.

42. člen
(pravica do zbiranja in združevanja)

Priznana je pravica do mirnega zbiranja in javnih zborovanj.

Vsi ljudje imajo pravico, da se svobodno združujejo z drugimi. V ta namen lahko svobodno ustanavljajo društva, politične stranke, sindikate in druge organizacije ter se vanje svobodno vključujejo in iz njih izstopajo.

Zakonske omejitve teh pravic so dopustne, če to zahtevajo interesi nacionalne in javne varnosti ter za varovanje javnega reda, zdravja in morale.

Z zakonom se lahko omeji izvrševanje teh pravic poklicnim pripadnikom oboroženih sil (VARIANTNI DODATEK: in policije).

43. člen

(volilna pravica in sodelovanje pri upravljanju javnih zadev)

Vsak državljan, ki je dopolnil 18 let starosti, ima pravico:

- sodelovati neposredno ali po svobodno izvoljenih predstavnikih pri upravljanju javnih zadev,
- voliti in biti voljen na neposrednih, splošnih, svobodnih in tajnih volitvah.

Državljeni, ki nimajo stalnega prebivališča v republiki, imajo volilno pravico pod pogoji, ki jih določa ustavni zakon.

44. člen

(pravica do peticije)

Vsak državljan ima pravico zahtevati in dobiti odgovor na svoje peticije, predloge in druge pobude splošnega pomena, ki jih je dal državnim organom, lokalnim organom ter nosilcem javnih pooblastil.

45. člen

(dolžnost vojaške službe in pravica do ugovora vesti)

Vojaška služba je za državljane obvezna v mejah in na način, ki ga določa zakon. Državljanom, ki zavoljo svojih verskih ali naravnih nazorov niso pripravljene sodelovati pri izvrševanju vojaških dolžnosti v okviru vojske Republike Slovenije, mora Republika omogočiti, da na drug način izpolnijo svojo državljansko dolžnost.

46. člen

(izročitev)

Državljana Republike Slovenije ni dovoljeno izročiti tuji državi. Tujega državljana je dovoljeno izročiti samo v primerih, ki so predvideni z mednarodnimi sporazumi; v nobenem primeru pa ga ni dovoljeno izročiti zavoljo političnih kaznivih dejanj.

47. člen

(pribežališče)

V mejah zakona je priznana pravica pribežališča tujim državljanom in osebam brez državljanstva, ki so preganjane zaradi zavzemanja za svobodo in pravice človeka.

48. člen
(pravica do zdravstvenega varstva)

Vsakdo ima pravico do zdravstvenega varstva.

Nihče ne sme ogrožati zdravja drugih.

Nikogar ni mogoče prisiliti k zdravljenju, razen v primerih, ki jih določa zakon.

Zakon določa, v katerih primerih imajo državljani, ki niso zavarovani, pravico do zdravstvenega varstva države.

49. člen
(pravice invalidov)

Republika ustvarja pogoje za usposobitev ter ustrezno zaposlitev občanov, ki niso popolnoma zmožni za delo.

Invalidni otroci in drugi težje prizadeti državljani imajo pravice do usposobitve za življenje in delo.

Vojaškim in delovnim invalidom so zagotovljene invalidske pravice in druge oblike invalidskega varstva ter usposobitev za delo, ustrezno njihovim delovnim zmožnostim.

50. člen
(družina in zakonska zveza)

Republika varuje materinstvo, očetovstvo, otroke in mladino ter podpira za to potrebne ustanove.

Zakonska zveza je urejena na podlagi enakopravnosti zakoncev in se sklepa s svobodno privolitvijo. Zakonsko zvezo in pravna razmerja v njej in v družini ureja zakon.

Republika varuje družino in ji pomaga predvsem pri njeni ustanovitvi in v času, dokler je ta odgovorna za preživljanje in vzgojo otrok.

51. člen
(pravice in dolžnosti staršev)

Starši so dolžni vzdrževati, izobraževati in vzgajati otroke ne glede na to, ali so bili rojeni v času trajanja zakonske zveze ali zunaj nje. Otroci, rojeni zunaj zakonske zveze, imajo enake pravice kot otroci, rojeni v njej.

Ženske imajo v zvezi z nosečnostjo in rojstvom otroka pravico do socialne varnosti v obsegu in trajanju, določenem v skladu z zakonom.

52. člen
(svoboda odločanja o rojstvu otroka)

Vsakdo ima pravico, da svobodno odloča o rojstvu otroka.

Ta pravica se lahko omeji samo iz zdravstvenih razlogov.

V zvezi z uresničevanjem te pravice zagotavlja republika ustrezno izobrazbo, socialno skrbstvo in zdravstveno pomoč v skladu z zakonom.

53. člen (pravice otrok)

Otroci uživajo vse pravice in svoboščine, razen tistih, ki so omejene z njihovo starostjo.

Pri uresničevanju pravic otrok je temeljno načelo njihova največja korist.

Otroci so v pravicah in svoboščinah izenačeni ter jih je prepovedano razlikovati glede na osebne lastnosti ali okoliščine njihovih staršev ali zakonitih zastopnikov.

Otroci in mladoletniki, ki nimajo staršev, za katere starši ne skrbijo ali so brez ustrezne družinske oskrbe, uživajo posebno varstvo republike. Njihov položaj ureja zakon.

54. člen (pravica do izobrazbe in šolanja)

Državljeni imajo pravico, da pod enakimi, z zakonom določenimi pogoji, pridobivajo znanje in izobrazbo na vseh stopnjah izobraževanja, v vseh vrstah šol ter v drugih vzgojno-izobraževalnih organizacijah.

Osnovno izobraževanje je obvezno in brezplačno. Zakon določa trajanje osnovnega šolanja otrok.

Pogoje za ustanavljanje in delo šol ter drugih vzgojnih in izobraževalnih organizacij zagotavlja republika v skladu z zakonom.

Republika omogoča uresničevanje pravice do izobrazbe in šolanja s štipendijami ter z družinskimi in drugimi podporami.

Izobraževanje in usposabljanje otrok z motnjami v telesnem in duševnem razvoju je brezplačno.

Zakon zagotavlja pravice do izobraževanja in usposabljanja odraslih oziroma zaposlenih.

55. člen (svoboda znanosti in umetnosti)

Zajamčena je svoboda znanstvenega in umetniškega ustvarjanja in pouka.

56. člen (univerzitetna avtonomija)

Univerze in druge visoke šole v mejah zakona samostojno določajo svojo notranjo ureditev.

57. člen
(avtorske pravice)

Zajamčeno je varstvo moralnih in materialnih koristi, ki izvirajo iz znanstvene in umetniške dejavnosti. Ustvarjalci znanstvenih, raziskovalnih in umetniških del ter znanstvenih odkritij in tehničnih izumov ne smejo uresničevati pravic na svojih stvaritvah v nasprotju s splošnim interesom, da se novi znanstveni dosežki in tehnični izumu uporabljajo.

Obseg, trajanje, omejitve, prenehanje in varstvo pravic ustvarjalca na lastnih stvaritvah ter pravice organizacij, v katerih so bile te stvaritve dosežene, določa zakon.

58. člen
(pravica do udeležbe v kulturi in znanosti)

Vsakdo ima pravico udeleževati se kulturnega življenja ter uporabljati dosežke znanosti.

59. člen
(izražanje narodnostne identitete)

Vsakdo ima pravico, da svobodno izraža pripadnost k svojemu narodu, da goji in izraža svojo kulturo in uporablja svoj jezik in pisavo.

Nihče se ni dolžan izjavljati, kateremu narodu ali narodni manjšini pripada, in tudi ne opredeliti se za pripadnost k določenemu narodu ali narodni manjšini (VARIANTA: ta odstavek se črta).

60. člen
(pravica do uporabe svojega jezika in pisave)

Vsakdo ima pravico, da pri uresničevanju svojih pravic in dolžnosti ter v postopku pred državnimi in drugimi organi in organizacijami, ki opravljajo javno službo, uporablja svoj jezik in pisavo in da ga tisti, ki vodi postopek, seznanjajo z gradivom in s svojim delom v njegovem jeziku in na način, ki ga določa zakon.

Neznanje slovenščine ne sme nikogar ovirati pri obrambi in uresničevanju svojih pravic.

61. člen
(pravica do vzgoje in izobraževanja v svojem jeziku)

Pripadniki narodnih manjšin imajo v Republiki Sloveniji v skladu z zakonom pravico do vzgoje in izobraževanja v svojem jeziku.

62. člen

(prepoved nacionalne diskriminacije in nestrpnosti)

Protiustavno in kaznivo je kakršno koli propagiranje ali izvajanje nacionalne neenakopravnosti, kot tudi kakršno koli razpihovanje nacionalnega, rasnega ali verskega sovraštva in nestrpnosti.

63. člen

(posebne pravice italijanske in madžarske narodne manjšine)

Italijanom in Madžarom je kot pripadnikom avtohtonih narodnih manjšin v Republiki Sloveniji zajamčena pravica, da svobodno uporabljajo svoj jezik, izražajo in razvijajo svojo nacionalno kulturo ter v ta namen ustanavljajo organizacije in uporabljajo svoje narodne simbole.

Z zakonom se določi način uresničevanja pravic italijanske oziroma madžarske manjšine ter območja, kjer avtohtono živijo skupaj s pripadniki slovenskega naroda tudi pripadniki italijanske oziroma madžarske narodne manjšine ter tiste pravice, ki jih pripadniki narodnih manjšin uresničujejo tudi zunaj teh območij.

Pravice pripadnikov italijanske in madžarske narodne manjšine so zajamčene ne glede na njihovo število.

Pripadniki italijanske in madžarske narodne manjšine lahko ustanovijo na območjih, kjer ti narodnosti živita, svoje samoupravne narodnostne skupnosti. Republika Slovenija lahko pooblasti te skupnosti za opravljanje določenih nalog iz pristojnosti države.

VARIANTA: Ta člen se črta s predlogom, da se ta vprašanja uredijo z ustavnim zakonom.

III. EKONOMSKA IN SOCIALNA RAZMERJA

64. člen

Država spodbuja in varuje vse oblike dela ter zagotavlja njegovo zakonsko varstvo.

65. člen

(pravica do lastnine)

Lastnina je zasebna in javna.

Zakon določa način pridobitve in uživanja lastnine tako, da je zagotovljena njena družbena (VARIANTA: socialna) funkcija.

Zakon prepoveduje zlorabo lastninske pravice. Zakon določa način in pogoje dedovanja ter pravice države na dediščinah.

66. člen
(pridobivanje lastninske pravice)

Vsakdo ima pravico do zasebne lastnine in dedovanja.

Ustavni zakon lahko določi, da tujci lahko pridobivajo lastninsko pravico na nepremičninah ter določi pogoje za njeno pridobitev.

VARIANTA: Tujci lahko pridobivajo lastninsko pravico na nepremičninah pod pogoji, ki jih določi zakon.

67. člen
(javno dobro)

Na javni lastnini, ki predstavlja javno dobro (VARIANTA: dobrine v splošni rabi) ne more nihče pridobiti lastninske pravice. Javno dobro uživa posebno zakonsko varstvo.

Na javnem dobru se lahko pridobi pravica uporabe, izjemoma pa tudi lastninska pravica, pod pogoji, ki jih določi zakon.

Zakon določi pogoje, pod katerimi se sme izkoriščati naravno bogastvo.

Ustavni zakon lahko določi, da smejo naravno bogastvo izkoriščati tudi tuje osebe, in določi pogoje za izkoriščanje.

68. člen
(razlastitev)

Zasebna lastnina se lahko zaradi javne koristi (VARIANTA: splošnega interesa) razlasti ali omeji proti odškodnini v višini njene tržne vrednosti.

69. člen
(varstvo zemljišč)

Zaradi smotrne uporabe zemlje lahko zakon kmetom in drugim zemljiškim posestnikom določi posebne pogoje za obdelovanje in drugo uporabo zemljišč.

Namembnost kmetijskega zemljišča je dovoljeno spremeniti samo v skladu z zakonom.

Zakon določa posebno varstvo kmetijskih zemljišč.

Republika in lokalne skupnosti skrbijo za razvoj družinskih kmetij ter kmetijstva na gorskih in hribovitih območjih.

70. člen
(zdravo življenjsko okolje)

Republika skrbi za zdravo življenjsko okolje. V ta namen lahko z zakonom določi pogoje za opravljanje določenih gospodarskih in drugih dejavnosti.

Kdor uporablja naravne dobrine, mora to delati tako, da ne poruši naravnega ravnovesja.

71. člen
(varovanje naravne dediščine)

Vsakdo je dolžan varovati naravne znamenitosti in redkosti ter kulturne spomenike v skladu z zakonom.

72. člen
(podjetništvo)

Zasebna gospodarska pobuda je svobodna.

Podjetniška pobuda se ne sme izvajati v nasprotju z javno in nacionalno koristjo ali tako, da bi škodila naravi, varnosti, svobodi ali človeškemu dostojanstvu.

Republika in lokalne skupnosti lahko ustanavljajo podjetja.

Če zahteva javna korist, lahko zakon določi, da podjetja, ki opravljajo javne storitve, energetske dejavnosti in druga podjetja javnega pomena, ustanavlja samo republika ali lokalne skupnosti.

Republika preprečuje neulojalno konkurenco in dogovore, ki ustvarjajo monopolen položaj na trgu.

73. člen
(soupravljanje delavcev)

Zakon določa pogoje za ustanavljanje podjetij in njihovo upravljanje.

Zakon lahko določi, da imajo delavci pravico sodelovati pri upravljanju podjetij, v katerih so zaposleni.

74. člen
(prosta izbira poklica)

Vsakdo lahko prosto izbira poklic in zaposlitev. Vsakomur je pod enakimi pogoji dostopno vsako delovno mesto.

75. člen
(pravica do dela)

Vsakdo ima pravico do dela, do ustreznih pogojev za delo, ki zagotavljajo pravičen zaslužek in dostojno življenje, higiensko in tehnično varstvo pri delu, enake možnosti napredovanja, počitek, plačan dopust in nadomestilo za praznične dni, ter do ustrezne omejitve delovnega časa.

Mladina, matere in invalidne osebe uživajo pri delu posebno varstvo.

Republika ustvarja pogoje za uresničevanje pravice do dela.

76. člen
(sindikalna svoboda)

Delavci imajo pravico ustanavljati sindikate.
Sindikatom je mogoče predpisati le pogoje za registracijo.

77. člen
(pravica do stavke)

Delavci imajo pravico do stavke. Način uresničevanja te pravice določi zakon.

78. člen
(pravica do stanovanja)

Državljeni imajo pravico do primerne stanovanja. Republika ustvarja pogoje za uresničevanje te pravice.

79. člen
(davki)

Republika z zakonom predpisuje davke in druge davščine, lokalne skupnosti pa ob pogojih, ki jih določa ta ustava in zakon.

Upravni organi smejo prevzemati finančne obveznosti in pridobivati sredstva samo v skladu z zakonom.

80. člen
(proračun)

Vsi državni dohodki in izdatki morajo biti zajeti v letnem proračunu.

Proračun predlaga vlada, sprejme pa ga državni zbor.

Če proračun ni sprejet do prvega dne, ko ga je potrebno začeti izvrševati, se upravičenci, ki se financirajo iz proračuna, financirajo po prejšnjem proračunu.

81. člen
(kredit v breme države)

Kredit v breme države in poroštvo države za kredite so dovoljeni le na podlagi zakona. Krediti se lahko najemajo le za izredne izdatke proračuna.

82. člen
(računsko sodišče)

Računsko sodišče je najvišji organ kontrole državnih računov, državnega proračuna in celotne javne porabe, ki jo financira država, ter javne porabe v lokalnih skupnostih.

Položaj, sestavo in pristojnosti računskega sodišča določi zakon (VARIANTA: ustavni zakon).

83. člen

Člane računskega sodišča imenuje državni zbor, kateremu odgovarja za svoje delo. Sodišče je od vlade neodvisno.

84. člen (Narodna banka)

Republika ima Narodno banko Slovenije.

Narodna banka je ustanova denarnega sistema republike. Pristojna je za izdajanje denarja in za emisijsko politiko.

Položaj, organizacijo, način upravljanja ter druge pristojnosti Narodne banke določi zakon (VARIANTA: ustavni zakon).

O izvrševanju svojih nalog Narodna banka poroča državnemu zboru neposredno.

IV. DRŽAVNA UREDITEV

DRŽAVNI ZBOR

85. člen (sestava in volitve državnega zbora)

Državni zbor sestavljajo poslanci državljanov Slovenije.

Državni zbor ima 120 poslancev (VARIANTA: 150 poslancev).

Poslanci se volijo s splošnim, enakim, neposrednim in tajnim glasovanjem.

Volitve se uredijo z ustavnim zakonom.

86. člen (nezdružljivost poslanske funkcije)

Z ustavnim zakonom se določi, kdo ne more biti izvoljen za poslanca, ter nezdružljivost funkcije poslanca z drugimi funkcijami.

VARIANTNI DODATEK: Poslanci so predstavniki vsega ljudstva in niso vezani na nobena navodila.

Državni zbor potrdi poslanske mandate. Proti odločitvi državnega zbora je v skladu z ustavnim zakonom možna pritožba na ustavno sodišče.

87. člen
(mandatna doba državnega zbora)

Državni zbor se voli za štiri leta.

Če se mandatna doba državnega zbora izteče med vojno ali v času trajanja izrednih razmer, se njegov mandat izteče šest mesecev po prenehanju vojne oziroma izrednih razmer. (VARIANTA: samo v primeru vojne).

Volitve razpiše predsednik republike. Novi državni zbor se izvoli najprej tri mesece (VARIANTA: dva meseca) in najkasneje 15 dni pred potekom dobe štirih let od prve seje prejšnjega zbora. Če se državni zbor razpusti, se izvoli novi državni zbor najkasneje v dveh mesecih po razpustu prejšnjega zbora. Mandatna doba prejšnjega državnega zbora se konča s prvo sejo novega zbora, ki jo skliče predsednik republike najkasneje v 20 dneh po izvolitvi.

88. člen

Člani državnega zbora dobivajo nagrado ali plačo, ki je določena z zakonom.

89. člen
(poslanska imuniteta)

Član državnega zbora ni kazensko odgovoren za mnenje in glasovanje pri opravljanju svoje poslanske funkcije.

VARIANTA: Član državnega zbora ni kazensko odgovoren za mnenje, ki ga je izrazil v državnem zboru, ali za glasovanje v zboru.

Poslanec ne sme biti priprt niti se zoper njega, če se sklicuje na imuniteto, ne sme začeti kazenski postopek brez dovoljenja zbora, razen če je zaloten pri kaznivem dejanju, za katero je obvezen pripor (VARIANTA: za katero je predpisana kazen zapora nad pet let).

Državni zbor sme vzpostaviti imuniteto tudi poslancu, ki se nanjo ni skliceval, če je to potrebno za opravljanje njegove funkcije.

90. člen

Državni zbor ima predsednika, ki ga izvoli z večino glasov poslancev, ki so glasovali.

91. člen
(zasedanja zbora)

Državni zbor dela na rednih in izrednih zasedanjih.

Na prvi redni seji državni zbor odloči, kdaj bodo redna zasedanja.

Redna zasedanja sklicuje predsednik državnega zbora.

Predsednik republike skliče državni zbor na izredno zasedanje, če to zahteva najmanj četrtina poslancev zbora, ali na lastno pobudo.

92. člen
(odločanje v zboru)

Zakone in druge odločitve sprejema zbor z večino glasov navzočih poslancev. Zbor lahko sklepa, če je na seji navzoča večina poslancev.

Ustavne zakone sprejema zbor z dvotretjinsko večino navzočih poslancev.

VARIANTNI DODATEK: Z ustavnim zakonom se razčlenjujejo ustavne določbe na področju varstva človekovih pravic in svoboščin, volilnega sistema, zakonodajne iniciative, referendum, sodstva, lokalne samouprave in v drugih primerih, ki so določeni v ustavi.

93. člen
(zakonska iniciativa)

Zakon lahko predlaga vlada in vsak član državnega zbora.

Zakon lahko predlaga tudi najmanj dvajset (VARIANTA: trideset) tisoč volilcev.

Ustavni zakon lahko predlaga vlada, najmanj deset poslancev in predsednik republike ali najmanj trideset tisoč volilcev.

94. člen
(zakonodajni postopek)

Zakonski predlog, predložen državnemu zboru, proučijo v skladu s poslovníkom najprej pristojne komisije zbora, ki svoja poročila predložijo državnemu zboru. Ta predlog obravnava najprej po posameznih členih, zatem pa še v celoti.

VARIANTA: Ta odstavek se črta.

Zakon se sprejema v večfaznem postopku, ki ga določi poslovnik. Poslovnik določi tudi, kdaj se zakon izjemoma lahko sprejme po skrajšanem postopku.

VARIANTNI DODATEK: Z ustavnim zakonom se lahko določi, da poslanci ali organi lokalnih skupnosti iz posameznih območij republike lahko zahtevajo izvedbo posebnega postopka, s katerim se zagotovi upoštevanje posebnih interesov posameznih območij republike.

95. člen
(zakonodajni referendum)

Državni zbor lahko o zakonu ali drugi odločitvi razpiše referendum na lastno pobudo, mora pa ga razpisati, če to zahteva trideset tisoč (VARIANTA: petdeset tisoč) volilcev.

Pravico glasovati na referendumu imajo vsi državljani, ki imajo pravico voliti poslance državnega zbora.

Odločitev je na referendumu sprejeta, če zanjo glasuje večina volilcev, ki so glasovali.

Državni zbor je vezan na izid referendum.

96. člen
(razglasitev zakona)

Zakone razglašča predsednik republike v 15 dneh (VARIANTA 1: takoj; VARIANTA 2: v mesecu dni) po sprejemu zakona. Predsednik republike lahko pred razglasitvijo zakona zahteva, da državni zbor o njem še enkrat razpravlja, vendar mora svoj predlog utemeljiti. Če državni zbor ponovno odloči, da se zakon sprejme, ga je predsednik republike dolžan razglasiti takoj.

97. člen
(parlamentarna preiskava)

Državni zbor lahko odredi preiskave o zadevah javnega pomena, mora pa to storiti na zahtevo tretjine poslancev zbora. V ta namen imenuje komisije, ki imajo v zadevah poizvedovanja in proučevanja smiselno enaka pooblastila kot pravosodni organi. Ugotovitve komisije ne obvezujejo pravosodnih organov pri opravljanju njihovega dela.

98. člen

Državni zbor ima svoj poslovnik, ki ga sprejme najmanj z dvotretjinsko večino navzočih poslancev.

PRESEDNIK REPUBLIKE

99. člen
(volitve predsednika republike)

Predsednik republike se izvoli na neposrednih, splošnih in tajnih volitvah. Volilno pravico imajo državljani Slovenije.

Predsednik republike je izvoljen z večino glasov vseh volilcev, ki so glasovali.

VARIANTA: Predsednika republike voli državni zbor z večino glasov vseh poslancev.

Predsednik republike je izvoljen za dobo petih let, vendar največ dvakrat zaporedoma. Če se mandatna doba predsednika republike izteče med vojno ali v času trajanja izrednih razmer, se mu mandat izteče devet mesecev po koncu vojne oziroma izrednih razmer.

Za predsednika je lahko izvoljen državljan Slovenije, ki do dneva volitev dopolni najmanj 35 let.

Volitve za predsednika republike razpiše predsednik državnega zbora. Predsednik republike mora biti izvoljen najkasneje 30 dni pred potekom mandatne dobe prejšnjega predsednika.

100. člen

Pred nastopom funkcije da predsednik republike pred državnim zborom naslednjo prisego:

Prisegam, da bom spoštoval in varoval ustavni red, da bom vselej delal po svoji vesti in deloval z vsemi svojimi močmi v dobrobit Republike Slovenije.

101. člen

Funkcija predsednika republike je nezdružljiva z opravljanjem druge javne funkcije in poklica.

102. člen

(nadomeščanje predsednika republike)

V primeru trajnega zadržka, smrti, odstopa ali drugega načina prenehanja funkcije do izvolitve novega predsednika začasno opravlja funkcijo predsednika republike predsednik državnega zbora. V tem primeru je treba razpisati volitve za novega predsednika republike najkasneje v 15 dneh po prenehanju funkcije.

Predsednik državnega zbora začasno opravlja funkcijo predsednika republike tudi v času zadržanosti predsednika republike in v primeru iz 105. člena.

Dokler je predsednik državnega zbora zadržan, začasno opravlja funkcijo predsednika republike predsednik Ustavnega sodišča.

103. člen

Predsednik republike predstavlja Republiko Slovenijo in njeno (VARIANTNI DODATEK: nacionalno) enotnost.

104. člen

(pristojnosti predsednika republike)

Predsednik republike:

- razpisuje volitve v državni zbor;
- razglašča zakone;
- imenuje državne funkcionarje, kadar je to določeno z zakonom;
- postavlja in odpokliče veleposlanike in poslanike republike in sprejema poverilna pisma tujih diplomatskih predstavnikov;
- izdaja listine o ratifikaciji;
- odloča o pomilostitvah za kazniva dejanja;
- podeljuje odlikovanja in častne naslove;
- daje državnemu zboru mnenja o posameznih vprašanjih iz njegove pristojnosti;
- opravlja druge s to ustavo določene zadeve.

Predsednik republike je vrhovni poveljnik njenih oboroženih sil.

105. člen
(uredbe z zakonsko močjo)

Kadar državni zbor zaradi izrednih razmer ali vojne ne more opravljati svojih nalog, lahko predsednik republike na predlog vlade izdaja uredbe z zakonsko močjo.

Z uredbo z zakonsko močjo se lahko izjemoma omejijo posamezne pravice v skladu s 15. členom te ustave.

106. člen

Predsednik republike razpusti (VARIANTA: lahko razpusti) državni zbor na predlog predsednika vlade (VARIANTA: ali na predlog samega državnega zbora).

107. člen

Vsak akt predsednika republike sopodpiše predsednik vlade oziroma pristojni minister.

VARIANTA: Ta člen se črta.

108. člen
(odgovornost predsednika republike)

Če predsednik republike pri opravljanju svoje funkcije huje krši ustavo ali zakon, ga državni zbor z dvotretjinsko večino navzočih poslancev na predlog ene četrtnine poslancev lahko obtoži. Za presojo dejanja je pristojno ustavno sodišče. Če ustavno sodišče ugotovi, da je obtožba utemeljena, lahko odvzame predsedniku republike njegovo funkcijo. O tem odloči ustavno sodišče z dvotretjinsko večino svojih članov. Potem ko sprejme sklep državnega zbora o obtožbi, lahko ustavno sodišče odloči, da predsednik republike do odločitve začasno ne more opravljati svoje funkcije.

109. člen
(posvetovalna organa predsednika republike)

Posvetovalna organa pri predsedniku republike sta ekonomski svet in svet nacionalne varnosti. Sveta klicuje in jima predseduje predsednik republike.

Ekonomski svet sestavlja dvanajst članov, ki jih imenuje predsednik republike izmed uglednih znanstvenikov, predstavnikov delodajalcev, delavskih sindikatov in gospodarstvenikov. Svet za nacionalno varnost sestavljajo po položaju predsednik vlade, predsednik državnega zbora, minister za zunanje zadeve, minister za obrambo in minister za notranje zadeve, direktor uprave za državno varnost in trije člani, ki jih imenuje predsednik (VARIANTNI DODATEK: in člani, ki jih imenuje predsednik).

VARIANTA: Ta člen se črta.

VLADA

VARIANTA A: Člen 110, 111, 111.a, 111.b (Parlamentarni sistem z zgolj reprezentativno vlogo šefa države)

110. člen

Vlado sestavljajo predsednik in ministri. Vlada je v okviru svojih pristojnosti samostojna in odgovorna državnemu zboru.

Državni zbor voli predsednika vlade z večino glasov vseh poslancev in s tajnim glasovanjem, ministre pa imenuje in razrešuje predsednik republike na predlog predsednika vlade.

VARIANTNI DODATEK: Kandidati za ministre se morajo pred imenovanjem predstaviti pristojnim komisijam državnega zbora in morajo odgovarjati na njihova vprašanja. Komisija lahko predlaga državnemu zboru odklonilno mnenje o kandidatu. Če državni zbor z večino glasov vseh poslancev sprejme odklonilno mnenje, predsednik republike takega kandidata ne more imenovati za ministra.

111. člen

Predsednik republike po posvetovanjih z voditelji poslanskih skupin predlaga državnemu zboru kandidata za predsednika vlade.

Če prvi kandidat ne dobi potrebne večine glasov, lahko predsednik republike po ponovnih posvetovanjih predlaga v štirinajstih dneh drugega ali ponovno istega kandidata, prav tako pa lahko predlagajo kandidate tudi poslanske skupine ali najmanj deset poslancev. Če je bilo v tem roku vloženi več predlogov, se glasuje o vsakem posebej, in sicer najprej o kandidatu predsednika republike, če pa ta ni izvoljen, še o drugih kandidatih, in sicer po vrstnem redu vložitve predlogov.

Če noben kandidat ni izvoljen in če državni zbor ne določi dodatnega roka za vlaganje dodatnih ali ponovnih kandidatur, se državni zbor razpusti, razen če v osemindesetih urah z večino glasov navzočih poslancev sklene izvesti volitve predsednika vlade, kjer za izvolitev zadošča večina navzočih poslancev. Na njih se glasuje o posameznih kandidatih po vrstnem redu dobljenih glasov pri prvem glasovanju, nato pa lahko o novih, do volitev vloženi kandidaturah, med katerimi ima spet prednost morebitni kandidat predsednika republike.

Če tudi pri teh volitvah noben kandidat ne dobi potrebne večine glasov, mora predsednik republike razpustiti državni zbor in razpisati nove volitve.

111.a člen

Državni zbor lahko izreče vladi nezaupnico le tako, da z večino glasov vseh poslancev izvoli novega predsednika vlade. S tem je dotedanji predsednik vlade razrešen, mora pa skupaj z ministri opravljati tekoče posle do prisege nove vlade.

Med vložitvijo predloga za izvolitev novega predsednika vlade in volitvami mora poteči najmanj osemindvajset ur.

111.b člen

Če predlaga glasovanje o zaupnici predsednik vlade in predlog ne dobi večine glasov navzočih poslancev (VARIANTA: večine glasov vseh poslancev), mora državni zbor v tridesetih dneh izvoliti novega predsednika vlade ali dosedanjemu predsedniku pri ponovljenem glasovanju izglasovati zaupnico, drugače predsednik republike državni zbor razpusti in razpiše nove volitve.

Med predlogom za glasovanje o zaupnici in glasovanjem mora poteči najmanj štiriindvajset ur.

Opomba: V primeru sprejetja VARIANTE A je treba črtati 106. člen (ker so v VARIANTI A ta vprašanja drugače urejena) in 109. člen, ker pri čisti parlamentarni varianti ekonomski svet in svet nacionalne varnosti pri predsedniku republike ne bi bila primerna.

VARIANTA B: člena 110, 111 (Kombinirani parlamentarno-predsedniški sistem z bistveno močnejšo vlogo šefa države)

110. člen

Vlado sestavljajo predsednik vlade in ministri. Vlada je v okviru svojih pristojnosti samostojna in odgovorna državnemu zboru ter predsedniku republike.

Predsednik republike imenuje predsednika vlade in na njegov predlog ministre. Vlada se mora v desetih dneh po svojem imenovanju s svojim programom predstaviti državnemu zboru. Državni zbor lahko izglasuje nezaupnico vladi z najmanj dvotretjinsko večino glasov navzočih poslancev.

111. člen

Glasovanje o zaupnici vladi lahko kadarkoli zahteva desetina poslancev ali predsednik vlade. Vlada ne dobi zaupnice, če proti zaupnici glasujeta najmanj dve tretjini navzočih poslancev. Med vložitvijo predloga za glasovanje o zaupnici in glasovanjem mora poteči najmanj osemindvajset ur.

Če je vladi izglasovanja nezaupnica, je dolžna odstopiti. Do imenovanja nove vlade opravlja posle vlada v odstopu.

112. člen

Predsednik vlade in ministri podajo po izvolitvi oziroma imenovanju prisego, določeno v členu 100, pred državnim zborom (VARIANTA: ministri pred predsednikom republike).

113. člen

Predsednik vlade skrbi za enotnost politične in upravne usmeritve vlade ter povezuje delovanje ministrov. Ministri so skupno odgovorni za delo vlade, vsak minister pa za delo svojega ministrstva.

Funkcija predsednika vlade in ministrov preneha, ko se po volitvah sestane nov državni zbor, funkcija ministrov pa tudi z vsakim drugim prenehanjem funkcije predsednika vlade, vendar morajo opravljati tekoče posle do izvolitve oziroma imenovanja svojih naslednikov.

Sestav in delovanje vlade, število, pristojnosti in organizacijo ministrstev ureja zakon.

114. člen

Predsednika vlade in ministre lahko državni zbor obtoži za hujše kršitve ustave in zakona, storjene pri izvrševanju njihovih funkcij.

115. člen

Najmanj desetina poslancev državnega zbora lahko sproži v zboru interpelacijo, da se obravnavajo posamična vprašanja o delu vlade ali posameznega ministra.

UPRAVA

116. člen

Organizacijo uprave, njene pristojnosti in način imenovanja njenih funkcionarjev uredi zakon.

Upravni organi opravljajo svoje delo samostojno v okviru in na podlagi ustave in zakonov.

Proti odločitvam in dejanjem upravnih organov in nosilcev javnih pooblastil je zagotovljeno sodno varstvo pravic in zakonitih interesov državljanov in organizacij.

117. člen

(naloge upravnih organov)

Naloge uprave se opravljajo neposredno prek ministrstev ali republiških upravnih organov za ožja območja. Z zakonom se lahko pooblasti lokalne in druge samoupravne skupnosti za opravljanje funkcij državne uprave (VARIANTA: Z zakonom se lahko opravljanje funkcij državne uprave iz republiške pristojnosti prenese na lokalne skupnosti /lokalne enote/. Drugim samoupravnim skupnostim ter podjetjem in drugim organizacijam pa država/kakor tudi lokalne skupnosti/lahko dajo javno pooblastilo za opravljanje funkcij državne uprave.) Tako pooblastilo se lahko da tudi podjetjem in drugim organizacijam.

118. člen

Dostop v upravne službe je mogoč samo z natečajem, razen v primerih, ki so določeni z zakonom.

VOJSKA

119. člen

Vojska Republike Slovenije varuje nedotakljivost in celovitost ozemlja, na podlagi odločitve državnega zbora pa tudi ustavno ureditev Republike Slovenije.

120. člen

Organizacijo in delovanje vojske ter vojaško obveznost ureja zakon.

SODSTVO

121. člen (sodna oblast)

Sodno oblast izvajajo sodniki. Izvršujejo jo splošna in upravna sodišča. Ni dovoljeno ustanavljati vojaških sodišč v mirnem času in izrednih sodišč.

122. člen

Ureditev in pristojnost sodišč določa ustavni zakon (VARIANTA: in zakon).

123. člen (neodvisnost sodnikov)

Sodniki so pri opravljanju sodniške funkcije neodvisni in vezani samo na ustavo in zakon.

124. člen (udeležba laikov pri sojenju)

Ustavni zakon ureja oblike neposredne udeležbe državljanov pri izvajanju sodne oblasti in primere, ko sodišče sodi brez njihove udeležbe.

125. člen (upravna sodišča)

Upravna sodišča so pristojna za zaščito zakonitih pravic in pravnih koristi posameznikov in organizacij v razmerju do organov uprave in samouprave, v zakonsko določenih zadevah pa tudi za zaščito človekovih pravic, če ni določeno drugo sodno varstvo.

126. člen
(trajnost sodniške funkcije)

Funkcija sodnika je trajna. Trajno se sodnik imenuje, ko je dopolnil z zakonom določeno starost ter je po zakonsko določeni dobi opravljanja sodniške funkcije ali drugega ustreznega dela s svojo osebnostjo in s sodniškim delom izkazal, da mu je mogoče trajno zaupati opravljanje sodniške funkcije.

Zakon lahko določi starostno mejo, pri kateri se sodnik upokoji.

127. člen
(imenovanje sodnikov)

Sodnike imenuje predsednik republike na predlog sodnega sveta. Predsednik republike lahko vrne predlog sodnemu svetu v ponovno obravnavo. Predlog, ki ga je svet sprejel pri ponovnem odločanju s kvalificirano večino, določeno z zakonom, je predsednik dolžan sprejeti in kandidata imenovati.

128. člen
(sodni svet)

Sodni svet sestavljajo štirje člani, ki jih na predlog predsednika republike izvoli državni zbor izmed univerzitetnih profesorjev prava in odvetnikov, pet članov pa izmed sebe izvolijo sodniki, ki trajno opravljajo sodniško funkcijo. Predsednika izberejo člani sveta izmed sebe.

VARIANTA: Sestavo in način oblikovanja sveta določi ustavni zakon.

129. člen
(prenehanje in odvzem sodniške funkcije)

Sodniku začasno ali trajno preneha sodniška funkcija, če nastopijo razlogi, ki jih določi ustavni zakon.

Če sodnik pri opravljanju sodniške funkcije hudo krši ustavo ali zakon, lahko ustavno sodišče na predlog državnega zbora ali sodnega sveta z dvotretjinsko večino odredi, da se sodnik premesti na druge dolžnosti ali upokoji.

V primeru naklepno storjenega kaznivega dejanja z zlorabo sodne oblasti, ugotovljenega s sodno odločbo, ustavno sodišče z dvotretjinsko večino sodnika upokoji, premesti na drugo delovno dolžnost ali mu odvzame sodniško funkcijo.

130. člen
(disciplinska odgovornost sodnika)

Zoper sodnika je dovoljen disciplinski postopek pod pogoji, ki jih določa zakon. O tem odloča sodni svet.

131. člen
(nezdružljivost sodniške funkcije)

Funkcija sodnika je nezdružljiva s funkcijami v zakonodajnih in izvršilnih organih in v organih političnih strank in z drugimi funkcijami in dejavnostmi, ki so po ustavnem zakonu nezdružljive s sodniško funkcijo.

132. člen
(imuniteta sodnika)

Nihče, ki izvršuje sodno funkcijo, ni odgovoren za mnenje, ki ga je dal pri sojenju, in ne more biti priprt brez dovoljenja sodnega sveta, če se zoper njega uvede postopek zaradi suma storjenega kaznivega dejanja pri opravljanju sodne funkcije.

JAVNO TOŽILSTVO

VARIANTA: DRŽAVNO TOŽILSTVO

133. člen
(javni tožilec)

Javni tožilec je samostojen državni organ.

Javni tožilec vlaga in zastopa kazensko obtožbo in ima druge z zakonom določene pristojnosti.

Organizacijo in pristojnosti javnih tožilcev, imenovanje, napredovanje, premeščanje in prenehanje funkcije javnega tožilca, ureja ustavni zakon.

Samostojnost tožilca in nezdružljivost tožilske funkcije z drugimi funkcijami ureja ustavni zakon.

134. člen

Javni tožilec vlaga in zastopa kazensko obtožbo in opravlja druga z zakonom določena dejanja.

V. SAMOUPRAVA

LOKALNA SAMOUPRAVA

135. člen
(občina)

Občina je samoupravna skupnost prebivalcev na določenem območju z lastno oblastjo in pristojnostmi. Območje mesta je ena občina.

136. člen
(pristojnosti občine)

Občina je sama pristojna za urejanje in opravljanje zadev, ki posegajo v koristi in pravice prebivalcev na njenem območju (VARIANTNI DODATEK: razen tistih, ki so urejene z zakonom). Z ustavnim zakonom se lahko natančneje določijo pristojnosti občine.

137. člen
(ustanovitev občine)

Občina se ustanovi z zakonom, ki določil tudi njene meje. Zakon se sprejme po predhodno izvedenem referendumu, s katerim se ugotovi volja prebivalcev območja, na katerem naj bi bila ustanovljena občina.

138. člen
(dohodki občine)

Občina se financira z lastnimi dohodki. Republika lahko iz svojih sredstev prispeva za financiranje potreb občine.

Republika je dolžna v skladu z zakonom zagotavljati dodatna sredstva tistim občinam, ki zaradi manjše gospodarske razvitosti ne morejo ustvarjati zadostnih sredstev za opravljanje svojih nalog.

Davščine predpisuje občina v skladu z zakonom.

139. člen
(širše lokalne skupnosti)

Sosednje občine se lahko povezujejo za opravljanje skupnih zadev prebivalcev njihovega območja v širše lokalne skupnosti. Take skupnosti se lahko ustanovijo tudi z ustavnim zakonom.

140. člen
(javna pooblastila občine)

Zakon lahko pooblasti občino (VARIANTA: prenese na občino) za urejanje in opravljanje posameznih zadev na določenem področju iz pristojnosti republike, če za to zagotovi tudi sredstva.

DRUGA SAMOUPRAVA

141. člen
(samouprava javnih služb)

Z zakonom se lahko uvede samouprava na področjih javnih služb in drugih področjih, na katerih ljudje zadovoljujejo svoje skupne potrebe.

Republika lahko (VARIANTA: beseda "lahko" se nadomesti s "praviloma") prispeva sredstva za zadovoljevanje teh potreb.

VARIANTA: Drugi odstavek se črta.

VI. USTAVNOST IN ZAKONITOST

142. člen

(veljavnost predpisov)

Predpisi morajo biti objavljeni, preden začnejo veljati. Predpis začne veljati osmi dan po objavi, če ni v njem drugače določeno.

143. člen

(objavljanje predpisov)

Predpisi države se objavljajo v uradnem listu republike, predpisi lokalnih skupnosti pa v uradnem glasilu, ki ga določijo.

144. člen

(prepoved retroaktivnosti)

Predpisi ne morejo imeti učinka za nazaj, če bi s tem posegli v že pridobljene pravice.

145. člen

(postopek za oceno ustavnosti)

Če državni organ pri uporabi predpisa meni, da ta ni v skladu z zakonom, ustavnim zakonom oziroma z ustavo, je dolžan dati pobudo oziroma sprožiti postopek pred ustavnim sodiščem.

146. člen

(zadržanje izvršitve predpisa)

Državni zbor lahko zadrži izvršitev predpisa vlade do odločitve ustavnega sodišča, če meni, da je tak predpis v nasprotju z ustavo, ustavnim zakonom ali zakonom. Vlada lahko razveljavi ali odpravi predpis ministra oziroma kakšnega drugega upravnega organa, če ugotovi, da je v nasprotju s predpisi vlade, z zakonom, ustavnim zakonom oziroma z ustavo.

147. člen

Samo zakon lahko da javno pooblastilo za izvrševanje upravnih funkcij organom lokalnih skupnosti, organizacijam in posameznikom.

148. člen
(upravni spor)

O zakonitosti končnih posamičnih aktov, s katerimi državni organi, organi lokalnih skupnosti in nosilci javnih pooblastil odločajo o pravicah ali obveznostih in pravnih koristih posameznikov in organizacij, odloča v upravnem sporu sodišče, če za določeno stvar ni z ustavnim zakonom ali zakonom predvideno drugo sodno varstvo.

149. člen
(nespremenljivost pravnih razmerij)

Pravna razmerja, ki so postala z odločbo državnega organa pravnomočna, je mogoče odpraviti, razveljaviti ali spremeniti le v primerih in pod pogoji, ki jih določa zakon.

150. člen
(branilec človekovih pravic)

Za varovanje človekovih pravic se lahko z zakonom ustanovi branilec človekovih pravic, ki kot samostojen in neodvisen organ na zahtevo posameznikov in organizacij ali na lastno pobudo predlaga odpravo nezakonitosti, nepravilnosti, ovir in zamud pri odločanju o človekovih pravicah pred državnimi organi, organi lokalne samouprave ter nosilci javnih pooblastil.

Z zakonom se lahko ustanovijo tudi drugačne organizacijske oblike za opravljanje funkcije branilca človekovih pravic.

VII. USTAVNO SODIŠČE

151. člen
(pristojnosti ustavnega sodišča)

Ustavno sodišče odloča:

- o skladnosti ustavnega zakona z ustavo;
- o skladnosti zakonov in podzakonskih predpisov z ustavo in ustavnim zakonom;
- o skladnosti predpisov lokalnih skupnosti z ustavo in ustavnim zakonom in zakonom;
- o skladnosti splošni aktov organizacij in služb, ki jih izdaja zaradi izvrševanja javnih pooblastil, z ustavo, ustavnim zakonom in zakonom;
- o sporih glede pristojnosti med državo in lokalnimi skupnostmi in med samimi lokalnimi skupnostmi;
- o sporih glede pristojnosti med sodišči in drugimi državnimi organi;
- o sporih o pristojnosti med najvišjimi organi republike;
- in o drugih zadevah, ki so mu naložene s to ustavo in zakoni.

Z ustavnim zakonom se lahko določi, da ustavno sodišče odloča tudi o kršitvah človekovih pravic, določenih s to ustavo, če je izčrpano njihovo pravno sredstvo. O tem, ali pobudo sprejme, odloči ustavno sodišče na podlagi meril, ki jih določi ustavni zakon.

152. člen

(sestava in izvolitev ustavnega sodišča)

Ustavno sodišče sestavlja devet sodnikov, od katerih jih izvoli pet državni zbor, dva izvoli sodni svet in dva imenuje predsednik republike.

Predsednika ustavnega sodišča izvoli izmed sodnikov ustavnega sodišča na njihov predlog državni zbor za dobo treh let (VARIANTA: sodnike ustavnega sodišča voli državni zbor na predlog predsednika republike).

Sodniki se izvolijo izmed priznanih pravnih strokovnjakov.

VARIANTNI DODATEK: Kadar ustavno sodišče odloča o obtožbah zoper predsednika republike, predsednika vlade in ministre, lahko ustavni zakon določi, da se sestava ustavnega sodišča razširi.

153. člen

(mandat sodnikov)

Sodniki ustavnega sodišča so izvoljeni oziroma imenovani za dobo devetih let tako, da se nikoli ne zamenja celotna sestava ustavnega sodišča. Ustavni sodniki ne morejo biti neposredno po izteku mandata ponovno izvoljeni.

154. člen

(nezdružljivost funkcije)

Funkcija sodnika ustavnega sodišča je nezdružljiva s funkcijami v zakonodajnih in izvršnih organih in v organih političnih strank in z drugimi funkcijami in dejavnostmi, ki so po ustavnem zakonu nezdružljive s sodniško funkcijo.

155. člen

(imuniteta)

Sodniki ustavnega sodišča uživajo enako imuniteto kot poslanci državnega zbora. O imuniteti odloča ustavno sodišče (VARIANTA: državni zbor).

156. člen

(postopek pred ustavnim sodiščem)

Postopek pred ustavnim sodiščem ureja ustavni zakon. Pravne posledice odločitve ustavnega sodišča in možnost suspenza akta, zoper katerega je bil sprožen postopek pred ustavnim sodiščem, določi ustavni zakon. Ustavno sodišče sprejema odločbe in

sklepe z večino glasov vseh svojih članov, če ni za posamezne primere z ustavnim zakonom drugače določeno.

157. člen
(začetek postopka)

Vsakdo lahko da pobudo za oceno ustavnosti in zakonitosti. Zahtevo za oceno ustavnosti in zakonitosti pa lahko da predsednik republike, državni zbor, vlada, vrhovno sodišče, upravno sodišče, računsko sodišče, branilec človekovih pravic in lokalna skupnost v primerih iz četrte alineje 151. člena.-

VIII. POSTOPEK ZA SPREMEMBO USTAVE

158. člen
(predlog za spremembo ustave)

Predlog, da se začne postopek za spremembo ustave, lahko da predsednik republike, državni zbor, vlada ali četrtina (VARIANTA: petina) poslancev.

Predlog lahko da tudi najmanj petdeset tisoč volilcev.

O predlogu odloči državni zbor z dvotretjinsko večino navzočih poslancev.

Če predlog ni sprejet, enakega predloga ni mogoče uvrstiti na dnevni red državnega zbora prej kot v šestih mesecih. Če je bil zavržen predlog volilcev, se o njem odloči na referendumu.

Referendum se razpiše tudi o katerem koli predlogu iz prvega odstavka tega člena, ki v državnem zboru ni dobil potrebne večine glasov, če tako sklene državni zbor ali če to zahteva najmanj petdeset tisoč volilcev.

Če je na referendumu predlog zavržen, ga ni mogoče ponoviti prej kot v enem letu po referendumu.

VARIANTA: Drugi in tretji stavek tega odstavka se črtata.

159. člen
(določitev osnutka)

Na podlagi sprejetega predloga državni zbor z večino glasov navzočih poslancev določi osnutek sprememb ustave in ga da v javno razpravo.

160. člen
(sprejem ustave)

Predlog sprememb ustave sprejme državni zbor z dvotretjinsko večino vseh poslancev.

Sprememba ustave začne veljati z razglasitvijo v državnem zboru.

161. člen
(razglasitev ustave po referendumu)

Državni zbor lahko sklene, da se sprejeta sprememba ustave razglasi šele, ko je na referendumu sprejeta z večino glasov volilcev, ki so glasovali (VARIANTA: z večino volilcev, ki so oddali veljavne glasovnice).

Državni zbor mora sprejeto spremembo ustave dati na referendum, če to zahteva najmanj petdeset tisoč volilcev najkasneje v dveh mesecih po sprejetju. Sprememba ustave se razglasi šele po preteku tega roka oziroma, ko je sprejeta na referendumu.

Če je v državnem zboru sprejeta nova ustava, je referendum obvezen (VARIANTA: Ta odstavek se črta). Če na referendumu sprememba ustave ali nova ustava ni sprejeta, enake ustavne spremembe ni mogoče predložiti državnemu zboru prej kot v enem letu po referendumu.

PREHODNE IN KONČNE DOLOČBE

162. člen
(ustavni zakon)

Sprejme se ustavni zakon za izvedbo ustave, s katerim se uredi postopen prehod k uporabi določb te ustave.

Predlog ustavnega zakona določi komisija za ustavna vprašanja. Sprejmejo ga zbori Skupščine Republike Slovenije na skupni seji vseh zborov z dvotretjinsko večino glasov vseh poslancev. Ustavni zakon se sprejme in razglasi takoj po razglasitvi ustave.

Za spremembe in dopolnitve tega ustavnega zakona je pristojen državni zbor (VARIANTA: Skupščina Republike Slovenije).

163. člen
(nastop veljavnosti ustave)

Ta ustava začne veljati z razglasitvijo na skupni seji vseh zborov Skupščine Republike Slovenije, potem ko je bila potrjena na referendumu.

164. člen
(ustavna osamosvojitve slovenske države)

Z razglasitvijo te ustave postane Slovenija samostojna država, ki (VARIANTA: besede "postane samostojna država, ki" se črtajo) v celoti prevzame nase izvrševanje vseh suverenih pravic, tudi tistih, katerih izvrševanje je prenesla na Socialistično federativno republiko Jugoslavijo (VARIANTNI PREDLOG: katerih izvrševanje je ob ustanovitvi federativne Jugoslavije ali kasneje prenesla nanjo).

Način in roki prevzema izvrševanja teh suverenih pravic se uredijo z ustavnim zakonom za izvedbo ustave ter v skladu z njim z morebitno konfederalno pogodbo ali z drugimi meddržavnimi pogodbami.

OSNUTEK

Ustave Republike Slovenije

Skupščina Republike Slovenije je na sejah Družbeno-političnega zbora, Zbora občin in Zbora združenega dela dne 12. oktobra 1990 določila osnutek ustave Republike Slovenije. Ob tem so zbori glede obravnave osnutka nove ustave sprejeli naslednji

S K L E P

1. Osnutek ustave Republike Slovenije se daje v javno razpravo skupaj z razlago.
2. Javna razprava o osnutku ustave Republike Slovenije traja do 30. novembra 1990 in se lahko podaljša ali v primeru spremenjenih okoliščin s posebnim sklepom Skupščine Republike Slovenije tudi skrajša oziroma prekine.
3. Osnutek ustave Republike Slovenije z razlago se objavi v sredstvih javnega obveščanja in v Poročevalcu.
4. Udeleženci v javni razpravi posredujejo svoje pripombe in predloge k osnutku ustave Republike Slovenije Komisiji Skupščine Republike Slovenije za ustavna vprašanja.
5. Po končani javni razpravi bo Komisija za ustavna vprašanja predložila zborom Skupščine Republike Slovenije besedilo predloga ustave Republike Slovenije.

Pri pripravi predloga ustave Republike Slovenije komisija upošteva predloge iz javne razprave in predloge iz razprav o osnutku ustave v Skupščini Republike Slovenije.

Opomba:

z zvezdico (*) so označeni člani, variante in variantni dodatki, ki so bili sprejeti na 8. in 11. seji ustavne komisije kot sprememba ali dopolnitev besedila, ki ga je pripravila strokovna skupina in sprejela Komisija za ustavna vprašanja.

Zavedajoč se svetosti življenja in človekovega dostojanstva (*VARIANTA: nedotakljivosti človekovega življenja in dostojanstva); izhajajoč iz:

- temeljnih človekovih pravic in svoboščin,
- temeljne pravice vsakega naroda do samoodločbe in
- temeljnega zgodovinskega dejstva, da smo Slovenci z lastnimi močmi izoblikovali svojo narodno samobitnost in uveljavili svojo državnost;

z namenom, da ob spoštovanju naše dediščine (*VARIANTNI DODATEK: In narodno osvobodilnega boja slovenskega naroda) zagotovimo kulturni, ekonomski, politični in socialni razvoj Slovenije, skupščina in državljani Slovenije sprejemamo naslednjo

USTAVO REPUBLIKE SLOVENIJE

I. SPLOŠNE DOLOČBE

1. člen

Republika Slovenija je suverena država, ki temelji na neodtujljivi pravici slovenskega naroda do samoodločbe.

2. člen

V Republiki Sloveniji ima oblast ljudstvo; izvaja jo neposredno, na volitvah in po načelu delitve oblasti prek zakonodajnih, izvršnih in sodnih organov.

3. člen

Republika Slovenija varuje temeljne človekove pravice in državljske svoboščine kot izhodiščne in osrednje prvine ustavne ureditve ter pravne in socialne države. Varuje samostojnost slovenskega naroda, ozemeljsko celovitost, enotnost in nedeljivost države. Čuti se odgovorno za usodo Slovencev, ki živijo zunaj njenih meja, in pospešuje njihove stike z domovino. Varuje in zagotavlja pravice (*VARIANTNI DODATEK: avtohtone italijanske in madžarske narodne manjšine) narodnih manjšin in etničnih skupin. Skrbi za ohranjanje naravnega in kulturnega bogastva ter ustvarja pogoje za skladen in enakomeren civilizacijski in kulturni razvoj Slovenije.

4. člen

V Republiki Sloveniji je zagotovljena lokalna samouprava.

5. člen

Cerkev je ločena od države.
Verske skupnosti so svobodne pri svojem delovanju.
VARIANTA: Drugi odstavek se črta.

6. člen

Republika Slovenija v svojih mednarodnih odnosih spoštuje načela Ustanovne listine Organizacije združenih narodov in druga načela mednarodnega prava.

7. člen

Predpisi Republike Slovenije morajo biti v skladu z mednarodnimi pogodbami, ki obvezujejo Slovenijo, in s splošno veljavnimi načeli mednarodnega prava. Državni organi uporabljajo objavljene mednarodne pogodbe neposredno.

8. člen

Republike Slovenija ima zastavo, himno in grb. Zastava je belo-modro-rdeča s tremi enakimi vodoravnimi polji. Himno in grb predpiše ustavni zakon.

VARIANTA 1:

O morebitnem simbolu na zastavi odloči javna razprava.

VARIANTA 2:

Himna Republike Slovenije je Zdravljica.

9. člen

Glavno mesto Republike Slovenije je Ljubljana.

10. člen

Uradni jezik v Republiki Sloveniji je slovenščina. Na območju, kjer živi italijanska ali madžarska narodna manjšina, je uradni jezik tudi italijanščina oziroma madžarščina.

11. člen

Državljanstvo Republike Slovenije ureja ustavni zakon.

12. člen

Tujci imajo v Republiki Sloveniji vse s to ustavo zagotovljene pravice, v skladu z mednarodnimi pakti in zakonom, razen tistih, ki jih imajo po ustavi in zakonu samo državljani Republike Slovenije.

VARIANTA:

Tujci uživajo vse pravice, določene s to ustavo, v skladu z mednarodnimi pogodba-
mi in zakoni, državljske pa samo v skladu z zakonom.

II. PRAVICE, SVOBOŠČINE IN DOLŽNOSTI ČLOVEKA IN DRŽAVLJANA

13. člen

(enakost pred zakonom)

Vsi ljudje imajo enake pravice ne glede na narodnost, raso, spol, jezik, vero, poli-
tično ali drugo prepričanje, gmotno stanje, rojstvo, izobrazbo, družbeni položaj ali kate-
rokoli drugo osebno okoliščino. Vsi so pred zakonom enaki.

14. člen

(omejevanje in izvrševanje pravic)

Pravice človeka in državljana so omejene samo z enakimi pravicami drugih in v pri-
merih, ki jih določa ta ustava.

Pravice človeka in državljana se uresničujejo ter dolžnosti izpolnjujejo neposredno
na podlagi ustave.

Z zakonom je mogoče predpisati samo način njihovega izvrševanja, kadar tako do-
loča ustava ali če je to neizbežno zaradi same narave posamezne pravice ali dolžnosti.

15. člen

(začasna razveljavitev in omejitev pravic)

S to ustavo določene pravice je izjemoma dopustno začasno razveljaviti ali omejiti,
kadar izjemna in splošna nevarnost ogroža obstoj države. Sklep o taki nevarnosti in za-
radi nje uvedeni začasni razveljavitvi ali omejitvi pravic mora sprejeti in objaviti državni
zbor Republike Slovenije. Pravice se smejo razveljaviti ali omejiti le za čas trajanja take
nevarnosti, vendar strogo v obsegu, ki ga tako stanje zahteva, in tako, da sprejeti ukrepi
nimajo za posledico zapostavljanja, ki bi temeljilo le na rasi, narodnostni pripadnosti,
spolu, jeziku, veri (*VARIANTNI DODATEK: političnem prepričanju) ali družbenemu
položaju.

Določba prejšnjega odstavka ne dopušča nobenega začasnega razveljavljanja ali
omejevanja pravic, določenih v 16., 19., 28., 29., 32. in 41. členu.

16. člen

Človekovo življenje je nedotakljivo. V Republiki Sloveniji ni smrtne kazni.

17. člen

(varstvo osebne svobode)

Vsakdo ima pravico do osebne svobode.

Nikomur se ne sme vzeti prostosti razen v primerih, ki jih določa zakon. Vsakdo, ki mu je odvzeta prostost, mora biti takoj v materinem jeziku ali jeziku, ki ga razume, obveščen o razlogih za odvzem prostosti, v čimkrajšem času mu mora biti tudi pismeno sporočeno, česa je obdolžen.

Odvzem prostosti mora biti omejen na najkrajši potrební čas.

Oseba, ki ji je bila odvzeta prostost, ima pravico začeti postopek za sodno preverjanje in oceno zakonitosti in utemeljenosti pripora. Oseba, ki je priprta zaradi kaznivega dejanja, mora biti v najkrajšem času izročena sodišču ter brez nepotrebne oblašanja obsojena ali oproščena.

18. člen

(odreditev in trajanje pripora)

Oseba, za katero je dan utemeljen sum, da je storila kaznivo dejanje, se sme pripreti samo na podlagi odločbe sodišča.

Ob priporu, najkasneje pa v 24 urah po njem, mora biti priprtemu vročena obrazložena odločba. Proti tej odločbi ima priprti pravico do pritožbe, o kateri mora sodišče odločiti v 48 urah. Odvzem prostosti sme trajati samo toliko časa, dokler so za to podani zakonski pogoji, vendar največ tri mesece od dneva odvzema prostosti in po posebni odločbi Vrhovnega sodišča še tri mesece.

Če do izteka teh rokov ni vložena obtožnica, se obdolženec izpusti.

19. člen

(varstvo človekove osebnosti in dostojanstva v postopkih pred državnimi organi)

Zajamčeno je spoštovanje človekove osebnosti in njegovega dostojanstva v kazenskem in v vseh drugih postopkih, med odvzemom prostosti, kakor tudi med izvrševanjem kazni.

Prepovedano je vsako telesno in moralno nasilje nad osebami, ki jim je kakorkoli omejena prostost, ter kakršno koli izsiljevanje priznanj in izjav.

20. člen

(pravice obdolžencev in obsojencev)

Obdolženci morajo biti praviloma ločeni od obsojencev in zanje mora veljati poseben red. Mladoletni obdolženci morajo biti ločeni od odraslih in o njihovih primerih je treba razpravljati in odločati kar najhitreje.

*VARIANTA: Ta člen se črta.

21. člen

Vsakdo, ki je bil nezakonito priprt, ima pravico do odškodnine.

22. člen
(enako varstvo pravic)

Vsakdo ima pravico do enakega varstva svojih pravic v postopku pred sodiščem in drugimi državnimi organi, organi lokalnih skupnosti in nosilci javnih pooblastil, ki odločajo o njegovih pravicah, obveznostih in interesih.

23. člen
(pravica do zakonitega sodišča)

Vsakdo ima pravico, da o njegovih pravicah, obveznostih in obtožbah proti njemu brez nepotrebnega odlašanja odloča z zakonom ustanovljeno sodišče.

Sodi mu lahko samo sodnik, ki je izbran po naprej z zakonom ter sodnim redom določenih pravilih.

24. člen

Sodne obravnave so javne in sodbe se izrekajo javno. Omejitve izjemoma določa zakon.

25. člen
(pravica do pravnega sredstva)

Vsakomur je zajamčena pravica do pritožbe ali drugega rednega pravnega sredstva proti odločbam sodišč in drugih državnih organov, organov lokalnih skupnosti in nosilcev javnih pooblastil, s katerimi ti odločajo o njegovi pravici, obveznostih ali pravni koristi.

Zakon sme izjemoma v določenih primerih določiti, da zoper odločbo državnega organa, organa lokalne skupnosti ali nosilca javnih pooblastil ni pritožbe ali drugega rednega pravnega sredstva, če je na drug način zagotovljeno varstvo pravic.

26. člen
(pravica do povračila škode)

Vsakdo ima pravico do povračila škode, ki mu jo v zvezi z opravljanjem službe ali kakšne druge dejavnosti državnega organa, organa lokalne skupnosti ali nosilcev javnih pooblastil s svojim nezakonitim delom stori oseba ali organ, ki tako službo ali dejavnost opravlja.

Oškodovanec ima pravico, da v skladu z zakonom zahteva povračilo tudi neposredno od tistega, ki mu je škodo storil.

27. člen
(domneva nedolžnosti)

Kdor je obdolžen kaznivega dejanja velja za nedolžnega, dokler ni s pravnomočno sodbo ugotovljena njegova krivda.

28. člen

(načelo zakonitosti v kazenskem pravu in prepoved povratne moči zakona)

Nihče ne sme biti niti sodno niti upravno kaznovan za dejanje, za katero ni zakon določil, da je kaznivo in zanj predpisal kazni še preden je bilo storjeno.

Dejanja, ki so kazniva, se ugotavljajo in kazni zanje izrekajo po zakonu, ki je veljal ob storitvi dejanja, razen če je novi zakon milejši za storilca.

29. člen

(pravna jamstva kazenskih postopkov)

Vsakomur, ki je obtožen kaznivega dejanja, morajo biti ob popolni enakopravnosti zajamčene še naslednje minimalne pravice:

- da ima primeren čas in možnosti za pripravo svoje obrambe in da brez ovir komunicira z zagovornikom, ki si ga svobodno sam izbere;
- da ima brezplačno pomoč tolmača, če ne razume ali ne govori jezika, ki se uporablja pred sodiščem;
- da se mu sodi v njegovi navzočnosti in da se brani sam ali z zagovornikom po lastni izbiri, če nima dovolj sredstev za plačilo zagovornika, da ga dobi brezplačno, v skladu z zakonom;
- da zaslišanje oziroma zahteva zaslišanje obremenilnih prič in da se doseže navzočnost in zaslišanje prič v njegovo korist pod enakimi pogoji, kot veljajo za obremenilne priče;
- pravico ne biti prisiljen, da bi izpovedoval zoper sebe ali priznal krivdo.

VARIANTA:

Ta člen se črta.

30. člen

(pravica do odškodnine in rehabilitacije)

Če je pravnomočna kazenska sodba kasneje razveljavljena in je bil obsojenec oproščen, ima pravico do odškodnine in rehabilitacije.

VARIANTA:

Kdor je bil neopravičeno obsojen za kaznivo dejanje ali mu je bila neutemeljeno odvzeta prostost, ima pravico do rehabilitacije, do povrnitve škode in druge pravice po zakonu.

31. člen

Nihče ne sme biti preganjan ali kaznovan zaradi kaznivega dejanja, za katero je bil oproščen krivde ali obsojen s pravnomočno sodbo.

32. člen
(prepoved mučenja)

Nihče ne sme biti podvržen mučenju ali nečloveškemu ali ponižujočemu ravnanju ali kaznovanju. Še posebej je prepovedano delati na kom, brez njegove privolitve, medicinske ali znanstvene poskuse.

33. člen
(svoboda gibanja)

Državljeni se smejo svobodno gibati po ozemlju republike in si prosto izbirati prebivališče.

Državljeni imajo pravico svobodno zapustiti državo in se začasno ali za stalno naseliti v tujini in se kadarkoli vrniti v državo.

Te pravice se smejo z zakonom omejiti, vendar samo tedaj, če je to potrebno zaradi zavarovanja javnega reda ali zdravja in če to zahtevajo interesi nacionalne in javne varnosti.

VARIANTA:

Te pravice se smejo omejiti z zakonom, vendar samo, če je to potrebno, da bi se zagotovil potek kazenskega postopka, preprečilo širjenje nalezljivih boleznih, zavaroval javni red ali če to zahtevajo interesi obrambe države.

Tujci uživajo te pravice v obsegu in pod pogoji, ki jih določa zakon.

34. člen
(pravica do osebnega dostojanstva in do varnosti)

Vsakdo ima pravico do osebnega dostojanstva in varnosti. Nikogar ni dovoljeno žaliti, nezakonito škodovati njegovemu ugledu ali ga neutemeljeno vznemirjati.

35. člen
(varstvo pravic zasebnosti in drugih pravic osebnosti)

Zagotovljena je pravica do spoštovanja človekovega zasebnega in družinskega življenja in varstvo drugih pravic osebnosti.

36. člen
(nedotakljivost stanovanja)

Stanovanje je nedotakljivo.

Nihče ne sme brez odločbe sodišča proti stanovalčevi volji vstopiti v tuje stanovanje ali v druge prostore, niti jih preiskovati.

Pri preiskavi ima pravico biti navzoč tisti, čigar stanovanje ali prostori se preiskujejo, ali pa član njegove družine oziroma njegov zastopnik.

Preiskava se sme opraviti samo v navzočnosti dveh prič.

Pod pogoji, ki jih določa zakon, sme uradna oseba brez odločbe pristojnega organa vstopiti v tuje stanovanje ali v tuje prostore in brez navzočnosti prič opraviti preiskavo, če je to neogibno, da neposredno prime storilca kaznivega dejanja ali da se zavarujejo ljudje in premoženje, ali če je očitno, da se drugače ne bi mogli zavarovati dokazi v kazenskem postopku.

37. člen

(pravica pisemske tajnosti)

Človekova zasebnost je neprekršljiva.

Tajnost pisem in drugih določil je neprekršljiva.

Samo zakon lahko predpiše, da se sme na podlagi odločbe sodišča za določen čas odstopiti od načela neprekršljivosti tajnosti pisem in drugih občil (VARIANTNI DODATEK: in od neprekršljivosti človekove zasebnosti), če je to neogibno potrebno za potek kazenskega postopka ali za varnost države.

38. člen

(varstvo osebnih podatkov)

Zajamčeno je varstvo osebnih podatkov. Zbiranje, obdelovanje in namen uporabe osebnih podatkov določa zakon. Prepovedana je uporaba osebnih podatkov v nasprotju z namenom zbiranja.

39. člen

(svoboda izražanja)

Zajamčena je svoboda izražanja misli, svoboda govora in javnega nastopanja, svoboda tiska in drugih oblik javnega obveščanja in izražanja. Vsakdo lahko svobodno išče, sprejema in širi vesti in mnenja.

Vsakdo ima pravico biti nepristransko, celovito ter pravočasno obveščen o vseh pomembnih vprašanjih.

Te pravice je mogoče omejiti samo z ustavnim zakonom zaradi zavarovanja nacionalne varnosti, javnega reda ali zdravja ter javne morale.

*VARIANTA: Črtajo se besede "ali zdravja ter javne morale".

40. člen

(pravica do popravka in odgovora)

Zajamčena je pravica do popravka objavljenega obvestila, s katerim sta prizadeta pravica ali interes posameznika, organizacije ali organa ter pravica do odgovora na objavljeno informacijo, s katerim se bistveno dopolnijo dejstva iz objavljene informacije.

41. člen
(svoboda vesti)

Vsakdo ima pravico do svobode vesti, verske opredelitve in izpovedovanja vere.

*VARIANTA k 1. odstavku:

Vsakdo ima pravico do svobode vesti in verske opredelitve. Izpovedovanje vere v zasebnem in javnem življenju je svobodno.

Starši imajo pravico, da svojim otrokom zagotovijo tako versko in moralno vzgojo, ki je v skladu z njihovim lastnim prepričanjem.

42. člen
(pravica do zbiranja in združevanja)

Priznana je pravica do mirnega zbiranja in izpovedovanja vere.

Vsi ljudje imajo pravico, da se svobodno združujejo z drugimi. V ta namen lahko svobodno ustanavljajo društva, politične stranke, sindikate in druge organizacije ter se vanje svobodno vključujejo in iz njih izstopajo.

Zakonske omejitve teh pravic so dopustne, če to zahtevajo interesi nacionalne in javne varnosti ter za varovanja javnega reda, zdravja in morale.

*VARIANTNI DODATEK: črtajo se besede "javnega reda" ... "in morale".

Z zakonom se lahko omeji izvrševanje teh pravic poklicnim pripadnikom oboroženih sil VARIANTNI DODATEK: in policije.)

*VARIANTNI DODATEK:

42.a člen
(politične stranke)

Politične stranke so udeležene pri oblikovanju politične volje državljanov.

Politične stranke so dolžne javno razgrniti vire in način porabe svojih sredstev in premoženja.

Stranke, ki si s svojimi cilji in ravnanjem prizadevajo za nasilno spremembo ustavne ureditve ali ogrožajo obstoj Republike Slovenije, so v nasprotju z ustavo. O vprašanju protiuustavnosti odloča ustavno sodišče.

43. člen
(volilna pravica in sodelovanje pri upravljanju javnih zadev)

Vsak državljan, ki je dopolnil 18 let starosti, ima pravico:

- sodelovati neposredno ali po svobodno izvoljenih predstavnikih pri upravljanju javnih zadev;
- voliti in biti voljen na neposrednih, splošnih, svobodnih in tajnih volitvah;

*VARIANTA: Črtajo se besede "na neposrednih, splošnih in tajnih volitvah".

Državljeni, ki nimajo stalnega prebivališča v Republiki, imajo volilno pravico pod pogoji, ki jih določi ustavni zakon.

44. člen
(pravica do peticije)

Vsak državljan ima pravico zahtevati in dobiti odgovor na svoje peticije, predloge in druge pobude splošnega pomena, ki jih je dal državnim organom, lokalnim organom ter nosilcem javnih pooblastil.

45. člen
(dolžnost vojaške službe in pravica do ugovora vesti)

Vojaška služba je za državljane obvezna v mejah in na način, ki ga določa zakon.

Državljanom, ki zavoljo svojih verskih ali naravnih nazorov niso pripravljene sodelovati pri izvrševanju vojaških dolžnosti v okviru vojske Republike Slovenije, mora Republika omogočiti, da na drug način izpolnijo svojo državljansko dolžnost.

46. člen
(izročitev)

Državljana Republike Slovenije ni dovoljeno izročiti tuji državi. Tujega državljana je dovoljeno izročiti samo v primerih, ki so predvideni z mednarodnimi sporazumi; v nobenem primeru pa ga ni dovoljeno izročiti zavoljo političnih kaznivih dejanj.

47. člen
(pribežališče)

V mejah zakona je priznana pravica pribežališča tujim državljanom in osebam brez državljanstva, ki so pregnane zaradi zavzemanja za svobodo in pravice človeka.

48. člen
(pravica do zdravstvenega varstva)

Vsakdo ima pravico do (VARIANTNI DODATEK: zdravja in) zdravstvenega varstva. Nihče ne sme ogroziti zdravja drugih.

Nikogar ni mogoče prisiliti k zdravljenju, razen v primerih, ki jih določa zakon.

Zakon določa, v katerih primerih imajo državljani, ki niso zavarovani, pravico do zdravstvenega varstva države.

49. člen
(pravice invalidov)

Republika ustvarja pogoje za usposobitev ter ustrezno zaposlitev občanov, ki niso popolnoma zmožni za delo.

Invalidni otroci in drugi težje prizadeti državljani imajo pravice do usposobitve za življenje in delo.

Vojaškim in delovnim invalidom so zagotovljene invalidske pravice in druge oblike invalidskega varstva ter usposobitev za delo, ustrezno njihovim delovnim zmožnostim.

50. člen (družina in zakonska zveza)

Republika varuje materinstvo, očetovstvo, otroke in mladino ter podpira za to potrebne ustanove.

Zakonska zveza je urejena na podlagi enakopravnosti zakoncev in se sklepa s svobodno privolitvijo. Zakonsko zvezo in pravna razmerja v njej in v družini ureja zakon.

*VARIANTNI DODATEK: Izvenzakonska skupnost ima enake pravne posledice kot zakonska zveza. Zakon lahko določi, kdaj izvenzakonska skupnost nima enakih pravnih posledic kot zakonska zveza.

Republika varuje družino in ji pomaga predvsem pri njeni ustanovitvi in v času, dokler je ta odgovorna za preživljanje in vzgojo otrok.

51. člen (pravice in dolžnosti staršev)

Starši so dolžni vzdrževati, izobraževati in vzgajati otroke ne glede na to, ali so bili rojeni v času trajanja zakonske zveze ali zunaj nje. Otroci, rojeni zunaj zakonske zveze, imajo enake pravice kot otroci, rojeni v njej.

Ženske imajo v zvezi z nosečnostjo in rojstvom otroka pravico do socialne varnosti v obsegu in trajanju, določenem v skladu z zakonom.

52. člen (svoboda odločanja o rojstvu otroka)

Vsakdo ima pravico, da svobodno odloča o rojstvu otroka.

Ta pravica se lahko omeji samo iz zdravstvenih razlogov.

*VARIANTA k 1. in 2. odstavku: Starši imajo pravico do svobodnega načrtovanja družine. Drugi odstavek se črta.

V zvezi z uresničevanjem te pravice zagotavlja Republika ustrezno izobrazbo, socialno skrbstvo in zdravstveno pomoč v skladu z zakonom.

53. člen (pravice otrok)

Otroci uživajo vse pravice in svoboščine, razen tistih, ki so omejene z njihovo starostjo.

Pri uresničevanju pravic otrok je temeljno načelo njihova največja korist.

Otroci so v pravicah in svoboščinah izenačeni ter jih je prepovedano razlikovati glede na osebne lastnosti ali okoliščine njihovih staršev ali zakonitih zastopnikov.

Otroci in mladoletniki, ki nimajo staršev, za katere starši ne skrbijo ali so brez ustrezne družinske oskrbe, uživajo posebno varstvo Republike. Njihov položaj ureja zakon.

54. člen

(pravica do izobrazbe in šolanja)

Vsakdo ima pravico, da pod enakimi, z zakonom določenimi pogoji, pridobiva znanje in izobrazbo na vseh stopnjah izobraževanja, v vseh vrstah šol ter v drugih vzgojno-izobraževalnih organizacijah.

Osnovno izobraževanje je obvezno in brezplačno. Zakon določa trajanje osnovnega šolanja otrok.

*VARIANTNI DODATEK: Osnovno, srednje in visoko izobraževanje je brezplačno.

Pogoje za ustanavljanje in delo šol ter drugih vzgojnih in izobraževalnih organizacij zagotavlja Republika v skladu z zakonom.

Republika omogoča uresničevanje pravice do izobrazbe in šolanja s štipendijami ter z družinskimi in drugimi podporami.

Izobraževanje in usposabljanje otrok z motnjami v telesnem in duševnem razvoju je brezplačno.

Zakon zagotavlja pravice do izobraževanja in usposabljanja odraslih oziroma zaposlenih.

55. člen

(svoboda znanosti in umetnosti)

Zajamčena je svoboda znanstvenega in umetniškega ustvarjanja in pouka.

56. člen

(univerzitetna avtonomija)

Univerze in druge visoke šole (*VARIANTNI DODATEK: so avtonomne in) v mejah zakona samostojno določajo svojo notranjo ureditev.

57. člen

(avtorske pravice)

Zajamčeno je varstvo moralnih in materialnih koristi, ki izvirajo iz znanstvene in umetniške dejavnosti. Ustvarjalci znanstvenih, raziskovalnih in umetniških del ter znanstvenih odkritij in tehničnih izumov ne smejo uresničevati pravic na svojih stvaritvah v nasprotju s splošnim interesom, da se novi znanstveni dosežki in tehnični izumi uporabljajo.

Obseg, trajanje, omejitve, prenehanje in varstvo pravic ustvarjalca na lastnih stvaritvah ter pravice organizacij, v katerih so bile te stvaritve dosežene, določa zakon.

58. člen

(pravica do udeležbe v kulturi in znanosti)

Vsakdo ima pravico udeleževati se kulturnega (*VARIANTNI DODATEK: in športnega) življenja ter uporabljati dosežke znanosti.

59. člen

(izražanje narodnostne identitete)

Vsakdo ima pravico, da svobodno izraža pripadnost k svojemu narodu, da goji in izraža svojo kulturo in uporablja svoj jezik in pisavo.

Nihče se ni dolžan izjavljati, kateremu narodu ali narodni manjšini pripada in tudi ne opredeliti se za pripadnost k določenemu narodu ali narodni manjšini.

60. člen

(pravica do uporabe svojega jezika in pisave)

Vsakdo ima pravico, da pri uresničevanju svojih pravic in dolžnosti ter v postopku pred državnimi in drugimi organi in organizacijami, ki opravljajo javno službo, uporablja svoj jezik in pisavo in da ga tisti, ki vodi postopek, seznanjajo z gradivom in s svojim delom v njegovem jeziku in na način, ki ga določa zakon.

*VARIANTA: Vsakdo ima pravico, da pri uresničevanju svojih pravic in dolžnosti ter v postopku pred državnimi in drugimi organi, ki opravljajo javno službo, v skladu z zakonom uporablja svoj jezik.

Neznanje slovenščine ne sme nikogar ovirati pri obrambi in uresničevanju svojih pravic.

61. člen

(pravica do vzgoje in izobraževanja v svojem jeziku)

Pripadniki narodnih manjšin (*VARIANTNI DODATEK: in etničnih skupin) imajo v Republiki Sloveniji v skladu z zakonom pravico do vzgoje in izobraževanja v svojem jeziku. (*VARIANTNI DODATEK: z zakonom pa se lahko uvede tudi dvojezična vzgoja in izobraževanje).

62. člen

(prepoved nacionalne diskriminacije in nestrpnosti)

Protiustavno in kaznivo je kakršnokoli propagiranje ali izvajanje nacionalne neenakopravnosti kot tudi kakršnokoli razpihovanje nacionalnega, rasnega ali verskega sovraštva in nestrpnosti.

*63. člen

(posebne pravice italijanske in madžarske narodne manjšine)

Italijanom in Madžarom je kot pripadnikom avtohtonih narodnih skupnosti v Republiki Sloveniji zajamčena pravica, da svobodno uporabljajo svoj jezik, izražajo in razvijajo svojo nacionalno kulturo ter v ta namen ustanavljajo organizacije in uporabljajo svoje narodne simbole; da razvijajo gospodarske dejavnosti in dejavnosti na področju javnega obveščanja in založništva, da oblikujejo in razvijajo svoje šolstvo ter da gojijo odnose s svojima matičnima narodoma. Republika jih pri tem gmotno in moralno podpira.

Z zakonom se določijo način uresničevanja pravic italijanske oziroma madžarske avtohtone narodne skupnosti, območja, kjer živita, ter tiste pravice, ki jih pripadniki narodnih skupnosti uresničujejo tudi zunaj teh območij. Pravice pripadnikov italijanske in narodne skupnosti so zajamčene ne glede na njihovo število.

Pripadniki italijanske in madžarske narodne skupnosti lahko ustanovijo na območjih, kjer avtohtono živijo, svoje samoupravne narodnostne skupnosti. Republika pooblasti te skupnosti za opravljanje določenih nalog iz pristojnosti države.

Italijanska in madžarska narodna skupnost morata biti neposredno zastopani v lokalni samoupravi in v državnem zboru.

VARIANTA k členu 63:

V celotnem besedilu tega člena se izraz “narodna skupnost” v ustreznem sklonu nadomesti z izrazom “narodna manjšina”.

V prvem odstavku se črta besedilo za podpičjem.

Črta se zadnji odstavek.

III. EKONOMSKA IN SOCIALNA RAZMERJA

64. člen

Država spodbuja in varuje vse oblike dela ter zagotavlja njegovo zakonsko varstvo.

65. člen

(pravica do lastnine)

Lastnina je zasebna in javna.

Zakon določa način pridobitve in uživanja lastnine tako, da je zagotovljena njena družbena (VARIANTA: socialna) funkcija.

Zakon prepoveduje zlorabo lastninske pravice. Zakon določa način in pogoje dedovanja ter pravice države na dediščinah.

66. člen

Vsakdo ima pravico do zasebne lastnine in dedovanja.

Ustavni zakon lahko določi, da tujci lahko pridobivajo lastninsko pravico na nepremičninah ter določi pogoje za njeno pridobitev.

*VARIANTA 1:

Tujci lahko pridobivajo lastninsko pravico na nepremičninah pod pogoji, ki jih določi ustavni zakon.

*VARIANTA 2:

Na zemljiščih imajo lahko lastninsko pravico samo državljani Slovenije.

67. člen (javno dobro)

Na javni lastnini, ki predstavlja javno dobro (VARIANTA: dobrine v splošni rabi), ne more nihče pridobiti lastninske pravice. Javno dobro uživa posebno zakonsko varstvo.

Na javnem dobru se lahko pridobi pravica uporabe, izjemoma pa tudi lastninska pravica pod pogoji, ki jih določi zakon.

*VARIANTA: V tem odstavku se črtajo besede "izjemoma pa tudi lastninska pravica".

Zakon določi pogoje, pod katerimi se sme izkoriščati naravno bogastvo.

Ustavni zakon lahko določi, da smejo naravno bogastvo izkoriščati tudi tuje osebe in določi pogoje za izkoriščanje.

68. člen (razlastitev)

Zasebna lastnina se lahko zaradi javne koristi (VARIANTA: splošnega interesa) razlasti ali omeji proti odškodnini v višini njene tržne vrednosti.

69. člen (varstvo zemljišč)

Zaradi smotrne uporabe zemlje lahko zakon kmetom in drugim zemljiškim posestnikom določi posebne pogoje za obdelovanje in drugo uporabo zemljišč.

*VARIANTA: Zaradi smotrne rabe naravnih bogastev se z zakonom določijo posebni pogoji za njihovo izkoriščanje.

Namembnost kmetijskega zemljišča je dovoljeno spremeniti samo v skladu z zakonom.

Zakon določa posebno varstvo kmetijskih zemljišč.

Republika in lokalne skupnosti skrbijo za razvoj družinskih kmetij ter kmetijstva na gorskih in hribovitih območjih.

70. člen
(zdravo življenjsko okolje)

Republika skrbi za zdravo življenjsko okolje (*VARIANTNI DODATEK: in za neoporečnost zemlje, zraka, vode, podtalnice in morja). V ta namen lahko z zakonom določi pogoje za opravljanje določenih gospodarskih in drugih dejavnosti.

Kdor uporablja naravne dobrine, mora to delati tako, da ne poruši naravnega ravnovesja.

71. člen
(varovanje naravne dediščine)

Vsakdo je dolžan varovati naravne znamenitosti in redkosti ter kulturne spomenike v skladu z zakonom.

72. člen
(podjetništvo)

Zasebna gospodarska pobuda je svobodna.

Podjetniška pobuda se ne sme izvajati v nasprotju z javno in nacionalno koristjo ali tako, da bi škodila naravi, varnosti, svobodi ali človeškemu dostojanstvu.

Republika in lokalne skupnosti lahko ustanavljajo podjetja.

Če zahteva javna korist, lahko zakon določi, da podjetja, ki opravljajo javne storitve, energetske dejavnosti in druga podjetna javnega pomena, ustanavlja samo republika ali lokalne skupnosti.

Republika preprečuje nelojalno konkurenco in dogovore, ki ustvarjajo monopolen položaj na trgu.

73. člen
(soupravljanje delavcev)

Zakon določa pogoje za ustanavljanje podjetij in njihovo upravljanje.

Zakon lahko določi, da imajo delavci pravico sodelovati pri upravljanju podjetij, v katerih so zaposleni.

VARIANTA 1 k drugemu odstavku: Delavci imajo pravico sodelovati pri upravljanju podjetij, v katerih so zaposleni. Omejitve in način izvrševanja te pravice določi zakon.

VARIANTA 2 k drugemu odstavku: Zakon določi, kdaj imajo delavci pravico sodelovati pri upravljanju podjetij, v katerih so zaposleni, in na način izvrševanja te pravice.

74. člen
(prosta izbira poklica)

Vsakdo lahko prosto izbira poklic in zaposlitev. Vsakomur je pod enakimi pogoji dostopno vsako delovno mesto.

75. člen
(pravica do dela)

Vsakdo ima pravico do dela, do ustreznih pogojev za delo, ki zagotavljajo pravičen zaslužek in dostojno življenje, higiensko in tehnično varstvo pri delu, enake možnosti napredovanja, počitek, plačan dopust in nadomestilo za praznične dni, ter do ustrezne omejitve delovnega časa.

Mladina, matere in invalidne osebe uživajo pri delu posebno varstvo.
Republika ustvarja pogoje za uresničevanje pravice do dela.

76. člen
(sindikalna svoboda)

Delavci imajo pravico ustanovljati sindikate.
Sindikatom je mogoče predpisati le pogoje za registracijo.

77. člen
(pravica do stavke)

Delavci imajo pravico do stavke. Način uresničevanja te pravice določi ustavni zakon.

78. člen
(pravica do stanovanja)

Državljeni imajo pravico do primerne stanovanja. Republika ustvarja pogoje za uresničevanje te pravice.

*VARIANTA: Republika ustvarja pogoje, da si državljani lahko pridobijo primerno stanovanje.

79. člen
(davki)

Republika z zakonom predpisuje davke, carine in druge dajatve, lokalne skupnosti pa ob pogojih, ki jih določa ta ustava in zakon.

Upravni organi smejo prevzemati finančne obveznosti in pridobivati sredstva samo v skladu z zakonom.

80. člen
(proračun)

Vsi državni dohodki in izdatki morajo biti zajeti v letnem proračunu.

Proračun predlaga vlada, sprejme pa ga državni zbor.

Če proračun ni sprejet do prvega dne, ko ga je potrebno začeti izvrševati, se upravičenci, ki se financirajo iz proračuna, financirajo po prejšnjem proračunu.

81. člen
(kredit v breme države)

Kredit v breme države in poročstvo države za kredite so dovoljeni le na podlagi zakona. Krediti se lahko najemajo le za izredne izdatke proračuna.

82. člen
(računsko sodišče)

Računsko sodišče je najvišji organ kontrole državnih računov, državnega proračuna in celotne javne porabe, ki jo financira država, ter javne porabe v lokalnih skupnosti.

Položaj, sestavo in pristojnosti računskega sodišča določi zakon (VARIANTA: ustavni zakon).

83. člen

Člane računskega sodišča imenuje državni zbor, kateremu odgovarja za svoje delo. Sodišče je od vlade neodvisno.

84. člen
(Narodna banka)

Republika ima Narodno banko Slovenije.

Narodna banka je ustanova denarnega sistema republike. Pristojna je za izdajanje denarja in za emisijsko politiko.

Položaj, organizacijo, način upravljanja ter druge pristojnosti Narodne banke določi zakon (VARIANTA: ustavni zakon).

*VARIANTNI DODATEK: Guvernerja Narodne banke imenuje državni zbor.

O izvrševanju svojih nalog Narodna banka poroča državnemu zboru neposredno.

IV. DRŽAVNA UREDITEV

DRŽAVNI ZBOR

85. člen
(sestava in volitve državnega zbora)

Državni zbor sestavljajo poslanci državljanov Slovenije. Državni zbor ima 120 poslancev (VARIANTA: 150 poslancev.)

*VARIANTNI DODATEK: V državnem zboru imata italijanska in madžarska narodnost po 5 (8) poslancev in vsaka etnična skupnost, ki jo določi ustavni zakon, po enega poslanca.

Poslanci se volijo s splošnim, enakim, neposrednim in tajnim glasovanjem.

Volitve se uredijo z ustavnim zakonom.

*VARIANTA ZA 85.člen
(dvodomni parlament)

Parlament sestavljata državni zbor in zbor regij. Zbora sta enakopravna. Vsak zbor ima 60 poslancev.

Poslanci se volijo s splošnim, enakim, neposrednim in tajnim glasovanjem.

Volitve se uredijo z ustavnim zakonom.

Opomba: Če bo sprejeta ta varianta, bo potrebno utrezno prilagoditi tudi druge določbe poglavja o državni ureditvi.

86. člen
(nezdružljivost poslanske funkcije)

Z ustavnim zakonom se določi, kdo ne more biti izvoljen za poslanca ter nezdružljivost funkcije poslanca z drugimi funkcijami.

VARIANTNI DODATEK: Poslanci so predstavniki vsega ljudstva in niso vezani na nobena navodila.

Državni zbor potrdi poslanske mandate. Proti odločitvi državnega zbora je v skladu z ustavnim zakonom možna pritožba na ustavno sodišče.

87. člen
(mandatna doba državnega zbora)

Državni zbor se voli za štiri leta.

Če se mandatna doba državnega zbora izteče med vojno ali v času trajanja izrednih razmer, se njegov mandat izteče šest mesecev po prenehanju vojne oziroma izrednih razmer. (VARIANTA: Samo v primeru vojne.)

Volitve razpiše predsednik republike. Novi državni zbor se izvoli najprej tri mesece (VARIANTA: dva meseca) in najkasneje 15 dni pred potekom dobe štirih let od prve seje prejšnjega zbora. Če se državni zbor razpusti, se izvoli novi državni zbor najkasneje v dveh mesecih po razpustu prejšnjega zbora. Mandatna doba prejšnjega državnega zbora se konča s prvo sejo novega zbora, ki jo skliče predsednik republike najkasneje v 20 dneh po izvolitvi.

88. člen

Člani državnega zbora dobivajo nagrado ali plačo, ki je določena z zakonom.

89. člen
(poslanska imuniteta)

Član državnega zbora ni kazensko odgovoren za mnenje in glasovanje pri opravljanju svoje poslanske funkcije.

VARIANTA: Član državnega zbora ni kazensko odgovoren za mnenje, ki ga je izrazil v državnem zboru, ali za glasovanje v zboru.

Poslanec ne sme biti priprt niti se zoper njega, če se sklicuje na imuniteto, ne sme začeti kazenski postopek brez dovoljenja zbora, razen, če je zaloten pri kaznivem dejanju, za katero je obvezen pripor. (VARIANTA: za katero je predpisana kazen zapora nad pet let.)

Državni zbor sme vzpostaviti imuniteto tudi poslancu, ki se nanjo ni skliceval, če je to potrebno za opravljanje njegove funkcije.

90. člen

Državni zbor ima predsednika, ki ga izvoli z večino glasov poslancev, ki so glasovali.

91. člen

(zasedanje zbora)

Državni zbor dela na rednih in izrednih zasedanjih.

Na prvi redni seji državni zbor odloči, kdaj bodo redna zasedanja.

*VARIANTA: Ta odstavek se črta.

Redna zasedanja sklicuje predsednik državnega zbora.

Predsednik republike skliče državni zbor na izredno zasedanje, če to zahteva najmanj četrtina poslancev zbora ali na lastno pobudo.

92. člen

(odločanje v zboru)

Zakone in druge odločitve sprejema zbor z večino glasov navzočih poslancev. Zbor lahko sklepa, če je na seji navzoča večina poslancev.

Ustavne zakone (*VARIANTNI DODATEK: in določbe drugih zakonov, ki imajo naravo ustavnega zakona,) sprejema zbor z dvotretjinsko večino navzočih poslancev.

VARIANTNI DODATEK 1: Z ustavnim zakonom se razčlenjujejo ustavne določbe na področju varstva človekovih pravic in svoboščin, volilnega sistema, zakonodajne iniciative, referendumu, sodstva, lokalne samouprave in v drugih primerih, ki so določeni v ustavi.

*VARIANTNI DODATEK 2: Zakoni in odločitve, ki opredeljujejo uresničevanje pravic in položaj narodnosti in ki zadevajo uresničevanje teh pravic ali položaj narodnosti, ne morejo biti sprejeti brez soglasja predstavnikov narodnosti.

*VARIANTNI DODATEK 3: Državni zbor in pristojni organi lokalnih skupnosti voli-jo in imenujejo nosilce javnih funkcij ali dajejo soglasje k njihovem imenovanju z dvo-tretjinsko večino navzočih članov.

93. člen

(zakonska iniciativa)

Zakon lahko predlaga vlada in vsak član državnega zbora. Zakon lahko predlaga tudi najmanj dvajset (VARIANTA: trideset) tisoč volilcev.

Ustavni zakon lahko predlaga vlada, najmanj deset poslancev in predsednik republike ali najmanj trideset tisoč volilcev.

94. člen
(zakonodajni postopek)

Zakonski predlog, predložen državnemu zboru, proučijo v skladu s poslovnikom najprej pristojne komisije zbora, ki svoja poročila predložijo državnemu zboru. Ta predlog obravnava najprej po posameznih členih, zatem pa še v celoti. VARIANTA: Ta odstavek se črta.

Zakon se sprejema v večfaznem postopku, ki ga določi poslovnik. Poslovnik določi tudi, kdaj se zakon izjemoma lahko sprejme po skrajšanem postopku.

VARIANTNI DODATEK: Z ustavnim zakonom se lahko določi, da poslanci ali organi lokalnih skupnosti iz posameznih območij republike lahko zahtevajo izvedbo posebnega postopka, s katerim se zagotovi upoštevanje posebnih interesov posameznih območij republike.

95. člen
(zakonodajni referendum)

Državni zbor lahko o zakonu ali drugi odločitvi razpiše referendum na lastno pobudo, mora pa ga razpisati, če o zahteva trideset tisoč (Varianta: petdeset tisoč) volilcev.

Pravico glasovati na referendumu imajo vsi državljani, ki imajo pravico voliti poslance državnega zbora.

Odločitev je na referendumu sprejeta, če zanjo glasuje večina volilcev, ki so glasovali.

Državni zbor je vezan na izid referenduma.

96. člen
(razglasitev zakona)

Zakone razglašča predsednik republike v 15 dneh (VARIANTA 1: takoj; VARIANTA 2: v mesecu dni.) po sprejemu zakona.

Predsednik republike lahko pred razglasitvijo zakona zahteva, da državni zbor o njem še enkrat razpravlja, vendar mora svoj predlog utemeljiti. Če državni zbor ponovno odloči, da se zakon sprejme, ga je predsednik republike dolžan razglasiti takoj.

VARIANTA: Drugi odstavek tega člena se črta.

97. člen
(parlamentarna preiskava)

Državni zbor lahko odredi preiskave o zadevah javnega pomena, mora pa to storiti na zahtevo tretjine poslancev zbora. V ta namen imenuje komisije, ki imajo v zadevah

poizvedovanja in proučevanja smiselno enaka pooblastila kot pravosodni organi. Ugotovitve komisije ne obvezujejo pravosodnih organov pri opravljanju njihovega dela.

98. člen

Državni zbor ima svoj poslovnik, ki ga sprejme najmanj z dvotretjinsko večino navzočih poslancev.

VARIANTNI DODATEK

DRŽAVNI SVET

98.a člen

Državni svet (*VARIANTA: senat) sestavljajo člani, ki predstavljajo lokalne, socialne, gospodarske in kulturne interese.

VARIANTNI DODATEK 1: Državni svet ima 60 (75 članov. (*VARIANTA: senatorjev).

*VARIANTNI DODATEK 2: Za državnega svetnika (senatorja) je lahko izvoljen državljan Slovenije, ki je dopolnil trideset let.

Sestavo in volitve državnega sveta določi ustavni zakon.

98.b člen

Državni svet ima pravico predlagati zakone državnemu zboru.

Državni svet ima pravico dati mnenje državnemu zboru o vseh zadevah iz njegove pristojnosti.

Pred razglasitvijo mora biti zakon predložen državnemu svetu. Ta lahko zahteva, da državni zbor o njem še enkrat odloča.

*VARIANTNI DODATEK: Kadar državni svet izrecno nasprotuje zakonskemu predlogu, je zakon v državnem zboru sprejet, če zanj glasuje večina vseh poslancev.

PREDSEDNIK REPUBLIKE

99. člen

(volitve predsednika republike)

Predsednik republike se izvoli na neposrednih, splošnih in tajnih volitvah. Volilno pravico imajo državljani Slovenije.

Predsednik republike je izvoljen z večino glasov vseh volivcev, ki so glasovali.

VARIANTA: Predsednika republike voli državni zbor z dvotretjinsko večino glasov vseh poslancev.

Predsednik republike je izvoljen za dobo petih let (*VARIANTA: štirih let), vendar največ dvakrat zaporedoma. Če se mandatna doba predsednika republike izteče med

vojno ali v času trajanja izrednih razmer, se mu mandat izteče devet mesecev po koncu vojne oziroma izrednih razmer.

Za predsednika je lahko izvoljen državljan Slovenije, ki do dneva volitev dopolni najmanj 35 let.

Volitve za predsednika republike razpiše predsednik državnega zbora. Predsednik republike mora biti izvoljen najkasneje 30 dni pred potekom mandatne dobe prejšnjega predsednika.

100. člen

Pred nastopom funkcije da predsednik republike pred državnim zborom naslednjo prisego:

Prisegam, da bom spoštoval in varoval ustavni red, da bom vselej delal po svoji vesti in deloval z vsemi svojimi močmi v dobrobit Republike Slovenije.

101. člen

Funkcija predsednika republike je nezdružljiva z opravljanjem druge javne funkcije in poklica.

102. člen

(nadomeščanje predsednika republike)

V primeru trajnega zadržka, smrti, odstopa ali drugega načina prenehanja funkcije do izvolitve novega predsednika začasno opravlja funkcijo predsednika republike predsednik državnega zbora. V tem primeru je treba razpisati volitve za novega predsednika republike najkasneje v 15 dneh po prenehanju funkcije.

Predsednik državnega zbora začasno opravlja funkcijo predsednika republike tudi v času zadržanosti predsednika republike in v primeru iz 105. člena.

Dokler je predsednik državnega zbora zadržan, začasno opravlja funkcijo predsednika republike predsednik Ustavnega sodišča.

103. člen

Predsednik republike predstavlja Republiko Slovenijo in njeno (VARIANTNI DODATEK: nacionalno) enotnost.

104. člen

(pristojnosti predsednika republike)

Predsednik republike:

- razpisuje volitve v državni zbor;
- razglašča zakone;
- imenuje državne funkcionarje, kadar je to določeno z zakonom;

- postavlja in odpokliče veleposlanike in poslanike republike in sprejema poverilna pisma tujih diplomatskih predstavnikov;
- izdaja listine o ratifikaciji;
- odloča o pomilostitvah za kazniva dejanja;
- podeljuje odlikovanja in častne naslove;
- daje državnemu zboru mnenja o posameznih vprašanjih iz njegove pristojnosti;
- opravlja druge s to ustavo določene zadeve.

Predsednik republike je vrhovni poveljnik njenih oboroženih sil.

105. člen

(uredbe z zakonsko močjo)

Kadar državni zbor zaradi izrednih razmer ali vojne ne more opravljati svojih nalog, lahko predsednik republike na predlog vlade izdaja uredbe z zakonsko močjo.

Z uredbo z zakonsko močjo se lahko izjemoma omejijo posamezne pravice v skladu s 15. členom te ustave.

106. člen

Predsednik republike razpusti (VARIANTA: lahko razpusti) državni zbor na predlog predsednika vlade (varianta: ali na predlog samega državnega zbora). *VARIANTNI DODATEK: in ob soglasju državnega zbora.

107. člen

Vsak akt predsednika republike sopodpiše predsednik vlade oziroma pristojni minister.

VARIANTA: Ta člen se črta.

108. člen

(odgovornost predsednika republike)

Če predsednik republike pri opravljanju svoje funkcije huje (*VARIANTA: beseda "huje" se črta) krši ustavo ali zakon, ga državni zbor z dvotretjinsko večino navzočih poslancev na predlog ene četrtine poslancev lahko obtoži. Za presojo dejanja je pristojno ustavno sodišče. Če ustavno sodišče ugotovi, da je obtožba utemeljena, lahko odvzame predsedniku republike njegovo funkcijo. O tem odloči ustavno sodišče z dvotretjinsko večino svojih članov. Potem ko prejme sklep državnega zbora o obtožbi, lahko ustavno sodišče odloči, da predsednik republike do odločitve začasno ne more opravljati svoje funkcije.

109. člen
(posvetovalna organa predsednika republike)

Posvetovalna organa pri predsedniku republike sta ekonomski svet in svet nacionalne varnosti. Sveta sklicuje in jima predseduje predsednik republike.

Ekonomski svet sestavlja dvanajst članov, ki jih imenuje predsednik republike izmed uglednih znanstvenikov, predstavnikov delodajalcev, delavskih sindikatov in gospodarstvenikov.

Svet za nacionalno varnost sestavljajo po položaju predsednik vlade, predsednik državnega zbora, minister za zunanje zadeve, za obrambo in za notranje zadeve, direktor uprave za državno varnost in trije člani, ki jih imenuje predsednik (VARIANTNI DODATEK: in člani, ki jih imenuje predsednik).

VARIANTA 1: Ta člen se črta.

VARIANTA 2: V primeru uvedbe državnega sveta se črta drugi odstavek tega člena.

*VARIANTA 3: Črta se 2. odstavek tega člena.

VLADA

VARIANTA A: člani 110,111, 111.a, 111.b (parlamentarni sistem z reprezentativno vlogo šefa države).

110. člen

Vlado sestavljajo predsednik in ministri. Vlada je v okviru svojih pristojnosti samostojna in odgovorna državnemu zboru.

Državni zbor voli predsednik vlade z večino glasov vseh poslancev in s tajnim glasovanjem, ministre pa imenuje in razrešuje predsednik republike na predlog predsednika vlade.

VARIANTNI DODATEK:

Kandidati za ministre se morajo pred imenovanjem predstaviti pristojnim komisijam državnega zbora in morajo odgovarjati na njihova vprašanja. Komisija lahko predlaga državnemu zboru odklonilno mnenje o kandidatu. Če državni zbor z večino glasov vseh poslancev sprejme odklonilno mnenje, predsednik republike takega kandidata ne more imenovati za ministra.

111. člen

Predsednik republike po posvetovanjih z voditelji poslanskih skupin predlaga državnemu zboru kandidata za predsednika vlade.

Če prvi kandidat ne dobi potrebne večine glasov, lahko predsednik republike po ponovnih posvetovanjih predlaga v štirinajstih dneh drugega ali ponovno istega kandidata, prav tako pa lahko predlagajo kandidate tudi poslanske skupine ali najmanj deset poslancev. Če je bilo v tem roku vloženi več predlogov, se glasuje o vsakem posebej, in sicer najprej o kandidatu predsednika republike, če pa ta ni izvoljen, še o drugih kandidatih, in sicer po vrstnem redu vložitve predlogov.

Če noben kandidat ni izvoljen in če državni zbor ne določi dodatnega roka za vlaganje dodatnih ali ponovnih kandidatur, se državni zbor razpusti, razen če v osemindesetih urah z večino glasov navzočih poslancev sklene izvesti volitve predsednika vlade, kjer za izvolitev zadošča večina navzočih poslancev. Na njih se glasuje o posameznih kandidatih po vrstnem redu dobljenih glasov pri prvem glasovanju, nato pa lahko o novih, do volitev vloženih kandidaturah, med katerimi ima spet prednost morebitni kandidat predsednika republike.

Če tudi pri teh volitvah noben kandidat ne dobi potrebne večine glasov, mora predsednik republike razpustiti državni zbor in razpisati nove volitve.

111.a člen

Državni zbor lahko izreče vladi nezaupnico le tako, da na predlog predsednika republike ali desetih poslancev državnega zbora z večino glasov vseh poslancev izvoli novega predsednika vlade. S tem je dotedanji predsednik vlade razrešen, mora pa skupaj z ministri opravljati tekoče posle do prisega nove vlade.

Med vložitvijo predloga za izvolitev novega predsednika vlade in volitvami mora poteči najmanj osemindeset ur.

111.b člen

Če predlaga glasovanje o zaupnici predsednik vlade in predlog ne dobi večine glasov navzočih poslancev (VARIANTA: večina glasov vseh poslancev), mora državni zbor v tridesetih dneh izvoliti novega predsednika vlade ali dosedanjemu predsedniku pri ponovljenem glasovanju izglasovati zaupnico, drugače predsednik republike državni zbor razpusti in razpiše nove volitve.

Med predlogom za glasovanje o zaupnici in glasovanjem mora preteči najmanj štiriindvajset ur.

OPOMBA: Komisija za ustavna vprašanja se je opredelila za VARIANTO A. V primeru sprejetja VARIANTE A je treba črtati 106. člen (ker so v VARIANTI A ta vprašanja drugače urejena) in 109. člen, ker pri čisti parlamentarni varianti ekonomski svet in svet nacionalne varnosti pri predsedniku republike ne bi bila primerna.

VARIANTA: k členom 110, 111, 111.a, 111.b (kombinirani parlamentarno-predsedniški sistem z močnejšo vlogo šefa države)

110. člen

Vlado sestavljajo predsednik vlade in ministri. Vlada je v okviru svojih pristojnosti samostojna in odgovorna državnemu zboru ter predsedniku republike.

Predsednik republike imenuje predsednika vlade in na njegov predlog ministre. Vlada se mora v desetih dneh po svojem imenovanju s svojim programom predstaviti državnemu zboru. Državni zbor lahko izglasuje nezaupnico vladi z najmanj dvotretjinsko večino glasov navzočih poslancev.

111. člen

Glasovanje o zaupnici vladi lahko kadarkoli zahteva desetina poslancev ali predsednik vlade. Vlada ne dobi zaupnice, če proti zaupnici glasujeta najmanj dve tretjini navzočih poslancev. Med vložitevijo predloga za glasovanje o zaupnici in glasovanjem mora poteči najmanj osemindeset ur.

Če je vladi izglasovana nezaupnica, je dolžna odstopiti. Do imenovanja nove vlade opravlja posle vlada v odstopu.

112. člen

Predsednik vlade in ministri podajo po izvolitvi oziroma imenovanju prisego, določeno v členu 100. pred državnim zborom (VARIANTA: ministri pred predsednikom republike).

113. člen

Predsednik vlade skrbi za enotnost politične in upravne usmeritve vlade ter povezuje delovanje ministrov. Ministri so skupno odgovorni za delo vlade, vsak minister pa za delo svojega ministrstva.

Funkcija predsednika vlade in ministrov preneha, ko se po volitvah sestane nov državni zbor, funkcija ministrov pa tudi z vsakim drugim prenehanjem funkcije predsednika vlade, vendar morajo opravljati tekoče posle do izvolitve oziroma imenovanja svojih naslednikov.

Sestav in delovanje vlade, število, pristojnosti in organizacijo ministrstev ureja zakon.

114. člen

Predsednika vlade in ministre lahko državni zbor obtoži za hujše (*VARIANTA: beseda "hujše" se črta) kršitve ustave in zakona, storjene pri izvrševanju njihovih funkcij.

115. člen

Najmanj desetina poslancev državnega zbora lahko sproži v zboru interpelacijo, da se obravnavajo posamična vprašanja glede dela vlade ali posameznega ministra.

UPRAVA

116. člen

Organizacijo uprave, njene pristojnosti in način imenovanja njenih funkcionarjev uredi zakon.

Upravni organi opravljajo svoje delo samostojno, v okviru in na podlagi uprave in zakonov.

Proti odločitvam in dejanjem upravnih organov in nosilcev javnih pooblastil je zagotovljeno sodno varstvo pravic in zakonitih interesov državljanov in organizacij.

117. člen
(naloge upravnih organov)

Naloge uprave se opravljajo neposredno prek ministrstev ali republiških upravnih organov za ožja območja. Z zakonom se lahko da javno pooblastilo lokalnim in drugim samoupravnim skupnostim, podjetjem in drugim organizacijam ter posameznikom za opravljanje funkcij državne uprave. (VARIANTA: Z zakonom se lahko opravljanje funkcij državne uprave iz republiške pristojnosti prenese na lokalne skupnosti ali da javno pooblastilo samoupravnim skupnostim, podjetjem in drugim organizacijam ter posameznikom.)

118. člen

Dostop v upravne službe je mogoč samo z natečajem, razen v primerih, ki so določeni z zakonom.

VOJSKA

119. člen

Vojska Republike Slovenije varuje nedotakljivost in celovitost ozemlja, na podlagi odločitve državnega zbora pa tudi ustavno ureditev Republike Slovenije.

120. člen

Organizacijo in delovanje vojske ter vojaško obveznost ureja zakon.

*VARIANTA k 119. in 120. členu:

119. člen

Republika Slovenija nima vojske.

Z ustavnim zakonom se določi postopen prehod k ukinitvi vojske.

Opomba: V primeru sprejetja te variante se črta 45. člen.

SODSTVO

121. člen
(sodna oblast)

Sodno oblast izvajajo sodniki. Izvršujejo jo splošna in upravna sodišča. Ni dovoljeno ustanavljati izrednih sodišč, v mirnem času pa tudi ne vojaških sodišč.

122. člen

Ureditev in pristojnost sodišč določa ustavni zakon. VARIANTA: in zakon.

123. člen

(neodvisnost sodnikov)

Sodniki so pri opravljanju sodniške funkcije neodvisni in vezani samo na ustavo in zakon.

124. člen

(udeležba laikov pri sojenju)

Ustavni zakon ureja oblike neposredne udeležbe državljanov pri izvajanju sodne oblasti in primere, ko sodišče sodi brez njihove udeležbe.

*VARIANTA: Črtajo se besede "in primere, ko sodišče sodi brez njihove udeležbe."

125. člen

(upravna sodišča)

Upravna sodišča so pristojna za zaščito zakonitih pravic in pravnih koristi posameznikov in organizacij v razmerju do organov uprave in samouprave, v zakonsko določenih zadevah pa tudi za zaščito človekovih pravic, če ni določeno drugo sodno varstvo.

126. člen

(trajnost sodniške funkcije)

Funkcija sodnika je trajna. Trajno se sodnik imenuje, ko je dopolnil z (*VARIANTA: ustavnim) zakonom določeno starost ter je po zakonsko določeni dobi opravljanja sodniške funkcije ali drugega ustreznega dela s svojo osebnostjo in z dosedanjim delom izkazal, da mu je mogoče trajno zaupati opravljanje sodniške funkcije.

Zakon lahko določi starostno mejo, pri kateri se sodnik upokoji.

127. člen

(imenovanje sodnikov)

Sodnike imenuje predsednik republike (*VARIANTA: voli državni zbor) na predlog sodnega sveta. Predsednik republike lahko vrne predlog sodnemu svetu v ponovno obravnavo. Predlog, ki ga je svet sprejel pri ponovnem odločanju s kvalificirano večino, določeno z zakonom, je predsednik dolžan sprejeti in kandidata imenovati.

128. člen
(sodni svet)

Sodni svet sestavljajo štirje člani, ki jih na predlog predsednika republike izvoli državni zbor izmed univerzitetnih profesorjev prava in odvetnikov, pet članov pa izmed sebe izvolijo sodniki, ki trajno opravljajo sodniško funkcijo. Predsednika izberejo člani sveta izmed sebe.

VARIANTA: Sestavo in način oblikovanja sveta določi ustavni zakon.

129. člen
(prenehanje in odvzem sodniške funkcije)

Sodniku začasno ali trajno preneha sodniška funkcija, če nastopijo razlogi, ki jih določi ustavni zakon.

Če sodnik pri opravljanju sodniške funkcije hudo krši ustavo ali zakon, lahko ustavno sodišče na predlog državnega zbora ali sodnega sveta z dvotretjinsko večino odredi, da se sodnik premesti na druge dolžnosti ali upokoji.

V primeru naklepno storjenega kaznivega dejanja z zlorabo sodne oblasti, ugotovljenega s sodno odločbo, ustavno sodišče z dvotretjinsko večino sodnika upokoji, premesti na drugo delovno dolžnost ali mu odvzame sodniško funkcijo.

130. člen
(disciplinska odgovornost sodnika)

Zoper sodnika je dovoljen disciplinski postopek pod pogoji, ki jih določa zakon. O tem odloča sodni svet.

*VARIANTA k 129. in 130. členu.

V 129. členu se črtata 2. in 3. odstavek. 130. člen postane 2. odstavek 129. člena.

131. člen
(nezdružljivost sodniške funkcije)

Funkcija sodnika je nezdružljiva s funkcijami v zakonodajnih in izvršilnih organih in v organih političnih strank in z drugimi funkcijami in dejavnostmi, ki so po ustavnem zakonu nezdružljive s sodniško funkcijo.

132. člen
(imuniteta sodnika)

Nihče, ki izvršuje sodno funkcijo, ni odgovoren za mnenje, ki ga je dal pri sojenju in ne more biti priprt (*VARIANTNI DODATEK: niti ne more biti zoper njega začet kazenski postopek) brez dovoljenja sodnega sveta, če se zoper njega uvede postopek zaradi suma storjenega kaznivega dejanja pri opravljanju sodne funkcije (*VARIANTNI DODATEK: črtajo se besede "pri opravljanju sodne funkcije").

JAVNO TOŽILSTVO
(VARIANTA: DRŽAVNO TOŽILSTVO)

133. člen
(javni tožilec)

Javni tožilec je samostojen državni organ.

Javni tožilec vlaga in zastopa kazensko obtožbo in ima druge z zakonom določene pristojnosti.

Organizacijo in pristojnosti javnih tožilcev, imenovanje, napredovanje, premeščanje in prenehanje funkcije javnega tožilca ureja ustavni zakon.

Samostojnost tožilca in nezdružljivost tožilske funkcije z drugimi funkcijami ureja ustavni zakon.

ODVETNIŠTVO IN NOTARIAT

134. člen

Odvetništvo je samostojna in neodvisna javna služba, ki jo ureja zakon.

Notariat je javna služba, ki jo ureja zakon.

V. SAMOUPRAVA

LOKALNA SAMOUPRAVA

135. člen
(občina)

Občina je samoupravna skupnost prebivalcev na določenem območju z lastno oblastjo in pristojnostmi. Območje mesta je ena občina.

136. člen
(pristojnosti občine)

Občina je sama pristojna za urejanje in opravljanje zadev, ki posegajo v koristi in pravice prebivalcev na njenem območju. (VARIANTNI DODATEK: razen tistih, ki so urejene z zakonom.) Z ustavnim zakonom se lahko natančneje določijo pristojnosti občine.

137. člen
(ustanovitev občine)

Občina se ustanovi z zakonom, ki določi tudi njene meje. Zakon se sprejme po prehodno izvedenem referendumu, s katerim se ugotovi volja prebivalcev območja, na katerem naj bi bila ustanovljena občina.

138. člen
(dohodki občine)

Občina se financira z lastnimi dohodki. Republika lahko iz svojih sredstev prispeva za financiranje potreb občine.

Republika je dolžna v skladu z zakonom zagotavljati dodatna sredstva tistim občinam, ki zaradi manjše gospodarske razvitosti ne morejo ustvarjati zadostnih sredstev za opravljanje svojih nalog.

Davščine predpisuje občina v skladu z zakonom.

139. člen
(širše lokalne skupnosti)

Sosednje občine se lahko povezujejo za opravljanje skupnih zadev prebivalcev njihovega območja v širše lokalne skupnosti. Take skupnosti se lahko ustanovijo tudi z ustavnim zakonom.

140. člen
(javna pooblastila občine)

Zakon lahko pooblasti občino (VARIANTA: prenese na občino) za urejanje in opravljanje posameznih zadev na določenem področju iz pristojnosti republike, če za to zagotovi tudi sredstva.

DRUGA SAMOUPRAVA

141. člen
(samouprav javnih služb)

Z zakonom se lahko uvede samouprava na področjih javnih služb in drugih področjih, na katerih ljudje zadovoljujejo svoje skupne potrebe.

Republika lahko (VARIANTA: Beseda "lahko" se nadomesti s "praviloma") prispeva sredstva za zadovoljevanje teh potreb.

VARIANTA: Drugi odstavek se črta.

*VARAIANTNI DODATEK: Zadovoljevanje skupnih potreb ljudi se lahko uresničuje po načelih samouprave.

VI. USTAVNOST IN ZAKONITOST

142. člen
(veljavnost predpisov)

Predpisi morajo biti objavljeni, preden začno veljati. Predpis začne veljati osmi dan po objavi, če ni v njem drugače določeno.

143. člen
(objavljanje predpisov)

Predpisi države se objavljajo v uradnem listu republike, predpisi lokalnih skupnosti pa v uradnem glasilu, ki ga določijo.

144. člen
(prepoved retroaktivnosti)

Predpisi ne morejo imeti učinka za nazaj, če bi s tem posegli v že pridobljene pravice.

145. člen
(postopek za oceno ustavnosti)

Če državni organ pri uporabi predpisa meni, da ta ni v skladu z zakonom, ustavnim zakonom oziroma z ustavo, je dolžan dati pobudo oziroma začeti postopek pred ustavnim sodiščem.

146. člen
(zadržanje izvršitve predpisa)

Državni zbor lahko zadrži izvršitev predpisa vlade do odločitve ustavnega sodišča, če meni, da je tak predpis v nasprotju z ustavo, ustavnim zakonom ali zakonom.

147. člen

Vlada lahko razveljavi ali odpravi predpis ministra oziroma kakšnega drugega upravnega organa, če ugotovi, da je v nasprotju s predpisi vlade, z zakonom, z ustavnim zakonom oziroma z ustavo.

148. člen
(upravni spor)

O zakonitosti končnih posamičnih aktov, s katerimi državni organi, organi lokalnih skupnosti in nosilci javnih pooblastil odločajo o pravicah ali obveznostih in pravnih koristih posameznikov in organizacij, odloča v upravnem sporu sodišče, če za določeno stvar ni z ustavnim zakonom ali zakonom predvideno drugo sodno varstvo.

149. člen
(nespremenljivost pravnih razmerjih)

Pravna razmerja, ki so postala z odločbo državnega organa pravnomočna, je mogoče odpraviti, razveljaviti ali spremeniti le v primerih in pod pogoji, ki jih določa zakon.

150. člen
(branilec človekovih pravic)

Za varovanje človekovih (*VARIANTA: črta se beseda "človekovih") pravic se z zakonom ustanovi branilec človekovih pravic, ki kot samostojen in neodvisen organ na zahtevo posameznikov in organizacij ali na lastno pobudo predlaga odpravo nezakonitosti, nepravilnosti, ovir in zamud pri odločanju o človekovih pravicah pred državnimi organi, organi lokalne samouprave ter nosilci javnih pooblastil.

Z zakonom se lahko ustanovijo tudi drugačne organizacijske oblike za opravljanje funkcije branilca človekovih pravic.

VII. USTAVNO SODIŠČE

151. člen
(pristojnosti ustavnega sodišča)

Ustavno sodišče odloča:

- o skladnosti ustavnega zakona z ustavo;
- o skladnosti zakonov in podzakonskih predpisov z ustavo in ustavnim zakonom;
- o skladnosti predpisov lokalnih skupnosti z ustavo in ustavnim zakonom in zakonom;
- o skladnosti splošnih aktov organizacij in služb, ki jih izdaja zaradi izvrševanja javnih pooblastil z ustavo, ustavnim zakonom in zakonom;
- o sporih glede pristojnosti med državo in lokalnimi skupnostmi in med samimi lokalnimi skupnostmi;
- o sporih glede pristojnosti med sodišči in drugimi državnimi organi;
- o sporih o pristojnostih med najvišjimi organi republike
- in o drugih zadevah, ki so mu naložene s to ustavo ali ustavnim zakonom.

Z ustavnim zakonom se lahko določi, da ustavno sodišče odloča tudi o kršitvah človekovih pravic, določenih s to ustavo, če je izčrpano njihovo pravno varstvo. O tem, ali pobudo sprejme, odloči ustavno sodišče na podlagi meril, ki jih določi ustavni zakon.

152. člen
(sestava in izvolitev ustavnega sodišča)

Ustavno sodišče je sestavljeno iz devetih sodnikov, od katerih jih izvoli pet državni zbor, dva izvoli sodni svet in dva imenuje predsednik republike.

Predsednika ustavnega sodišča izvoli izmed sodnikov ustavnega sodišča na njihov predlog državni zbor za dobo treh let (VARIANTA: Sodnike ustavnega sodišča voli državni zbor na predlog predsednika republike).

Sodniki se izvolijo izmed priznanih pravnih strokovnjakov.

VARIANTNI DODATEK: Kadar ustavno sodišče odloča o obtožbah zoper predsednika republike, predsednika vlade in ministre lahko ustavni zakon določi, da se sestava ustavnega sodišča razširi.

153. člen
(mandat sodnikov)

Sodniki ustavnega sodišča so izvoljeni oziroma imenovani za dobo devetih let tako, da se nikoli ne zamenja celotna sestava ustavnega sodišča. Ustavni sodniki ne morejo biti neposredno po izteku mandata ponovno izvoljeni.

154. člen
(nezdružljivost funkcije)

Funkcija sodnika ustavnega sodišča je nezdružljiva s funkcijami v zakonodajnih in izvršnih organih in v organih političnih strank ter z drugimi funkcijami in dejavnostmi, ki so po ustavnem zakonu nezdružljive s sodniško funkcijo.

155. člen
(imuniteta)

Sodniki ustavnega sodišča uživajo enako imuniteto kot poslanci državnega zbora. O imuniteti odloča ustavno sodišče (VARIANTA: državni zbor).

156. člen
(postopek pred ustavnim sodiščem)

Postopek pred ustavnim sodiščem ureja ustavni zakon.

Pravne posledice odločitve ustavnega sodišča in možnost suspenza akta, zoper katerega je bil sprožen postopek pred ustavnim sodiščem, določi ustavni zakon. Ustavno sodišče sprejema odločbe in sklepe z večino glasov vseh svojih članov, če ni za posamezne primere z ustavnim zakonom drugače določeno.

157. člen
(začetek postopka)

Vsakdo lahko da pobudo za oceno ustavnosti in zakonitosti. Zahtevo za oceno ustavnosti in zakonitosti pa lahko da predsednik republike, državni zbor, vlada, Vrhovno sodišče, Upravno sodišče, Računsko sodišče, Branilec človekovih pravic in lokalna skupnost v primerih iz četrte alineje 151. člena.

VIII. POSTOPEK ZA SPREMEMBO USTAVE

158. člen

(predlog za spremembo ustave)

Predlog, da se začne postopek za spremembo ustave, lahko da predsednik republike, državni zbor, vlada ali četrtina (VARIANTA: petina) poslancev.

Predlog lahko da tudi najmanj petdesettisoč volilcev.

O predlogu odloči državni zbor z dvotretjinsko večino navzočih poslancev.

Če predlog ni sprejet, enakega predloga ni mogoče uvrstiti na dnevni red državnega zbora prej kot v šestih mesecih.

Če je bil zavrjen predlog volilcev, se o njem odloči na referendumu. Referendum se razpiše tudi o katerem koli predlogu iz prvega odstavka tega člena, ki v državnem zboru ni dobil potrebne večine glasov, če tako sklene državni zbor ali če to zahteva najmanj petdesettisoč volilcev.

Če je na referendumu predlog zavrjen, ga ni mogoče ponoviti prej kot v enem letu po referendumu.

VARIANTA: Peti in šesti odstavek tega člena se črtata.

159. člen

(določitev osnutka)

Na podlagi sprejetega predloga državni zbor z večino glasov navzočih poslancev določi osnutek sprememb ustave in ga da v javno razpravo.

160. člen

(sprejem ustave)

Predlog sprememb ustave sprejme državni zbor z dvotretjinsko večino vseh poslancev.

161. člen

(razglasitev ustave po referendumu)

Državni zbor lahko sklene, da se sprejeta sprememba ustave razglasi šele, ko je na referendumu sprejeta z večino glasov volilcev, ki so glasovali (VARIANTA: Z večino volilcev, ki so oddali veljavne glasovnice).

Državni zbor mora sprejeto spremembo ustave dati na referendum, če to najkasneje v dveh mesecih po sprejetju zahteva najmanj petdesettisoč volilcev. Sprememba ustave se razglasi šele po preteku tega roka oziroma ko je sprejeta na referendumu.

Če je v državnem zboru sprejeta nova ustava, je referendum obvezen. (VARIANTA: Ta odstavek se črta).

Sprememba ustave začne veljati z razglasitvijo v državnem zboru.

Če na referendumu sprememba ustave ali nova ustava ni sprejeta, enake ustavne spremembe ni mogoče predložiti državnemu zboru prej kot v enem letu po referendumu.

PREHODNE IN KONČNE DOLOČBE

162. člen

(ustavni zakon za izvedbo ustave)

Sprejme se ustavni zakon za izvedbo ustave, s katerim se uredi postopen prehod k uporabi določb te ustave.

Predlog ustavnega zakona določi komisija za ustavna vprašanja. Sprejmejo ga zbori Skupščine Republike Slovenije na skupni seji vseh zborov z dvotretjinsko večino glasov vseh poslancev.

Ustavni zakon se sprejme in razglasi po razglasitvi ustave.

Za spremembe in dopolnitve tega ustavnega zakona je pristojen državni zbor (VARIANTA: Skupščina Republike Slovenije).

163. člen

(nastop veljavnosti ustave)

Ta ustava začne veljati z razglasitvijo na skupni seji vseh zborov Skupščine Republike Slovenije, potem ko je bila potrjena na referendumu.

164. člen

(ustavna osamosvojitve slovenske države)

Z razglasitvijo te ustave postane (*VARIANTA: je) Slovenija samostojna država, ki (VARIANTA: besede "postane samostojna država, ki" se črtajo) v celoti prevzema nase izvrševanje vseh suverenih pravic, tudi tistih, katerih izvrševanje je prenesla na Socialistično federativno republiko Jugoslavijo. (VARIANTNI PREDLOG: katerih izvrševanje je ob ustanovitvi federativne Jugoslavije ali kasneje prenesla nanjo.)

Način in roki prevzema izvrševanja teh suverenih pravic se uredijo z ustavnim zakonom za izvedbo ustave ter v skladu z njim z morebitno konfederalno pogodbo ali z drugimi meddržavnimi pogodbami.

PREDLOG

Ustave Republike Slovenije

Izhajajoč iz

Temeljne ustavne listine o samostojnosti in neodvisnosti Republike Slovenije, ter temeljnih človekovih pravic in svoboščin, temeljne in trajne pravice slovenskega naroda do samoodločbe, in iz zgodovinskega dejstva, da smo Slovenci v večstoletnem boju za narodno osvoboditev izoblikovali svojo narodno samobitnost in uveljavili svojo državnost,

sprejema Skupščina Republike Slovenije

USTAVO REPUBLIKE SLOVENIJE

I. SPLOŠNE DOLOČBE

1. člen

Slovenija je demokratična republika.

2. člen

Slovenija je pravna in socialna država.

3. člen

Slovenija je država vseh svojih državljanek in državljanov, ki temelji na trajni in neodtujljivi pravici slovenskega naroda do samoodločbe.

V Sloveniji ima oblast ljudstvo. Državljanke in državljanji jo izvršujejo neposredno in z volitvami, po načelu delitve oblasti na zakonodajno, izvršilno in sodno.

4. člen

Slovenija je ozemeljsko enotna in nedeljiva država.

5. člen

Država na svojem ozemlju varuje človekove pravice in temeljne svoboščine. Varuje in zagotavlja pravice avtohtone italijanske in madžarske narodne manjšine. Skrbi za avtohtone slovenske narodne manjšine v sosednjih državah, za slovenske izseljence in zdomce, ter pospešuje njihove stike z domovino. Skrbi za ohranjanje naravnega bogastva in kulturne dediščine ter ustvarja možnosti za skladen civilizacijski in kulturni razvoj Slovenije.

Slovenci brez slovenskega državljanstva lahko uživajo v Sloveniji posebne pravice in ugodnosti. Vrsto in obseg teh pravic in ugodnosti določa zakon.

6. člen

Grb Slovenije ima obliko ščita. V sredini ščita je na modri podlagi lik Triglava v beli barvi, pod njim sta dve valoviti modri črti, ki ponazarjata morje in reke, nad njim pa so v obliki navzdol obrnjenega trikotnika razporejene tri zlate šesterokrake zvezde. Ščit je ob stranicah rdeče obrobljen. Grb se oblikuje po določenem geometrijskem in barvnem pravilu.

Zastava Slovenije je belo-modro-rdeča slovenska narodna zastava z grbom Slovenije. Razmerje med širino in dolžino zastave je ena proti dve. Barve zastave gredo po vrstnem redu: bela, modra, rdeča. Vsaka barva zavzema po širini tretjino prostora zastave. Grb je v levem gornjem delu zastave tako, da sega z eno polovico v belo polje, z drugo pa v modro.

Himna Slovenije je Zdravljica.

Uporaba grba, zastave in himne ureja zakon.

7. člen

Država in verske skupnosti so ločene.

Verske skupnosti so enakopravne; njihovo delovanje je svobodno.

8. člen

Zakoni in drugi predpisi morajo biti v skladu s splošno veljavnimi načeli mednarodnega prava in z mednarodnimi pogodbami, ki obvezujejo Slovenijo. Objavljene mednarodne pogodbe se uporabljajo neposredno.

9. člen

V Sloveniji je zagotovljena lokalna samouprava.

10. člen

Glavno mesto Slovenije je Ljubljana.

11. člen

Uradni jezik v Sloveniji je slovenščina. Na območjih občin, v katerih živita italijanska ali madžarska narodna manjšina, je uradni jezik tudi italijanščina ali madžarščina.

12. člen

Državljanstvo Slovenije ureja zakon.

13. člen

Tujci imajo v Sloveniji, v skladu z mednarodnimi pogodbami, vse pravice, zagotovljene s to ustavo in zakoni, razen tistih, ki jih imajo po u stavi ali po zakonu samo državljani Slovenije.

II. ČLOVEKOVE PRAVICE IN TEMELJNE SVOBOŠČINE

14. člen

(enakost pred zakonom)

V Sloveniji so vsakomur zagotovljene enake človekove pravice in temeljne svoboščine, ne glede na narodnost, raso, spol, jezik, vero, politično ali drugo prepričanje, gmotno stanje, rojstvo, izobrazbo, družbeni položaj ali katerokoli drugo osebno okoliščino.

Vsi so pred zakonom enaki.

15. člen

(uresničevanje in omejevanje pravic)

Človekove pravice in temeljne svoboščine se uresničujejo neposredno na podlagi ustave.

Z zakonom je mogoče predpisati način uresničevanja človekovih pravic in temeljnih svoboščin, kadar tako določa ustava ali če je to nujno zaradi same narave posamezne pravice ali svoboščine.

Človekove pravice in temeljne svoboščine so omejene samo s pravicami drugih in v primerih, ki jih določa ta ustava.

Zagotovljeni sta sodno varstvo človekovih pravic in temeljnih svoboščin ter pravica do odprave posledic njihove kršitve.

Nobene človekove pravice ali temeljne svoboščine, urejene v pravnih aktih, ki veljajo v Sloveniji, ni dopustno omejevati z izgovorom, da je ta ustava ne priznava ali da jo priznava v manjši meri.

16. člen

(začasna razveljavitev in omejitev pravic)

S to ustavo določene človekove pravice in temeljne svoboščine je izjemoma dopustno začasno razveljaviti ali omejiti v vojnem in izrednem stanju. Človekove pravice in temeljne svoboščine se smejo razveljaviti ali omejiti le za čas trajanja vojnega ali izrednega stanja, vendar v obsegu, ki ga tako stanje zahteva in tako, da sprejeti ukrepi ne povzročajo neenakopravnosti, ki bi temeljila le na rasi, narodni pripadnosti, spolu, jeziku, veri, političnem ali drugem prepričanju, gmotnem stanju, rojstvu, izobrazbi, družbenem položaju ali katerikoli drugi osebni okoliščini.

Določba prejšnjega odstavka ne dopušča nobenega začasnega razveljavljanja ali omejevanja pravic, določenih v 17., 18., 21., 27., 28., 29. in 41. členu.

17. člen

(nedotakljivost človekovega življenja)

Človekovo življenje ne dotakljivo. V Sloveniji ni smrtne kazni.

18. člen

(prepoved mučenja)

Nihče ne sme biti podvržen mučenju, nečloveškemu ali ponižujočemu kaznovanju ali ravnanju. Na človeku je prepovedano delati medicinske ali druge znanstvene poskuse brez njegove svobodne privolitve.

19. člen

(varstvo osebne svobode)

Vsakdo ima pravico do osebne svobode.

Nikomur se ne sme vzeti prostori, razen v primerih in po postopku, ki ga določa zakon.

Vsakdo, ki mu je odvzeta prostost, mora biti v materinem jeziku ali v jeziku, ki ga razume, takoj obveščen o razlogih za odvzem prostosti. V čim krajšem času mu mora biti tudi pisno sporočeno, zakaj mu je bila prostost odvzeta. Takoj mora biti poučen o tem, da ni dolžan ničesar izjaviti, o tem, da ima pravico do takojšnje pravne pomoči zagovornika, ki si ga svobodno izbere, in o tem, da je pristojni organ na njegovo zahtevo dolžan o odvzemu prostosti obvestiti njegove bližnje.

20. člen

(odreditev in trajanje pripora)

Oseba, za katero obstaja utemeljen sum, da je storila kaznivo dejanje, se sme pripreti samo na podlagi odločbe sodišča, kadar je to neogibno za potek kazenskega postopka ali za varnost ljudi.

Ob priporu, najkasneje pa v 24 urah po njem, mora biti priprtemu vročena pisna, obrazložena odločba. Proti tej odločbi ima priprti pravico do pritožbe, o kateri mora sodišče odločiti v 48 urah. Pripor sme trajati samo toliko časa, dokler so za to dani zakonski razlogi, vendar največ tri mesece od dneva odvzema prostosti. Vrhovno sodišče sme pripor podaljšati še za nadaljnje tri mesece.

Če do izteka teh rokov obtožnica ni vložena, se obdolženca izpusti.

21. člen

(varstvo človekove osebnosti in dostojanstva)

Zagotovljeno je spoštovanje človekove osebnosti in njegovega dostojanstva v kazenskem in v vseh drugih pravnih postopkih, in prav tako med odvzemom prostosti in izvrševanjem kazni.

Prepovedano je vsakršno nasilje nad osebami, ki jim je prostost kakorkoli omejena, ter vsakršno izsiljevanje priznanj in izjav.

22. člen

(enako varstvo pravic)

Vsakomur je zagotovljeno enako varstvo njegovih pravic v postopku pred sodiščem in pred drugimi državnimi organi, organi lokalnih skupnosti in nosilci javnih pooblastil, ki odločajo o njegovih pravicah, dolžnostih ali pravnih interesih.

23. člen

(pravica do sodnega varstva)

Vsakdo ima pravico, da o njegovih pravicah in dolžnostih ter obtožbah proti njemu brez nepotrebnega odlašanja odloča neodvisno, nepristransko in z zakonom ustanovljeno sodišče. Sodi mu lahko samo sodnik, ki je izbran po pravilih, vnaprej določenih z zakonom in s sodnim redom.

24. člen

(javnost sojenja)

Sodne obravnave so javne. Sodbe se izrekajo javno. Izjeme določa zakon.

25. člen

(pravica do pravnega sredstva)

Vsakomur je zagotovljena pravica do pritožbe ali drugega pravnega sredstva proti odločbam sodišč in drugih državnih organov, organov lokalnih skupnosti in nosilcev javnih pooblastil, s katerimi ti odločajo o njegovih pravicah, dolžnostih ali pravnih interesih.

26. člen
(pravica do povračila škode)

Vsakdo ima pravico do povračila škode, ki mu jo v zvezi z opravljanjem službe ali kakšne druge dejavnosti državnega organa, organa lokalne skupnosti ali nosilca javnih pooblastil s svojim protipravnim ravnanjem stori oseba ali organ, ki tako službo ali dejavnost opravlja.

Oškodovanec ima pravico, da v skladu z zakonom zahteva povračilo tudi neposredno od tistega, ki mu je škodo povzročil.

27. člen
(domneva nedolžnosti)

Kdor je obdolžen kaznivega ravnanja, velja za nedolžnega, dokler njegova krivda ni ugotovljena s pravnomočno sodbo.

28. člen
(načelo zakonitosti v kazenskem pravu)

Nihče ne sme biti kaznovan za dejanje, za katero ni zakon določil, da je kaznivo, in ni zanj predpisal kazni, še preden je bilo dejanje storjeno.

Dejanja, ki so kazniva, se ugotavljajo in kazni zanje izrekajo po zakonu, ki je veljal ob storitvi dejanja, razen če je novi zakon za storilca milejši.

29. člen
(pravna jamstva v kazenskem postopku)

Vsakomur, ki je obdolžen kaznivega dejanja, morajo biti ob popolni enakopravnosti zagotovljene tudi naslednje pravice:

- da ima primeren čas in možnosti za pripravo svoje obrambe;
- da se mu sodi v njegovi navzočnosti in da se brani sam ali z zagovornikom;
- da mu je zagotovljeno izvajanje dokazov v njegovo korist;
- da ni dolžan izpovedati zoper sebe ali svoje bližnje, ali priznati krivdo.

30. člen
(pravica do rehabilitacije in odškodnine)

Kdor je bil po krivem obsojen za kaznivo dejanje ali mu je bila prostost neutemeljeno odvzeta, ima pravico do rehabilitacije, do povrnitve škode, in druge pravice po zakonu.

31. člen

(prepoved ponovnega sojenja o isti stvari)

Nihče ne sme biti ponovno sojen ali kaznovan zaradi kaznivega dejanja, za katero je bil kazenski postopek zoper njega pravnomočno ustavljen ali je bila obtožba zoper njega pravnomočno zavržena, ali je bil s sodbo oproščen ali obsojen.

32. člen

(svoboda gibanja)

Vsakdo ima pravico, da se prosto giblje in si izbira prebivališče, da zapusti državo in se vanjo kadarkoli vrne.

Ta pravica se sme omejiti z zakonom, vendar samo, če je to potrebno, da bi se zagotovil potek kazenskega postopka, da bi se preprečilo širjenje nalezljivih bolezní, zavaroval javni red, ali če to zahtevajo interesi obrambe države.

Tujcem se na podlagi zakona lahko omeji vstop v državo in čas bivanja v njej.

33. člen

(pravica do zasebne lastnine in dedovanja)

Zagotovljena je pravica do zasebne lastnine in dedovanja.

34. člen

(pravica do osebnega dostojanstva in varnosti)

Vsakdo ima pravico do osebnega dostojanstva in varnosti.

35. člen

(varstvo pravic zasebnosti in osebnostnih pravic)

Zagotovljena je nedotakljivost človekove telesne in duševne celovitosti, njegove zasebnosti ter osebnostnih pravic.

36. člen

(nedotakljivost stanovanja)

Stanovanje je nedotakljivo.

Nihče ne sme brez odločbe sodišča proti volji stanovalca vstopiti v tuje stanovanje ali v druge tuje prostore, niti jih ne sme preiskovati.

Pri preiskavi ima pravico biti navzoč tisti, čigar stanovanje ali prostori se preiskujejo, ali njegov zastopnik.

Preiskava se sme opraviti samo v navzočnosti dveh prič.

Pod pogoji, ki jih določa zakon, sme uradna oseba brez odločbe sodišča vstopiti v tuje stanovanje ali v tuje prostore in izjemoma brez navzočnosti prič opraviti preiskavo,

če je to neogibno potrebno, da lahko neposredno prime storilca kaznivega dejanja ali da se zavarujejo ljudje in premoženje.

37. člen
(varstvo tajnosti pisem in drugih občil)

Zagotovljena je tajnost pisem in drugih občil.

Samo zakon lahko predpiše, da se na podlagi odločbe sodišča za določen čas ne upošteva varstvo tajnosti pisem in drugih občil in nedotakljivost človekove zasebnosti, če je to nujno za uvedbo ali potek kazenskega postopka ali za varnost države.

38. člen
(varstvo osebnih podatkov)

Zagotovljeno je varstvo osebnih podatkov. Prepovedana je uporaba osebnih podatkov v nasprotju z namenom njihovega zbiranja.

Zbiranje, obdelovanje, namen uporabe, nadzor in varstvo tajnosti osebnih podatkov določa zakon.

Vsakdo ima pravico seznaniti se z zbranimi osebnimi podatki, ki se nanašajo nanj, in pravico do sodnega varstva ob njihovi zlorabi.

39. člen
(svoboda izražanja)

Zagotovljena je svoboda izražanja misli, govora in javnega nastopanja, tiska in drugih oblik javnega obveščanja in izražanja. Vsakdo lahko svobodno zbira, sprejema in širi vesti in mnenja.

Vsakdo ima pravico dobiti informacijo javnega značaja, za katero ima v zakonu utemeljen pravni interes, razen v primerih, ki jih določa zakon.

40. člen
(pravica do popravka in odgovora)

Zagotovljena je pravica do popravka objavljenega obvestila, s katerim sta prizadeta pravica ali interes posameznika, organizacije ali organa, in prav tako je zagotovljena pravica do odgovora na objavljeno informacijo.

41. člen
(svoboda vesti)

Izpovedovanje vere in drugih opredelitev v zasebnem in javnem življenju je svobodno.

Nihče se ni dolžan opredeliti glede svojega verskega ali drugega prepričanja.

Starši imajo pravico, da v skladu s svojim prepričanjem zagotavljajo svojim otrokom versko in moralno vzgojo. Usmerjanje otrok glede verske in moralne vzgoje mora

biti v skladu z otrokovo starostjo in zrelostjo ter z njegovo svobodo vesti, verske in druge opredelitve ali prepričanja.

42. člen
(pravica do zbiranja in združevanja)

Zagotovljena je pravica do mirnega zbiranja in javnih zborovanj.

Vsakdo ima pravico, da se svobodno združuje z drugimi.

Zakonske omejitve teh pravic so dopustne, če to zahteva varnost države ali javna varnost ter varstvo pred širjenjem nalezljivih bolezni.

Poklicni pripadniki obrambnih enot in policije ne morejo biti člani političnih strank.

43. člen
(volilna pravica)

Volilna pravica je splošna in enaka.

Vsak državljan, ki je dopolnil 18 let, ima pravico voliti in biti voljen.

Zakon lahko določi, v katerih primerih in pod katerimi pogoji imajo volilno pravico tujci.

44. člen
(sodelovanje pri upravljanju javnih zadev)

Vsak državljan ima pravico, da v skladu z zakonom neposredno ali po izvoljenih predstavnikih sodeluje pri upravljanju javnih zadev.

45. člen
(pravica do peticije)

Vsak državljan ima pravico do vlaganja peticij in do drugih pobud splošnega pomena.

46. člen
(pravica do ugovora vesti)

Ugovor vesti je dopusten v primerih, ki jih določi zakon, če se s tem ne omejujejo pravice in svoboščine drugih oseb.

47. člen
(izročitev)

Državljana Slovenije ni dovoljeno izročiti tuji državi. Tujca je dovoljeno izročiti samo v primerih, predvidenih z mednarodnimi pogodbami, ki obvezujejo Slovenijo.

48. člen
(pribežališče)

V mejah zakona je priznana pravica pribežališča tujim državljanom in osebam brez državljanstva, ki so preganjane zaradi zavzemanja za človekove pravice in temeljne svoboščine.

49. člen
(svoboda dela)

Zagotovljena je svoboda dela.
Vsakdo prosto izbira zaposlitev.
Vsakomur je pod enakimi pogoji dostopno vsako delovno mesto.
Prisilno delo je prepovedano.

50. člen
(pravica do socialne varnosti)

Državljeni imajo pod pogoji, določenimi z zakonom, pravico do socialne varnosti.
Država ureja obvezno zdravstveno, pokojninsko, invalidsko in drugo socialno zavarovanje ter skrbi za njihovo delovanje.

51. člen
(pravica do zdravstvenega varstva)

Vsakdo ima pravico do zdravstvenega varstva pod pogoji, ki jih določa zakon.
Zakon določa pravice do zdravstvenega varstva iz javnih sredstev.
Nikogar ni mogoče prisiliti k zdravljenju, razen v primerih, ki jih določa zakon.

52. člen
(pravice invalidov)

Invalidom je v skladu z zakonom zagotovljeno varstvo ter usposabljanje za delo.
Otroci z motnjami v telesnem ali duševnem razvoju ter druge huje prizadete osebe imajo pravico do izobraževanja in usposabljanja za dejavno življenje v družbi.
Izobraževanje in usposabljanje iz prejšnjega odstavka se financira iz javnih sredstev.

53. člen
(zakonska zveza in družina)

Zakonska zveza temelji na enakopravnosti zakoncev. Sklene se pred pristojnim državnim organom.

Zakonsko zvezo in pravna razmerja v njej, v družini in v zunajzakonski skupnosti ureja zakon.

Država varuje družino, materinstvo, očetovstvo, otroke in mladino ter ustvarja za to varstvo potrebne razmere.

54. člen
(pravice in dolžnosti staršev)

Starši imajo pravico in dolžnost vzdrževati, izobraževati in vzgajati svoje otroke. Ta pravica in dolžnost se staršem lahko odvzame ali omeji samo iz razlogov, ki jih zaradi varovanja otrokovih koristi določa zakon.

Otroci, rojeni zunaj zakonske zveze, imajo enake pravice kakor otroci, rojeni v njej.

55. člen
(svobodno odločanje o rojstvih otrok)

Pravica človeka je, da svobodno odloča o rojstvih svojih otrok.

Ta pravica se lahko omeji samo iz zdravstvenih razlogov.

Država ustvarja razmere za uresničevanje te pravice in razmere, ki omogočajo staršem, da se odločajo za rojstva svojih otrok.

Opomba k 55. členu

Ustavna komisija je oblikovala predlog nove ustave s skupnim soglasjem, izhajajoč iz načela, da naj ustava vsebuje tisto, kar je za Slovenijo in njene državljane splošno sprejemljivo. Pri 55. členu ustavna komisija še ni uspela doseči vsebinskega soglasja. Zato ga predlaga v besedilu, ki ga je kot možno rešitev oblikovala usklajevalna (medstrankarska) skupina ustavne komisije v iskanju splošno sprejemljive rešitve.

56. člen
(pravice otrok)

Otroci uživajo posebno varstvo in skrb. Človekove pravice in temeljne svoboščine uživajo otroci v skladu s svojo starostjo in zrelostjo.

Otrokom se zagotavlja posebno varstvo pred gospodarskim, socialnim, telesnim, duševnim ali drugim izkoriščanjem in zlorabljanjem. Takšno varstvo ureja zakon.

Otroci in mladoletniki, za katere starši ne skrbijo, ki nimajo staršev ali so brez ustrezne družinske oskrbe, uživajo posebno varstvo države. Njihov položaj ureja zakon.

57. člen
(izobrazba in šolanje)

Izobraževanje je svobodno.

Osnovnošolsko izobraževanje je obvezno in se financira iz javnih sredstev.

Država ustvarja možnosti, da si državljani lahko pridobijo ustrezno izobrazbo.

58. člen
(avtonomnost univerze in drugih visokih šol)

Državne univerze in državne visoke šole so avtonomne.

Način njihovega financiranja ureja zakon.

59. člen
(svoboda znanosti in umetnosti)

Zagotovljena je svoboda znanstvenega in umetniškega ustvarjanja.

60. člen
(avtorske pravice)

Zagotovljeno je varstvo pravic, ki izvirajo iz umetniške, znanstvene, raziskovalne in izumiteljske dejavnosti.

61. člen
(izražanje narodne pripadnosti)

Vsakdo ima pravico, da svobodno izraža pripadnost k svojemu narodu ali narodni skupnosti, da goji in izraža svojo kulturo in uporablja svoj jezik in pisavo.

62. člen
(pravica do uporabe svojega jezika in pisave)

Vsakdo ima pravico, da pri uresničevanju svojih pravic in dolžnosti ter v postopkih pred državnimi in drugimi organi, ki opravljajo javno službo, uporablja svoj jezik in pisavo na način, ki ga določi zakon.

63. člen
(prepoved spodbujanja k neenakopravnosti in nestrpnosti ter prepoved spodbujanja k nasilju in vojni)

Protiustavno je vsakršno spodbujanje k narodni, rasni, verski ali drugi neenakopravnosti ter razpihovanje narodnega, rasnega, verskega ali drugega sovraštva in nestrpnosti.

Protiustavno je vsakršno spodbujanje k nasilju ali vojni.

64. člen
(posebne pravice avtohtone italijanske in madžarske narodne manjšine v Sloveniji)

Avtohtoni italijanski in madžarski narodni manjšini ter njunim pripadnikom je zagotovljena pravica, da svobodno uporabljajo svoje narodne simbole in da za ohranjanje svoje narodne identitete ustanovljajo organizacije, razvijajo gospodarske, kulturne in znanstvenoraziskovalne dejavnosti ter dejavnosti na področju javnega obveščanja in založništva. V skladu z zakonom imata ti narodni manjšini in njuni pripadniki pravico do vzgoje in izobraževanja v svojem jeziku oziroma do dvojezične vzgoje in izobraževanja, ter do oblikovanja in razvijanja svoje oziroma dvojezične vzgoje in izobraževanja. Zakon določa območja, kjer je dvojezično šolstvo obvezno. Narodnima manjšinama in njunim pripadnikom je zagotovljena pravica, da gojijo odnose s svojima matičnima na-

rodoma in njunima državama. Država gmotno in moralno podpira uveljavljanje teh pravic.

Na območjih, kjer ti manjšini živita, ustanovijo njuni pripadniki za uresničevanje svojih pravic svoje samoupravne skupnosti. Na njihov predlog lahko država pooblasti samoupravne manjšinske skupnosti za opravljanje določenih nalog iz državne pristojnosti ter zagotavlja sredstva za njihovo uresničevanje.

Narodni manjšini sta neposredno zastopani v predstavniških organih lokalne samouprave in v državnem zboru.

Zakon ureja položaj in način uresničevanja pravic italijanske oziroma madžarske narodne manjšine na območjih, kjer živita, obveznosti samoupravnih lokalnih skupnosti za uresničevanje teh pravic, ter tiste pravice, ki jih pripadniki teh narodnih manjšin uresničujejo tudi zunaj teh območij. Pravice obeh narodnih manjšin ter njihovih pripadnikov so zagotovljene ne glede na število pripadnikov teh manjšin.

Zakoni, drugi predpisi in splošni akti, ki zadevajo uresničevanje v ustavi določenih pravic in položaja zgolj narodnih manjšin, ne morejo biti sprejeti brez soglasja predstavnikov narodnih manjšin.

65. člen

(položaj in posebne pravice romske skupnosti v Sloveniji)

Položaj in posebne pravice romske skupnosti, ki živi v Sloveniji, ureja zakon.

III. GOSPODARSKA IN SOCIALNA RAZMERJA

66. člen

(varstvo dela)

Država ustvarja možnosti za zaposlovanje in za delo ter zagotavlja njuno zakonsko varstvo.

67. člen

(lastnina)

Zakon določa način pridobivanja in uživanja lastnine tako, da je zagotovljena njena gospodarska, socialna in ekološka funkcija.

Zakon določa način in pogoje dedovanja.

68. člen

(lastninska pravica tujcev)

Tujci lahko pridobivajo lastninsko pravico do nepremičnin pod pogoji, ki jih določa zakon.

Do zemljišč tujci ne morejo pridobiti lastninske pravice, razen z dedovanjem ob pogoju vzajemnosti.

69. člen
(razlastitev)

Lastninska pravica do nepremičnine se lahko v javno korist odvzame ali omeji proti nadomestilu v naravi ali proti odškodnini pod pogoji, ki jih določa zakon.

70. člen
(javno dobro in naravna bogastva)

Do javnega dobra se lahko pridobi posebna pravica uporabe pod pogoji, ki jih določa zakon.

Zakon določa pogoje, pod katerimi se smejo izkoriščati naravna bogastva.

Zakon lahko določi, da smejo naravna bogastva izkoriščati tudi tuje osebe, in določi pogoje za izkoriščanje.

71. člen
(varstvo zemljišč)

Zakon določa zaradi smotrnega izkoriščanja posebne pogoje za uporabo zemljišč.

Zakon določa posebno varstvo kmetijskih zemljišč.

Država skrbi za gospodarski, kulturni in socialni napredek prebivalstva na gorskih in hribovitih območjih.

72. člen
(zdravo življenjsko okolje)

Vsakdo ima v skladu z zakonom pravico do zdravega življenjskega okolja.

Država skrbi za zdravo življenjsko okolje. V ta namen zakon določa pogoje in načine za opravljanje gospodarskih in drugih dejavnosti.

Zakon določa, ob katerih pogojih in v kakšnem obsegu je povzročitelj škode v življenjskem okolju dolžan poravnati škodo.

73. člen
(varovanje naravne in kulturne dediščine)

Vsakdo je dolžan v skladu z zakonom varovati naravne znamenitosti in redkosti ter kulturne spomenike.

Država in lokalne skupnosti skrbijo za ohranjanje naravne in kulturne dediščine.

74. člen
(podjetništvo)

Gospodarska pobuda je svobodna.

Zakon določa pogoje za ustanavljanje gospodarskih organizacij. Gospodarska dejavnost se ne sme izvajati v nasprotju z javno koristjo.

Prepovedana so dejanja nelojalne konkurence in dejanja, ki v nasprotju z zakonom omejujejo konkurenco.

75. člen
(soodločanje)

Delavci sodelujejo pri upravljanju v gospodarskih organizacijah na način in pod pogoji, ki jih določa zakon.

76. člen
(sindikalna svoboda)

Ustanavljanje in delovanje sindikatov ter včlanjevanje vanje je svobodno.

77. člen
(pravica do stavke)

Delavci imajo pravico do stavke.

Če to zahteva javna korist, se lahko pravica do stavke, upoštevajoč vrsto in naravo dejavnosti, z zakonom omeji.

78. člen
(primerno stanovanje)

Država ustvarja možnosti, da si državljani lahko pridobijo primerno stanovanje.

79. člen
(v Sloveniji zaposleni tujci)

V Sloveniji zaposleni tujci in člani njihovih družin imajo posebne pravice, določene z zakonom.

IV. DRŽAVNA UREDITEV

a) Državni zbor

80. člen
(sestava in volitve)

Državni zbor sestavljajo poslanci državljanov Slovenije in šteje 90 poslancev.

Poslanci se volijo s splošnim, enakim, neposrednim in tajnim glasovanjem.

V državni zbor se vedno izvoli po en poslanec italijanske in madžarske narodne manjšine.

Volilni sistem ureja zakon, ki ga sprejme državni zbor z dvotretjinsko večino glasov vseh poslancev.

81. člen

(mandatna doba državnega zbora)

Državni zbor se voli za štiri leta.

Če bi se mandatna doba državnega zbora iztekla med vojno ali v času trajanja izrednega stanja, preneha njegov mandat šest mesecev po prenehanju vojne ali izrednega stanja, lahko pa tudi prej, če sam tako sklene.

Volitve v državni zbor razpiše predsednik republike. Nov državni zbor se izvoli najprej dva meseca in najkasneje 15 dni pred potekom štirih let od prve seje prejšnjega državnega zbora. Če se državni zbor razpusti, se izvoli nov najkasneje dva meseca po razpustu prejšnjega. Mandatna doba prejšnjega državnega zbora se konča s prvo sejo novega državnega zbora, ki jo skliče predsednik republike najkasneje 20 dni po njegovi izvolitvi.

82. člen

(poslanci)

Poslanci so predstavniki vsega ljudstva in niso vezani na kakršnakoli navodila.

Zakon določa, kdo ne more biti izvoljen za poslanca, ter nezdržljivost funkcije poslanca z drugimi funkcijami.

Državni zbor potrdi poslanske mandate. Proti odločitvi državnega zbora je v skladu z zakonom mogoča pritožba na ustavno sodišče.

83. člen

(poslanska imuniteta)

Poslanec državnega zbora ni kazensko odgovoren za mnenje ali glas, ki ga je izrekel na sejah državnega zbora ali njegovih delovnih teles.

Poslanec ne more biti priprt niti se z oper njega, če se sklicuje na imuniteto, ne more začeti kazenski postopek brez dovoljenja državnega zbora, razen če je bil zaloten pri kaznivem dejanju, za katero je predpisana kazen zapora nad pet let.

Državni zbor lahko prizna imuniteto tudi poslancu, ki se nanjo ni skliceval ali ki je bil zaloten pri kaznivem dejanju iz prejšnjega odstavka.

84. člen

(predsednik državnega zbora)

Državni zbor ima predsednika, ki ga izvoli z večino glasov vseh poslancev.

85. člen
(zasedanja državnega zbora)

Državni zbor dela na rednih in izrednih sejah.

Redne in izredne seje sklicuje predsednik državnega zbora; izredno sejo mora sklicati, če to zahteva najmanj četrtina poslancev državnega zbora ali predsednik republike.

86. člen
(odločanje)

Državni zbor sklepa, če je na seji navzoča večina poslancev.

Državni zbor sprejema zakone in druge odločitve ter ratificira mednarodne pogodbe z večino opredeljenih glasov navzočih poslancev, kadar ni z ustavo ali zakonom določena drugačna večina.

87. člen
(zakonska pristojnost državnega zbora)

Pravice in obveznosti državljanov ter drugih oseb lahko državni zbor določa samo z zakonom.

88. člen
(zakonska iniciativa)

Zakone lahko predlaga vlada ali vsak poslanec. Zakon lahko predloži tudi najmanj pet tisoč volivcev.

89. člen
(zakonodajni postopek)

Državni zbor sprejema zakone v večfaznem postopku, če ni s poslovníkom drugače določeno.

90. člen
(zakonodajni referendum)

Državni zbor lahko o vprašanjih, ki se urejajo z zakonom, razpiše predhodni referendum. Državni zbor je vezan na izid referenduma.

Državni zbor lahko razpiše predhodni referendum na svojo pobudo, mora pa ga razpisati, če to zahteva najmanj tretjina poslancev, državni svet ali štirideset tisoč volivcev.

Pravico glasovanja na referendumu imajo vsi državljani, ki imajo volilno pravico.

Predlog je na referendumu sprejet, če zanj glasuje večina volivcev, ki so glasovali.

Referendum se ureja z zakonom, ki ga sprejme državni zbor z dvotretjinsko večino glasov navzočih poslancev.

91. člen
(razglasitev zakona)

Zakone razglaša predsednik republike najkasneje 8 dni po njihovem sprejemu.

Državni svet lahko v sedmih dneh od sprejetja zakona in še pred njegovo razglasitvijo zahteva, da državni zbor o njem še enkrat odloča. Pri ponovnem odločanju mora za sprejem zakona glasovati večina vseh poslancev, razen če ustava za sprejem obravnavanega zakona predvideva večje število glasov. Ponovna odločitev državnega zbora je dokončna.

92. člen
(vojno in izredno stanje)

Izredno stanje se razglasi, kadar velika in splošna nevarnost ogroža obstoj države. O razglasitvi vojnega ali izrednega stanja, nujnih ukrepov in njihovi odpravi odloča na predlog vlade državni zbor.

Državni zbor odloča o uporabi obrambnih sil.

Kadar se državni zbor ne more sestati, odloča o zadevah iz prvega in drugega odstavka predsednik republike. Odločitve mora dati v potrditev državnemu zboru takoj, ko se ta sestane.

93. člen
(parlamentarna preiskava)

Državni zbor lahko odredi preiskavo o zadevah javnega pomena, mora pa to storiti na zahtevo tretjine poslancev državnega zbora ali na zahtevo državnega sveta. V ta namen imenuje komisijo, ki ima v zadevah poizvedovanja in preučevanja smiselno enaka pooblastila kakor pravosodni organi.

94. člen
(poslovnik državnega zbora)

Državni zbor ima poslovnik, ki ga sprejme z dvotretjinsko večino glasov navzočih poslancev.

95. člen
(nagrajevanje poslancev)

Poslanci državnega zbora dobivajo plačo ali nadomestilo, ki sta določeni z zakonom.

b) Državni svet

96. člen (sestava)

Državni svet je zastopstvo nosilcev socialnih, gospodarskih, poklicnih in lokalnih interesov.

Državni svet ima 40 članov.

Sestavljajo ga:

- štiri predstavniki delodajalcev;
- štiri predstavniki delojemalcev,
- štiri predstavniki kmetov, obrtnikov in samostojnih poklicev;
- šest predstavnikov negospodarskih dejavnosti;
- dvaindvajset predstavnikov lokalnih interesov.

Organizacijo državnega sveta ureja zakon.

97. člen (pristojnost državnega sveta)

Državni svet lahko:

- predlaga državnemu zboru sprejem zakonov;
- daje državnemu zboru mnenje o vseh zadevah iz njegove pristojnosti;
- zahteva, da državni zbor pred razglasitvijo kakega zakona o njem še enkrat odloča;
- zahteva razpis referendumu iz drugega odstavka 90. člena;
- zahteva preiskavo o zadevah javnega pomena iz 93. člena.

Na zahtevo državnega zbora mora državni svet izreči mnenje o posamezni zadevi.

98. člen (volitve)

Volitve v državni svet ureja zakon, ki ga sprejme državni zbor z dvotretjinsko večino glasov vseh poslancev.

Člani državnega sveta se volijo za dobo petih let.

99. člen (odločanje)

Državni svet sklepa, če je na seji navzoča večina članov.

Državni svet odloča z večino opredeljenih glasov navzočih članov. Zahtevo za razpis referendumu sprejme državni svet z večino glasov vseh članov.

100. člen (nezdružljivost funkcije in imuniteta)

Član državnega sveta ne more biti hkrati poslanec v državnem zboru.

Člani državnega sveta uživajo enako imuniteto kakor poslanci. O imuniteti odloča državni svet.

101. člen
(poslovník državnega sveta)

Državni svet ima poslovnik, ki ga sprejme z večino glasov vseh članov.

c) Predsednik republike

102. člen
(funkcija predsednika republike)

Predsednik republike predstavlja Republiko Slovenijo in je vrhovni poveljnik njenih obrambnih sil.

103. člen
(volitve predsednika republike)

Predsednik republike se izvoli na neposrednih, splošnih in tajnih volitvah.

Za predsednika republike je kandidat izvoljen z večino veljavnih glasov.

Predsednik republike je izvoljen za dobo petih let, vendar največ dvakrat zaporedoma. Če se mandatna doba predsednika republike izteče med vojno ali med trajanjem izrednega stanja, mu mandat preneha šest mesecev po prenehanju vojnega ali izrednega stanja.

Za predsednika republike je lahko izvoljen le državljan Slovenije.

Volitve za predsednika republike razpiše predsednik državnega zbora. Predsednik republike mora biti izvoljen najkasneje 15 dni pred potekom mandatne dobe prejšnjega predsednika.

104. člen
(prisega predsednika republike)

Pred nastopom funkcije izreče predsednik republike pred državnim zborom naslednjo prisego:

“Prisegam, da bom spoštoval(a) ustavni red, da bom ravnal(a) po svoji vesti in z vsemi svojimi močmi deloval(a) za blaginjo Slovenije.”

105. člen
(nezdružljivost funkcije predsednika republike)

Funkcija predsednika republike je nezdružljiva z opravljanjem druge javne funkcije ali poklica.

106. člen
(nadomeščanje predsednika republike)

V primeru trajnega zadržka, smrti, odstopa ali drugega prenehanja predsednikove funkcije do izvolitve novega predsednika funkcijo predsednika republike začasno opravlja predsednik državnega zbora. V tem primeru je treba razpisati volitve za novega predsednika republike najkasneje v 15 dneh po prenehanju funkcije prejšnjega.

Predsednik državnega zbora začasno opravlja funkcijo predsednika republike tudi med zadržanostjo predsednika republike.

107. člen
(pristojnosti predsednika republike)

Predsednik republike:

- razpisuje volitve v državni zbor;
- razglša zakone;
- imenuje državne funkcionarje, kadar je to določeno z zakonom;
- postavlja in odpoklicuje veleposlanike in poslanike republike in sprejema poverilna pisma tujih diplomatskih predstavnikov;
- izdaja listine o ratifikaciji;
- odloča o pomilostitvah;
- podeljuje odlikovanja in častne naslove;
- opravlja druge zadeve, določene s to ustavo.

Na zahtevo državnega zbora mora predsednik republike izreči mnenje o posameznem vprašanju.

108. člen
(uredbe z zakonsko močjo)

Kadar se državni zbor zaradi izrednega stanja ali vojne ne more sestati, lahko predsednik republike na predlog vlade izdaja uredbe z zakonsko močjo.

Z uredbo z zakonsko močjo se lahko izjemoma omejijo posamezne pravice in temeljne svoboščine, kakor to določa 16. člen te ustave.

Predsednik republike mora uredbe z zakonsko močjo predložiti v potrditev državnemu zboru takoj, ko se ta sestane.

109. člen
(odgovornost predsednika republike)

Če predsednik republike pri opravljanju svoje funkcije krši ustavo ali huje krši zakon, ga državni zbor lahko obtoži pred ustavnim sodiščem. Le-to ugotovi utemeljenost obtožbe ali obtoženega oprosti, z dvotretjinsko večino glasov vseh sodnikov pa lahko odloči o odvzemu funkcije. Potem ko ustavno sodišče dobi sklep državnega zbora o

obtožbi, lahko odloči, da predsednik republike do odločitve o obtožbi začasno ne more opravljati svoje funkcije.

č) Vlada

110. člen (sestava vlade)

Vlado sestavljajo predsednik in ministri. Vlada in posamezni ministri so v okviru svojih pristojnosti samostojni in odgovorni državnemu zboru.

111. člen (volitve predsednika vlade)

Predsednik republike po posvetovanjih z vodji poslanskih skupin predloži državnemu zboru kandidata za predsednika vlade.

Predsednika vlade voli državni zbor z večino glasov vseh poslancev, če ni s to ustavo drugače določeno. Glasovanje je tajno.

Če kandidat ne dobi potrebne večine glasov, lahko predsednik republike po ponovnih posvetovanjih v štirinajstih dneh predloži drugega ali ponovno istega kandidata, prav tako pa lahko predlagajo kandidate tudi poslanske skupine ali najmanj deset poslancev. Če je bilo v tem roku vloženi več predlogov, se glasuje o vsakem posebej, in sicer najprej o kandidatu predsednika republike, če ta ni izvoljen, pa še o drugih kandidatih po vrstnem redu vložitve predlogov.

Če ni izvoljen noben kandidat, predsednik republike razpusti državni zbor in razpiše nove volitve, razen če državni zbor v osemindesetih urah z večno opredeljenih glasov navzočih poslancev ne sklone izvesti ponovne volitve predsednika vlade, kjer zadošča za izvolitev večina opredeljenih glasov navzočih poslancev. Na ponovnih volitvah se glasuje o posameznih kandidatih po vrstnem redu števila glasov, dobljenih pri prejšnjih glasovanjih, nato pa o novih, do volitev vloženi kandidaturah, med katerimi ima prednost morebitni kandidat predsednika republike.

Če tudi pri teh volitvah noben kandidat ne dobi potrebne večine glasov, predsednik republike razpusti državni zbor in razpiše nove volitve.

112. člen (imenovanje ministrov)

Ministre imenuje in razrešuje državni zbor na predlog predsednika vlade.

Predlagani minister se mora pred imenovanjem predstaviti pristojni komisiji državnega zbora in odgovarjati na njena vprašanja.

113. člen
(priseга vlade)

Predsednik vlade in ministri izrečejo po izvolitvi oziroma po imenovanju pred državnim zborom prisego, določeno s 104. členom.

114. člen
(organizacija vlade)

Predsednik vlade skrbi za enotnost politične in upravne usmeritve vlade ter usklajuje delo ministrov. Ministri so skupno odgovorni za delo vlade, vsak minister pa za delo svojega ministrstva.

Sestavo in delovanje vlade, število, pristojnosti in organizacijo ministrstev ureja zakon.

115. člen
(prenehanje funkcije predsednika in ministrov vlade)

Funkcija predsednika vlade in ministrov preneha, ko se po volitvah sestane nov državni zbor, funkcija ministrov pa tudi z vsakim drugim prenehanjem funkcije predsednika vlade ter z razrešitvijo ali odstopom ministra, morajo pa opravljati tekoče posle do izvolitve novega predsednika vlade oziroma do imenovanja novih ministrov.

116. člen
(nezaupnica vladi)

Državni zbor lahko izglasuje nezaupnico vladi le tako, da na predlog najmanj desetih poslancev z večino glasov vseh poslancev izvoli novega predsednika vlade. S tem je dotedanji predsednik vlade razrešen, mora pa skupaj s svojimi ministri opravljati tekoče posle do prisege nove vlade.

Med vložitvijo predloga za izvolitev novega predsednika vlade in volitvami mora poteči najmanj osemindvajset ur, razen če državni zbor z dvotretjinsko večino glasov vseh poslancev ne sklene drugače, ali če je država v vojnem ali izrednem stanju.

Če je bil predsednik vlade izvoljen na temelju četrtega odstavka 111. člena, mu je izrečena nezaupnica, če državni zbor na predlog najmanj desetih poslancev izvoli novega predsednika vlade z večino opredeljenih glasov.

117. člen
(zaupnica vladi)

Predsednik vlade lahko zahteva glasovanje o zaupnici vladi.

Če vlada ne dobi podpore večine glasov vseh poslancev, mora državni zbor v tridesetih dneh izvoliti novega predsednika vlade ali dotedanjemu predsedniku pri ponovljenem glasovanju izglasovati zaupnico, sicer predsednik republike razpusti državni zbor in razpiše nove volitve. Predsednik vlade lahko vprašanje zaupnice veže tudi na

sprejem zakona ali druge odločitve v državnem zboru. Če odločitev ni sprejeta, se šteje, da je bila vladi izglasovana nezaupnica.

Med zahtevo za glasovanje o zaupnici in glasovanjem mora poteči najmanj osemindeset ur.

118. člen
(interpelacija)

Najmanj deset poslancev lahko sproži v državnem zboru interpelacijo o delu vlade ali posameznega ministra.

Če po razpravi o interpelaciji večina vseh poslancev izreče nezaupnico vladi ali posameznemu ministru, državni zbor vlado ali ministre razreši.

119. člen
(obtožba zoper predsednika vlade in ministre)

Predsednika vlade ali ministre lahko državni zbor pred ustavnim sodiščem obtoži kršitve ustave in zakonov, storjene pri opravljanju njihovih funkcij. Ustavno sodišče obravnava obtožbo na način, kakor je določen v 109. členu.

d) Uprava

120. člen
(organizacija in delo uprave)

Organizacijo uprave, njene pristojnosti in način imenovanja njenih funkcionarjev ureja zakon.

Upravni organi opravljajo svoje delo samostojno v okviru in na podlagi ustave in zakonov.

Proti odločitvam in dejanjem upravnih organov in nosilcev javnih pooblastil je zagotovljeno sodno varstvo pravic in zakonitih interesov državljanov in organizacij.

121. člen
(naloge upravnih organov)

Naloge uprave opravljajo neposredno ministrstva.

Z zakonom lahko lokalne in druge samoupravne skupnosti, podjetja in druge organizacije ter posamezniki dobijo javno pooblastilo za opravljanje nekaterih funkcij državne uprave.

122. člen
(zaposlitev v upravnih službah)

Zaposlitev v upravnih službah je mogoča samo na temelju javnega natečaja, razen v primerih, ki jih določa zakon.

e) Obramba države

123. člen

(dolžnost sodelovanja pri obrambi države)

Obramba države je za državljane obvezna v mejah in na način, ki ga določa zakon.

Državljanom, ki zaradi svojih religioznih, filozofskih ali humanitarnih nazorov niso pripravljene sodelovati pri opravljanju obrambnih obveznosti, je treba omogočiti, da sodelujejo pri obrambi države na drug način.

124. člen

(obramba države)

Vrsto, obseg in organizacijo obrambe nedotakljivosti in celovitosti državnega ozemlja ureja zakon, ki ga sprejme državni zbor z dvotretjinsko večino glasov navzočih poslancev.

Izvajanje obrambe nadzoruje državni zbor.

Pri zagotavljanju varnosti izhaja država predvsem iz mirovne politike ter kulture miru in nenasilja.

f) Sodstvo

125. člen

(neodvisnost sodnikov)

Sodniki so pri opravljanju sodniške funkcije neodvisni. Vezani so na ustavo in zakon.

126. člen

(ureditev in pristojnost sodišč)

Ureditev in pristojnosti sodišč določa zakon.

Izrednih sodišč ni dovoljeno ustanavljati, v mirnem času pa tudi vojaških sodišč ne.

127. člen

(Vrhovno sodišče)

Vrhovno sodišče je najvišje sodišče v državi.

Odloča o rednih in izrednih pravnih sredstvih ter opravlja druge zadeve, ki jih določa zakon.

128. člen
(udeležba državljanov pri izvajanju sodne oblasti)

Zakon ureja primere in oblike neposredne udeležbe državljanov pri izvajanju sodne oblasti.

129. člen
(trajnost sodniške funkcije)

Funkcija sodnika je trajna. Zakon določa starostno mejo in druge pogoje za izvolitev.

Zakon določa starostno mejo, pri kateri se sodnik upokoji.

130. člen
(izvolitev sodnikov)

Sodnike voli državni zbor na predlog sodnega sveta.

131. člen
(sodni svet)

Sodni svet sestavlja enajst članov. Pet članov izvoli na predlog predsednika republike državni zbor izmed univerzitetnih profesorjev prava, odvetnikov in drugih pravnikov, šest članov pa izmed sebe izvolijo sodniki, ki trajno opravljajo sodniško funkcijo. Predsednika izberejo člani sveta izmed sebe.

132. člen
(prenehanje in odvzem sodniške funkcije)

Sodniku preneha sodniška funkcija, če nastopijo razlogi, ki jih določa zakon.

Če sodnik pri opravljanju sodniške funkcije krši ustavo ali huje krši zakon, lahko državni zbor na predlog sodnega sveta odredi, da se sodnika razreši.

V primeru naklepno storjenega kaznivega dejanja z zlorabo sodne funkcije, ugotovljenega s pravnomočno sodno odločbo, državni zbor sodnika razreši.

133. člen
(nezdružljivost sodniške funkcije)

Funkcija sodnika ni združljiva s funkcijami v drugih državnih organih, v organih lokalne samouprave in v organih političnih strank, ter z drugimi funkcijami in dejavnostmi, za katere to določa zakon.

134. člen
(imuniteta sodnika)

Nikogar, ki sodeluje pri sojenju, ni mogoče klicati na odgovornost za mnenje, ki ga je dal pri odločanju v sodišču.

Sodnik ne more biti priprt, niti ne more biti brez dovoljenja državnega zbora zoper njega začet kazenski postopek, če je osumljen kaznivega dejanja pri opravljanju sodniške funkcije.

g) Državno tožilstvo

135. člen
(državni tožilec)

Državni tožilec vlaga in zastopa kazenske obtožbe in ima druge z zakonom določene pristojnosti.

Ureditev in pristojnost državnih tožilcev določa zakon.

136. člen
(nezdružljivost funkcije državnega tožilca)

Funkcija državnega tožilca ni združljiva s funkcijami v drugih državnih organih, v organih lokalne samouprave in v organih političnih strank ter z drugimi funkcijami in dejavnostmi, za katere to določa zakon.

h) Odvetništvo in notariat

137. člen
(odvetništvo in notariat)

Odvetništvo je kot del pravosodja samostojna in neodvisna služba, ki jo ureja zakon.

Notariat je javna služba, ki jo ureja zakon.

V. SAMOUPRAVA

a) Lokalna samouprava

138. člen
(uresničevanje lokalne samouprave)

Prebivalci Slovenije uresničujejo lokalno samoupravo v občinah in drugih lokalnih skupnostih.

139. člen
(občina)

Občina je samoupravna lokalna skupnosti.

Območje občine obsega naselje ali več naselij, ki so povezana s skupnimi potrebami in interesi prebivalcev.

Občina se ustanovi z zakonom po prej opravljenem referendumu, s katerim se ugotovi volja prebivalcev na določenem območju. Zakon tudi določi območje občine.

140. člen

(delovno področje samoupravnih lokalnih skupnosti)

V pristojnosti občine spadajo zadeve splošnega značaja, ki jih občina lahko ureja samostojno in ki zadevajo samo prebivalce občine.

Po predhodnem soglasju občine ali širše samoupravne lokalne skupnosti lahko država z zakonom prenese na občino ali širšo samoupravno lokalno skupnost opravljanje posameznih nalog iz državne pristojnosti, če za to zagotovi tudi sredstva.

V zadevah, ki jih je na organe lokalne skupnosti prenesla država, opravljajo državni organi tudi nadzor nad primernostjo in strokovnostjo njihovega dela.

141. člen

(mestna občina)

Mesto lahko dobi po postopku in ob pogojih, ki jih določa zakon, status mestne občine.

Mestna občina opravlja kot svoje tudi z zakonom določene naloge iz državne pristojnosti, ki se nanašajo na razvoj mest.

Mesto Ljubljana ima poseben položaj, ki ga določa zakon.

142. člen

(dohodki občine)

Občina se financira iz lastnih virov. Občinam, ki zaradi slabše gospodarske razvitosti ne morejo v celoti zagotoviti opravljanja svojih nalog, država v skladu z zakonsko določenimi načeli in merili zagotovi dodatna sredstva.

143. člen

(širše samoupravne lokalne skupnosti)

Občine se samostojno odločajo o povezovanju v širše samoupravne lokalne skupnosti, tudi v pokrajine, za urejanje in opravljanje lokalnih zadev širšega pomena. V sporazumu z njimi prenese država nanje določene zadeve iz državne pristojnosti v njihovo izvirno pristojnost in določi udeležbo teh skupnosti pri predlaganju ter izvrševanju nekaterih zadev iz državne pristojnosti.

Načela in merila za prenos pristojnosti iz prejšnjega odstavka ureja zakon.

144. člen
(nadzor državnih organov)

Državni organi nadzorujejo zakonitost dela organov lokalnih skupnosti.

b) Druga samouprava

145. člen
(samouprava na področju družbenih dejavnosti)

Državljeni se lahko za uveljavljanje svojih interesov samoupravno združujejo.

Državljanom se lahko z zakonom prepusti samoupravno urejanje posameznih zadev iz državne pristojnosti.

VI. JAVNE FINANCE

146. člen
(financiranje države in lokalnih skupnosti)

Država in lokalne skupnosti pridobivajo sredstva za uresničevanje svojih nalog z davki in z drugimi obveznimi dajatvami ter s prihodki od lastnega premoženja.

Država in lokalne skupnosti izkazujejo vrednost svojega premoženja s premoženjskimi bilancami.

147. člen
(davki)

Država z zakonom predpisuje davke, carine in druge dajatve.

Lokalne skupnosti predpisujejo davke in druge dajatve ob pogojih, ki jih določa ustava in zakon.

148. člen
(proračun)

Vsi prihodki in izdatki države in lokalnih skupnosti za financiranje javne porabe morajo biti zajeti v njihovih proračunih.

Če proračun ni sprejet do prvega dne, ko ga je potrebno začeti izvrševati, se upravičenci, ki se financirajo iz proračuna, začasno financirajo po prejšnjem proračunu.

149. člen
(kredit v breme države)

Kredit v breme države in poroštvo države za kredite so dovoljeni le na podlagi zakona. Kredit se lahko najemajo le za izredne izdatke proračuna.

150. člen
(računsko sodišče)

Računsko sodišče je najvišji organ kontrole državnih računov, državnega proračuna in celotne javne porabe, ki jo financira država, ter javne porabe v lokalnih skupnostih.

Ureditev in pristojnosti računskega sodišča določa zakon.

Računsko sodišče je pri svojem delu neodvisno in vezano na ustavo in zakon.

151. člen
(imenovanje članov računskega sodišča)

Člane računskega sodišča imenuje državni zbor.

152. člen
(centralna banka)

Slovenija ima centralno banko. V svojem delovanju je ta banka samostojna in odgovarja neposredno državnemu zboru. Centralna banka se ustanovi z zakonom.

Guvernerja centralne banke imenuje državni zbor.

VII. USTAVNOST IN ZAKONITOST

153. člen
(uskklajenost pravnih aktov)

Zakoni, podzakonski predpisi in drugi splošni akti morajo biti v skladu z ustavo.

Zakoni morajo biti v skladu s splošno veljavnimi načeli mednarodnega prava in z veljavnimi mednarodnimi pogodbami, ki jih je ratificiral državni zbor, podzakonski predpisi in drugi splošni akti pa tudi z drugimi ratificiranimi mednarodnimi pogodbami.

Podzakonski predpisi in drugi splošni akti morajo biti v skladu z ustavo in zakoni.

Posamični akti in dejanja državnih organov, organov lokalnih skupnosti in nosilcev javnih pooblastil morajo temeljiti na zakonu ali na zakonitem predpisu.

154. člen
(veljavnost predpisov in njihovo objavljanje)

Predpisi morajo biti objavljeni, preden začno veljati. Predpis začne veljati petnajsti dan po objavi, če ni v njem drugače določeno.

Državni predpisi se objavljajo v državnem uradnem listu, predpisi lokalnih skupnosti pa v uradnem glasilu, ki ga te same določijo.

155. člen
(prepoved povratne veljave pravnih aktov)

Zakoni, drugi predpisi in splošni akti ne morejo imeti učinka za nazaj.

Samo zakon lahko določi, da imajo posamezne njegove določbe učinek za nazaj, če to zahteva javna korist in če se s tem ne posega v pridobljene pravice.

156. člen
(postopek za oceno ustavnosti)

Če sodišče pri odločanju meni, da je zakon, ki bi ga moralo uporabiti, protiustaven, mora postopek prekiniti in sprožiti postopek pred ustavnim sodiščem. Postopek pred sodiščem se nadaljuje po odločitvi ustavnega sodišča.

157. člen
(upravni spor)

O zakonitosti dokončnih posamičnih aktov, s katerimi državni organi, organi lokalnih skupnosti in nosilci javnih pooblastil odločajo o pravicah ali o obveznostih in pravnih koristih posameznikov in organizacij, odloča v upravnem sporu pristojno sodišče, če za določeno zadevo ni z zakonom predvideno drugo sodno varstvo.

Če ni zagotovljeno drugo sodno varstvo, odloča v upravnem sporu pristojno sodišče tudi o zakonitosti posamičnih dejanj in aktov, s katerimi se posega v ustavne pravice posameznika.

158. člen
(pravnomočnost)

Pravna razmerja, urejena s pravnomočno odločbo državnega organa, je mogoče odpraviti, razveljaviti ali spremeniti le v primerih in po postopku, določenih z zakonom.

159. člen
(varuh človekovih pravic in temeljnih svoboščin)

Za varovanje človekovih pravic in temeljnih svoboščin v razmerju do državnih organov, organov lokalne samouprave in nosilcev javnih pooblastil se z zakonom določi varuh pravic državljanov.

Z zakonom se lahko za posamezna področja določijo posebni varuhi pravic državljanov.

VIII. USTAVNO SODIŠČE

160. člen (pristojnosti ustavnega sodišča)

Ustavno sodišče odloča:

- o skladnosti zakonov z ustavo;
- o skladnosti zakonov in drugih predpisov z ratificiranimi mednarodnimi pogodba-
mi in s splošnimi načeli mednarodnega prava;
- o skladnosti podzakonskih predpisov z ustavo in z zakoni;
- o skladnosti predpisov lokalnih skupnosti z ustavo in z zakoni;
- o skladnosti splošnih aktov, izdanih za izvrševanje javnih pooblastil, z ustavo, za-
koni in podzakonskimi predpisi;
- o ustavnih pritožbah zaradi kršitev človekovih pravic in temeljnih svoboščin s po-
sameznimi akti;
- o sporih glede pristojnosti med državo in lokalnimi skupnostmi, in med samimi lo-
kalnimi skupnostmi;
- o sporih glede pristojnosti med sodišči in drugimi državnimi organi;
- o sporih o pristojnostih med državnim zborom, predsednikom republike in vlado;
- o protiustavnosti aktov in delovanja političnih strank;
- in o drugih zadevah, ki so mu naložene s to ustavo ali z zakoni.

Na predlog predsednika republike, vlade ali tretjine poslancev državnega zbora izreka ustavno sodišče v postopku ratifikacije mednarodne pogodbe mnenje o njeni skladnosti z ustavo.

Državni zbor je vezan na mnenje ustavnega sodišča.

Če zakon ne določa drugače, odloča ustavno sodišče o ustavni pritožbi le, če je bilo izčrpano pravno varstvo. O tem, ali ustavno sodišče ustavno pritožbo sprejme v obravnavo, odloči na podlagi meril in postopka, določenih z zakonom.

161. člen (razveljavitev zakona)

Če ustavno sodišče ugotovi, da je zakon protiustaven, ga v celoti ali delno razveljavi. Razveljavitev učinkuje takoj ali v roku, ki ga določi ustavno sodišče. Ta rok ne sme biti daljši od enega leta. Druge protiustavne ali nezakonite predpise ali splošne akte ustavno sodišče odpravi ali razveljavi. Ustavno sodišče lahko pod pogoji, ki jih določa zakon, do končne odločitve v celoti ali delno zadrži izvrševanje akta, katerega ustavnost ali zakonitost presoja.

Če ustavno sodišče pri odločanju o ustavni pritožbi ugotovi tudi protiustavnost predpisa ali splošnega akta, ga lahko, v skladu z določbami prvega odstavka, odpravi ali razveljavi. Pravne posledice odločitve ustavnega sodišča ureja zakon.

162. člen
(postopek pred ustavnim sodiščem)

Postopek pred ustavnim sodiščem ureja zakon.

Predlagatelje zahteve za začetek postopka pred ustavnim sodiščem določa zakon. Vsakdo lahko da pobudo za začetek postopka, če izkaže svoj pravni interes.

Ustavno sodišče odloča z večino glasov vseh sodnikov, če ustava ali zakon za posamezne primere ne določata drugače.

O tem, ali bo začelo postopek na podlagi ustavne pritožbe, lahko ustavno sodišče odloča v ožji sestavi, ki jo določa zakon.

163. člen
(sestava in volitve)

Ustavno sodišče je sestavljeno iz devetih sodnikov, ki jih na predlog predsednika republike izvoli državni zbor, na način, ki ga določa zakon.

Sodniki se izvolijo izmed pravnih strokovnjakov. Predsednika ustavnega sodišča izvolijo sodniki izmed sebe za dobo treh let.

164. člen
(predčasna razrešitev ustavnega sodnika)

Sodnik ustavnega sodišča je lahko predčasno razrešen na način, ki ga določa zakon, samo:

- če to sam zahteva,
- če je kaznovan za kaznivo dejanje s kaznijo odvzema prostosti, ali
- zaradi trajne izgube delovne zmožnosti za opravljanje svoje funkcije.

165. člen
(mandat sodnikov)

Sodniki ustavnega sodišča so izvoljeni za dobo devetih let.

Ustavni sodniki ne morejo biti ponovno voljeni.

Po izteku časa, za katerega je bil ustavni sodnik izvoljen, opravlja funkcijo še do izvolitve novega sodnika.

166. člen
(nezdružljivost funkcije)

Funkcija sodnika ustavnega sodišča ni združljiva s funkcijami v državnih organih, v organih lokalne samouprave in v organih političnih strank, ter z drugimi funkcijami in dejavnostmi, ki po zakonu niso združljive s funkcijo sodnika ustavnega sodišča.

167. člen
(imuniteta)

Sodniki ustavnega sodišča uživajo enako imuniteto kakor poslanci državnega zbora. O imuniteti odloča državni zbor.

IX. POSTOPEK ZA SPREMEMBO USTAVE

168. člen
(predlog za začetek postopka)

Predlog za začetek postopka za spremembo ustave lahko da dvajset poslancev državnega zbora, vlada ali najmanj trideset tisoč volivcev.

O predlogu odloči državni zbor z dvotretjinsko večino glasov navzočih poslancev.

169. člen
(akt o spremembi ustave)

Državni zbor sprejme akt o spremembi ustave z dvotretjinsko večino glasov vseh poslancev.

170. člen
(potrditev spremembe ustave na referendumu)

Državni zbor mora predlagano spremembo ustave predložiti v sprejem volivcem na referendum, če to zahteva najmanj trideset poslancev.

Sprememba ustave je na referendumu sprejeta, če zanjo glasuje večina volivcev, ki so glasovali, pod pogojem, da se glasovanja udeleži večina vseh volivcev.

171. člen
(razglasitev spremembe ustave)

Sprememba ustave začne veljati z razglasitvijo v državnem zboru.

X. PREHODNI IN KONČNI DOLOČBI

172. člen

Ta ustava začne veljati z dnem razglasitve.

173. člen

Določbe te ustave se uporabljajo z dnem razglasitve, razen če v ustavnem zakonu za izvedbo te ustave ni drugače določeno.

PREDLOG

Ustave Republike Slovenije

(dodatek)

Dne 19.12.1991 je Komisija Skupščine Republike Slovenije za ustavna vprašanja na svoji 41. seji opravila zadnjo redakcijo predloga ustave Republike Slovenije in predloga ustavnega zakona za izvedbo ustave Republike Slovenije, objavljena v Poročevalcu Skupščine Republike Slovenije, št. 30, z dne 12.12.1991. Komisija je, upoštevajoč mnenja strokovnjakov z različnih področij, navedeni besedili pravno-strokovno in jezikovno redakcijsko izpopolnila, nekatere člene pa je tudi delno vsebinsko dogradila. Spremenjena določila členov predloga ustave in ustavnega zakona za njeno izvedbo, kot so navedena v nadaljevanju, so sestavni del obeh predlogov ter se z njimi nadomestijo določila členov, ki so z istim oštevilčenjem objavljena v Poročevalcu Skupščine Republike Slovenije, z dne 12.12.1991, št. 30, kar velja tudi za razlago.

Zaradi preglednosti besedila so redakcijske in druge spremembe ter dopolnila označena s podčrtaji, vsebinske novosti, glede na besedili predlogov iz Poročevalca, pa so posebej obrazložena. Na mestih, kjer so iz redakcijskih razlogov črtane posamezne besede ali besedne zveze, je to označeno s črto. Vse spremembe in dopolnila je komisija sprejela soglasno, pri določitvi besedila 55. člena pa se en član komisije glede novo oblikovane določbe ni želel opredeliti.

5. člen

Država na svojem ozemlju varuje človekovega pravice in temeljne svoboščine. Varuje in zagotavlja pravice avtohtone italijanske in madžarske narodne skupnosti. Skrbi za avtohtone slovenske narodne manjšine v sosednjih državah, za slovenske izseljence in zdomce, ter pospešuje njihove stike z domovino. Skrbi za ohranjanje naravnega bogastva in kulturne dediščine ter ustvarja možnosti za skladen civilizacijski in kulturni razvoj Slovenije.

Slovenci brez slovenskega državljanstva lahko uživajo v Sloveniji posebne pravice in ugodnosti. Vrsto in obseg teh pravic in ugodnosti določa zakon.

Razlaga

Ustavna komisija je sprejela stališče, da avtohtono italijansko in madžarsko narodno manjšino, v skladu z dosedanjo ustavno terminologijo, poimenuje kot avtohtono

no italijansko in madžarsko narodno skupnost. V skladu s tem se izraz "manjšina" namesti z izrazom "skupnost" tudi v določilih 11., 64. in 80. člena.

8. člen

Zakoni in drugi predpisi morajo biti v skladu s splošno veljavnimi načeli mednarodnega prava in z mednarodnimi pogodbami, ki obvezujejo Slovenijo. Ratificirane in objavljene mednarodne pogodbe se uporabljajo neposredno.

Razlaga

Dodatek je redakcijske narave, kajti le tiste mednarodne pogodbe, ki so ratificirane s strani države in kot takšne objavljene, se uporabljajo neposredno.

11. člen

Uradni jezik v Sloveniji je slovenščina. Na območjih občin, k v katerih živi italijanska in madžarska skupnost, je uradni jezik tudi italijanščina in madžarščina.

31. člen

(prepoved ponovnega sojenja o isti stvari)

Nihče ne sme biti ponovno obsojen ali kaznovan zaradi kaznivega dejanja, za katero je bil kazenski postopek zoper njega pravnomočno ustavljen ali je bila obtožba zoper njega pravnomočno zavržena, ali je bil s pravnomočno sodbo oproščen ali obsojen.

42. člen

(pravica do zbiranja in združevanja)

Zagotovljena je pravica do mirnega zbiranja in javnih zborovanj.

Vsakdo ima pravico, da se svobodno združuje z drugimi.

Zakonske omejitve teh pravic so dopustne, če to zahteva varnost države ali javna varnost ter varstvo pred širjenjem nalezljivih bolezni.

Poklicni pripadniki obrambnih sil in policije ne morejo biti člani političnih strank.

50. člen

(pravica do socialne varnosti)

Državljeni imajo pod pogoji, določenimi z zakonom, pravico do socialne varnosti.

Država ureja obvezno zdravstveno, pokojninsko, invalidsko in drugo socialno zavarovanje ter skrbi za njihovo delovanje.

Vojnim veteranom in žrtvam vojnega nasilja je zagotovljeno posebno varstvo v skladu z zakonom.

Razlaga

Dodatni odstavek je ustavna komisija uvrstila v ta člen, da bi v tem specifičnem primeru zagotovila poudarjeno ustavno podlago za varstvo pridobljenih pravic, kot to sicer na splošno določa drugi odstavek 155. člena.

55. člen

(svobodno odločanje o rojstvih otrok)

Odločanje o rojstvih svojih otrok je svobodno.

Država zagotavlja možnosti za uresničevanje te svoboščine in ustvarja razmere, ki omogočajo staršem, da se odločajo za rojstva svojih otrok.

Razlaga

Ob določitvi besedila 55. člena sprejema ustavna komisija naslednjo razlago njegovih določil:

Cilj načrtovanja družine je obogatitev in ne omejevanje človeškega življenja. Načrtovanje družine pomaga ustvarjati razmere, v katerih posamezniki lahko izkoristijo vse svoje možnosti. Starši morajo vedeti, kako načrtovati družino. Imeti morajo sredstva za načrtovanje svojih družin, in možnost, da sami odločajo, koliko otrok in kdaj jih bodo imeli.

Swoboščina iz 55. člena zajema tudi pravico človeka do ugotavljanja in zdravljenja zmanjšane plodnosti, do preprečevanja zanositve, kar obsega kontracepcijo in sterilizacijo, ter pravico žensk do umetne prekinitve nosečnosti. Država zagotavlja dostopnost zdravstvenih in drugih storitev za uresničevanje teh pravic.

V skladu s 15. členom je uresničevanje te temeljne svoboščine človeka zagotovljeno neposredno na podlagi ustave. To svoboščino je mogoče omejiti samo kadar bi pomenila poseg v pravice drugih ljudi. Zagotovljeno je sodno varstvo te svoboščine, ki je ni dopustno omejevati z izgovorom, da je ta ustava ne priznava ali da jo priznava v manjši meri. Ob tem je zagotovljeno tej svoboščini, v skladu s 160. členom, v primeru njenega omejevanja ter po predhodno izčrpanem rednem pravnem varstvu, tudi varstvo pred ustavnim sodiščem.

60. člen

(pravice iz ustvarjalnosti)

Zagotovljeno je varstvo avtorskih in drugih pravic, ki izvirajo iz umetniške, znanstvene, raziskovalne in izumiteljske dejavnosti.

64. člen

(posebne pravice avtohtone italijanske in madžarske narodne skupnosti v Sloveniji)

Avtohtoni italijanski in madžarski narodni skupnosti ter njunim pripadnikom je zagotovljena pravica, da svobodno uporabljajo svoje narodne simbole in da za ohranjanje

svoje narodne identitete ustanovljajo organizacije, razvijajo gospodarske, kulturne in znanstvenoraziskovalne dejavnosti ter dejavnosti na področju javnega obveščanja in založništva. V skladu z zakonom imata ti narodni skupnosti in njihovi pripadniki pravico do vzgoje in izobraževanja v svojem jeziku ter do oblikovanja in razvijanja te vzgoje in izobraževanja. Zakon določa območja, na katerih je dvojezično šolstvo obvezno. Narodnima skupnostima in njenim pripadnikom je zagotovljena pravica, da gojijo odnose s svojima matičnima narodoma in njunima državama. Država gmotno in moralno podpira uveljavljanje teh pravic.

Na območju, kjer ti skupnosti živita, ustanovijo njihovi pripadniki za uresničevanje svojih pravic svoje samoupravne skupnosti. Na njihov predlog lahko država pooblasti samoupravne narodne skupnosti za opravljanje določenih nalog iz državne pristojnosti ter zagotavlja sredstva za njihovo uresničevanje.

Narodni skupnosti sta neposredno zastopani v predstavniških organih lokalne samoupravne in v državnem zboru.

Zakon ureja položaj in način uresničevanja pravic italijanske oziroma madžarske narodne skupnosti na območjih, kjer živita, obveznosti samoupravnih lokalnih skupnosti za uresničevanje teh pravic, ter tiste pravice, ki jih pripadniki teh narodnih skupnosti uresničujejo tudi zunaj teh območij. Pravice obeh narodnih skupnosti ter njihovih pripadnikov so zagotovljene ne glede na število pripadnikov teh skupnosti.

Zakoni, drugi predpisi in splošni akti, ki zadevajo uresničevanje v ustavi določenih pravic in položaja zgolj narodnih skupnosti, ne morejo biti sprejeti brez soglasja predstavnikov narodnih skupnosti.

Razlaga

V soglasju s predstavniki obeh narodnih skupnosti je ustavna komisija delno spremenila drugi in tretji stavek prvega odstavka, s čimer je dosežena večja jasnost besedila.

68. člen (lastninska pravica tujcev)

Tujci lahko pridobivajo lastninsko pravico na nepremičninah pod pogoji, ki jih določa zakon.

Na zemljiščih tujci ne morejo pridobiti lastninske pravice, razen z dedovanjem ob pogoju vzajemnosti.

69. člen (razlastitev)

Lastninska pravica na nepremičnini se lahko v javno korist odvzame ali omeji proti nadomestilu v naravi ali proti odškodnini pod pogoji, ki jih določa zakon.

70. člen
(javno dobro in naravna bogastva)

Na javnem dobru se lahko pridobi posebna pravica uporabe pod pogoji, ki jih določa zakon.

Zakon določa pogoje, pod katerimi se smejo izkoriščati naravna bogastva.

Zakon lahko določi, da smejo naravna bogastva izkoriščati tudi tuje osebe, in določi pogoje za izkoriščanje.

72. člen
(zdravo življenjsko okolje)

Vsakdo ima v skladu z zakonom pravico do zdravega življenjskega okolja.

Država skrbi za zdravo življenjsko okolje. V ta namen zakon določa pogoje in načine za opravljanje gospodarskih in drugih dejavnosti.

Zakon določa, ob katerih pogojih in v kakšnem obsegu je povzročitelj škode v življenjskem okolju dolžan poravnati škodo.

Varstvo živali pred mučenjem ureja zakon.

Razlaga

Ustavna komisija je kot nov četrti odstavek vnesla določilo, ki ga je že vsebovalo delovno besedilo predloga ustave.

75. člen
(soodločanje)

Delavci sodelujejo pri upravljanju v gospodarskih organizacijah in zavodih na način in pod pogoji, ki jih določa zakon.

Razlaga

Besedilo je ustrezno vsebinsko dopolnjeno.

80. člen
(sestava in volitve)

Državni zbor sestavljajo poslanci državljanov Slovenije in šteje 90 poslancev.

Poslanci se volijo s splošnim, enakim, neposrednim in tajnim glasovanjem.

V državni zbor se vedno izvoli po en poslanec italijanske in madžarske narodne skupnosti.

Volilni sistem ureja zakon, ki ga sprejme državni zbor z dvotretjinsko večino glasov vseh poslancev.

82. člen
(poslanci)

Poslanci so predstavniki vsega ljudstva in niso vezani na kakršnakoli navodila.

Zakon določa, kdo ne sme biti izvoljen za poslanca, ter nezdružljivost funkcije poslanca z drugimi funkcijami in dejavnostmi.

Državni zbor potrdi poslanske mandate. Proti odločitvi državnega zbora je v skladu z zakonom mogoča pritožba na ustavno sodišče.

83. člen
(poslanska imuniteta)

Poslanec državnega zbora ni kazensko odgovoren za mnenje ali glas, ki ga je izrekel na sejah državnega zbora ali njegovih delovnih teles.

Poslanec ne sme biti priprt niti se zoper njega, če se sklicuje na imuniteto, ne sme začeti kazenski postopek brez dovoljenja državnega zbora, razen če je bil zaloten pri kaznivem dejanju, za katero je predpisana kazen zapora nad pet let.

Državni zbor lahko prizna imuniteto tudi poslancu, ki se nanjo ni skliceval ali ki je bil zaloten pri kaznivem dejanju iz prejšnjega odstavka.

90. člen
(zakonodajni referendum)

Državni zbor lahko o vprašanjih, ki se urejajo z zakonom, razpiše _____ referendum. Državni zbor je vezan na izid referenduma.

Državni zbor lahko razpiše _____ referendum iz prejšnjega odstavka na svojo pobudo, mora pa ga razpisati, če to zahteva najmanj tretjina poslancev, državni svet ali štirideset tisoč volilcev.

Pravico glasovanja na referendumu imajo vsi državljani, ki imajo volilno pravico.

Predlog je na referendumu sprejet, če zanj glasuje večina volivcev, ki so glasovali.

Referendum se ureja za zakonom, ki ga sprejme državni zbor z dvotretjinsko večino glasov navzočih poslancev.

Razlaga

V prvih dveh odstavkih je izpuščena beseda "predhodni". S tem je prepuščeno zakonu, da določi ali bo zakonodajni referendum prehodni ali poznejši (t.j. potrditveni).

92. člen
(vojno in izredno stanje)

Izredno stanje se razglasi, kadar velika in splošna nevarnost ogroža obstoj države. O razglasitvi vojnega ali izrednega stanja, nujnih ukrepov in njihovi odpravi odloča na predlog vlade državni zbor.

Državni zbor odloči o uporabi obrambnih sil.

Kadar se državni zbor ne more sestati, odloča o zadevah iz prvega in drugega odstavka predsednik republike. Odločitve mora dati v potrditev državnemu zboru takoj, ko se ta sestane.

100. člen
(nezdružljivost funkcije in imunitete)

Član državnega zbora ne sme biti hkrati poslanec v državnem zboru.

Člani državnega sveta uživajo enako imuniteto kakor poslanci. O imuniteti odloča državni svet.

121. člen
(naloge upravnih organov)

Naloge uprave opravljajo neposredno ministrstva.

Z zakonom lahko _____ samoupravne skupnosti, podjetja in druge organizacije ter posamezniki dobijo javno pooblastilo za opravljanje nekaterih funkcij državne uprave.

123. člen
(dolžnost sodelovanja pri obrambi države)

Obramba države je za državljane obvezna v mejah in na način, ki ga določa zakon.

Državljanom, ki zaradi svojih religioznih, filozofskih ali humanitarnih nazorov niso pripravljeni sodelovati pri opravljanju vojaških obveznosti, je treba omogočiti, da sodelujejo pri obrambi države na drug način.

132. člen
(prenehanje in odvzem sodniške funkcije)

Sodniku preneha sodniška funkcija, če nastopijo razlogi, ki jih določa zakon.

Če sodnik pri opravljanju sodniške funkcije krši ustavo ali huje krši zakon, lahko državni zbor na predlog sodnega sveta sodnika razreši.

V primeru naklepno storjenega kaznivega dejanja z zlorabo sodne funkcije, ugotovljenega s pravnomočno sodno odločbo, državni zbor sodnika razreši.

134. člen
(imuniteta sodnika)

Nikogar, ki sodeluje pri sojenju, ni mogoče klicati na odgovornost za mnenje, ki ga je dal pri odločanju v sodišču.

Sodnik ne sme biti priprt, niti ne sme biti brez dovoljenja državnega zbora zoper njega začet kazenski postopek, če je osumljen kaznivega dejanja pri opravljanju sodniške funkcije.

140. člen

(delovno področje samoupravnih lokalnih skupnosti)

V pristojnost občine spadajo lokalne zadeve _____, ki jih občina lahko ureja samostojno in ki zadevajo samo prebivalce občine.

Po predhodnem soglasju občine ali širše samoupravne lokalne skupnosti lahko država z zakonom prenese na občino ali širšo samoupravno lokalno skupnost opravljajne posameznih nalog iz državne pristojnosti, če za to zagotovi tudi sredstva.

V zadevah, ki jih je na organe lokalne skupnosti prenesla država, opravljajo državni organi tudi nadzor nad primernostjo in strokovnostjo njihovega dela.

141. člen

(mestna občina)

Mesto lahko dobi po postopku in ob pogojih, ki jih določa zakon, status mestne občine.

Mestna občina opravlja kot svoje tudi z zakonom določene naloge iz državne pristojnosti, ki se nanašajo na razvoj mest.

Razlaga

Črta se tretji odstavek, ki se glasi: "Mesto Ljubljana ima poseben položaj, ki ga določa zakon." To določilo je nepotrebno, saj izhaja poseben status Ljubljane kot glavnega mesta države že iz določbe 10. člena. Poseben položaj se lahko z zakonom določi že na podlagi drugega odstavka 141. člena za sleherno mesto, pri čemer bo to določilo prišlo posebej v poštev za večja mesta kot je na primer Maribor.

149. člen

(kreditni v breme države)

Kreditni v breme države in poroštvo države za kredite so dovoljeni le na podlagi zakona _____.

Razlaga

Črta se besedilo drugega stavka, ki se glasi: "Kreditni se lahko najemajo le za izredne izdatke proračuna." Zbiranje sredstev z najemanjem kreditov je tako omogočeno tudi v primerih pokrivanja rednih izdatkov proračuna, seveda le na podlagi in v okviru zakona.

150. člen

(računsko sodišče)

Računsko sodišče je najvišji organ kontrole državnih računov, državnega proračuna in celotne javne porabe _____.

Ureditev in pristojnosti računskega sodišča določa zakon.

Računsko sodišče je pri svojem delu neodvisno in vezano na ustavo in zakon.

Razlaga

Črta se del besedila prvega odstavka, ki se glasi: "ki jo financira država, ter javne porabe v lokalnih skupnostih." Celotno dosedanje besedilo bi bilo namreč mogoče razlagati tako, kot da je poraba v nekaterih skladih izvzeta od kontrole računskega sodišča.

156. člen

(postopek za oceno ustavnosti)

Če sodišče pri odločanju meni, da je zakon, ki bi ga moralo uporabiti, protiustaven, mora postopek prekiniti in začeti postopek pred ustavnim sodiščem. Postopek pred sodiščem se nadaljuje po odločitvi ustavnega sodišča.

172. člen

Ta ustava začne veljati z razglasitvijo.

PREDLOG

Ustavnega zakona za izvedbo Ustave Republike Slovenije

USTAVNI ZAKON ZA IZVEDBO USTAVE REPUBLIKE SLOVENIJE

1. člen

Predpisi in drugi splošni akti, ki so veljali na dan razglasitve te ustave, ostanejo v veljavi. Določbe predpisov, ki niso v skladu s to ustavo, je treba z njo uskladiti najkasneje do 31.12.1993. Do uskladitve z ustavo oziroma do izteka uskladitvenega roka ni mogoče začeti postopka za oceno ustavnosti predpisov in drugih splošnih aktov, sprejetih do razglasitve temeljne ustavne listine o samostojnosti in neodvisnosti Republike Slovenije, oziroma prevzetih z ustavnim zakonom za izvedbo temeljne ustavne listine o samostojnosti in neodvisnosti Republike Slovenije, razen če ti predpisi in drugi splošni akti posegajo v človekove pravice in temeljne svoboščine.

2. člen

Skupščina Republike Slovenije nadaljuje delo do prve seje državnega zbora.

Prve volitve v državni zbor in državni svet se opravijo najkasneje eno leto po sprejemu te ustave.

Do konstituiranja državnega zbora in državnega sveta sprejemajo zbori Skupščine Republike Slovenije zakone in druge akte na način in po postopku, določenim z ustavo Republike Slovenije iz leta 1974 in z njenimi spremembami ter dopolnili.

Zakone, ki urejajo volilni sistem, sprejemajo zbori z dvotretjinsko večino glasov vseh poslancev.

3. člen

Do izvolitve predsednika Republike Slovenije opravlja njegove funkcije, kakor jih določa ta ustava, Predsedstvo Republike Slovenije.

Prve volitve predsednika republike se opravijo hkrati z volitvami v državni zbor.

4. člen

Izvršni svet Republike Slovenije nadaljuje delo do izvolitve predsednika vlade in imenovanja ministrov.

5. člen

Dokler država ne prevzame državnih funkcij, ki jih je doslej opravljala občina, opravljajo te funkcije organi občine.

6. člen

Sodišča, javna tožilstva, javna pravobranilstva in družbeni pravobranilci samoupravljanja nadaljujejo delo po dosedanjih predpisih do sprejema novih.

7. člen

Ustavno sodišče Republike Slovenije deluje po tej ustavi, glede vprašanj postopka pred ustavnim sodiščem in pravnih posledic odločb ustavnega sodišča, ki z ustavo niso urejena, pa do sprejema zakona o ustavnem sodišču smiselno uporablja dosedanje ustavne in zakonske določbe.

8. člen

Sodniki ustavnega sodišča, sodišč in javni tožilci opravljajo funkcijo do izteka mandatne dobe, za katero so bili izvoljeni ali imenovani.

Sodniki rednih sodišč in sodišč združenega dela ter javni tožilci lahko v primeru nove ureditve sodišč in državnega tožilstva dokončajo svoj mandat po prvem odstavku tega člena v novih pravosodnih organih.

Sodnikom rednih sodišč in sodišč združenega dela ter javnim tožilcem, ki jim bo mandat potekel pred uveljavitvijo novih predpisov o ureditvi sodišč in državnega tožilstva, se mandat podaljša in jim preneha v šestih mesecih po uveljavitvi novih predpisov.

9. člen

Do sprejema zakona iz 68. člena te ustave tujci ne morejo pridobiti lastninske pravice do nepremičnin.

Tuje države lahko pridobijo lastninsko pravico do nepremičnin, ki jih uporabljajo za dejavnost diplomatsko-konzularnih predstavništev.

10. člen

Ta ustavni zakon se lahko spremeni z dvotretjinsko večino glasov vseh poslancev na skupni seji vseh zborov skupščine oziroma na seji državnega zbora.

PREDLOG

Ustavnega zakona za izvedbo Ustave Republike Slovenije (dodatek)

Dne 19.12.1991 je Komisija Skupščine Republike Slovenije za ustavna vprašanja na svoji 41. seji opravila zadnjo redakcijo predloga ustave Republike Slovenije in predloga ustavnega zakona za izvedbo ustave Republike Slovenije, objavljena v Poročevalcu Skupščine Republike Slovenije, št. 30, z dne 12.12.1991. Komisija je, upoštevajoč mnenja strokovnjakov z različnih področij, navedeni besedili pravno-strokovno in jezikovno redakcijsko izpopolnila, nekatere člene pa je tudi delno vsebinsko dogradila. Spremenjena določila členov predloga ustave in ustavnega zakona za njeno izvedbo, kot so navedena v nadaljevanju, so sestavni del obeh predlogov ter se z njimi nadomestijo določila členov, ki so z istim oštevilčenjem objavljena v Poročevalcu Skupščine Republike Slovenije, z dne 12.12.1991, št. 30, kar velja tudi za razlago.

Zaradi preglednosti besedila so redakcijske in druge spremembe ter dopolnila označena s podčrtaji, vsebinske novosti, glede na besedili predlogov iz Poročevalca, pa so posebej obrazložena. Na mestih, kjer so iz redakcijskih razlogov črtane posamezne besede ali besedne zveze, je to označeno s črto. Vse spremembe in dopolnila je komisija sprejela soglasno, pri določitvi besedila 55. člena pa se en član komisije glede novo oblikovane določbe ni želel opredeliti.

2. člen

Skupščina Republike Slovenije nadaljuje delo do prve seje državnega zbora.

Prve volitve v državni zbor in državni svet se opravijo najkasneje eno leto po sprejemu te ustave.

Do konstruiranja državnega zbora in državnega sveta sprejemajo zbori Skupščine Republike Slovenije zakone in druge akte na način in po postopku, določenem z ustavo Republike Slovenije iz leta 1974 in z njenimi spremembami ter dopolnili.

Zakone, ki urejajo volilni sistem, sprejemajo zbori z dvotretjinsko večino glasov vseh poslancev. Če zakoni, ki urejajo volilni sistem ne bi bili sprejeti v roku, ki bi omo-

gočil izvedbo volitev v skladu z drugim odstavkom tega člena, se smiselno uporabljajo določbe veljavnih predpisov o volitvah.

Razlaga

Dopolnitev četrtega odstavka je potrebna, da omogoči izvedbo volitev v primeru, če volilna zakonodaja ne bi bila sprejeta pravočasno.

4. člen

Izvršni svet Republike Slovenije nadaljuje delo kot vlada, po določbah te ustave, razen določbe 117. člena ustave.

Razlaga

Dopolnilo določa, da deluje izvršila veja državne oblasti že po določenih nove ustave, razen določbe 117. člena ustave, ki obravnava vprašanje zaupnice - glasovanja o zaupnici lahko namreč pripelje do razpustitve parlamenta in razpisa novih volitev, kar pa ni sprejemljivo pred sprejetjem nove volilne zakonodaje.

11. člen

Ta ustavni zakon začne veljati z razglasitvijo.

Razlaga

Ta člen je logični sklepni del ustavnega zakona, zato pomeni zgolj redakcijsko dopolnitev.

DRUGI DEL
Razprave k osnutkom in predlogom

O izhodiščih za delo Komisije za ustavna vprašanja

Razprava k Predlogu, da se začne postopek za sprejem ustave Republike Slovenije

Datum: 11.7.1990

4. seja Komisije za ustavna vprašanja

ROBERTO BATTELLI: Jaz se strinjam popolnoma s tem predlogom, samo še nekaj bi povedal v zvezi konkretno s 3. točko drugega poglavja, drugi odstavek, kjer piše, da ustavno-pravno je treba varovati pravice narodnosti manjšin v Sloveniji. To je sicer pravilno izhodišče in je vse v redu, vendarle moje mnenje je, da je to le preveč splošno in premalo upošteva izkušnje, in so na tem področju pridobljene v svetu, še posebej pa izkušnje, ki so pridobljene v sami Sloveniji. Zato smo mi oblikovali tudi, mislim da bo pa tudi komisija za narodnosti sprejela, spremembo te dikcije v smislu, da se ustavnopravno zagotovi uresničevanje pravic narodnosti do enakopravnega položaja in nemotenege razvoja. Morda, če bi poleg strank bili poklicani tudi mi zraven, ko se je to delalo, bi bilo to že rešeno iz prve, mislim, da je to eno tako načelno vprašanje, ki se pa oslanja, ponavlja na določene izkušnje, ki so bile dosežene na tem področju v zvezi s procesi asimilacije, tako tihe kot očitne in da bi morala nova ustava nekako se direktno spopasti s tem, ne pa samo deklarirati na splošno potrebo po varovanju pravic narodnostnih manjšin. Hvala lepa.

CIRIL ZLOBEC: Jaz bi na dve stvari odgovoril. Kar ste vi pravkar omenili, je popolnoma v duhu tega, samo da je ostreje in jasneje precizirano in si predstavljam tako, kot je sedajle gospod predsednik nekako omenil in jaz mislim, da bi lahko za druge predloge sprejeli ta sistem in bi olajšali postopek, da kjerkoli se gre za preciznejšo formulacijo ali ostreje, ali konkretnije predlagano in da ni v načelu v nasprotju, bi jo sprejeli kot poseben amandma ali pa pripombo, ki gre skupaj s tem dokumentom potem naprej v razpravo, tako v nadaljnjem delu te komisije, kot skupščine. Tako, da v ničemer, če ni v popolnem nasprotju, da bi se bilo z osnovnim, v tem primeru pa se tudi razprave niso šle v tej smeri, da bi kakorkoli omejevale pravice manjšin, obratno, jaz se tudi osebno popolnoma strinjam v vašo preciznejšo formulacijo.

DANIJEL STARMAN: Drugo bi želel poudariti vprašanje narodnosti, prihajam namreč iz obale in kot je znano na obali vsi demokratični procesi se kaj sproščajo tudi razmišljanja o statusu, problemih dosedanjih in bodoči ureditvi narodnosti. Zato je moje razmišljanje o tem, da bi bilo že v definicije slovenske države, potrebno vključiti narodnosti kot konstitutivni element te državnosti in to je eden od osnovnih pripomb

naše obalne italijanske narodnosti, da ni udeležena kot sestavni del biti, čeprav je avtohtona in tako naprej, narodne samobitnosti. Zato bi jaz v zvezi s pripravo osnutka apeliral, da je ta element že v preambuli, oziroma v definiciji slovenske države.

ZVONE ŽAGAR: Jaz ne bom o deklaraciji nič, jaz bi konkretno, ker je govor o tem ali to vzamemo kot napotke, če ga vzamemo kot napotek, potem sem jaz proti temu v 7. točki, kjer se govori o tem, da se zagotavlja možnost neposredne ljudske pobude. Jaz mislim, da je to nepotrebno in da je boljše, da se to v parlamentu uredi, da ima možnost vsak poslanec eventualno posamično predlagati zakon. Glede pobude, da bi bile kolega Starmana, da bi bile narodnosti konstitutivni element državnosti sem proti, konstitutivni element državnosti je lahko kvečjemu slovenski narod, kasneje se pa narodnosti vključi na način kot ga imajo urejene sosednje države in na noben drug način, neka recipročnost mora biti v tem smislu. To bi zaenkrat konkretno pripombo.

ROBERTO BATTELLI: Hvala lepa, gospod predsednik, jaz bi samo vprašal gospoda Žagarja, ali misli na recipročnost z Romunijo ali ne vem s kom kot prvo? Drugo, bi mu rekel samo tole zaenkrat. Kaj pa, če recimo Madžarsko, da rečem, govorim na pamet, da ne citiram Italije, ker to pa dela Italija. Kaj pa, če recimo Madžarsko ne bi nič brigalo, kaj se godi, kako se godi Madžarom v Sloveniji? Kako bi on potem postavil to recipročnost? Hvala.

ZVONE ŽAGAR: No, recipročnost se razume v tem smislu, za moje pojme, da so glede narodnosti približno enako urejene pravice narodnosti z državo na katero meji. Pomeni: mi imamo mejo s Hrvaško, Madžarsko, Avstrijo in Italijo in jasno, če posamične manjšine pogledamo, moramo zagotoviti verjetno približno recipročnost in ne vidim razloga, zakaj te recipročnosti ne bi bilo, ker v nasprotnem primeru, če je ni, pomeni, da se sami sebe podcenjujemo, tudi zato ne vidim nobenega razloga.

CIRIL ZLOBEC: Jaz bi se rad opravičil, ker se pogosteje oglašam, ampak mislim, da takšno stališče bi pa res prišlo v nasprotju z duhom tega predloga, in če bi bilo upoštevano, bi prosim, da ta komisija ga posreduje predsedstvu, da o njem zavzema stališče, ker se mi zdi bistveno pomembno. Namreč pomembno s tem, ker bi prenašalo celo temeljne postavke, ki zadevajo celotno našo družbeno ustavno ureditev. Jaz si sam predstavljam, pa nisem manjšinec, ampak bil sem dolga leta v manjšinski komisiji za ta vprašanja, da odnos do manjšin ne more biti recipročnost, ker če je recipročnost, pomeni, da mi ustvarjamo večplastni odnos do manjšin. To se pravi, da bi tisto manjšino, ki v svoji matični deželi ima drugačen odnos, lahko zreducirali na manjšino brez pravic, če nima tam pravic. To pa mislim, da bi bila popolna negacija naše demokratične usmeritve. Jaz mislim, da mi moramo izhajati iz svojega odnosa do naroda, do manjšin, do posameznika, zato tudi predsedstvo razmišlja, da bi prišlo prej ali slej s predlogom, da skupščina osvoji vse temeljne človekove pravice iz mednarodnih pogodb, da sprejmemo evropske kriterije tudi do posameznika, ampak če bi mi to vpeljali, bi dejansko uzakonili, ustavno uzakonili neenakopravnost tudi državljanov, ker navsezadnje predstavnik manjšine je tudi kot posameznik zastopan. Zato mislim, da je naloga potem praktične politike, do te naše ustavne kategorije stalno ponuja kot predlog oziroma kot izho-

dišče v bilateralnih odnosih z državami, kjer teh pravic do naše manjšine ne upoštevajo. Se mi zdi, da je to edino demokratično stališče.

dr. LUDVIK TOPLAK: Jaz bi ob tem imel načelno pripombo glede določenih izhodišč ali platform, ki je na primeru narodnosti kot konstitutivnega elementa bila prej naglašena. Gospod Starman, Žagar in Roberto Battelli. Če primerjamo ustave, vzeto zgodovinski razvoj in primerjalni pregled ustav vidimo, da preveliko potenciranje recimo na ideološki platformi, ideološko politično platformo ali versko platformo ali razredno politično ali nacionalno ali mora biti strankarsko politično, v ustavi ni dobro. Če primerjamo najstarejšo ustavo ZDA začne: Mi ljudje, svobodni in enaki. Pa tudi druge ustave. Vse tiste ustave, ki so v določenem zgodovinskem obdobju ali verska, ideološka, ali neka druga razredna in če je ta platforma preveč eksponirana v ustavi, moram reči da ni dobro. Zato bi v principu moral naglasiti, da bi vendarle se izognili premočnega poudarka na nekih platformah, ki so slučajno v tem desetletju izrazito eksponirane, kot je recimo v tem desetletju pri nas nacionalna. V nekem drugem mi vidimo da izstopi versko, v tretjem recimo kaj drugega.

DARJA LAVTIŽAR BEBLER: Kar zadeva položaj narodnosti. Tudi jaz se strinjam z gospodom Zlobcem, ki je rekel, da vendarle treba je izhajati iz neke specifike, kajti pišemo seveda slovensko ustavo in menim, da ne moremo iti na nižjo stopnjo statusa narodnosti v naši ustavi, kajti če pogledamo nazaj, že v prvem členu ustave iz leta 1974 so tukaj narodnosti izrecno že v prvem odstavku omenjene in zato tukaj sklicevanje na neke standarde recipročnosti ne pridejo v poštev. Rada bi tukaj še spomnila, da je v januarju leta 1989, se pravi lani, bila podpisana sklepna listina dunajske konference o evropskem sodelovanju in varnosti, kjer je bilo izrecno o položaju manjšinam namenjeno več odstavkov in kjer se je Jugoslavija zavezala, da bo pravzaprav še izboljšala položaj vsakovrstnih manjšin, tudi narodnostnih manjšin. Zato mislim, da nikakor ne bi mogli tega prezreti, razen če je morda ravno ta sklep listina ena izmed tistih mednarodnih pravnih aktov, ki smo jih imeli v mislih z ravnokar sprejeto deklaracijo, da jih bo Republika Slovenija preklicala, mislim, da temu ni tako.

dr. CIRIL RIBIČIČ: Narodne manjšine. Tukaj pa mislim, da ustava mora, zlasti če je to ustava suverena slovenskega naroda, dati zagotovilo za varovanje, in tukaj si pa jaz predstavljam, da je to zelo pomembno vprašanje in jaz, politično gledano mislim, da bi morali narodnosti, obe narodnosti, italijanska in madžarska dobiti zagotovilo v prvi fazi, politično zagotovilo, da njune ustavnopravni položaj ne bo spremenjen oziroma poslabšan oziroma zožen. Jaz mislim, da bi skupščina neke vrste to zagotovilo morala dati, zato smo se mi zavzemali. Mislim, da to spet ne zahteva spreminjanje tega teksta, mislim pa, da bi bilo prav in smiselno, če ne želimo sprožati v teh postopkih zelo neprijetnih vprašanj in prihajati do mednarodnih zaostritev tega vprašanja povsem po nepotrebnem, mislim, da bi bilo prav, da bi takšno politično zagotovilo bilo dano.

dr. FRANCE BUČAR: Hvala lepa. Ali želi še kdo razpravljati? Prosim. Battelli.

ROBERTO BATTELLI: Gospod predsednik, jaz bi samo rad opozoril, da smo narodnostne manjšine že dale tak predlog, da se manjšina pravice ne zmanjšuje v družbenopolitičnem zboru, ki je direktno pristojen za to. Tisti predlog je bil posredovan

ravno ustavni komisiji. V glavnem samo to sem hotel povedati, da tak predlog o zagotovitvi sedanjega nivoja ustavnopravne zaščite za narodnosti, kot izhodišče za nadaljnje obravnavanje te problematike že obstaja in je v skupščinskih aktih, kako bi rekel. Tako da ne bi bilo težko to tudi odločitev o tem tudi formalizirati na naslednji seji.

dr. FRANCE BUČAR: Ali bi vas zadovoljilo, če posebej v poročilu posebej opozorimo na tako stališče in da ustavna komisija to posebej skupščini predloži v svojem poročilu.

ROBERTO BATTELLI: Ja v redu.

...

CIRIL ZLOBEC: Kar se tiče, kdo je konstituent slovenske ustave mislim, da čeprav se zgledujemo po zahodnih državah, on je omenil ameriško, ne moremo mimo specifik slovenskega naroda. Ameriška ustava je lahko rekla, mi ljudje, ker je imela tako biološko moč velike države. Slovenci težko glede na geopolitičen položaj rečemo svobodni ljudje. Če hočemo ostati kot samostojna slovenska država, moramo imeti vkomponiran element naroda kot konstitutivnega elementa v ustavi.

dr. CIRIL RIBIČIČ: Jaz bi samo nekaj besed rekel o tem, kar je gospod Toplak govoril. Jaz mislim, da je on šel zelo pogumno zoper prevladujoče mnenje, politično atmosfero in politično usmeritev, ko je govoril o tem, da je marsikdaj v zgodovini in očitno pri nas, danes eden element preveč poudarjen in to nacionalni element. Mislim, da se to lahko pokaže zgodovinsko, da je to res in da bo razvoj to najbrž tudi pokazal, da pa to izvira iz specifične situacije, kot je današnja, jaz si predstavljam, da neka suverena država nekega naroda, ali nemškega ali italijanskega, francoskega, se seveda v ustavi ne izraža s tem, da se poudarja, da je to država teh narodov, ker je to jasno, ker je to predpostavka in potem govori, da je to država državljanov teh držav. Seveda predhodno je bilo pa zagotovljeno, da imajo ti narodi svojo suvereno državo, kar pri nas seveda še ni uresničeno. Tako da je specifična zgodovinska situacija tista, ki terja, da se utemeljuje slovenska država v suverenosti slovenskega naroda. Mislim pa, da morda naslednja ustava nekje v zgodovinski bodočnosti bo lahko v večji meri upoštevala tiste zgodovinske vzorce, o katerih je govoril gospod Toplak, ko je govoril, da se utemeljujejo nekatere države v državljanih, v ljudeh, čeprav se pri tem najbrž ne bomo nikoli hoteli oziroma ravnati po tistih vzorcih, kjer gre pač za poskuse stapljanja narodov, nepriznavanja njihove samobitnosti, ampak to pa seveda ne more veljati pa za narodnosti, oziroma za narodne manjšine.

...

ZVONE ŽAGAR: Jaz ne bom o deklaraciji nič, jaz bi konkretno, ker je govor o tem ali to vzamemo kot napotek, če ga vzamemo kot napotek, potem sem jaz proti temu v 7. točki, kjer se govori o tem, da se zagotavlja možnost neposredne ljudske pobude. Jaz mislim, da je to nepotrebno in da je boljše, da se to v parlamentu uredi, da ima možnost vsak poslanec eventualno posamično predlagati zakon.

...

CIRIL KOLEŠNIK: To bi pa vprašanje predstavniku Predsedstva Zlobcu postavil. Za točko 6. Tu v tej točki, II. točka 6., govori o komunalnem sistemu. Ne vem, ali sta drugi in tretji odstavek potrebna kot poseben poudarek na eni strani, da obstajajo neki organi, na drugi strani pa da se poudari, da ljudje imajo pravico ustanavljat neke komunalne organe. Prvič, razdelan sistem komunalni navzdol, kar je nek državni aparat, po daljšek državnega aparata in na drugi strani imamo kot izraz samouprave pa krajevne skupnosti, kot je danes poznano. Ne vem, sprašujem vas, kako je s točko 6. Ali je to mišljeno na to, kar sem sedaj povedal ali je to kako drugače zamišljeno, ker se mi zdita drugi in tretji odstavek v zvezi s prvim, da gre tu za neke nejasnosti. Hvala.

...

CIRIL ZLOBEC: Jaz bom skušal te pripombe, ki zadevajo predlog, ne bom šel niti po vrstnem redu. Kar se tiče komunalnega urejanja na predsedstvu in tudi, ko smo imeli pogovor s strankami, moram reči, da je prav to vprašanje bilo tako zelo odprto in da formulacije, ki so sedaj sprejete, so tudi takšne, ker ni še čisto razčiščen odnos. Šlo pa se je za ta temeljni problem, ali naj bodo občine, globalno vzeto, predvsem lokalne samouprave, ali naj bodo države v malem. Smatralo se je, da je v interesu Slovenije, kot najbrž vsake države, zlasti če se oblikuje res kot samostojna država, da se bolj nagiba v smislu lokalne samouprave in da nima funkcije države občina, razen zadev, ki so znotraj te samouprave. Vendarle formulacija je taka, da ni zelo striktno opredeljena, prav zato, ker niti v pogovoru med strankami, niti med strokovnjaki, ki so pripravljali ustavo, ni bilo to vprašanje še do konca razrešeno. Zato je to eno najbolj odprtih vprašanj.

...

dr. LUDVIK TOPLAK: Tretja pa konkretna pripomba v II. točka 7. Da bi organ "ombudsmana". V moderni ustavi je to ustavna kategorija "ombudsmana". Kako ga bomo imenovali, ali zaščitnik pravic, kot bi se to dobesedno prevedlo ali kako drugače, to je stvar dogovora. Ampak, vendarle da vemo, za kaj gre. Hvala.

Razprava o delu Komisije za ustavna vprašanja

Datum: 11.7.1990

4. seja Komisije za ustavna vprašanja

Predsedujoči: dr. France Bučar

(neznan): Posamezni člani strokovne skupine naj odgovarjajo z eno od ključnih poglavij ustave. Pri svoje naj angažirajo tudi druge strokovnjake na ustreznem področju. Sestava in koordinacije strokovne komisije: profesor dr. Tine Hribar, preambula ustave in temeljna načela; prof. dr. Anton Perenič, temeljne ustavne pravice in svoščine; prof. dr. Lojze Ude, ustavna ureditev socialno ekonomskih in lastninskih razmerij; doc. dr. Franci Grad, državna ureditev; mag. Tone Jerovšek, lokalna in funkcionalna samouprava; dr. Janez Šmidovnik, prehodne in končne določbe ustave. Koordinator skupine prof. dr. Peter Jambrek, strokovni tajnik in univerzitetni asistent Miro Cerar. Možni časovni potek dela strokovne skupine od njenega imenovanja do konca avgusta letos. Izdelava osnutka slovenske ustave. Od septembra dalje strokovna koordinacija javne razprave v osnutku ustave. December 1990 - izdelava gradiva za predlog ustave. To je njihov predlog. Zdaj gre za to, ali, mislim, saj ne bi mi zdaj opredeljevali glede časovnega zaporedja in vseh teh stvari, ne, mislim, za nas bi bilo relevantno, da se, če se strinjamo s tako sestavo komisije, če smatramo, da je prvič dosti široka, ali preozka, če so sprejemljivi tisti koraki in ali je treba še katere dodati. Prosim.

dr. CIRIL RIBIČIČ: Jaz bi predlagal, da danes je sklep, da se istočasno s predlogom imenuje tudi strokovna komisija, ki to pripravlja. Morda bi ta čas do zasedanja skupščine lahko izkoristili za to, da se temeljito pripravijo ti predlogi in da bi potem na istočasno ne na seji zbor se ali ustavna komisija sestala ali pa to in bi to formalizirala; zdi se mi, da bi bilo morda smiselno, da se iz članov komisije sestavi neka koordinacijska ožja skupina, ki bi nosila to, če je to potrebno seveda, ki bi stalno delala in ki bi nosila to odgovornost politično oziroma skupščinski del odgovornosti pri teh pripravah; zdi se mi, da bi bilo smiselno, da se postavi ne samo jedro ampak tudi te skupine za posamezna področja; mislim, da bi lahko tudi nekaj predlogov teh strokovnjakov predlagali. Nisem prepričan, samo to zdaj kot vprašanje postavljam, ali lahko sodniki ustavnega sodišča tako neposredno sodelujejo pri izdelavi ustave, ki jo bodo potem presojali; to je stvari najbrž posebne presoje. morda je ta predlog nastal celo pred njihovo izvolitvijo dveh sodnikov, tako da je nekaj vprašanj, celo trije so predlagani, tako da s tega vidika mislim, da bi bilo treba stvari pripraviti, morda kadrovske pa ni na seji zbor pa...

dr. FRANCE BUČAR: Jaz se s tem absolutno strinjam. Imam samo ta pomislek, da ne bi že zdaj imenovali kakšne, ker to je, saj bo treba najprej dobiti to strokovno

komisijo, da naredi vsaj en predlog, na osnovi katerega se bomo potem zgovarjali. Potem bi pa eventualno imenovali tudi različne podkomisije, tudi v okviru te same ustavne komisije kakšno koordinacijsko ožje telo, samo jaz sem mislil, da bi zaenkrat, da ne bi se zdaj časovno ujeli v kakšne proceduralne zagate in izgubljali čas, da bi zaenkrat formirali samo to komisijo, ki naj bi pripravila sam tekst, vsa ostala vprašanja bi pa preložili za pozneje. Pri čemer se pa strinjam, da bi eventualno to samo sestavo komisije saj se lahko med sejo sestane ta ustavna komisija pa se glede zasedbe strinjamo, da sem potem ta predlog jaz osvojil; lahko tudi razpravljamo o tem, ali je lahko član ustavne komisije član te, dobro je, to so bila nekatera vprašanja že postavljena v zvezi s tem; različni odgovori so bili, skratka, jaz mislim, da bi to potem lahko dejansko na seji te ustavne komisije, ker neposredno med sejo zbora. Prosim.

MOJMIR OCVRK: Tovariš predsednik rad bi samo pojasnilo glede komisije o kateri smo govorili. V njej so člani, ki so tudi ustavni sodniki. In me zanima kako prav utemeljiti njihovo članstvo v tej komisiji, jaz ne dvomim v to, da so strokovno usposobljeni, so pa vendarle na funkciji, ki je zelo jasna, ne, predvsem vrednotiti obstoječi pravni red. To me zanima.

(neznan): O tem smo rekli, da je še posebna razprava, celo obrano, prosim, podali mnenja samo zaenkrat, obratno, da sodnik, ustavni sodnik je celo posebej kvalificiran da pripravlja ustavo o kateri, ampak prosim, to jaz zadaj ne predpostavljam, kot tezo ne samo. Ja.

TONE PERŠAK: Ja, v zvezi s tem bi samo to povedal. Dilema v Sloveniji nikoli ni obstajala dokler ni bilo na zvezni ravni sprejet sklep, da ustavni sodniki ne morejo v ustavni komisiji sodelovati, če se spomnimo in to je bilo pravzaprav zaradi zvezne ustavne komisije in potem je to posledično vplivalo na članstvo ustavnih sodnikov v republiški ustavni komisiji. To je ena stvar. Druga stvar pa samo glede na to, da se bo ta preveč ekspertna skupina začela zelo intenzivno delati. In bo verjetno potrebovala nek kontakt in sprašujem ali ne bi bilo pametno, da bi mi zaradi tega, ker bo ta skupina najbrž delala nekaj časa tako rekoč vsakodnevno imeli skupino manjšo v okviru ustavne komisije teh ljudi, ali nekaj takega, ki bi lahko stopa v ta vsakodnevni kontakt s strokovno skupino po potrebi, zanj ni treba recimo vrat na nos zaradi enega problema sklicati ustavne komisije in da se potem to verificira na ustavni komisiji, mislim da bi to lahko bilo pet ljudi, mogoče sedem zaradi večstrankarske sestave, ampak je še vedno boljše, kot pa 25.

dr. FRANCE BUČAR: Na to smo že itak prej rekli, da bomo to naredili, samo da gre za vprašanje ali že sedaj ali jo pozneje.

dr. CIRIL RIBIČIČ: Samo to v zvezi s tem, jaz bi si predstavljal glede na našo ustavno odgovornost, mislim ustavne komisije za pripravo osnutka, da jo mi nosimo, jaz bi si predstavljal, da se neka koordinacija, da se za posamezna poglavja ustave, dele ustave, določajo odgovorni nosilci v tej komisiji, da se v te strokovne skupine pomoč ustavni komisiji, ki nosi odgovornost za pripravo tega osnutka. Samo mislim, da to bi vi v vodstvu skupščine do seje skupščine proučili, različne te vidike, ki so tukaj odprti in nam nekaj predlagali in da bi bilo potem to sprejeto.

Datum: 22.2.1991

(neznana) seja Komisije za ustavna vprašanja

Predsedujoči: Vitodrag Pukl

VITODRAG PUKL: Kljub temu, da očitno nismo sklepčni, bi začeli. Bomo videli, če bomo pred tem časom postali sklepčni, sicer bi se pa v glavnem dogovarjali o metodi in načinu bodočega dela. Dnevni red ste prejeli. 1. točka, to je odobritev zapisnika odpade, ker nismo sklepčni, dokler ne bomo sklepčni. 2. točka, dogovor v zvezi z aktivnostmi komisije pri delu na novi ustavi RS (vsa vrsta je nečitljiva) mogli sprejeti, če ne bomo sklepčni. Bi se pogovorili o 2. točki, to se pravi o dogovoru v zvezi z aktivnostmi komisije pri delu na novi ustavi. Tu bi rad poudaril, da vsi želimo, da bi ta ustava bila sprejeta čimprej in pa učinkovito. Se pravi, v največji meri možnega soglasja. Zavedati se moramo in se tudi vsi zavedamo, da nas čas že precej lovi. Če bomo hoteli izdelati ustavni predlog z največjim možnim soglasjem, je potrebno še precej dela te komisije, verjetno še podskupin, zlasti pa dela na usklajevanju razlik. Menim, da bi se najprej dogovorili o tem, da bi seje ustavne komisije(vs a vrsta je nečitljiva)... In bi morali potem razsoditi. To bi bil en predlog. Drugo. Podpredsednik ustavne komisije gospod Potrč je podal svoje predloge glede dela ustavne komisije. No, ti predlogi so bili objavljeni tudi včeraj v sredstvih obveščanja. Moja pripomba bi bila v tem, da je dejansko predsednik Bučar kot predsednik Skupščine se obrnil name, da naj bi se delo na komisiji in ustavi intenziviralo in da naj bi se predlog ustave čimprej izdelal. Seveda sem kot podpredsednik komisije zaprosil podpredsednika Potrča, da v tem sodeluje in je podpredsednik Potrč napravil terminski načrt, kjer so termini že prekoračeni. V osnovi pa načrt, na kak način bi učinkovito in čimprej prišli do rezultatov dela skupin in pa zlasti glede samega načina usklajevanja. Vsaj prvi del načina usklajevanja s poslanskimi klubi je nujen in potreben. Način na kakršnega bi usklajevali potem (dve nečitljivi besedi) ... seveda tudi sprejemljiv, o obliki kot jo je predlagal podpredsednik Potrč bi pa o tem še govorili. Ko bodo zbrane vse okoliščine bomo izbrali najbolj pragmatično smer. Ko bomo do te točke prišli. Predpostavljam, da poznate vsi predlog, ki ga je podal podpredsednik Potrč in ki je zelo dobra osnova za delo te komisije. Vsaj jaz tako ocenjujem. Ta predlog je bil sestavljen na podlagi najinega dogovora in na mojo prošnjo, je pa seveda predsednik Bučar s tem soglasen. Zaradi svoje preobremenjenosti bo vedno manj lahko aktiven, vsaj v teh administrativnih in usklajevalnih zadevah ne bo sodeloval, tako da bo to breme na obeh podpredsednikih, to je na gospodu Potrču in meni, ki bova morala izmenjaje voditi te seje in se seveda vsak po svojih pristojnostih brigati, da bodo klubi strank pravočasnostrokovne podskupine pa hiter, vendar na strokovni način svoje delo opravile. Ocenjujem, da bi to delo že lahko bilo opravljeno in da verjetno je razlog preobremenjenost. Še enkrat bi poudaril, da je delo na ustavo eno najvažnejših del in bi ga bilo treba jemati resno. Seveda bodo v tem obdobju sestanki, seje, usklajevanja, tudi seje zborov, mislim, da bodo 10 ali 12 dni v tem mesecu. Bi bilo dobro kot predlaga podpredsednik Potrč, da morda že danes dogovorimo vsaj orientacijske datume za sestavljanje te komisije in kaj bi se naj medtem datumih izven dela komisije

dogajalo. S tem bi lahko to prvo fazo nekako spravili pod streho in se potem odločili za nadaljnji način usklajevanja oziroma dela. Namreč kolikor sem pregledal in kolikor so mi znana stališča posameznih skupin, na nekaterih stališčih gotovo ne bo prišlo do usklajevanja in bo verjetno se treba odločiti za osnovni predlog in bodo morali tisti, ki ne bodo popolnoma usklajeni, predlagati amandmajske predloge. Na drug način si ne znam to predstavljati. Pri tem pa seveda, če vnaprej odreče vsako upanje, da bi bila ustava sprejeta, če ne bomo pri teh predlogih imeli vsaj dvotretjinsko večino, kot jo zahteva sprememba ustave. O tem bo naša odgovornost ...vseh, zlasti pa na tistem, ki bi kako stališče le preveč vehementno zagovarjali, če niso res vitalnega pomena za celotno ustavno materijo. Toliko bi imel za uvod. Morda bi se gospod podpredsednik Potrč navezal na to.

MIRAN POTRČ: Gospod podpredsednik! Hvala za to, da ste ... na dnevni red. Saj vam verjamem, da bi ...večina, a se je nekaj treba dogovoriti. Kar mene zadeva so ti predlogi, ki jih je sekretar pripravil ustrežni in jaz predlagam, da se drugi o njih izjasnijo. Ker na koncu koncev so približno skladni s tistim, kar je bil moj predlog, samo da so nekoliko brez pojasnil pisani, jaz sem pač nekatera pojasnila za vas pisal. Se strinjam.

VITODRAG PUKL: Ta predlog našega sekretariata glede načina dela imate. Ste ga prebrali? Če bi ga sedaj na hitro preleteli in povedali svoje mnenje. Po tem bi pa lahko kar konkretno se lotili, da terminsko in vsebinsko vsaj za naslednji mesec. Želi kdo razpravljati o tem predlogu oziroma k tem načrtu del? Prosim.

TONE PERŠAK: Ja, mi bi morali najprej po moje zvedeti kako daleč so se posamezne skupine, ki še niso dale poročil, ker mi najbrž ne moremo določiti razgovora z vodji poslanskih klubov, dokler tega ne vemo. Ker oni morajo imeti vsaj nek določen čas, da se lahko sestanejo, mislim, da lahko to pregledajo.

MIRAN POTRČ: Osebnost sem, ko sem razmišljal, razmišljal drugače, več. Razmišljal sem, da bi bilo koristno imeti čimprej razgovor posebej z vodji skupin, zdaj najbrž ni treba s tistimi, ki so nam dali poročila. Ampak vsaj s tistimi, kjer še ni poročil in hkrati z vodji razgovor z vodji poslanskih klubov s prošnjo, da poslanski klub oziroma stranke oblikujejo svoja stališča. Moram reči, nisem prepričan glede na to, da poznam pač delo svojega, našega kluba. Bom zelo vesel, če bom rekel, da je delo drugih klubov veliko boljše od našega. Ampak nisem prepričan, da je, bi rekel, sinhronizacija v okviru klubov takšna, da, recimo je tudi tisto delo v skupini popolnoma skladno z delom v klubu. In zato mislim, da bi bilo prav naprositi stranke, da imajo svoja stališča in da pravzaprav pride to hkrati, da mi vemo kaj posamezna stranka misli, kje je možno usklajevanje, kje so bolj trdna stališča, kje so resni problemi, ker na podlagi tiste evidence bi po mojem bilo možno potem začeti, bi rekel, eno pametno usklajevanje. In še nekaj bom prav direktno rekel. Govorim pa iz lastnih izkušenj. Morebiti ima kdo drugačne. Usklajevanje bo veliko bolj produktivno, ko bomo imeli mi celoto. Ker takrat se bo veliko lažje pogovarjati, pa reči, v redu. Pet stvari je zelo pomembnih. Ampak pri tapeti smo se pripravljene še ostale štiri urejene na nek približno razumen način. Če pa nobena od teh ni, potem pa nobena ni. Skratka je težko reči pri vsaki posamezni stvari neko približno dokončno stališče, ki iz celega spleta najpomembnejših problemov ne vidiš in se prav-

zaprav ne poskušaš o celoti na nek način dogovoriti. Zato bi svetoval, da bi čimprej imeli. Po tisti evidenci, ki jo imam, tisto, kar je do mene prišlo, smo mi dali stališča kot klub oziroma stranka, krščanski demokrati so dali in imam obvestilo, ne pa uradno, da imajo liberalni demokrati oblikovana stališča, ki jih še niso dali, vsaj da bi to vedel ne. Verjamem, da so v mnogih drugih strankah ravno tako. Samo nismo jih dobili. Če bi zdaj bilo možno se to dogovoriti danes, ali pa da podpredsednik ali pa midva oba čimprej skliče-va vodje klubov in se za 10 minut, to je samo zato, da rečeš, ali smo pripravljeni v enem tednu ali pa v treh dneh ali pa v 14 dneh ta stališča v klubih oblikovati, napisati, da bi potem mi zbrali in videli, kje pravzaprav so tiste točke, o katerih bo najbolj potrebno usklajevanje.

TONE PERŠAK: Lahko samo odgovorim? (Da.) Zdaj vidim, da je pravzaprav nekaj drugega tukaj. Mislim sem, da gre tukaj za razgovor, na katerem bi se dogovorili, da bi zdaj klubi šli v razpravo o teh predlogih oziroma teh materialih, ki jih bodo te skupine dale. Namreč, ker moram povedati, da mi kot stranka, smo dali en dosti kompleksen pogled na takratni osnutek, zdaj smo pa čakali na to fazo, kot stranka. Ne glede na to, da sodelujemo pri tem. In lahko, možno je tudi tako. Ampak predstavljam si, da bi za nas bilo lažje, ker v bistvu bomo najbrž ponovili isto kot smo dali takrat. Zdaj, če ne bomo imeli že enega materiala, ki bo skušal nekaj predlagati.

IVAN BIZJAK: Najprej bi rekel to, da se mi ta terminski plan v načelu zdi pač dober in s tem, da je treba že tukaj notri videti datume, ali lahko to teče zaporedno ali bo treba kakšne stvari vzporedno vrteti in podobno, sicer pa glede tega, teh prvih dveh zadev: razgovor z vodji skupin in razgovor vodij poslanskih klubov, to, kar je zdaj v bistvu na tapeti; zdi se mi, da bi bilo potrebno, preden klubi lahko rečejo do kdaj, torej z datumom opredeljeno do kdaj bodo opredelili svoja stališča, da bi bilo potrebno imeti vsaj neka vmesna poročila teh skupin. Namreč, zelo nerodno je, torej naša stranka je bila omenjena med tistimi, ki so oblikovala neka stališča, celo napisano je zgoraj neka končna stališča krščanskih demokratov, ampak prepričan sem, da se bodo zdaj v teh skupinah na kakšnem področju oblikovali celo novi predlogi vsaj glede kakšnega člana in tako naprej, da so se izkristalizirala na osnovi te razprave neke rešitve, ki postavljajo vsekakor nove momente o tem, in zaradi tega ne vidim razloga, torej pretiranega smisla, da bi preden dobimo vsaj neka vmesna poročila, ki ni nujno, da predstavljajo popolno soglasje delovne skupine, da bi šli v to razpravo v klubih. Zaradi tega mislim, da je treba to prvo točko, da vodje skupin dejansko v enem najkrajšem možnem času dajo od sebe svoj, če ne končni, pa vmesni produkt, in takoj za tem to zavzemanje stališč v strankah. S tem, da ta razgovor z vodji poslanskih klubov je lahko tudi zdaj kmalu in bi se na tem sestanku vsaj to lahko dogovorili, v kolikem času po tem, ko bo nek material, lahko vsi skupaj to damo. Tudi to je po mojem pomembno, da se ve, ali je to 10 dni, 14 dni ali je to morda celo 1 mesec, ker če bi stranke zahtevale zelo veliko časa, potem se vse druge aktivnosti morajo nekako temu prilagoditi oziroma bomo morali govoriti o vzporednosti posameznih aktivnosti. Hvala.

ROBERTO BATTELLI: Rekel bi, da se danes nekako dogovorimo kljub temu, da nismo sklepčni, da vodje podskupin do določenega datuma oddajo ta svoja poročila

la. Kolikor vidim, to, kar je prišlo do zdaj teh materialov, čeprav nisem imel časa vsega pogledati, ampak nimam občutka, da bi bila mnenja zelo deljena znotraj teh strokovnih skupin, tako da bi tisto dejansko lahko potem predstavljalo podlago za razpravo znotraj strank. Nekatero stranke, sedaj smo slišali, imajo pa še tako in tako svoja stališča oblikovana in tako dalje; tam kjer bi slučajno prišlo do deljenih mnenj znotraj strokovnih skupin je zelo verjetno da ta deljena mnenja bodo koincidentno oziroma istovetna z mnenji določenih strank; se pravi ne vem, meni se zdi zelo logično zdaj, da se najprej dogovorimo, da čimprej vodje podskupin dajo oziroma sestavijo svoja poročila in da se potem gre na razpravo v strankah oziroma, da se sledi potem temu koledarčku, ki smo ga dobili, se pravi predlogu načrta organizacijskih aktivnosti komisije.

dr. FRANC ZAGOŽEN: Se strinjam, da se organiziramo, pohitimo, kljub temu pa pričakujem, da bo verjetno še nekaj zelo kočljivih političnih vprašanj in verjetno več, kot bo to vidno iz teh poročil podskupin. Ker v teh podskupinah pač niso bile vse stranke zastopane, vsaj recimo v tej podskupini na ekonomska in socialna razmerja in je praktično samo strokovna skupina delala, kvečjemu ene ali dve stranki sta imeli svojega predstavnika, ker se vsi niso udeleževali. Naslednje bi še omenil, da si ne bi naša komisija naložila ko sprejema ta načrt, kako preveliko odgovornost. V 1. točki namreč piše, ustavna komisija je odgovorna za oblikovanje delovnega osnutka predloga, ki bo imel realne možnosti za sprejem v zborih skupščine. Na to gledam takole, namreč sprejemalo se bo v skupščini in če tam ne bo sprejeto, torej bo odgovorna ustavna komisija. Ustavna komisija mora svoje delo opraviti in je odgovorna za to, da predlog ponudi. Če bo pa tam 65% glasov in ne 2/3 ali kako tako razhajanje med strankami, da bo zelo težko najti konsenz, pa to ne more biti odgovornost ustavne komisije.

VITODRAG PUKL: Hvala lepa. Besedo ima gospod Anderlič.

TONE ANDERLIČ: Strinjam se s tistimi, ki pravijo, da bi morali dobiti vsa ta poročila, je pa tudi evidentirano, da je bila ta seja sklicana verjetno zaradi potrebe in pa tudi zaradi stalnih negodovanj v javnosti, pa tudi v okviru strank, da delo kasni. Mislim, da ne moremo nadaljevati danes seje v nesklepčni sestavi, vsaj jaz ne bom sodeloval, ker ne želim zaradi bodočih ali pa kasnejših interpretacij seje kaj da se je dogovorilo in kaj bi se eventualno lahko dogovorili. Kar se pa tiče konkretnega, lahko se pa dogovorimo verjetno okrog tega predloga načrta, vsaj terminsko kako bomo naprej zadevo peljali. 6. točka. Ne razumem te točke iz enega preprostega razloga, ker naj bi neka skupina, predsednik, podpredsednika, predsedniki strank in pa skupina strokovnjakov ustavne komisije oblikoval osnutek delovnega besedila predloga. Mislim, če nič drugega mora biti tukaj celotna ustavna komisija zraven, ker tu očitno gre za nek drugi forum, ki bo pripravil osnutek delovnega besedila, po možnosti v usklajenem besedilu sicer pa o variantnih predlogih pri vprašanjih, pri katerih ni bil dosežen konsenz. Potem je najbrž nelogično, da se v 4. točki pod IV. navaja, da bo za tem, ko bo to že storjeno ustavna komisija pripravila delovno besedilo predloga, ki bi ga oblikovala v celoti, enotno v rešitvah in tako naprej. Mislim, da je to neka nesprejemljiva tendenca ali pa praksa, potem se naj reče ustavna komisija nima te funkcije, ampak jo ima ta skupina, ki potem lahko nastopa tudi v skupščini v neki odgovorni vlogi, ne pa da pripravi zadevo, potem pa mi

v bistvu kot da to požegnamo, samo zato, da je z ustavno komisijo pokrit tisti predlog, ki gre na sejo skupščine. Želel bi razlago, ker si pač tako razlagam in ne razumem drugače in tudi ne vem, če se da drugače razumeti.

MIRAN POTRČ: Če lahko gospodu Anderliču, ker to med drugim sem tudi sam napisal. Zakaj gre? Mi smo pri osnutku, ko smo sprejemali, smo bili v položaju, da smo se dogovorili na ustavni komisiji, da posebna skupina ekspertov pripravi tekst in da ustavna komisija razpravlja o tem tekstu in smo osnutek sprejeli z takšnimi in drugimi mnenji in z mnogimi amandmaji in še z več amandmaji potem na zboru. Skratka, nekdo ustavni komisiji mora predlagati tekst. Mislil sem, da je sedaj faza v kateri priprava tega teksta za ustavno komisijo - poveriti jo samo strokovnjakom - gotovo zagotavlja strokovno čistost, ne zagotavlja pa politične možnosti ali nemožnosti dokončnega sprejema. Nimam nobenih pomislekov, da to delamo v celoti na seji ustavne komisije. Bojim se pa, da je to delo, bi rekel, za spoznanje manj produktivno, iz razloga, ker zopet nekdo mora te stvari pripravljati, če jih bodo pripravljale samo strokovne skupine, prav, ampak potem bo pač vsa razprava na ustavni komisiji in ne bo koncentrirana, recimo na 10 ali pa 15 vprašanj, o katerih je najpomembnejše dogovarjanje. Temu predlogu se lahko reče nesprejemljiv način, jaz mu pa rečem neka politična realnost, v kateri tisti, ki pri tem sodelujejo nosijo nasproti poslancev svoje stranke in tudi tisti, ki so v ustavni komisiji njegove stranke, silno veliko odgovornost, smo najbrž je to delo, kjer bo na nek način, nekdo, ki v teh procesih sodeluje, neko odgovornost moral prevzeti, njegova stvar pa bo ali bo govoril v svojem imenu, ali pa bo govoril v imenu vseh tistih, ki pravzaprav to stranko predstavlja in bo z njimi prej ustrezno koordinacijo pripravil. To je samo pojasnilo. Zaradi mene je lahko mirne duše, kot metoda nesprejemljivo ocenjeno, samo bojim se, da potem pač pomeni, da se dogovorimo, da imamo 10 ali pa 14 dni neprekinjeno sejo ustavne komisije, ki nisem prepričan, da bo takšen rezultat dala.

TONE ANDERLIČ: Pod 2. točko naj bi se zgodilo to, kar piše, da naj bi razgovor z vodji poslanskih klubov in predsedniki strank, da bi oni oblikovali politična stališča in tako naprej. Pod 3. točko strokovna skupina ustavne komisije pripravi na podlagi poročil in tako naprej neko zadevo. Potem se pa pojavi nek oblikovan forum, ki bo te stvari zaokrožil. Te skupine, ki so sedaj imenovane in ki sedaj delujejo, plus ta stališča do katerih naj bi prišli kot predlagate in se s tem strinjam v 2. točki, s strani strank, potem pa bi morala ustavna komisija s tem nekaj narediti. Ali pa, nisem nič proti, da pod 6. točko, da so vsi ti prisotni, normalno, ampak da so zraven tudi člani ustavne komisije, vsaj to, če ne že kaj drugega. Čim govorimo o definitivnem osnutku delovnega besedila predloga, po možnosti v usklajenem besedilu in tako naprej, potem je to to, potem ni treba več, da ustavna komisija še enkrat zadržuje, ker potem stališča strank bodo zraven, strokovnjaki bodo zraven, predsednik, podpredsednik ustavne komisije bosta zraven in ni več treba še enkrat to zadevo obdelovati, ampak se lahko to v tem vходу na tak način kot je zastavljeno tudi potem v zaključni fazi naredi. Ne bi rad, kot član ustavne komisije potem zopet se srečal, da se nekje nekaj dogovori, bom pa moral potem kot mnenje ustavne komisije, recimo, zagovarjati na seji skupščine. To je potem neka druga praksa. Tukaj je dosti prostora zato, da se izrazijo mnenja političnih strank.

VITODRAG PUKL: Saj smo razumeli že po petih stavkih. Mislim tako; tukaj dejansko do nesporazuma prihaja. Gre za sestavo za tehnično pravilo, tistega predloga, pravno in da vsaj v bistvu vzame politične zadeve, tu gre za popolno tehnično opravilo in vsi zakoni, ki so malo težji se na tak način pripravljajo, se ena skupina nekam zapre in poskuša ta osnutek pripraviti, sklepalo se bo pa tako na komisiji in bo verjetno zelo dolgo trajalo. Če pa še mi komisijo v celoti, plus te ljudi obremenjujemo s tem, da bomo člen za členom zapisali in formulirali, bi ob načinu razpravljalo 25 članov ustavne komisije, morala ta zasedati nepretrgoma mesec dni ali pa mesec in pol. Tu gre samo za tehnično vprašanje, absolutno nič drugega. Nobenih pravic se ne bo kratilo, nobenemu članu in poslancu. Hvala lepa. Glede dela nesklepčnosti, pogledajte, mi ne sejemo. Seja se ne opravlja. Mi se sedaj v ožjem sestavu pač kolikor je dogovarjamo o tem, kako bomo naslednjo sejo sklicali, kako metodo bomo ubrali. To je čisti delovni dogovor, ki ga lahko potem naslednja sklepčna seja ovrže ali pa ne. Dogovoriti se pa moramo na vsak način ali bomo delali na ta ali na oni način. Tu je vsak pameten nasvet dobrodošel in več kot nas je, več pametnih nasvetov bomo pač slišali, potem se bomo pa odločili za najbolj pametnega. Prosim, gospod Peršak.

TONE PERŠAK: Najprej bi rekel glede te razprave, ki je tekla doslej, naslednje. Moram reči, če prav razumem to, kar je govoril Tone Anderlič, da se strinjam z njim namreč v eni stvari. Mislim, da vsaka faza mora rezultirati v seji ustavne komisije, vsaka faza in naslednja faza se začne šele na podlagi seje ustavne komisije. Zakaj to poudarjam? Nisem za to, da bi se spet zgodilo to, da bi se odločanje o nečem preneslo nekam drugam. Mi smo delovno telo skupščine, v tej komisiji so predstavniki vseh parlamentarnih strank oziroma skupin in sem za to, da gre razprava v neki fazi v stranke, ampak sklene se pa tukaj na ustavni komisiji. In ta da potem iztočnice za naslednjo fazo. Zato zdaj, ko gledam ta predlog tukaj, si to nekako tako predstavljam, rekel bi prvo, da je lahko potreben pogovor, ampak zraven mora biti termin do kdaj dobimo poročila, nakar sem za to, da je sestanek ali pa pismeni apel ali kakorkoli naj se opravi v desetih ali štirinajstih dneh razprava v klubih. Na kar sledi najprej sestanek ustavne komisije po teh razpravah v klubih šele pod 3. točko, recimo in po 3. točki spet ustavna komisija, dan, dva, tri ali ne vem koliko časa bo trajalo, saj ima gospod Potrč predvideno tudi tako. Ampak v vsaki fazi mora sklep sprejeti to telo.

VITODRAG PUKL: Hvala lepa. Saj sem tako menil in gospod Potrč verjetno isto meni. Ta ustavna komisija se mora sestajati v vsaki fazi. Meni se zdi malo preuranjeno preskakovati na tisto zadnjo fazo. Tu pa je v nesklepčni sestavi sklepati o tem. Danes bi se res omejil na to, saj je vsaj naše večinsko mnenje tako, da bi res najprej bilo potrebno, da vodje podskupin ažurirano in to čimprej sestavijo poročila oziroma končajo svoj del, vsaj vmesna. To bi morda midva prevzela? To bi morda prevzela s podpredsednikom Potrčem. Potem bi bila naslednja faza, da bi šla ta mnenja v obravnavo klubov poslancev potem pa bi morali sklicati skupni usklajevalni sestanek vseh klubov poslancev in vodij podskupin. ... Vem. Najprej ustavno komisijo potem pa vodje klubov za usklajevanje med strankami.

(neznani): Če do 6. točke ne bomo dali skozi, tudi na ustavni komisiji...

VITODRAG PUKL: Tisto bomo potem. Saj pravim, ko bomo prišli do 6. točke, počakajte, potem bomo sklepali o tem. Mislim, da ste še vi hoteli?

ZDRAVKO ZABUKOVEC: Za mene je predlog načrta ... kakršnega smo dobili sprejemljiv. Opozoril ali pa pridružil bi se pri teh vprašanjih v naslednjem pogledu. Prvič, mislim, da roke vnaprej za vse faze bi zdaj težko določili preprosto zato, ker ne vemo, kako se bodo različna stališča pojavljala. Mislim, da bi morali za vsako fazo za naprej določiti eno... na primer zdaj bi morali reči, dokler ... ne daje ves te skupine svoje elaboracije. Druga zadeva. Pridružujem se stališču, da bi morali imeti vse te elaboracije skupaj hkrati, ker tako se potem tehta celovit pogled na ustavo. Tretja zadeva je pa vprašanje, ki ga je sprožil delegat Anderlič, vprašanje ali naj dela ožja skupina ali celotna ustavna komisija. Mislim, da gre v predlogu, jaz ta tako razumem, za nek kompromis ... demokratskim pristopom in racionalnostjo. Kar soglašal bi s tem, da se v ožji skupini lažje izdelata. Moramo pa se dogovoriti in dati poudarek IV. točki, da je vendarle na koncu pa ustavna komisija tista, ki bo šla še enkrat temeljito skozi vso stvar. Moram pa reči, da imam iz prvega poskusa slabo izkušnjo, zato to posebej poudarjam. ... ekspertna skupina pripravila naš prvi osnutek, je bila sklicana naša ustavna komisija tako, da bi kar v enem ali v dveh dneh vse skupaj odobrili brez prevelike kritičnosti. Te napake se ne sme ponoviti. Če je to tak dogovor in bomo tako delali, potem je to zame sprejemljivo. Hvala lepa.

VITODRAG PUKL: Hvala lepa. Gospod Potrč.

MIRAN POTRČ: Mislim, da je gospod Zabukovec pravzaprav povedal tisto, kar sem želel reči. Mogoče so stvari lahko tudi kaj nespretno formulirane, ampak res je bilo mišljeno, da je tista 6. točka, ki je zdaj na nek način vprašljiva povezana s to IV, in da to pomeni samo predpripravo za odločanje, ki gotovo ostaja na ustavni komisiji. In še nekaj, kar je gospod Peršak govoril. Razumel sem, da imamo mi pravzaprav prepletene nekatere faze, da vsako poročilo strokovne komisije, strokovne, teh, ki jih imamo, prihaja na ustavno komisijo in ste videli, napisal sem, gremo po vrstnem redu tako, kot so stvari pripravljene, samouprava in tako naprej in da pravzaprav vmes na ustavni komisiji preverimo, ampak hkrati pa delamo tudi na celotnem usklajevanju, ker se tudi zelo strinjam, to je pač moje mnenje, nemogoče bo čisto do konca priti do spoznanja, kaj je realno kaj ne, dokler ne bomo celote videli. Mi bomo prišli do tričetrt, recimo v lokalni samoupravi in bomo rekli, vse stvari so v redu, ampak na teh dveh točkah bomo pa na koncu povedali ali je v redu ali ne in tako bomo na vsakem od teh podpoglavij najbrž nekaj vprašanj zbrali. Tiste bo pa treba nekje potem usklajevati.

VITODRAG PUKL: Hvala lepa. Gospa Bebler.

DARJA LAVTIŽAR BEBLER: Strinjam se z vsemi tistimi, ki so se zavzeli za to, da se vsaka faza zaključí dosledno na seji ustavne komisije. Namreč predpostavljam to iz dejstva, da je iz vsake stranke nekdo tukaj zastopan in da je tistim v prvi vrsti ta ... za zveze med ustavno komisijo in med stranko, ki jo v ustavni komisiji zastopa. Soglašam pa tudi s predlogom gospoda Zabukovca, da bi se zdaj v prvi vrsti dogovorili, do kdaj morajo te delovne skupine podati svoje poročilo. To pa je zame tudi zelo pomembno zato, ker vodim to skupino za človekove pravice in temeljne svoboščine, ki mora pripraviti

svoje poročilo o zelo obširni tematiki in bi se zdaj tudi kar opravičila zato, ker bom morala iti iz te seje, ker sem pred sklicem seje ustavne komisije sklicala pač to delovno skupino. Tako da bi zame ta hip bilo najpomembnejše okvirno se opredeliti, do kdaj naj bi te delovne skupine morale obvezno pripraviti svoje poročilo. Hvala.

VITODRAG PUKL: Hvala lepa. Ko so vsi v časovni stiski, morda bi zaenkrat, saj ne, da bi komu besedo jemal, bo lahko še vsak sam povedal, se dogovorili, to se pravi prvo, kar bi se lotili intenziviranja dela podskupin. To bi prevzela oba podpredsednika, gospod Potrč in jaz. Tudi en pameten rok bi že bil v enem tednu lahko naredi. Prosim? Do 4.3. Potem bi morda midva sklicala te predsednike, povabila zraven tudi vodje klubov, po moje ne bi bilo napačno, če so zraven. Zaradi še tistih, morda kakšnih ... ali kaj podobnega teh dejanj. Potem bi pa sklicali sejo ustavne komisije, čeprav menim, da bi seja ustavne komisije morala biti sklicana že tudi naslednji teden, saj bomo imeli cel kup stvari za obravnavati. Tako da bi vsaj tedensko najmanj enkrat bilo. To bi bila prva faza, o nadaljnjem postopku, o nadaljnjem delu bi se pa pogovorili še na naslednji seji, ko bomo upajmo sklepčni. To so zdaj samo neobvezni delovni načrti, da se stvar premakne. Se pravi, če bi na ta način pristopili, to je že povedano, kaj bomo delali s podskupinami, kako se bomo potem zbrali in koliko smo potem zbrali. Tu bi se morda še samo dogovorili za naslednjo sejo ustavne komisije naslednji teden, dnevni red bomo pa tako določili. Kdaj menite, da bi to bilo primerno. Danes smo petek, se pravi, če se kako naslednji četrtek dobimo prosim, ne, ne, naslednji teden je v redu, to je tisto, ko smo preložili. Bi morda v sredo, kaj menite bi bilo dovolj, če bi danes šla vabila, da bi se dogovorili za v sredo? Prosim, gospod Peršak.

TONE PERŠAK: Mi imamo te razprave naših delovnih teles. Predlagam, čeprav je ta komisija daleč najbolj pomembna, da se vendarle pogleda kako so že sklicani kakšni sestanki in da se to malo prilagodi, da zdaj ne določimo ene ure, kjer so že 4 odbori in kjer je že 10 ljudi iz te komisije, bomo tak pridni, da bomo prišli sem, potem bodo pa oni nesklepčni.

VITODRAG PUKL: Potem bomo pa zaprosili sekretarja komisije, da to preveri in predlaga potem najbolj primeren datum. Poglejte, od 25 ljudi bo gotovo 3, 4 objektivno zadržanih, mislim tako, da tu ne bo mogel uskladiti, moramo pa gledati, da so ..., ja samo bi prej vprašal za v petek.

(neznan): Vprašujem, ali bi bilo mogoče določiti, da kar en dan v tednu določimo, da vsi vemo, da ima takrat ustavna komisija sejo, da rečemo, recimo, v četrtek in petek in vsi vedo, da imamo takrat ali pa druge dni, no ne vem kaj bi bilo primerno.

VITODRAG PUKL: Mislim, da je ta predlog kar primeren, da bi vedeli, da zdaj se bomo tako morali sestajati ozko, verjetno dvakrat tedensko, da bi en dan kar fiksno določili, da bi lahko že računali. Gospod Žagar.

ZVONE ŽAGAR: Poglejte, dosedanja praksa kaže, da tista seja ustavne komisije, ki na prvi pogled ni preveč važna ni sklepčna, to se da že v naprej ugotoviti in zato je iluzorno kar napovedovati, da bomo imeli vsak teden eno do dve seji, ki niti slučajno ne bodo sklepčne. Mislim, to dajmo upoštevati, ker drugače bomo delali načrte oziroma račune brez krčmarja. Strinjam se sicer za en dan v tednu, nikakor pa ne za dva, ampak

že to je preveč, ker kot do sedaj tudi v naprej ne bo čisto nič drugače, ničesar se ni pomembnega zgodilo, nobenemu se ne bo prikazala nobena zadeva, tako da ne pričakujem, da se bo karkoli spremenilo, zato bi opozoril kvečjemu na to, da so te seje ustavne komisije pripravljene tako, da že iz tistega vabila izhajajo, da je važna zadeva, ker potem ljudje pridejo, drugače pa jih ne bo, pa lahko mi naredimo kakršnekoli sklepe.

VITODRAG PUKL: Hvala lepa. Gospod Žagar, zdaj je stvar ocene važnosti. Meni se zdi, da je v dnevnem redu organizacija dela komisije v tej situaciji, ko čas lovi, pa ko je toliko pripomb in toliko enih različnih mnenj, da je to sila važna točka dnevnega reda, enako kot obravnavanje ostalih. Mi bi morali vse te segmente obravnavati in kot komisija kakor smo danes slišali vztraja na tem, da bo v vseh fazah komisija svoje stališče pač povedala in sprejela konkretno taktiko za nadaljnje delo, zato dvomim, da bi ravno v tem obdobju, ko nas čas sili, katerakoli seja ustavne komisije bolj nevažna. Tu bi lahko samo napisali mogoče v levi kot še obravnavale se bodo izredno važne reči, kar pa nič ne pomeni, ali pa na kak drug način, da bi člane pritegnili, da bo vsak dobil pol kranjske, pa pol litra vina, to je pa nerodno. Mislim, tako da bodo zdaj vse seje važne. Gospod Zagožen.

dr. FRANC ZAGOŽEN: Sem za to, da se dogovorimo za en dan v tednu, samo sredi tedna prav gotovo ne moremo, ker bodo seje skupščine, tako da najbrž pride v poštev petek in drugi odbori ne zasedajo tako pogosto ob petkih, tako da mislim, da bi drugi odbori in komisije lahko potem to tudi upoštevali. Je pa vsaj prihodnji petek, če bo sklican za petek, bo samo do 12.00 čas, največ do 13.00 ure.

VITODRAG PUKL: Ali bi ob petkih sklicevali kar ob 9.30, 9.00 ura je mogoče malo prehitra ura, če vidim, ob 9.00. Se pravi, če bi se načelno ... takoj gospod, samo da do konca povem svojo misel. Morda bi to sprejeli kot naš neobvezni dogovor, ker nismo sklepčni, da bi načelno določili vsak petek ob 9.00 uri. Gospod Anderlič, prosim.

TONE ANDERLIČ: Sem za petek, pa tudi zaradi tega, ker se tako zavleče potem v soboto pa v nedeljo, tako da ne bomo obremenjeni, da imamo kaj drugega. Za naslednji teden sem tudi za v petek za to prvo sejo, predvsem iz razloga, ker se je zdaj zgodilo, da je dva dni. 19. je bilo to oddano na pošto. Verjamem, da veliko ljudi tudi zaradi tega ni prišlo in vsaj en teden moramo dati, ali pa 5 dni, da se ljudje lahko organizirajo. Rad bi pa rekel, da če boste pisali kakšen zapis iz te seje, ki je ni bilo ali je bila ne vem, mislim, zdaj bom res šel, ker drugače nas lahko še enkrat s kavo postrežejo, da ne boste zapisali, da smo se poenotili na tej zadevi, ampak da smo o tem razpravljali, pa da so bila različna mnenja in da se moramo dokončno dogovoriti takrat, ko bodo še drugi svoje povedali. Mislim pa, da so bila razvidna različna mnenja o tem pristopu.

VITODRAG PUKL: Hvala lepa. Mi smo danes samo se dogovorili. Mi smo se dogovorili, da naj bi bile seje vsak petek, da se pospeši delo podskupin, kar bova oba podpredsednika prizadevala, da se jim rok postavi in da bomo na naslednji seji že obravnavali poročilo, mislim to, kar lahko pogledate tisti oddelke uprava, vojska in tako naprej, bomo lahko že mi kot ustavna komisija dokončno eno formulacijo naredili in dali že v usklajevanje, če ne bo. Mislim tu bo treba hiteti, da nekaj dosežemo. Če še ima kdo kaj? Gospod Peršak.

TONE PERŠAK: Imam še en predlog. Čeprav ni malo ... v petek je seja ustavne komisije smo rekli. Predvidevam, da bo najbrž v ponedeljek, zato sem prej rekel 4.3. rok za komisije, za podskupine predvidevam, da bo, ker se takrat začne veliko zasedanje skupščine potem 5., da bo najbrž tisti ponedeljek kakšen sestanek še z vodji klubov in takrat je priložnost za tisti dogovor. Naj bo takrat točka tudi dogovor glede dela za ustavo.

VITODRAG PUKL: Hvala lepa. Pa smo končali. Za udeležbo se zahvaljujem, ne za sestanek, ker smo nesklepčni. Bom rekel tako, kot gospod dr. Toplak, zlasti tisti, ki niste navzoči hodite redno na sestanke.

Datum: 22.4. 1991

29. seja Komisije za ustavna vprašanja

Predsedujoči: Vitodrag Pukl

VITODRAG PUKL: Sklepni so. gospod Kolečnik bi prosil. Namreč tu bi, prosil, da če se le da, bili čim krajši, ker bomo verjetno morali končati okrog 13.00 ure zaradi posvetovanj, člani bodo morali iti, tako da ne bomo sklepni. zdaj bi prešli na 1. točko dnevnega reda, in sicer odobritev zapisnika 21. seje komisije. zapisnik ste dobili, ima kdo kako pripombo na zapisnik? Lahko štejem, da je zapisnik sprejet oziroma odobren. 2. točka - dogovor v zvezi z aktivnostjo komisije pri delu na novi ustavi. namreč, ta točka je bila že na dnevnem redu, na prejšnjem zasedanju danes teden, ki pa ni bilo sklepčno. Gre za to, da vsi ugotovljamo, da je treba delo na ustavi pospešiti, in je potem predsednik ustavne komisije bolj angažiral oba podpredsednika, to je gospoda Potrča in mene, da pri tem delu sodelujeva, čeprav je jasno in očitno, da brez njegovega vodenja usmerjanja in sodelovanja z ozirom na njegov položaj v skupščini in v politiki, ne bo mogoče in bo v tem smislu teklo naprej. Gospod Potrč je pripravil predlog organizacijskih aktivnosti komisije, ta njegov predlog ste prebrali verjetno že v dnevnem časopisu, ustavna komisija je sestavila podoben predlog, kjer so poslovna stališča s katerimi tudi jasno soglašam, zajeta. Ponujena je bila kaka taka aktivnost na zadnji nesklepni seji so bile pripombe, v tej smeri sicer liberalnih demokratov, da bi morale težišče vsega biti na ustavni komisiji, očitno je šlo za napačno razumevanje, ker je ustavna komisija tista, ki bo odločala in o tekstih in o variantah in o alternativah. In je vsa ostala dejavnost pripravljalna dejavnost, se pravi taka dejavnost, ki ne bi bila učinkovita, če bi se opravljala v širšem krogu. Dogovorili smo se tudi, da bi ta načrt aktivnosti jemali pragmatično in od faze do faze sklepali. S tem, kaj bomo storili, se pravi, da ta načrt aktivnosti ne bi bil obvezujoč. Iz tega načrta aktivnosti je do zdaj že dejansko realizirana. Podskupine so v glavnem končale z delom, sicer pa bodo končale najkasneje do 4. oziroma 5. in 6. za javnost bi bilo verjetno zelo zanimivo, da so podskupine, ki so bile sestavljene iz članov komisije in pa iz znanstvenih sodelavcev upoštevale pri svojih poročilih in mnenjih prav vse podatke iz javne razprave. Se pravi, noben predlog, nobena ugotovitev oziroma nobena pripomba iz javne razprave ni bila zanemarjena. Drugo, kar bi bilo potrebno poudariti, da te skupine s poročili z zaključkom te faze dela niso razpuščene in bodo

morale obstojati še verjetno do sprejema ustave, ker bo prišlo do povratnih informacij, do potrebnega dela te komisije in pa mnenja te komisije. Predlagal bi oziroma prosil bi, če ima kateri k temu predlogu, načrta organizacijskih aktivnosti s temi dopolnitvami, kot sem povedal, se pravi, ga bodo jemali pragmatično in od faze do faze določali, če bo potrebno katero naslednjo fazo na nek način izvrševati, kake pripombe.

Datum: 19.12.1991

41. seja Komisije za ustavna vprašanja

Predsedujoči: dr. France Bučar

(neznani): Vsi ste dobili na mizo še papir, ki nosi podpis predsednika Izvršnega sveta in ki vsebuje vrsto predlogov za dodatne amandmaje. Tu moram povedati naslednje. Odločiti se bo treba ali smo pripravljeni o teh materialnih še dodatno razpravljati, ker so bili predloženi po formalnem zaključku ustavnega dela za pripravo predloga ustave. Drugič. Če nismo pripravljeni o tem razpravljati ali če menimo, da je potrebno daljše obdobje, da te stvari proučimo, potem se bo treba danes odločiti ali preložimo sejo skupščini o predlogu ustave. To so stvari, o katerih bi se morali danes odločiti. Gre za nenavaden način. Tik pred končno redakcijsko sejo dobimo od Izvršnega sveta celo vrsto predlogov dodatnih amandmajev. Prosim, da se opredelimo o tem, ali smo pripravljeni razpravljati o materialu, ki je bil predložen na mizo. In, ali smo sploh pripravljeni razpravljati o tem materialu, glede na to, da je izven rednega in po redni proceduri. To so stvari, o katerih se bo treba danes odločiti. Moram opozoriti še na naslednje, kar vam je vsem znano. Predlog ustave je bil koncipiran po vrsti normalnih procedur, ki zadevajo sprejem osnutka, javno razpravi itd., zlasti po končni fazi po minicioznem, skrajno tolerantnem in potrpežljivem usklajevanju besedila ustavnega predloga z vsemi do konca usklajeno. To kar je bilo, razen ustavnega predloga z vsemi strankami. To kar je bilo, razen spornega 55. člena, je bilo vse do konca usklajeno. To pomeni, da ta tekst ustavnega predloga ni pisan izključno po volji enih pogledov, ampak je rezultat dejanskega konsenza. Na svoje veliko začudenje moram ugotoviti, da vlada post festum, po vsem procesu, ki je bil objavljen in po vsem mukotrnem usklajevanju pride s predlogom, ki vsebuje, ne spuščam se v vsebino, okoli 25 novih sprememb in dopolnitev. Če hočemo to obravnavati na način, kot smo obravnavali stvari je jasno, da ne moremo iti v razpravo o tem ustavnem predlogu že na skupščino. Hkrati ugotavljam, da način, ki ga je izbral Izvršni svet vnaša, ustvarja situacijo, ko se vam lahko zgodi, da ponovno odpiramo vsa odprta vprašanja, če začnemo ponovno stvari izpostavljeni in o njih razpravljati. Hkrati meni osebno ni jasno, ali Izvršni svet želi novo ustavo ali želi, da se proces odgodi. S strani Izvršnega sveta sem dobil dvojno pismo. Enega, ki ga je podpisal minister Lojze Janko v imenu Izvršnega sveta in pravi: V prilogi vam pošiljamo osnutek mnenja Izvršnega sveta Skupščine Republike Slovenije k predlogu ustave Republike Slovenije in tako naprej. Mnenje je, da Izvršni svet podpira predlog ustave, zagovarja stališče, da bi bilo umestno sprejeti ustavo že v letošnjem letu in ima poleg tega tudi tri manjše spreminjevalne dodatne predloge. To je pismo, ki je bilo datirano 16.12.1991. 18.12.1991

dobim ponovno od Izvršnega sveta drugo pismo, ki ga je podpisal predsednik Lojze Peterle, ki iz prvega pisma praktično, skoraj dobesedno prevzema celotno dikcijo. Spremembe so v toliko, da uvaja vrsto amandmajev in pravi med drugim, da Izvršni svet Skupščine Republike Slovenije predlaga Komisiji za ustavna vprašanja Skupščine Republike Slovenije, da v prilogi poslane predloge posameznih ministrstev obravnava in omogoči predstavnikom teh ministrstev, da na seji komisije obrazložijo svoje predloge. Gre za naslednje. Na eni strani ugotavljam, da Izvršni svet podpira sprejem ustave in to že v letošnjem letu, hkrati pa v svojem postopku ubere smer, ki onemogoča, da bi sprejeli ustavo v letošnjem letu. Na drugi strani moram ugotoviti, da čeprav imamo opravka s spremnim pismom Izvršnega sveta, gre za celo vrsto amandmajev, ki niso predlog Izvršnega sveta. Kajti Izvršni svet ni zavzel do njih stališča kot Izvršni svet, ampak se samo sklicuje na stališča posameznih resorjev. Hkrati ugotavljam, da niti resorni ministri niso večinoma podpisali predloge, ampak so podpisani s strani namestnikov ministrov. Vsi ti predlogi so poslani oziroma datirajo 12.12. in se vrstijo do 16.12., to se pravi, da je v zadnjem trenutku prišlo s strani Izvršnega sveta akcija, kjer naj bi vnesli nov element v razpravo o ustavnem tekstu. Hkrati moram ugovarjati proti takemu načinu, kajti Izvršni svet je bil pri vsem delu ustavne komisije vseskozi zastopan po svojem predstavniku, se pravi ministru za zakonodajo, ki je v delu v pripravi predloga tvorno sodeloval, tako formalno na sejah komisije kot tudi neformalno v strokovnih skupinah in izkoriščam to priložnost, da se mu v imenu komisije zahvalim in dam priznanje za njegovo tvorno sodelovanje. Hkrati ugotavljam, da sta bila torej člana te komisije tudi dva člana Izvršnega sveta in so torej imeli možnost, da zavzema stališča in opozarja na stvari, s katerimi se eventualno ni strinjal. V zadnjem trenutku imamo opraviti s poizkusom, da se ponovno odpre razprava, ki smo jo formalno zaključili. Zato najprej ugotavljam, da se niste mogli seznaniti z vsebino teh amandmajev. Jaz sem te amandmaje pregledal. Gre za nekatere amandmaje k stališčem, ki so najmanj pol leta že zapisana v ustavi. Gre za amandmaje, do katerih je ta komisija že sprejela svoje stališče in jih Izvršni svet ponovno podpira. Gre pa tudi za vrsto takih predlogov, ki so sicer redakcijskega značaja, nekateri so pa taki, ki jih ne moremo smatrati kot redakcijske, ki bi eventualno, zlasti kar zadeva amandmaje h kazenskemu postopku, se pravi vprašanju odvzema svobode posamezniku, to so pa tako pomembne stvari. Če menimo, da je treba o teh stvareh ponovno razpravljati, mislim, da ne moremo razpravljati brez stališč kazenskopravnih strokovnjakov in Pravne fakultete. In v takem primeru bi morali stvar odložiti v kolikor bomo ugotovili, da te stvari smatramo za toliko relevantne, da jih obravnavamo.

dr. FRANCE BUČAR: Najprej bi prosil komisijo, da sprejme oziroma se odloči o stališču, ali obravnavamo kot meritorna stališča Izvršnega sveta, pri čemer moram ugotavljati, da do ustavne komisije Izvršni svet ni partner. Ustavna komisija je povsem samostojna in lahko zato tudi samostojno odloča in zaradi tega dajem ta predlog - če smem to tako imenovati - ker ga osebno ne smatram kot predlog, potem bi morali najprej o tem odločiti. Prosim za stališče komisije glede tega vprašanja. To je proceduralno vprašanje.

DANIJEL STARMAN: Prvič gre za delo pod popoln javnostjo. Sedaj smo delali v omejeni javnosti in drugo, med nami so tudi predstavnice ženskega gibanja. V kolikor sem obveščen smo člani ustavne komisije seznanjeni z vsemi mnenji javnosti. Takih in drugačnih.

dr. FRANCE BUČAR: Hvala lepa. Gospod Pukl, prosim.

VITODRAG PUKL: Ne bi proceduralno, ampak bi o stvari samo razpravljaj. Vsem članom komisije je znano, da je ta osnutek ustave plod dolgotrajnega in pa sporazuma uskladitve med vsemi strankami. Znano nam je tudi, da je Izvršni svet sodeloval po članih komisije in je bil sproti seznanjen o poteku razprav. Ta predlog v kolikor ne gre samo za nekatere redakcijske spremembe, to bi lahko bil morda napotek za končno redakcijo, pa pomeni ponovno odpiranje bistvenih, vsebinskih vprašanj. Če bi mi temu sledili, bi vrnili razpravljanje o ustavi najmanj za par mesecev nazaj. Ne morem razumeti načina, ko Izvršni svet soglaša s tem, da ni partner ustavni komisiji, neposredno pred zaključno ... pa s prepričljivo večino, pride s predlogom, kako bi bilo treba o načelih stališčih ponovno razpravljati, čeprav smo se v tej komisiji že odločili in o teh stališčih odločali, in po opravljeni razpravi ponovno usklajevati stališča med strankami, če bi prišlo seveda do sporazuma. Zato menim, da je edino pravilno in primerno, da mi tega predloga ne obravnavamo.

dr. FRANCE BUČAR: Hvala lepa. Torej sedaj imamo dva predloga in prosim, da se najprej izjasnimo. Najprej se odločimo o vprašanju, ki ga je sprožil gospod Starman, potem bi pa naprej. Tako, da bomo imeli malo bolj organizirano diskusijo. Prosim, gospod Šešerko.

dr. LEO ŠEŠERKO: Moje stališče glede tega kar je sprožil Starman je, da je ustavna komisija v posameznih vprašanjih poklicala posamezne strokovnjake, ki so bili za posamezna vprašanja pristojni. Tako tudi danes razumem udeležbo žensk kot udeleženk te razprave o vprašanju o katerem lahko veliko povedo. Zato mislim, da je prav, da so tu, prav je, da so bile poklicane ali pozvane ali objavljene, in ne vidim nobenih razlogov, da bi aretirali njihovo udeležbo drugače kot udeležbo drugih strokovnjakov, ki se udeležujejo in bom tudi glasoval za to, če bi eventualno do tega prišlo. Ne bi pa tega želel, ker mislim, da bi bil to neke vrste incident, če bi se to zgodilo, da ostanejo in da bodo lahko v razpravi sodelovale. Hvala.

dr. FRANCE BUČAR: Hvala lepa. Prosim naprej glede tega prvega vprašanja. Prosim, gospod Peršak.

TONE PERŠAK: Mislim, da je glede tega tako, da ima predsednik delovnega telesa pooblastilo, da povabi na vsak sestanek delovnega telesa v skupščini, tudi tistega, za katerega smatra, da ga je treba povabiti ali da ga je koristno povabiti. Jaz bi pri tem ostal. Ker to se dogaja tudi pri drugih delovnih telesih in bi to prepustil temu, kakor je že bilo izvedeno. To bi prepustil predsedniku, ki je smatra, da je vredno, da povabi to skupino in jaz to rešpektiram.

dr. FRANCE BUČAR: Se strinjamo s tem mnenjem? Dobro, potem, če ni ugovora, prosim.

IVAN BIZJAK: Torej meni se zdi tole neka enostranost. Mislim, da so v tej družbi tudi še druga gibanja, ki imajo določeno stališče do tega vprašanja, ki so se v zvezi s tem vprašanjem tudi precej opredeljevala in tudi o tem obveščala to komisijo. Ravno včeraj smo slišali o velikem številu podpisov, ki gre v drugo smer s strani gibanja za življenje, gre tudi o nekaj tisoč podpisih o tem primeru in nekako sem mi zdi, da je v oči bolj ravno ta enostranost. Sedaj, ali je to odvisno od agresivnosti posameznega gibanja ali od česa drugega, tega ne vem, morda pa je res, da ni prišlo drugega predloga o udeležbi, ampak mislim, da v tem trenutku, ko smo pravzaprav vsebinske argumente že najmanj deset do dvajsetkrat izmenjali med seboj, ko gre pravzaprav za odločitev, ki tako vidimo v katero smer gre.

(neznan): Tako vidimo v katero smer se večinsko nagiba, pravzaprav je to eno zelo postavljanje uteži še dodatno na tisto smer, mislim, da kar je najbolj negativno je, pa to, da se bomo vračali nazaj v tiste vsebinske razprave, ki smo jih po mojem mnenju opravili. Pri katerih se je pokazalo, da enotni nismo, da so stališča in argumenti na eni in drugi strani taki kakršni so bili in škoda bi bilo se vračati nazaj, pogrevati te diskusije, ki smo jih opravili in mislim, da pravzaprav ni prispevek nekemu umirjenemu dialogu, ki ga sedaj tik pred koncem pač rabimo. ...

dr. FRANCE BUČAR: ... če pa jaz imam to pravico. Potem bi jaz kar to razpravo prekinil o tej stvari in mislim, da ni nobene škode, če kogarkoli povabimo, ki lahko prinese kakorkoli s svojega vidika. Saj ni rečeno, da se enostransko odločamo, ampak jaz tega vprašanja zdaj ne bi posebej postavljaj. Mimogrede bi samo omenil, prosim, če ... da imamo tukajle vrsto podpisov, ki so prišli tele za sedanji tekst, kot je v predlogu imamo 13539 podpisov, poleg tega, pa da imamo tukaj 398 podpisov, ki meni, da člen ne sodi v ustavo, potem pa še ena stališča Sveta za varstvo človekovih pravic, pa poslank vseh treh zborov, pa predsedstva Republike Slovenije, torej skratka, mislim, da lahko preko tega proceduralnega vprašanja gremo, namreč, da ne bi jaz, prosim. Moje stališče je ravno v tem, zaradi tega tudi jaz izkoriščam to svojo možnost, da povabim tiste, ki želijo na Ustavno komisijo priti, prav zato, da ne bi stvari premostili. In mislim, da taka razprava, kot smo jo začeli, bi škodovala. Ravno k temu namenu. Zdaj prehajamo na drugi del, proceduralni del. Ali sprejemamo predloge, ki jih je zastavil Izvršni svet na dnevni red v vsakem primeru, ne glede na to, bi mi vendarle potem se seznanili, Komisija bi se morala seznaniti kaj je vsebina tega. Za besedo so se prijavi gospod Ribičič, prosim.

dr. CIRIL RIBIČIČ: Ja, jaz bi v zvezi s tem nekaj stvari rad rekel. Prvo bi bilo izhodišče po mojem mnenju v tem, da je ustava pač akt, ki naj določa okvire za delovanje oblasti še zlasti Izvršne oblasti. Ni slučajno, da se ustava piše po drugačnem postopku in na drugačen način in z drugačno vlogo Izvršnega sveta, ne samo v našem sistemu, tudi v drugih sistemih. Ustava pač postavlja tiste okvire v katerih mora potem delovati oblast in zlasti ustava postavlja meje za delovanje izvršne oblasti. Zaradi tega seveda tukaj Izvršni svet lahko eden od dejavnikov tega postopka, ampak nosilec tega postopka je Ustavna komisija. Mislim, da je smiselno, da imamo do Izvršnega sveta pač enakopraven odnos kot do drugih, ki sodelujemo v tem postopku in, da tukaj ne more imeti posebne- ga odnosa, zlasti ne takšnega odnosa kot ga ima pri zakonodaji, kjer lahko praktično v

vsakem trenutku intervenira, spreminja, saj pri tistih zakonih, kjer je neposredno nosilec predloga. Nekatero stvari, ki so tukaj zapisane smo izrecno zastopali tudi s strani naše stranke. Omenil bi dve stvari. Tole okrog kapitulacije, kjer smo po predlogu dr. Pleteranskega tudi mi predlagali takšno odločbo ali pa to, kar se je okrog borcev predlagalo. Naša stranka je zastopala to stališče v vseh fazah postopka, vendar s tem nismo uspeli. Jaz ugotavljam, da tukaj večinoma ne gre za strokovne pripombe, ampak gre za načelna politična vprašanja in v veliki večini kot smo lahko površno pač videli iz tega gre za vprašanja, ki smo jih obravnavali na tej Ustavni komisiji ob bolj pasivni kot aktivni prisotnosti tudi predstavnikov Izvršnega sveta. Zdaj jaz če bo večina drugače menila, lahko odpremo odločanje o teh zadevah, samo napovedujem, da odpiramo tudi mi potem v imenu naše stranke celo vrsto vprašanj. Zdajle ne bi našteval vseh vprašanj, bi samo povedal, da bi ta naša vprašanja segala od preambule pa do prehodnih določb in da so sposobni odprti najmanj toliko vprašanj kot Izvršni svet. V preambuli okrog narodnoosvobodilnih tradicij, pozneje se nam zdi zlasti vprašanje regionalizma, vprašanje kjer smo bili premalo uspešni, opozarjam, na dve določbi, ki smo jih s preglasovanjem uvrstili v ta predlog, edini dve. Ena je okrog imena narodnosti, ki naj bi se odslej imenovala narodne manjšine, čeprav je njihov predstavnik glasoval proti takšni rešitvi in druga je definicija republike. Skratka izredno sporno vprašanje, vprašanje kjer gre za to ali bo opredeljena naša republika kot republika državljanov, ali z poudarjenim nacionalnim elementom, kjer je tudi mnoge druge stranke k temu, da bi vendarle lahko sprejeli ustavni dokument. Zavedamo se, da bi dali svoj prispevek, kot tudi mnoge druge stranke k temu, da bi vendarle lahko sprejeli ustavni dokument. Zavedamo se, da bo ustavo treba po sprejemu tolmačiti z zakonodajo in tako naprej, da bo okrog tega veliko političnih borb, hotel sem samo povedati to, da smo zlasti pri regionalizmu in pri drugih vprašanjih popuščali za to, da bi bilo možno sprejeti ustavo, ker menimo, da jo je treba sprejeti čimprej. Namreč jaz bi opozoril na ta vidik, da dokler ustava ni sprejeta se vladna in parlamentarna kriza, ki je na pomolu ne more normalno postaviti poti razrešiti s prehodom na nove volitve. Zelo pomembno je, da čimprej dobimo ustavo, ki bo določila temelje za to, da se lahko izvedejo nove volitve, ker kot rečeno vladna in parlamentarna kriza lahko se spremeni totalno blokado odločanja v naši republiki, kar bi bilo lahko pač usodnega, negativnega pomena. torej jaz se če na koncu rezimiram, zavzemam za to, da ne bi obravnavali tega kot posebnega dokumenta, da ne bi obravnavali teh vprašanj. Jaz bi bil za to gospod predsednik, da bi ti tako kot si delal na zadnji seji povedal, katere so pripombe, ki so prišle in če ti ocenjuješ, da je kakšno vprašanje treba odpreti preden se lotimo odprtega 55. člena, seveda če gre tukaj za neko strokovno vprašanje, naj bo vprašanje o katerem smo že obravnavali, da se k takšnemu vprašanju izjemoma vrnemo, ampak samo v primeru če ti ocenjuješ, da gre za vprašanje, ki ga še nismo obravnavali in ima v bistvu strokovni pomen, pomen za dograditev konsistentnosti tega besedila, ne pa za neko politično vprašanje, drugače sem proti temu, da damo temu papirju status tistih pripomb, ki bi zdaj naknadno, ko so prišle obravnavali, šli od točke do točke, ampak menim, da je treba izhajati od doseženega soglasja, ki so

ga sklenile tudi vladne stranke, se pravi stranke katerih ministri, nekateri celo člani ustavnne komisije, podpisujejo sedaj pripombe na to besedilo. Hvala lepa.

dr. FRANCE BUČAR: Hvala lepa. Anderlič ima besedo. Ampak jaz bi si lahko prislužil pravice moderatorja te komisije, tako da ne bi predolgo diskutiral oziroma da ne bi sedaj šli v razpravo o samih problemih, ampak da bi se samo odločili o tem, ali smo pripravljeni to vzeti kot gradivo o katerem danes ponovno razpravljamo ali ne. To naj bi bilo v zaključku povedano. Zaenkrat samo o tem, potem bi pa mogoče še kaj. Prosim gospod Anderlič.

TONE ANDERLIČ: Ne morem se znebiti vtisa, da Izvršni svet tudi v tem primeru, nastopa kot nek vsemogočni partner in že na nek način vrši pritisk na to komisijo kot ga je poskušal že nekajkrat na samo skupščino ali pa na posamezne zборе. Ta papir tudi dokazuje, da Izvršni svet ni čisto prepričan kaj v tej fazi želi. Ali hoče ustavo ali hoče pokazat, da v posameznih resorjih obstajajo drugačna mnenja, drugačne predstave o tem, kako naj bi bila področja s katerimi se posamezni ministri ali pa ministrstvo ukvarjalo v bodoče urejena. Mogoče celo tako, da bi jim omogočalo lažje uveljavljanje neke pozicije, neke vloge, ki bi jim omogočalo lažje uveljavljanje neke pozicije, neke vloge, ki jim gre ali pa jim gre tudi po zasnovi bodoče ustave. Zato je pravzaprav to neke vrste cinizem, ki z neko dosti težko besedo, da tako rečem, zavračam, kajti če ustavna komisija tudi v tem primeru popusti, potem je pač sama sebi namenila vlogo, ki jo po ustavi ne more imeti torej, da je neavtonomna, da je pod nekimi pritiski, pod nekimi v bistvu tudi izsiljevanji in seveda konec koncev se postavlja vprašanje, ali so vse tiste velike besede, vse tiste stvari, ki so pravzaprav jih podprle vse stranke, vključno seveda z nešteti pozivi Izvršnega sveta, da je potrebno ustavo čim prej sprejet, in seveda iti s sprejemanjem tudi sistemske zakonodaje in tako naprej na osnovi te nove ustave. Skratka ne podpisam tega predloga, da bi obravnavali to na današnji seji oziroma, da gremo v zaključno fazo razprave ustave. Hvala.

dr. FRANCE BUČAR: Hvala. Gospod Pirnat.

dr. RAJKO PIRNAT: Sem eden tistih članov ustavnne komisije, ki hkrati član Izvršnega sveta. Moram povedat, da tista dva člana ustavnne komisije, vsaj zase lahko to rečem, torej, ki sva sodelovala kot člana ustavnne komisije, sva sodelovala kot poslanca in kot predstavnika neke stranke. To je sicer morda neko formalistično stališče, samo moram povedat, da ni v naju dveh in tudi ne v tretjem predstavniku, torej predstavniku ministrstva za zakonodajo, združeno vse znanje in vsa modrost Izvršnega sveta. Tukaj ne bom dvigal temperature, kot se je začela in ne razumem tega skrajno odklonilnega stališča, kajti ustava je bila prejšnji četrtek poslanca Izvršnemu svetu. Ne vem s kakšnim namenom je bila poslana, kot da se pridobi mnenje. Če je bila poslana v vednost, mislim, da to najbrž bi bilo nepotrebno, ker nekako seznaniti se da pa tudi drugače z vsebino predloga ustave. Namen Izvršnega sveta je bil izključno izboljšati ustavni tekst. Gotovo je želja Izvršnega sveta, da se hitro pride do ustave. Vendar ne do kakršnekoli, pač pa do dobre ustave. Sedaj, če menite, da vse znanje in stališča Izvršnega sveta ne pomenijo nič, da nimajo nobene strokovne utemeljitve, in da ni treba povabiti pristojnih ministrov na sejo ustavnne komisije, pač pa je treba povabiti predstavnike drugih or-

ganizacij, potem pač tako ravnajte. Moram pa opozoriti recimo, da 13. člen onemogoča obnovo kazenskega postopka in je v nasprotju s 30. členom. In še podobne druge pomanjkljivosti. Skratka predlagam in to brez vsakršne malicioznosti, da se pogleda ta mnenja, ni jih tako veliko, da jih ne bi mogli obdelat, in da jih obdelamo. Poudarjam, da ne gre za politična vprašanja. Ne morem ugotoviti za nobeno od teh, da bi šlo za politično vprašanje. Morebiti pa še to, dvomim samo pri vprašanju pripora, pa še to je zelo strokovno vprašanje in zavračam torej nekakšno povezovanje novega odpiranja političnih vprašanj z obravnavo strokovnih vprašanj, ki jih je predložil Izvršni svet. Zato moram v imenu - tokrat govorim tudi v imenu Izvršnega sveta - vendarle predlagat, da se ta mnenja obravnava in da se k tistemu delu obravnave, ko se obravnava stališča posameznih ministrstev, povabi predstavnik tega ministrstva. Moram opozoriti, da me je kolega Janša posebej prosil, naj to stališče predočim, ker je bilo izraženo na Izvršnem svetu, torej, da je treba ta vprašanja, ki so tu poudarjena, kako bi rekel, natančno obdelat, ker sicer bo ustava zelo dvoumna ali med seboj inkonsistentna.

dr. FRANCE BUČAR: Hvala lepa. Torej jaz bi vendarle moral to pojasniti. Mi nismo vabili nobenega od ministrov. Prvič, ker smo to gradivo dobili - vsaj jaz - šele včeraj pozno popoldne, tako da to ni bilo možno. Drugič, smatram da se mi, če se odločimo, soočamo s stališči Izvršnega sveta, ne pa posameznih ministrov ali njihovih namestnikov. To gradivo ni gradivo Izvršnega sveta, pač pa so to priloge, ki so jih dali posamezni ministri oziroma njihovi namestniki. Ni pa zavzeto stališče Izvršnega sveta. Izvršni svet mora imeti svoje stališče. Prosim.

dr. RAJKO PIRNAT: Torej na seji Izvršnega sveta v nedeljo, ko je bilo to mnenje sprejeto, je bilo izrecno rečeno, da je mnenje Izvršnega sveta, da sprejme vse predloge. Torej je treba vse predloge ministrov obravnavat kot sestavni del mnenja Izvršnega sveta.

dr. FRANCE BUČAR: Torej jaz ne vem, kaj je bilo rečeno na seji Izvršnega sveta, jaz moram ugotoviti, kaj je na tem papirju, ki sem ga v roke dobil. To je pa to. Dobro, sedaj naprej ima besedo gospod Žagar.

ZVONE ŽAGAR: Torej po mojem mnenju ima vsakdo možnost oziroma lahko vsakdo predlaga ustavni komisiji karkoli in to v vsakem času in iz tega stališča jaz Izvršnega sveta ne obsojam. Čeprav je kršil proceduro, če predloga pač ne bomo sprejeli, o njem pač ne bomo razpravljali. Vendar predloga Izvršnega sveta ne obsojam. Na vprašanje ali smo pripravljeni razpravljati o amandmajih, bi osebno odgovoril z "da", vendar to naj velja za vse enako. Do vključno trenutka, ko bo ustava sprejeta. To bi bilo fair, ker sicer ne morem podpreti tega predloga, da bi samo za nekatere veljala ta pravica, za ostale pa ne. Mislim, da bi bilo dobro, da imamo vsi enake možnosti. Na ta način bi se sedaj morda nekoliko zamudili s sprejemom ustave, vendar, če gremo v to, vztrajam na tem, da imamo vsi enake možnosti. Tudi sam imam nekaj točk, ki bi jih želel še preveriti oziroma izpostaviti.

dr. FRANCE BUČAR: V redu, o tem boste kasneje. Sedaj se pogovarjamo o proceduralnem vprašanju. Samo kdor ima k temu vprašanju lahko pove svoje stališče. Gospod Starman.

DANIJEJ STARMAN: Torej gospod predsednik, jaz imam proceduralni predlog. Sicer v sledečem smislu. Vi ste dobili mnenje Izvršnega sveta oziroma posameznih ministrov včeraj, mi smo ga dobili pred pol ure, sedaj razpravljamo več ali manj na pamet in se spuščamo v vsebinske razlage. Sem eden od tistih, ki bi naredil vse, kar je v moji moči, da bi bila v ponedeljek ustava sprejeta. Ne v kratkem času, ampak v ponedeljek 23.12. in naslednji teden razglašena. Zato predlagam sledeče, da bi naši eksperti naredili selekcijo med vladnimi predlogi v smislu redakcijskih pripomb in izboljšav ustavnega teksta in vsebinskih načelnih pripomb, za katere predlagam, da jih odklonimo. Da mi danes razpravljamo samo izključno o tehničnih izboljšavah besedil, tako kot smo delali na zadnji redakciji in mislim, da je tudi ustavna komisija v redakcijskem postopku določene zadeve vsebinsko izboljšala, ne samo oblikovno. To se pravi tudi vsebinsko. To zato, da ne bi ta razprava trajala dve uri predlagam, da bi glasovali o tem, ali prekinili sejo za pol ure, da gospod minister Janko skupaj z eksperti pripravi pregled, tistih delov, ki jih najbolj pozna, tistih predlogov, ki so redakcijske in oblikovne narave od vsebinskih, ki jih pa jaz osebno odklanjam.

dr. FRANCE BUČAR: Mislim, da ni treba odmora, ker to smo mi pregledali, gospod Janko se tudi spozna na to. To se pravi, da lahko takoj seznanimo to komisijo s stališči in bomo lahko začeli. Torej, če se s tem strinjamo, ali pa gremo skozi te pripombe, pa da vidimo ob katerih se nam vendarle velja ustaviti in o njih razpravljati, katere so samo redakcijske in da zavzamemo do tega stališče. Ali se s tem strinjamo? Prosim gospod Potrč ima repliko.

MIRAN POTRČ: Jaz se s tem strinjam. Bi pa samo nekaj prosil, če se je možno za takšno disciplino dogovoriti. Da potem res govorimo samo o redakciji. Ker čim bo eden rekel, da je sicer nekaj na pol redakcija, ampak ni samo to, se bodo odprla vsebinska vprašanja in potem ne bo konca. Vem, da bo eno vsebinsko vprašanje zastavljeno, potem bo pa še deset novih. Če smo res disciplinirani dajmo to narediti, drugače pa ne. Prosim vas, ker znate biti energični, da to izkoristite in da potem dejansko samo o redakcijskih stvareh govorimo.

dr. FRANCE BUČAR: Dobro, s tem se strinjam, čeprav stoprocentna večina nikoli ni možna. Tega se moramo zavedat. Prosil bi res, da delamo disciplinirano.

MILE ŠETINC: Ne vem, če bo to praktično dobro izpadlo, ker je tudi nekaj pripomb, ki se pod formo redakcije dotikajo vsebinskih vprašanj. Bolj bi bil za to, da če že gremo v to, sem bolj za predlog gospoda Starmana. Da neka skupina ekspertov dela o tem, ali pa kasneje. Tista, ki je že do sedaj delala na redakciji in ki ji lahko dovolj zaupamo, da je dovolj strankarsko nepristranska, da to ugotovi, če je kje očitna redakcijska zadeva, ki bi res pravno formalno pokvarila tekst. Sicer pa mislim, da je nesprejemljivo kakršnokoli vsebinsko debatiranje na osnovi amandmajev Izvršnega sveta. Namreč tukaj gre za to, jaz se strinjam s tem, da je to sporno, da je vlada bila posredno zastopana v tej komisiji preko strank. Mislim, da praktično ni noben minister brez svoje stranke in stranke so vse zastopane v ustavni komisiji. Imamo celo primer kot je npr. g. Pirnat, ki je hkrati član Ustavne komisije in minister. In če nekdo kot predsednik stranke da soglasje k nekemu členu, potem pa se kot njen minister spomni, da je tu potrebna neka pripom-

ba, je to problem dvojne duše, ki bi ga morala ta oseba sama s seboj razčistiti, ker potem pridemo do problema enakopravnosti strank, tudi tistih, ki niso v vladi zastopane. Lahko povem, da tudi v naši stranki obstajajo številne pripombe na ta tekst, ker smo v postopku usklajevanja morali marsikaj žrtvovati, da smo sploh lahko prišli do skupnega teksta. Če bi obravnavali 40 amandmajev, potem lahko zagotovim, da bi jih pripravili lahko še več kot 40 do ponedeljka. Če gremo v takšne vrste diskusijo, potem mislim, da sprejema ustave še dolgo časa ne bo. Zato predlagam, da gremo na tisto edino, zadnjo sporno točko, to pa je 55. člen.

dr. FRANCE BUČAR: Besedo ima g. Peršak.

TONE PERŠAK: Mislim, da je v tem trenutku zelo važno, da ravnamo proceduralno maksimalno korektno in mislim, da je Ustavna komisija predlog predložila, razen v enem členu, kjer je bila rezerva. To ne pomeni, da sem proti in da kakorkoli nasprotujem pripombam in amandmajem Izvršnega sveta, ampak predlagam, da ravnamo tako, kot v vseh primerih. Amandmaji bodo vloženi, Ustavna komisija pa se bo tudi o drugih amandmajih tako in tako moral izreči in se bo izrekla. Ne nasprotujem predlogu g. Starmana, ampak da gremo skozi te redakcijske eventualne pripombe v tem smislu, da bi jih bila Ustavna komisija bila pripravljena sprejeti takrat, ko se bo opravljala amandmajska obravnava. Predlagam pa, da ne delamo izjem, ker se bo nekdo postavil in vprašal, zakaj pa mojega ne? V tem smislu; to ne pomeni, da ne gremo lahko skozi, ampak da se ta amandmajska obravnava preloži na takrat, ko bo Ustavna komisija za to sklicana.

dr. FRANCE BUČAR: Želim se neposredno vključiti preden nadaljujejo drugi razpravljavci, namreč, ti si sedaj odprl še drugo vprašanje, in sicer o samem načinu razprave o predlogu ustave v plenumu na zborih. To se moramo tudi sedaj odločiti. Če je bil, prosim, predlog ustave rezultat konsenza sporazuma med vsemi strankami, potem bi jaz pričakoval logično, da se stranke samo izjavijo ali so za predlog ali ne, ne pa da - saj ne moremo prepričati nikomur - vse preproste strelce pošiljamo na govorniški oder in kjer vsak začenja s svojimi amandmaji: lahko potem zagotovim, da ustave ne bo, ker bomo prišli v tak "pall-mall", da enostavno ne bo mogoče tega razrešiti in odpirala se bodo nova vprašanja. Če smo se kot člani ustavne komisije istočasno sporazumeli tudi kot različne stranke, potem je popolnoma jasno, da smo s tem konsenzom šli v Skupščino. Tistim diskutantom, ki bodo nastopali s svojimi lastnimi stališči, seveda tega ne moremo prepričati, ampak, prosim, da se popolnoma jasno zavedamo, da so to diskusije, ki so izven konteksta, ki ga je ustavna komisija sprejela, pa tudi stranke. Tega se moramo zavedati. Prosim, da se potem stranke tudi približno po tem ravnajo.

DARJA LAVTIŽAR BEBLER: Hvala lepa za besedo. Jaz tudi menim, da je bilo v letu in pol, kolikor približno pripravljamo besedilo nove ustave, zagotovo zadosti priložnosti za to, da so vsi zainteresirani izrekli svoje mnenje o posameznih predlogih in o posameznih določilih, zlasti seveda tudi Izvršni svet in člani ustavne komisije, ki so hkrati tudi ministri, in nenazadnje v poprejšnjih fazah postopka sprejemanja ustave številni ministri, ki so člani tega parlamenta. Zato se mi zdi pravzaprav nemogoče, kako se je lahko konkretno g. Pirnatu izmaknil ta 31. člen doslej, ki po novem, recimo, onemogoča tudi izredna pravna sredstva. Kajti, če je temu res tako, potem je g. Pirnat najbrž

prezr eno veliko stvar, ki pa navsezadnje sodi tudi v pristojnosti njegovega resorja. Jaz sem tudi ves čas razumela, da Izvršni svet ni čas partner tej ustavni komisiji v postopku sprejemanja ustave, to se pravi v tistem postopku, ko se postopek za spremembo že začne. Rada bi poudarila še nekaj. Vsi vemo, da je ta ustavna komisija sestavljena iz predstavnikov vseh strank, zastopanih v parlamentu, vključno s predstavnikom neodvisnih poslancev in sestavljen pretežno iz predstavnikov vladajoče koalicije. Če bi sprejeli tak način dela, da bi ponovno upoštevali ali razglabljali o vsebinskih amandmajih oziroma stališčih Izvršnega sveta, je potem jasno, da gremo spet na začetek in da se bomo spet lotili nekaterih vprašanj, glede nekaterih številnih tukaj menimo, da nismo naši najbolj posrečenih predlogov za ustavni tekst. Bili smo toliko korektni, da smo smatrali, da smo v postopku usklajevanja prišli do nekih kompromisnih rešitev, ki so več ali manj sprejemljive za vse in ki vodijo k temu, za kar se menda vsi zavzemamo, da bi namreč ustavo čimprej sprejeli.

dr. FRANCE BUČAR: Besedo ima g. Šešerko. Repliko ima še g. Pirnat.

dr. RAJKO PIRNAT: Torej jaz sem že prej poudaril, da ni vsa modrost Izvršnega sveta združena v nekaj ministrih.

dr. FRANCE BUČAR: S tem se strinjamo.

dr. RAJKO PIRNAT: Ali lahko končam, prosim? Kot je spoštovanim kolegom nedvomno znano, nisem strokovnjak za kazensko pravo. In ko so naši strokovnjaki za kazensko pravo to pogledali, so me opozorili na to dejstvo. Jaz sem pač lahko kot strokovnjak sodeloval pri določbah, ki se nanašajo na upravne zadeve, ne pa na kazensko-pravne zadeve in seveda zavračam take očitke. Šele, ko je bilo mnenje oziroma ko je bila ustava predložena Izvršnemu svetu v mnenje, je to pogledal ves strokovni aparat mojega resorja. Menim, da se je šele takrat lahko s tega strokovnega gledišča, torej kazensko-pravnega, vprašanje odprlo.

dr. LEO ŠEŠERKO: Jaz sem tisti, drugi član Izvršnega sveta, ki sem bil ves čas v ustavni komisiji in moram povedati, da sem ves čas predloge, ki sem jih dobil z različnih strani, posredoval ustavni komisiji. Predlagam, da se potrudimo, da bi ta ustava bila v ponedeljek in razglašena pred novim letom in da ta Starmanov predlog korigiramo v toliko, da se strokovnjaki, ki pregledajo predloge Izvršnega sveta, poskušajo dogovoriti, kateri od teh predlogov so smiselni v taki meri, da jih upoštevamo že sedaj tu, takoj in ko v primeru, ko strokovnjaki ne morejo priti do dogovora, da predsednik ustavne komisije odloči, ali gredo naprej ali ne. Na tak način bomo zagotovili, da bo ta ustava strokovno brezhibna in da bodo vse strani, tudi Izvršni svet, upoštevane pri tem izdelku, ki ga bomo dali na mizo.

dr. FRANCE BUČAR: Besedo ima g. Zabukovec.

ZDRAVKO ZABUKOVEC: V takih trenutkih se je včasih težko odločiti. Kljub temu se pridružujem tistemu mnenju, ki je bilo izraženo takole: Najprej rešimo 55. člen, potem pa gremo na odpravo strokovnih napak, ali vnašamo izboljšave, če res ni naporno, da so samo redakcijske oziroma da odpravljamo napake.

dr. FRANCE BUČAR: Besedo ima g. Pahor.

BORUT PAHOR: Mislim, da smo se že približali pametni soluciji, ker je naš interes, da sprejmemo ustavo čimprej in da je čim bolj kvalitetna. Najprej gremo na sporni 55. člen in da v tem času strokovna komisija preleti predloge in nas na koncu z njimi seznanijo. Mislim, da ne bi bilo dobro, če bi se razšli z občutkom, da vendarle nismo upoštevali pametnih predlogov Izvršnega sveta.

dr. FRANCE BUČAR: Moral bi vendarle narediti rezime, kot ga jaz razumem, se pravi, splošen konsenz je, da preletimo ta vprašanja oziroma te pripombe, ki jih je Izvršni svet predložil samo z vidika, koliko bi nam utegnile posamezne zadeve pripomoči k boljši redakciji in da se ne spuščamo v nova vsebinska vprašanja.

(neznan): Prosim, če smem vprašati predsednika. Sklicali smo sejo DPZ ob 13. uri. prosil sem jih za podaljšanje, za razumevanje. Poslanci čakajo. Vprašal bi kaj jim sporočim.

dr. FRANCE BUČAR: Mi dva sva se že sporazumela, da od vaju eden vodi to sejo. Ali niste sklepčni? Mi še ne moremo prenehati. Za pol ure imamo še dela. Zaključil bi. Prosim, še enkrat poudarjam. To je dogovor vseh strank, kar smo se danes dogovorili in prosim, da v skladu s tem ne načenjamo diskusij, ker lahko odpremo tako vprašanje, da nam vse pade, kajti ta zgradba je sedaj stkana zelo filigransko, če tako rečem, in čim posežemo in drezujemo v en element, se nam lahko vse skupaj podre. Res bi apeliral, da poskušamo biti disciplinirani. Ne želim omejevati pravic poslancev, ker ima vsakdo pravico, vendar apeliram na vse stranke, da se eventualno njihov predstavnik izjavil, da podpira ta predlog ali ne in bi se v glavnem na te stvari omejil, razen če no kaj še zelo pametnega predloga.

(neznan): Nekaj moram povedati, kar sem že prej rekel. Z naše strani smo člani ustavne komisije dali pristanek na tak predlog ustave. Ni pa to soglasje naše stranke. Toliko, da se zavedamo, se pravi, velja stališče stranke, ki se zavzema za črtanje tistega člana, in ki prepušča glasovanje poslancem po njihovi vesti. Bomo se pa držali kar disciplinirano tega, da ne bi zapletali zadeve, ker sami vemo, da so bile nekatere stvari več kot preveč na tapeti in je bilo marsikatero vprašanje spolitizirano bolj kot bi bilo dobro.

dr. FRANCE BUČAR: Res niste imeli člani posameznih strank svojega mandata neposredno prediskutiranega. Zato ste s tem prevzeli tudi obligacijo, če ste se kot člani ustavne komisije strinjali s tem, moramo obligacijo, da v svoji stranki skušate vplivati, čeprav ne morete zahtevati, da nekdo izvrši kot vojak voljo, ki je bila s strani komandanta odredjena. Hvala lepa.

Datum: 23.12.1991

42. seja Komisije za ustavna vprašanja

Predsedujoči: dr. France Bučar

dr. FRANCE BUČAR: Dobili smo obvestilo. Komisija za poslovnik je s 6 proti 5 glasovom sklenila, da se lahko dajo amandmaji na zborih. No, v vsakem primeru pa ta komisija nima te pristojnosti in tega. Prosim.

MIRAN POTRČ: Bil sem na komisiji in sporočil, da ta pristojnosti nima, ugotovili so, da je to sicer res, ker se ustave ne sme razlagati, rekel sem, da to že verjamem, ker to ve še kdo drug, ne samo komisija za poslovnik, da se ustave ne more razlagati, ampak da bodo kljub temu dali stališče, zato ker je možno, smiselno, da da komisija stališče, ker gre za uporabo poslovnika in potem so oblikovali stališče...

dr. FRANCE BUČAR: Hvala lepa. Torej potem bomo pač morali sporočiti naše stališče. Prosim gospa Darja Lavtižar-Bebler.

DARJA LAVTIŽAR BEBLER: Tisto naše začetno stališče moram podkrepiti in mislim, da eden izmed argumentov zaradi katerih smatramo, da to ni poslovniška materija in da tukaj ne velja isti postopek kot velja v normalnem zakonodajnem postopku, je tudi določilo 436. člena te ustave, kjer kvalificira tiste, ki so lahko predlagatelji sprememb nove ustave, kjer je na koncu povedano, da je lahko najmanj 30 delegatov v skupščini predlagateljev. To se pravi, da že postopek začne neka kvalificirana skupina predlagateljev in da torej tudi v končni fazi ne more biti posamični poslanec, ki bi lahko vlagal posamični amandma. Mislim, da bi to bil tudi eden izmed argumentov. Ostale smo pa že prej našteli.

dr. FRANCE BUČAR: Mi ne bi šlo v nobeno argumentacijo. Mi bi samo sporočili, da se ne strinjamo. S tem je stvar končana. Tudi v vseh dosedanjih - sem se dal nekoliko podučit do naše strokovne službe, kjer so mi povedali, da je pri vseh spremembah ustave, veljal tak način kot je sedaj tukaj določeno.

TONE PERŠAK: Glede na to, da je komisija za poslovnik sama ugotovila, da ni pristojna dajati zavezujočih sklepov, ampak samo stališča, se pač pove, da ustavna komisija tega stališča ne sprejema in je s tem diskusija zaključena. Stališče ne more biti zavezujoče.

IVAN BIZJAK: Glede na to, da so bili zavrnjeni vsi amandmaji, je bilo v našem zboru postavljeno vprašanje, pardon predlogi za spremembo predloga. Mislim, da je treba, da se komisija opredeli do našega vprašanja, o možnosti ločenega glasovanja o posameznih členih. Torej ali je možno postaviti tako zahtevo? Podrejeno je bila taka zahteva postavljena v primeru, da amandmaji ne bodo podprti s strani ustavne komisije. Zato sedaj postavljam to vprašanje. Dobro.

dr. FRANCE BUČAR: Dobro, samo malo folklorno naj vas spomnim, na rimski forum romanum, ko so prišli v strogem redu - torej v starem Rimu - in se je glasovalo samo z DA ali NE. Nič drugega ni bilo možno. Dobro. Torej sedaj se moramo zmeniti v nasprotju z grško ... kjer so se prepričali ali so prepričali do nezavesti. Prosim, da se o tem vprašanju še odločimo. Gospod Peršak prosim.

TONE PERŠAK: Mislim, da proceduralno je možno samo naslednje. Da se predlaga oziroma zahteva predhodno glasovanje o, recimo v tem primeru, da se nek člen umakne iz ustave in da se zbor mora najprej odločiti z glasovanjem ali je za tako predhodno glasovanje ali ne.

dr. FRANCE BUČAR: Mislim, da če je to po Slovensko povemo kaj to pomeni. To pomeni, če bi se glasovalo o tem, da se 55. člen umakne iz ... vnaprej je jasno, da ne more biti dvotretjinske podpore, potem mislim, da je to to. Če bi se sedaj posebej opre-

deljevali za to. Ampak jaz osebno smatram, da s tem ne bi nič dosegli, kar ni rezona. Če bi lahko kaj s tem dosegli, bi bil jaz takoj za to. Ampak, če razmislimo o cilju o možnem efektu, je popolnoma jasno, da je to samo ... Prosim. Oprostite. Tega ne moremo. Ravno to je treba, da se tukaj zmenimo o stališčih, ki jih ima komisija, ker za spremembo in sprejem ustave veljajo čisto posebna določila, ki niso enaka. Gospod sekretar bi rad še nekaj povedal.

MIRO CERAR: Po moje je že iz ustave analogno mogoče sklepati, da ni mogoče o posamičnih delih torej členih odločati. Komisija tudi lahko odloči, ampak že ustava sama ... govori o predlogu ustave, nikjer ne govori o členih določbah ali o čemer koli, torej vedno o celoti, tudi ustava je taka narave.

dr. FRANCE BUČAR: Prosim gospod ..., čeprav imajo ženske prednost.

DARJA LAVTIŽAR BEBLER: Z gospodom sekretarjem se izrazito strinjam, kar ima povsem prav. S tem seveda, da v 438. členu je samo v enem primeru omenjeno posamezno vprašanje in to samo takrat kadar se to posamezno vprašanje da na referendum, sicer v nadaljnjih členih za cel postopek ustava govori samo o predlogu spremembe ustave.

dr. CIRIL RIBIČIČ: Hotel sem reči, da bi bil verjetno možno, kot neka oblika predhodnega izjavljanja, da naša komisija to predlaga. Samo prvič, to ne verjame, da lahko uspe, efekt bi bil negativen po moje tudi za predlagatelje, po drugi strani se pa postavi vprašanje ali smo mi že nosilci skupnega predloga potem. Ker tisti, ki bi vztrajal pri posebnem glasovanju o tem vprašanju, v bistvu s tem izpodbija to, da smo skupaj določili predlog ... člena.

dr. FRANCE BUČAR: Natančno to.

MILE ŠETINC: Samo to bi dodal, da ker ni amandmajskega glasovanja, je to že tako nesmiselno. Mislim, irelevantno tako preglasovanje. Mi smo en tak primer imeli, ampak tu gre za drugo stvar. Če bi ustavna komisija rekla, da v bistvu ta člen prepušča odločitvi zborov, ker če ne bo dobil dvotretjinske večine, ustavna komisija avtomatsko umakne ta člen in gre s predlogom brez tega člena. Edino v tem primeru, ampak takega soglasja v naši ustavni komisiji v tem členu ni.

dr. FRANCE BUČAR: Dobro, potem mislimo, da lahko to razpravo sedaj zaključimo. Še gospod Kolešnik prosim.

CIRIL KOLEŠNIK: Imam vprašanje o 439. členu, prvi del. Če mi lahko nekdo pomaga razložiti in pove kaj to pomeni, če pri odločanju o spremembi ustave, ne pride do soglasja med zbori skupščine? Kaj to pomeni? Tu se postavlja vprašanje, ker vi ste rekli ustavna komisija - skupna komisija. Samo kaj to pomeni, ali to pomeni, da zbori imajo možnost, da se odločajo o posameznih vprašanjih, kako pa lahko pride do razlike. Kako lahko pride do razlike? Če lahko vprašam naprej. Namreč, če dobro berem, če me oči ne varajo, pravi takole: "Če pri odločanju o spremembi ustave ne pride do soglasja med zbori, postavi skupno komisijo v kateri izvoli vsak zbor enako število članov. Skupna komisija tako in tako dalje. Kaj to pomeni, v katerem primeru se lahko to zgodi, da ne pride do skupne uskladitve?"

dr. FRANCE BUČAR: Torej, če je v enem zboru sprejeta ena vejica kot v drugem, potem ni tekst usklajen. Samo kot primer navajam. Potem je treba skupno komisijo, ki poskusi najprej uskladiti in potem gre ... če ne pride, je treba ...

CIRIL KOLEŠNIK: Ali to pomeni, da se zbori lahko odločajo o različnih predlogih?

dr. FRANCE BUČAR: Ne. Prosim.

dr. CIRIL RIBIČIČ: Jaz tako razumem to, da če v enem zboru predlog ni sprejet, v dveh zborih pa je. Ali obratno, nastane nesoglasje in usklajevanje. Predlog je pa enak v vseh treh. Nastane to nesoglasje in usklajevanje.

dr. FRANCE BUČAR: Torej samo, če je nekje a, nekje ne. To je vsa razlika. Dobre. Potem prosim, da bi sedaj določili še poročevalca. Kdo želi biti poročevalec, da izberemo prostovoljce? Saj ga ni. Gospod Peršak se strinjate, prostovoljno? Dobro, v redu. V občinah - gospod Starman. Velja pa še gospod Zabukovec. V redu. Ali bi lahko sedaj na vse poročevalce apeliram, da bi najprej povedali načelno stališče ustavne komisije. Zakaj se je postavila na tako stališče in da potem tudi opredeli do teh proceduralnih vprašanj. Kdaj je možna sprememba, čez eno leto in pol ali kdaj, bomo videli, ali pa torej glede poslovniskega ... V redu. Hvala lepa. Zaključujem sejo. Predsedniki zborov prosim, da me obvestite, kdaj bo skupna seja, pardon, kdaj bodo zasedali vsi zbori.

...

dr. FRANCE BUČAR: Ustavna komisija je pripravila svoj predlog soglasno in ta predlog pomeni dejansko konsenz med vsemi strankami. Zato v načelu ne sprejemamo pobud, ki pomenijo odstopanje od tega konsenza. Se lahko s tem strinjamo? Če je to tako, potem prosim...

(neznan): Rad bi vas opozoril na eno majhno podrobnost. Nismo bili soglasni, soglasne so bile stranke. Soglasni v tej ustavni komisiji nismo bili. Samo toliko.

dr. CIRIL RIBIČIČ: Če sem prav razumel, bi to pomenilo, da obravnavamo samo tiste predloge, ki jim aktivno ne ugovarja noben poslanski klub. Če se pojavi kakšen predlog, ki mu nihče ne nasprotuje od poslanskih klubov, bi ga obravnavali, ali kako. Tako sem razumel.

dr. FRANCE BUČAR: Če posamezni predlog posega v tisto, kar smo se dogovorili, kar pomeni novum, potem to ne sprejemamo, ker drugače, opozarjam vas, lahko začnemo spet popolnoma znova razpravo o vseh stvareh. Tako kot sem samo bežno poslušal na Zboru občin, tam je bila razprava splošna, in lahko začnemo od grba do zemljišč in ne vem česa še. Prosim, da se omejimo in določimo nek okvir naše razprave. Se strinjamo s tem? Besedo ima g. Zabukovec.

ZDRAVKO ZABUKOVEC: Strinjam se s tem predlogom, ker smo bili soglasni, le eden se je vzdržal.

MIRAN POTRČ: Glede procedure sem želel samo pripomniti: Za prvo omejitve so formalno vloženi predlogi poslancev na zborih. Izven tega tu nima nobeden od nas pravice karkoli reči, neodvisno od tega, ali se strinja ali se ne strinja. Od tu naprej se lahko pogovarjamo o dodatnih omejitvah. Če nekaj ni bilo vloženo, potem je lahko

kakšen poslanec v svoji razpravi rekel, da je zadovoljen ali da ni zadovoljen. vsaj tukaj se moramo držati te procedure, da gre za formalno pisno vložene predloge. Najbrž ni mogoče iz razprav, ki so bile, vzeti, da je nekdo želel ali ne želel dati kot predlog, naprej pa soglašam z vami, da se pogovorimo, kaj je eventualno še neka dodatna omejitev. Ne izključujem možnosti odločati in reči karkoli razen mnenja o tem, kar je bilo dogovorjeno, da se ne razpravlja, mislim pa da bi naredili to na koncu in ne začetku, ker potem lahko zaključimo že prej.

dr. FRANCE BUČAR: To je ena stvar, druga, ki bi jo bilo dobro še enkrat precizirati in mislim, da niti ni predmet razprave, to je način obravnavanja predlogov spremeljevalnih pobud in podobno v Ustavni komisiji. To se pravi, vsaj doslej, tako smo tudi prediskutirali z našo strokovno službo, je veljalo načelo: Ustavna komisija je avtonomna, to se pravi, da Ustavna komisija lahko posamezen predlog sprejme ali zavrne, vendar vedno kot svoj predlog in ne kot svoje stališče do posameznega amandmaja. Kdorkoli vlaga kakršenkoli predlog v zboru o njem lahko razpravlja Ustavna komisija, da sprejme kot svoj predlog ali ne, ne more pa nekdo vlagati v zboru samem amandmajev, ki bi imeli tak status. To samo konstatiram. Naslednje, kar je treba povedati pa je v zvezi s tolmačenjem ustavnega člena o postopku, tj. stvar je popolnoma jasna, mislim na dikcijo, in ne podleže sedaj ponovni razpravi poslovniške komisije. Prvič, mislim, da poslovniška komisija o teh stvareh ne more odločati, drugič, ne glede na to, ali odloča, so njena stališča irelevantna in je to jasno. Besedo ima g. Starman.

DANIJEL STARMAN: Torej, te določbe in te razlage se nanašajo na spremembo obstoječe ustave. Sedanja ustava ne predvideva postopka za sprejem nove ustave. Zato tukaj verjetno ne boste nasprotovali, da tukaj gre za neko pravno praznino. Strinjam se, da se odpravi interpretacija v tem smislu. Strinjam se s tem, da ima Ustavna komisija tudi določeno avtoriteto, v bistvu ustavotvorne Ustavne komisije, to je bistveno višje kot običajna komisija za ustavna vprašanja, vendar pripombe v našem zboru, ki so bile tudi vsebinske in večinoma so jih poslanci podprli in se zavzema na sprejem ustave, so se nanašali tudi na pravico poslanca, da predlaga amandma in da se o njem razpravlja in odloča. Zato dejansko ne vem, kako bomo to obrazložili tistim poslancem, ki bodo ponovno amandma vložili kot na primer mag. Schwarzbartl, ki je v tem smislu razpravljajl in utemeljeno opozarjal, da je s tem v nekem smislu okrnjena avtonomnost, samostojnost in iniciativnost poslancev. Mislim, da bi morali delati na tem, da bi vse amandmaje, o katerih bomo razpravljali, soglasno sprejeli, tisti, ki pa ne dobijo soglasja, bi se pa potem morali odločiti, kaj z njimi narediti, če bomo ocenili, da je bistven in če ni tak, da ruši ustavo itd.

dr. FRANCE BUČAR: Še enkrat moram poudariti. Če sprejmemo vaše stališče, potem ima vsak poslanec pravico v svojem zboru predlagati amandmaje k ustavi in je seveda popolnoma spremenjen način in sploh proces, kako se ustava spreminja in sprejema.

(neznan) : Torej, zbiranje amandmajev je končano. Nimamo več možnosti za predložitev novih amandmajev. Razprava je zaključena. Tu ni jare kače. Prosim, dajem

mnenje, da bi imeli le dve vrsti amandmajev. Tiste, ki jih bomo soglasno podprli in tiste, druge, za katere se bomo na koncu odločali, kaj bomo z njimi naredili glede na vsebino.

TONJE PERŠAK: Povedal bi samo dvoje. Mislim, da pojem sprememba ustave v ustavi pomeni tudi zamenjavo ustave, da ni mogoče tega drugače razumeti, in drugič, kar zadeva samo proceduro pa sledi tudi iz Poslovnika, da ko je konec obravnave - obravnava je bila v vseh treh zborih zaključena - tudi konec vlaganja kakršnihkoli dodatnih predlogov in amandmajev.

dr. CIRIL RIBIČIČ: Jaz sem tudi tako razumel in sem se malo pogovarjal s strokovnjaki, ki se ukvarjajo s poslovniško materijo. V Poslovniku je zelo natančno opredeljeno, kako teče zakonodajno postopek, ne pa ustavno-revizijski postopek. Ta je pač namerno urejen v ustavi in to sploh ni poslovniška materija, tako da bom zelo vesel, če je to na dnevnem redu Komisije za poslovnik, da bo ugotovila, da tukaj nima kaj reči, ker tega pač v poslovniku ni. V poslovniku stvar ni urejena. Tako se za ta postopek, ki smo ga v praksi tudi že preizkusili, da se dajejo pripombe na zborih, potem gre to na Ustavno komisijo, komisija pa gre s predlogom na zbor, se mi zdi pravi postopek.

dr. FRANCE BUČAR: Potem smo se o tem sporazumeli.

dr. CIRIL RIBIČIČ: V zvezi s ponovnim glasovanjem. Sprejemam tisto interpretacijo, ki jo je predsednik danes dal v našem zboru, s katero pa se drugi niso strinjali. Torej o istem predlogu ni možno ponovno glasovanje - da ne bi bili pod to presijo. Torej, če je tolmačenje oziroma, če bo predlog bistveno spremenjen, je potem pač to drug predlog.

dr. FRANCE BUČAR: Moramo se sporazumeti, če prav govorimo, če je ta ustava odklonjena, da ne dobi dvotretjinsko večino vseh poslancev, potem o tej ustavi eno leto ne moremo več razpravljati. (O tej ne!) Ne bi šli v nek pravni relativizem, da smo si na jasnem. Spremenim dve vejici ali dve besedi, to je nova ustava in gremo drugi teden na novo. Itak je še vprašanje, kaj pomeni "od začetka", ker gre za komplet nove ustave, marveč za kompleks vseh vprašanj in je treba razpravljati o kompleksu vseh vprašanj. Ker je to že razpravljano, se eno leto ne more več. Da tu ne bi bilo kakšnih dvomov. Če začnemo: V naši ustavi imamo 2. člen: Slovenija je pravna in ... preden pride na svet, že začnemo z relativizacijo prava in ga miniramo. To je nemogoče. Če smo se te stvari domenili, prehajamo na obravnavo predlogov, ki so bili postavljeni v posameznih zborih.

Datum: (neznano)

(neznana) seja Komisije za ustavna vprašanja

Predsedujoči: dr. France Bučar

dr. FRANCE BUČAR: Naslednja točka je dogovor o nadaljnjem delu pri oblikovanju osnutka nove ustave Republike Slovenije. Gre za izvedbo sklepa, ki ga je sprejela skupščina na tej seji, ki sicer še zmeraj teče, ki je prekinjena, da se začne postopek za novo slovensko ustavo in ustavna komisija je zadolžena da pripravi osnutek besedila ustave glede na izhodišča, ki so bila kot sestavina tega sklepa v tej skupščini sprejeti. Zato je treba danes narediti in tudi delno kar smo se že zadnjič domenili, treba je opravi-

ti dve stvari, prvič, da imenujemo komisije izvedencev, profesionalno komisijo, ki naj bi pripravila osnutek in drugič smo se tukaj zmenili, da bomo dali tukaj še z naše srede še eno ožje koordinacijsko telo ali kakorkoli, ki naj bi v fazi priprav tega besedila že neposredno sodelovala s to strokovno komisijo. Dobro, malo smo se menili, da bi za strokovno komisijo imenovali ljudi, ki jih je pravzaprav predlagal, ki so jih predlagala sestavljalca osnutka tega predloga za iniciacijo ustave, ker je formalno v tem predlogu imenovana. In bi prosil, nekoga od njih ali Jambreka ali pa kolega Udeta, ja če sestavi predlog še enkrat, no. Ja, ker smatram, da bi bilo po mojem mnenju vmesno kajne, da je predlog za sestavo z njihove strani glede na to, da sta oba sodelovala že pri formuliranju teh izhodišč, ne zato.

(neznan): Midva s kolegom sva se pogovarjala z vrsto kolegov zlasti s pravne fakultete. Ker bi bili pač angažirani kot profesorji pravne fakultete in drugi nekateri neobhodno potrebni sodelavci, taka skupina naj ne bi bila prevelika, pokrivala naj bi po posameznih članih glavna področja ustavne materije, vsak član te ekspertne grupe bi pa bil zadolžen da okoli sebe formira še neko podgrupo za ustrezno področje. No, neko kot postranski kriterij smo pač upoštevali neko dejstvo, da so pač tudi profesorji in strokovnjaki eksperti na nek način bili vsaj formalno in strankarsko vezani, in sploh delali pač na neko ravnotežje, tako da bi bila tudi ta ekspertna grupa nekako uravnoteženo strankarsko sestavljena, pa še eno da naj bi bila to grupa ljudi, ki se med seboj poznajo in ki lahko delajo kot ekipa. Kar zdaj pa se mi zdi, da bi ta ustavna materija razpadala na naslednje dele, preambula s temeljnimi načeli človekove pravice, socialnoekonomska in lastninska razmerja, državna ureditev, prehodne in končne določbe. Dr. Tine Hribar je do zdaj sodeloval pri formulacijah temeljnih načel, preambulskih tekstov, on je avtor več del, filozofsko političnih s področja teorije države, znane so njegove traktacije slovenskih državnosti, in se nam je zdel, da bi bila optimalna osebnost glede na strokovni ogled, ki bi okoli sebe zbrala strokovnjake, za področje temeljnih načel in pa preambule. Dr. Perenič je redni profesor pravne fakultete, ki se ukvarja predvsem s področjem primerjalnega ustavnega prava in človekovih pravic, in se nam je zdelo, da bi bil lahko nek koordinator te podskupine za človekove pravice, trenutno je on v Strassbourgu na nekaj tedenskem seminarju, simpoziju, ki ga organizira svet Evrope, o človekovih pravicah, on si je zadal tudi nalogo, že za novo slovensko ustavo, poskuša zbrati vse aktualne materiale s področja človekovih pravic, vse tiste formulacije, ki ustrezajo najnovjšim kriterijem, ki veljajo v Evropi na tem področju pa tudi področje človekovih pravic, mislim, da ne bo politično sporno, ker so tu že standardne formulacije, treba zbrati najkvalitetnejše, ki ustrezajo tudi slovenskim razmeram, prof. Bavcon, prof. Türk, praktično vse pravne fakultete bodo pri tem sodelovale in prof. Perenič gotovo je ena od osrednjih osebnosti, ki bi to lahko vodila prof. Ude za civilno pravo, znan strokovnjak za pravna razmerja, premoženjska, civilnopravna lastninska razmerja, bi bil spet optimalni izbor za ta osrednji del ustave sicer po številu določil precej krajši od sedanjih kar se tiče državne ureditve, je tu skoraj da na dlani zbor docenta dr. Francija Grada z ustavno pravo pravne fakultete in mag. Toneta Jerovška, oba, ki se profesionalno s temi področji ukvarjat, tako da tu je. Naštel sem verjetno pet ljudi, sam bi lahko sodeloval pri

temeljnih načelih in pri človekovih pravicah. In sekundarno pri poglavju o državni ureditvi. No, Hribar, Perenič, Ude, Grad, Jerovšek, Jambreč, to je šest ljudi, ki se mi zdi, da bi kot grupa se tudi ujeli osebno in strokovni, in bil neki koordinatorji tega procesa pripravljanja strokovnih gradiv in variantnih formulacij za osnutek nove slovenske ustave s tem, da bi še enkrat poudaril, predvideno metodo dela te ekspertne grupe, ki bi bila tak njena metoda bi bila primerjalno ustavno pravna, poskušali bi najti formulacije, ki so nesporne v stroki in ob političnih konfliktnih dilemah ponuditi več strokovno legitimnih variant, v odločanje ustavne komisije, strankam in drugim političnim interesom. Skratka ta ekspertna grupa bi se v celoti absolutno distancirala od kakršnih koli političnih odločitev, pripravljala bi gradiva in variante za presojo ustavne komisije. Zgleda, kot da je predlog Predsedstva Republike Slovenije že dovolj jasno trasiral delo strokovne komisije in drugih organov, temeljna izhodišča, politična se mi zdi, da so v tem predlogu Milana Kučana že vsebovana in olajšujejo v veliki meri tudi to delo strokovne komisije. Nekaj je še gotovo spornih vprašanj; naj omenim samo formulacijo, preambule pa obseg in naravo pravic narodnostnih manjšin v Sloveniji, temelj suverenosti slovenske države, obseg socialnoekonomskih pravic, enodomnost, dvodomnost skupščine, kompetence predsednika kot individualnega organa in njegovo razmerje do skupščine in tako naprej. Po vseh teh in mogoče nekaterih drugih vprašanjih bi ekspertna skupina ponudila več variantnih rešitev, strokovno legitimnih, o katerih se pa ne bi izjasnjevala in bi jih prepuščala seveda v presojo tem organom.

dr. FRANCE BUČAR: Hvala lepa. Želi kdo o predlogu razpravljati?

FRANCO JURI: Imam samo vprašanje proceduralne narave; me zanima, če so možni še novi predlogi za to delovno skupino. Imam pa z vsebinske plati določene pomisleke o ustavni strokovnosti prvega imena Tineta Hribarja. Gre namreč za zelo uglednega intelektualca, ki ga cenim in spoštujem, vendar sem že zasledil v marsikaterem osnutku preambul za novo slovensko ustavo tudi take formulacije, ki pravzaprav niso strokovnega značaja. Recimo njegova sintagma svetost življenja, kar je z filozofskega vidika morda sprejemljiva, je seveda z vidika ustavnosti in pravnosti dokaj sporna terminologija. No, ampak ta moj pomislek naj seveda ne izključuje njegove prisotnosti v skupini, pa nočem problematizirati skrajno njegovega imena. Pogrešam pa nekatera imena naše ustavne in legalne inteligence, ki po mojem mnenju bi morali biti v tej skupini zato dajem v razpravo še dodatne predlog, in to naj bi danes odločali o sodelovanju Matevža Krivica, gospoda Kristana in za vprašanja, no, ima Battelli tudi formalen predlog v zvezi z vprašanji povezani z narodnostmi manjšinami. To je vse.

ROBERTO BATTELLI: Sem hotel samo spomniti, da je tudi komisija za narodnosti, ko je obravnavala ta predlog priporočila, da se v to skupino, ki bo oblikovala predlog za novo ustavo, vključi tudi Hajoša Ferenca, predsednika lendavskega sodišča, ki bi lahko dosti prispeval k oblikovanju dikcije v zvezi s položajem narodnostnih manjšin dikcije v zvezi s položajem narodnostnih manjšin. Torej, predlagam, da se to upošteva in da se vključi Hajoša Ferenca v to skupino. Hvala.

dr. FRANCE BUČAR: Jaz se s tem strinjam, da ga vključimo, da tega kandidata vključimo v predlog, vendarle bi jaz prepustil možnost, da komisija njega pritegne k so-

delovanju prav pri tisti materiji, ki se nanaša na, mislim, da je to boljše; kar se pa tiče vašega predloga, bi jaz najprej prosil stališče predlagatelja, da se o tem zjasni.

(neznan): Tovariš predsednik, kar se zadnjega predloga tiče, ste povedal; mi isto, mi smo namreč proti temu, da bi se ta ekspertna grupa preveč širila. Čisto enostavno zaradi operativnosti dela. Zavežemo se, da bomo pritegnili Ferenc Hajoša k delu tedaj, ko bomo oblikovali ta del osnutka ustave, se pravi, temeljne pravice in svoboščine. Kar pa se tiče predloga za magistra Krivica pa prosim presodite sami. On je priznan strokovnjak in nimamo s svoje strani pomislekov. Nasprotno.

dr. FRANCE BUČAR: Dobro. Meni samo za vprašanje, če boste vi lahko zaradi širjenja komisije absolutno se strinjam s tem. Prosim.

ROBERTO BATTELLI: Ker sem izrazil določene pomisleke ob prvem imenu naj ne bi bil razumljen tako, da prisotnost magistra Krivica bi izključila Tineta Hribarja.

TONE PERŠAK: Jaz bi podprl predlog, da se vključi magistra Krivica, vemo, da bo on pri temne glede na to, aktivno sodeloval in je pametno, da je vključen v skupino.

dr. FRANCE BUČAR: Saj mislim, da ni bilo nobenega ugovora.

JERNEJ ROVŠEK: Gospod predsednik, rad bi samo, da če se razčisti formalno v odloku o ustanovitvi komisije v 2. točki sta dve določbi o sodelovanju znanstvenih in strokovnih delavcev. Namreč mi v komisiji še nimamo pritegnjenih teh znanstvenih in strokovnih delavcev, to pa je predvideno v četrtem odstavku 2. točke, ko komisija lahko po predhodnem mnenju komisije za volitve in imenovanja za stalno ali občasno pritegne k delu znanstvene in strokovne delavce, to so tisti delavci, ki sodelujejo v delu komisije stalno ali občasno v petem odstavku je pa določba, da komisija lahko imenuje strokovne in druge ožje delovne skupine in posameznike za pripravo strokovnih gradiv za komisijo. Razlika je v tem, da te drugi člani komisije ne sodeluje v delu ustavne komisije, ampak samo pripravlja strokovna gradiva. Katera je ta skupina in ali stalno ali občasno dela na sejah ustavne komisije, da bi razčistili.

dr. FRANCE BUČAR: Mislim, da tukaj ni kaj za razčiščevati. Strokovna komisija ima vedno možnost, da predlaga razširitev z različnimi strokovnimi sodelavci in v kolikor bo smatrala to za potrebno bo morala se obrniti na ustavno komisijo in ustrezen predlog postaviti. Mislim, da tu ni problemov, kar se tega tiče, vsaj jaz ne vidim nobenih problemov. Komisija bo povedala svoje mnenje, ta naša komisija, takrat ko bo dobila predlog. Potem lahko smatramo, da je ta predlog sprejet. Hvala lepa. Sedaj smo rekli, moramo še drugi del, to se pravi da imenujemo ta del politični del te kontrapart komisije, če tako rečem bil predlog. Jaz sem se o tej stvari že posvetil med drugim s Cirilom Ribičičem, tako da bi tudi za ta del poskušali čimbolj zrcalno odsliskati sestav te komisije po njeni politični strukturi. Predlog je bil približno sledeč: Battelli kot predstavnik italijanske manjšine, potem Bučar, ki se temu na žalost ne more izogniti, kot predsednik te komisije, potem Ribičič, kot predstavnik ZK, Pukl kot predstavnik socialdemokratov, Anderlič kot predstavnik Liberalne stranke in Bizjak kot predstavnik demo kristjanov. Ali bi se strinjali s tako sestavo. Dajem predlog v obravnavo? Kar seveda pa ne pomeni prav obratno, da bi bila celotna komisija iz tega dela izključena, nasprotno to je samo zato, da bo čimbolj ta politični kontakt političen vzdrževala, torej zamisel te komisije je

tako, to se pravi, da se ta komisija v celotni sestavi razbremeni dela in odločanja celi vrsti profesionalnih in tehničnih vprašanj in da res odloča dejansko kot politično telo. Ker je cela vrsta vprašanj sicer strokovno tehnične narave tudi povezana z določenimi političnimi komplikacijami, zaradi tega bi te strokovne stvari potem poskušali v prvi frazi usklajevati s to koordinacijsko komisijo v kateri smo sedaj govorili. Ali se s tem strinjate, ali ima kdo kakšen drug predlog? V kolikor ne, bi smatral, da je ta predlog sprejet.

JERNEJ ROVŠEK: Gospod predsednik ali lahko preberem, če smo pravilno prvo komisijo imena, da ne bo kasneje nesporazumov. V tej skupini naj bi bili Jambrek, Hribar, Perenič, Ude, Grad, Jerovšek in Krivic.

(neznan): Tukaj bi se strinjal s tem vprašanjem, oziroma s to interpretacijo, da je ta skupina tista druga varianta delovne skupine, ki ne sodeluje na sejah ustavne komisije. Če je treba ustrezno formulacijo najti.

(neznan): Potem so to znanstveni in strokovni delavci, ki jih komisija imenuje.

dr. FRANCE BUČAR: To je stvar komisije kako bo delala, kakšna bo. Če smo to ugotovili, potem jaz predlagam, da je predlagani dnevni red izčrpan.

(neznan): Naša je dužnost, da precizno obavijestimo šta sledi Ja sam razumeo da če ustavna komisija skupštine Republike Slovenije po završetku ove sednice obavijestiti ustavno komisiju Jugoslavije o ovom što je stav ovde izgradjen. Verovatno če to učiniti telefonski...

dr. FRANCE BUČAR: To je suksus razprave, celo v več izvodih bomo dali, da bo vsak član, to bomo zdaj uredili. Hvala lepa tudi gospodu Šukoviću in kolegom, da se je udeležil naše seje in vas še enkrat pozdravljam. Ja, poročevalce še na seji zborov moram določiti. Dobro, bom jaz za Družbenopolitični zbor, Zbor občin, kdo bi bil? Prosim?

(neznan): Jaz ne vem, če prav razumem, ampak mislim, da če bo zvezni zbor danes jutri določil predlog, to pomeni, da se ta komisija še enkrat sestane?

dr. FRANCE BUČAR: Ja, odvisna je od njene odločitve, kajne. Ja, tako, potem bomo morali v takem primeru narediti v petek eno sejo, če bo tako, ampak bomo videli. Dobro. Dobro. Ja, hvala lepa.

Razprava k osnutkom in predlogom Ustave Republike Slovenije

PREAMBULA

k Ustavi Republike Slovenije

* *
*

Delovni osnutek Ustave Republike Slovenije

Zavedajoč se svetosti življenja in človekovega dostojanstva; izhajajoč iz:

- temeljnih človekovih pravic in svoboščin,
- temeljne pravice vsakega naroda do samoodločbe in
- temeljnega zgodovinskega dejstva, da smo Slovenci z lastnimi močmi izoblikovali svojo narodno samobitnost in uveljavili svojo državnost;
z namenom, da ob spoštovanju naše dediščine zagotovimo kulturni, ekonomski, politični in socialni razvoj Slovenije, skupščina in državljani Slovenije sprejemamo naslednjo ...

Osnutek Ustave Republike Slovenije

Zavedajoč se svetosti življenja in človekovega dostojanstva (*VARIANTA: nedotakljivosti človekovega življenja in dostojanstva); izhajajoč iz:

- temeljnih človekovih pravic in svoboščin,
- temeljne pravice vsakega naroda do samoodločbe in
- temeljnega zgodovinskega dejstva, da smo Slovenci z lastnimi močmi izoblikovali svojo narodno samobitnost in uveljavili svojo državnost;
z namenom, da ob spoštovanju naše dediščine (*VARIANTNI DODATEK: In narodno osvobodilnega boja slovenskega naroda) zagotovimo kulturni, ekonomski, politični in socialni razvoj Slovenije, skupščina in državljani Slovenije sprejemamo naslednjo ...

Razprava Komisije za ustavna vprašanja

Datum: 22.5.1991

32. seja Komisije za ustavna vprašanja

(neznani): Sedaj pa kar se tiče tega vprašanja. Opozoril bi na nekaj. Preambula ima v bistvu splošno izhodišče. Če je niste na zadnji seji tekstualno spremenili, ima splošno izhodišče o pravici vsakega naroda do samoodločbe, kot nekako mednarodno pravni podlagi, tudi mednarodno pravni podlagi do samoodločbe. Nekje moramo zapi-

sati in zapisano je sedaj v 1. členu, da je temelj slovenske države pravica slovenskega naroda do samoodločbe, ne vsakega. Ker gre za konkretno državo, gre tudi za konkreten narod. Zato ne bi mogel sprejeti tega predloga, iz katerega izhaja, da imamo splošno izhodišče. Pravico vsakega naroda do samoodločbe, potem je pa takoj država, v kateri imajo oblast državljani in državljanke. Moram biti to povedano, da slovenska država temelji na pravici slovenskega naroda do samoodločbe.

dr. CIRIL RIBIČIČ: Jaz sem se zavzemal, da se v preambuli jasno pove samoodločba slovenskega naroda, ne vsakega naroda, pravica vsakega naroda. Res je tudi, če se to ne naredi, je ta preambula takšna kot je v osnutku, govori o tem, da je slovenski narod dosegel svojo državnost. To dejstvo, da je na podlagi samoodločbe dosegel svojo državnost, mora preambula ugotoviti in ga tudi ugotavlja. Zato mislim, da ni treba, da se to ponavlja v normativnem delu. Strokovno vprašanje, kaj je normativni del in kaj ni. Do sedaj se je smatralo, da normativna načela niso normativni del. Tudi v prejšnji ustavi nekaj takšnega kot so sedaj dali kot neka temeljna izhodišča, hrvaška ustava, kar jaz tudi v pisnem svojem predlogu navajam, bi težko štel za normativni del.

FRANCO JURI: Moji pomisleki so o načinu in mestu poudarjanja te zgodovinske pravice. Gospod Ude je pravilno rekel, da bi v preambuli šlo mogoče bolj jasno opredeliti pravico do samoodločbe slovenskega naroda. Jaz mislim, da nekje je omejen slovenski narod oziroma Slovenci. Če preambula ostane takšna, kot je sedaj, mislim, da ta poudarek je vsebovan v Peršakovem predlogu, s tem da vztrajam na tem, da posameznik pride pred kolektivom. Strinjam se, da posameznika brez kolektiva ni. Vendar posameznik brez naroda in narodne civilizacije lahko obstaja, mogoče v manjšini, ampak posameznik ni nujno povezan na en narod.

Predlog Ustave Republike Slovenije

Izhajajoč iz

Temeljne ustavne listine o samostojnosti in neodvisnosti Republike Slovenije, ter temeljnih človekovih pravic in svoboščin, temeljne in trajne pravice slovenskega naroda do samoodločbe, in iz zgodovinskega dejstva, da smo Slovenci v večstoletnem boju za narodno osvoboditev izoblikovali svojo narodno samobitnost in uveljavili svojo državnost,

sprejema Skupščina Republike Slovenije ...

Razprava Komisije za ustavna vprašanja

Datum: 27.11.1991

39. seja Komisije za ustavna vprašanja

Predsedujoči: dr. France Bučar

dr. FRANCE BUČAR: Ker ni za pričakovati, da bi število članov povečalo iznad števila prisotnih, bi si dovolil to sejo začeti. Lepo vas pozdravljam. Najprej bi vas malo seznanil z ... pri dosedanji pripravi tega osnutka. Mogoče bi se komu čudno zdelo, da se

je seja te komisije zavlekla. Moram vas opozoriti na to, da izhajajoč iz stališča, da je v ustavi lahko samo tisto, s čimer se več ali manj vsi strinjamo. In ker je bila vrsta teh odprtih vprašanj, smo poskusili prvo s predstavniki poslanskih klubov oziroma strank, ki so zastopane v parlamentu doseči nek konsenz o stvareh, za katere smo smatrali, da morajo dobiti v ustavi soglasje, ker sicer do ustave ne moremo priti. To kar sami dobro veste. Ustavo je mogoče sprejeti, v bistvu, samo s soglasjem, formalno z 2/3 večino vseh poslancev. V praksi to kot vemo sami, pomeni več ali manj soglasje in je naše delo več ali manj brezplodno, če ne dosežemo poprejšnjega soglasja. Ustavna komisija namreč lahko predloži z glasovanjem ali preglasovanjem kakršenkoli predlog ustave, vendar nima nobenih možnosti, da bi tak predlog prišel skozi skupščino, če ni vnaprej doseženo soglasje. No in v razgovorih s posameznimi strankami in posameznimi klubi smo vendarle prišli končno do soglasja o vseh odprtih vprašanjih, ostalo je pravzaprav samo še eno vprašanje slavnega 54. člena, drugo pa mislim, da je zaenkrat vse usklajeno, vsaj do te faze. Ko smo naenkrat dosegli to uskladitev, smo se zmenili tudi približno za ta vozni red, tako da bi današnja seja, če bomo končali delo, pomenila že tisti, vsaj z vidika komisije, finale, ki naj bi potem omogočil, da po enem presledku 14 dni, kolikor seveda je bilo potrebno za eventualno ponovno presojo posameznih stvari, da bi potem lahko že sklicali skupščino, če seveda bo rezultat te zadnje seje ustavne komisije tak, da bi dal izgled, da lahko z ustavo tvegamo v skupščini. Gre za to, da sem dobil vzpodbudo kar se tiče posameznih poslanskih klubov, ker so me ustno in tudi pisмено obvestili, da želijo, da je ustava čimprej sprejeta in da so pripravljene čimbolj konstruktivno sodelovati pri končnem osnutku. Do tega je tudi dejansko prišlo in upam, da je to besedilo, ki je danes pred vami tisto, ki bi vendarle z določeno rezervo bilo zrelo za končno odobritev s strani te komisije. Obvestiti vas moram še o sledečem. Osnutek, ki ga imate danes pred seboj je navidezno precej redigiran od tistega, kar je bilo vam poslano kot zadnji predlog, čeprav smo tudi medtem že klubom pošiljali osnutke tako kot so zoreli, tako da ne more biti za vsa, ta osnutek, ki je danes pred vami nobeno, presenečenje v tem smislu, da je obravnava o nečem popolnoma novem, je pa dejstvo, da smo prvotni predlog redakcijsko močno dodelali, upam da v pozitivnem smislu. Tako imamo danes pred seboj ustavo, ki se v marsičem v formalnem tekstu razlikuje od prvotnega ampak vsebinsko je ista, mislim pa, da je čisto iz strokovne plati bolj dodelana. No, če gremo po tem, mislim, da bi danes vendarle morali iti skozi. V tem tekstu imate tudi označeno povsod, kje je prišlo do takšne spremembe, predvsem samo redakcijsko in kjer so odprta vprašanja oziroma, kjer je prišlo do drugačnih redakcij imate tudi pisмено opombo, tako da bi lahko sedaj s te osnove lahko startali v obdelavo, mislim pa da moramo kljub temu skozi ustavo v celoti iti. Apeliram na vas, da ne bi odpirali na novo vprašanja o katerih smo se že sporazumeli, vendar absolutno ne izključujem razprave o čemerkoli, se razume ampak mislim, da bi šli vsaj po predvidenem voznem redu, če bi na novo odpirali vprašanja, ki smo jih vendarle na tak ali drugačen način zaključili. Če vas smem opozoriti najprej na preambulo. Torej preambula je bila tudi sporna, iz te preambule smo sedaj spustili vse, kar je bilo predmet kontraverz, hkrati smo rešili tudi to vprašanje, ki se nam je pojavilo še pri končnih in prehodnih določbah in v izvedbenem zakonu, kjer smo po-

stavili tezo, da z uveljavitvijo te ustave preneha sedanja ustava z vsemi amandmaji itn., pojavlja se vprašanje, kaj pa je s temeljno listino, ki ima tudi funkcijo, sicer nadustavne-ga, vendar z ustavo doseženega akta, ali naj bo ta razveljavljen. Potem pa smo tako po čisto srečni okoliščini ugotovili, da se moramo naslanjati na temeljno listino kot izhodiščni osnovi državotvorni akt, da se v preambuli sklicujemo na ta akt, da se s tega rešimo iz grozeče usode, da bi bil razveljavljen prek tistih prehodnih določb in smo s tem pravzaprav, s sklicevanjem na temeljno ustavno listino praktično rešili tudi vrsto vprašanj, ki so se prej tudi odpirala okrog preambule, ker smo že o tej temeljni listini več ali manj vse tisto napisali, kar smo prej hoteli v preambulo spraviti. Naslednja stvar, ki je bila nekoliko sporna, je bilo tudi vprašanje NOB ipd., rešili smo tako kot iz tega vidite, da smo Slovenci v večstoletnem boju za narodno identiteto in osvoboditev tako formulacijo dobili in mislim, da lahko zadovoljuje, ker mislim, da se bo potem nanašala na celotni historiat Slovencev. Jaz bi samo postavil vprašanje, kaj nam beseda narodna identiteta pomeni, če ne bi bilo dosti mogoče samo narodna osvoboditev.

TONE PERŠAK: Hotel sem to že predlagati, zato ker je samobitnost in identiteta sinonim. Če rečemo, da smo to dosegli, je po mojem, zadosti, če se v prvem delu to spusti,.

dr. FRANCE BUČAR: Da rečemo potem, da smo Slovenci v večstoletnem boju za osvoboditev ... Se strinjamo? Se sklada tudi s tistim, kar ste predlagali. Hvala. No mislim, da pri preambuli ni več spornih vprašanj.

dr. LUDVIK TOPLAK: S pripombo g. Peršaka bi se strinjal. Vendar, identiteta in osvoboditev, moram reči, bi bolj plediral za identiteto, ker mi moramo poudariti to, čemur rečejo "national building" - nacionalna zgradba, ki smo jo izoblikovali. Sedaj kako, ali osvoboditev ali neosvoboditev tekom tisoč let nazaj, to je drugo vprašanje. Ker ni vse samo bila večna osvoboditev. S tem, da ne bi mi implicitno rekli, da nikoli nismo bili svobodni in sedaj smo naenkrat ostali svobodni. Gre za to, da smo izoblikovali narodno-nacionalno gradnjo, vendar se bojim tega, da bi mi implicate preveč poudarili to osvoboditev, kot da prej nikoli nismo bili.

dr. FRANCE BUČAR: Torej, meni je predvsem zato, da se pojem identiteta da ven, ker slovenski ni, če je to slovenska ustava.

(neznan): Samobitnost.

(neznan): Mogoče bi imel redakcijski predlog in sicer, plebiscita ni nikjer nortri. Predlagam takole, če bi se mogoče glasilo ...

dr. FRANCE BUČAR: Je v temeljni listini. Mi se sklicujemo na temeljno listino ...

(neznan): Mislil pa sem takole, da bi bil drugi odstavek prvi, kar je ob človeški in bi rekel širši izhajajoč iz temeljnih človekovih pravic, ter bi drugi odstavek do konca peljali ter rekli, ter na podlagi plebiscitarne odločitve in temeljne ustavne listine, da bi samo odstavka zamenjali.

dr. FRANCE BUČAR: Izhajajoč iz temeljne ustavne listine, imamo to zajeto. Vztrajate?

(neznan): Ne, sem zadovoljen, ko ste pojasnili, da je plebiscitarna že v temeljni ustavi listini. Gre samo za zamenjavo odstavkov.

(neznani): Torej ta dilema, ali ostane samo osvoboditev ali tudi identiteta, je zanimiva iz tega zornega kota. V bistvu preambula potrjuje, da se je Slovenski narod spremenil v nacijo. Torej to, kar dr. Hribar zelo poudarja. Mislim, da je ta formulacija tega ne implicitno izraža, da ne izraža jasno. Da se je narod s temeljno listino in vsem tem spremenil v nacijo, kjer ima svojo ustavo, svojo državo in tako naprej. Sedaj, kako to oblikovati, ali to izraža, da je narodna osvoboditev, ali je to že vključeno ali ne. To je za mene dilema.

TONE PERŠAK: Mislim, da ravno tekst, ki govori, da je ta narod v večstoletnem boju za narodno osvoboditev uveljavil svojo nacionalno samobitnost in dosegel državnost, izraža točno to, da je postal nacija. Točno za to gre.

dr. FRANCE BUČAR: Prosim.

dr. CIRIL RIBIČIČ: Jaz bi bil sposoben, če je seveda za to interes, povedat v treh minutah načelno opredelitev in konkretne pripombe, ki jih imamo še trije člani ustavne komisije iz SDP.

dr. FRANCE BUČAR: Ali glede preambule?

dr. CIRIL RIBIČIČ: Ne, glede ustave. Če je to smiselno? Ker se mi zdi, da bomo potem videli koliko je še odprtih vprašanj in bi na ta način veliko lažje prišli. Torej, mi smo kot SDP preko svojih predstavnikov sodelovali. Mi smo v svojih organih preverili in potrdili delo svojih predstavnikov, tako da po naši oceni po poslanski klub lahko glasoval za politično usklajeno ustavno besedilo. Zanj menimo, da ni idealno, da pa je z vidika programskih izhodišč in aktualnih političnih usmeritev naše stranke, zlasti pa z vidika interesov Slovenije in njenih državljanek in državljanov v tem trenutku, boljše od kateri koli prejšnjih variant. Menimo, da je sprejem ustave do konca decembra nujen tudi predvsem zato, ker bomo šele tako lahko omogočili predčasne volitve, ki so nujne, tako zaradi vzpostavitve novega parlamentarnega sistema, kot z vidika vse ostrejših vladnih krize. Do sprejema je treba omogočiti ljudem, da povedo mnenje o tem, kako je upoštevano njihovo mnenje iz davne javne razprave, tam iz konca preteklega leta. Predlagamo naslednje izboljšave. Prva, menimo, da bi ustava morala opredeliti regionalizem, kot obvezujočo sestavino ustavne ureditve in zagotoviti oblikovanje regij. Če to druge politične stranke ni zagotoviti oblikovanje regij. Če to druge politične stranke ni sprejemljivo, zadnje razprave so kazale tako, potem predlagamo kot kompromis dodatek k 142. členu, ki bi se glasil: "z zakonom se določajo načela in pogoji oblikovanja regij in njihove temeljne funkcije". Drugič, predlagamo, da se opusti določba o pravnem varstvu otrok pred rojstvom oziroma, da ustava govori le o pravnem varstvu otrok, brez kakršnihkoli dodatkov. Opozarjamo, da je bila Slovenska javnost že obveščena o političnem soglasju strank, da se svoboda odločanja o rojstvu otrok ohrani v ustavi v besedilu, kot ga vsebuje veljavna ustava. Seveda je ohranjanje te določbe pogoj za našo stranko, da bi dala soglasje k ustavnemu besedilu. Sporočila nekaterih strank so govorila, da pristajanje na tako rešitev pomeni njihov prispevek k oblikovanju najširšega družbenega konsenza o ustavi. Menim, da smo se na usklajevanju dogovorili, da se doda pred besedico otrok besedica "svojih", to se pravi, da se omeji ta svoboda odločanja na lastne otroke. Tretjič, opozarjam, da je bilo usklajeno stališče, da se v ustavi izrecno omeni po-

kojninsko zavarovanje. Zato terjamo, da se strokovna pripomba o tem, da je pokojninsko zavarovanje del socialnega zavarovanja, upošteva na način, da bo pokojninsko zavarovanje vendarle izrecno navedeno. Ne poznam in ne verjamem, da obstoji katera koli Slovenska politična stranka, ki bi lahko nasprotovala tej rešitvi. Četrta zadeva je stvar, ki mislim, da je pomembna in mislim, da se o njeni ne bo težko poenotiti. V ustavnem zakonu predlagamo, da zapišemo tako dopolnitev tretjega odstavka 2. člena, da bi volilni zakon, ki ga bo sprejemala skupščina v dosedanji sestavi, sprejemala z 2/3 večino. Tretji odstavek 2. člena bi se namreč dalo tolmačiti tako, da deluje stara skupščina do volitev, po starih predpisih. Zato mislim, da je treba izrecno ugotoviti, da določba o dvotretjinski večini pri sprejemanju volilnega zakona velja že za ta volilni zakon, ki bo urejal naslednje volitve. Petič, predlagam, da se kot vsi drugi organi republike, katerih funkcije se bistveno spreminjajo, tudi Ustavno sodišče izvoli v novi sestavi. Pa čeprav šele po konstituiranju parlamenta in po izvolitvi predsednika Republike Slovenije. Gre za predlog, ki smo ga že dali v političnem usklajevanju in se nanaša na ustavni zakon. In končno, ugotavljam, da je politično usklajevanje prispevalo k bolj demokratičnim rešitvam, da so bila pri tem upoštevana nekatera najpomembnejša prizadevanja Stranke demokratične prenove, npr. glede opredelitve demokratičnega značaja oblasti v republiki, socialne države, ločitev verskih skupnosti od države, pravic narodnosti, soupravljanja, socialno ekonomske pravice in tudi naprej. Zato bomo za ustavo, ki je pred nami, glasovali tudi v primeru, če ne bomo dosegli njene dodatne izboljšave. Z izjemo tistega kar sem posebej opozoril kot bistveno vprašanje, ki je bilo že - po mojem mnenju - glede katerega je po mojem mnenju, že bilo doseženo soglasje, tako glede svobode odločanja o rojstvih otrok, kot glede 2/3 večine. O rojstvih otrok kot glede dvotretjinske večine pri sprejemanju nove volilne zakonodaje. Hvala lepa.

dr. FRANCE BUČAR: Takoj preidemo pred tistim kar sem predlagal, da takoj preidemo na razpravo o temeljnih vprašanjih katerih je mogoče, smatramo, da so vprašanja odprta. Prosim.

(neznani): Torej jaz nisem sodeloval pri usklajevanju ker pač nisem v nobeni stranki, zato mi je ta tekst presenetil, tudi v splošni določbi. Gre za to, da sedanji predlog povzema... skoz do zdaj gojili in bili nekako soglasni, saj jaz nisem imel občutkov, da gre za bistveno odstopanje, čeprav so se pojavili v javnosti, zlasti v Delu razni članki, da je temelj postaviti v Slovenije, slovenski narod. Iz teh splošnih določb, ki jih imamo zdaj pa nekako zaključujem, da se skušajo kot temelj postaviti državljani in državljanke. Sprejemam nekako uvodna predustavna materija, kar je tudi obrazloženo in kar izhaja iz preambul. Vendar 1. člen, da je Slovenija demokratična republika, lahko velja za čisto vse republike tega sveta, ker pač ni monarhija, torej gre samo za obliko države. Zato jaz mislim, da bi se dalo to vprašanje, ki mene najbolj muči pri splošnih določbah, ki so zelo pomembne tudi za razlago, da bi se mogel ta člen glasiti: "Slovenija demokratična Republika slovenskega naroda." In s tem bi opravili ta problem, ki se postavlja zlasti glede na druge člene, še posebej tistega, ki izrecno govori o državljanih in državljankah, to je 2. člen, pa 4. člen. Skratka, splošne določbe so povsem drugačne kot so bile v osnutku oziroma kot so bili v tistem tekstu kot smo ga dobili 31.10.1991. Zato bi prosil Ustavno

komisijo, če bi preden preidemo na konkretne sporne zadeve, tudi o tem vprašanju stališče zavzeli. Kar je pravzaprav temelj slovenske države.

dr. FRANCE BUČAR: Hvala. Torej jaz moram povedati sledeče. Ker smo se sklicevali na temeljno ustavno listino, smo smatrali, da so ta vprašanja, ki ste jih vi zdaj odprli, rešena v preambuli temeljne listine. Kar se pa tiče prvega člena, bi bilo treba enkrat povedati, ker mi smo zdaj izhajali kot iz neke samo po sebi razumljivega, zmeraj smo govorili Republike Slovenija in tako naprej. Najprej bi morali v ustavi povedati, da sploh smo republika, lahko smo tudi kraljevina, ali pa cesarstvo. Mislim, ustava mora to povedati. In če pogledam recimo avstrijsko ustavo, ima ravno tako 1. člen. Avstrija je demokratična republika. In mislim, da se mi s tem vzorcem čisto enostavno približujemo modernemu konceptu države. Jaz mislim, da je to za mene povsem zadovoljivo. Če to smatramo zdaj to kot eno temeljnih odprtih vprašanj o katerih je treba razpravljati. Prosim, gospod Žagar.

ZVONE ŽAGAR: Jaz bi vseeno poudaril, da gre za petmesečno prekinitev dela Ustavne komisije, da so v tem času sicer stranke nadaljevale to delo, ki je v bistvu delo Ustavne komisije, čeprav moram ugotoviti, da smo v Ustavni komisiji vsi predstavniki strank in to iz nekaterih strank celo najpomembnejši in da je ta skulptura, če imenujem predlog ustave kot skulpturo, delo dveh kiparjev, eden je Ustavna komisija, drugi je pa ta politična koordinacija in ta dva kiparja se občasno izmenjujeta pri delu in zato je izdelek vedno nekoliko drugačen, ko ga dobimo v poglede. Mislim, da bi bilo vsaj za vnaprej primerno, da bi to politično soglasje iskali preko članov Ustavne komisije, kar bi bilo možno. Vendar za nazaj se to več ne da delati. Glede dileme, ki je bila že izpostavljena, ali je temelj narod oziroma je temelj posameznik. Tudi osebno mislim, da je potrebno še vedno temeljiti na slovenskem narodu na nek način in da nacionalno vprašanje še ni konzumirano, kot bi ga nekateri želeli označiti. Zame je tudi v preambuli nepotrebna beseda "osvoboditev" oziroma ta zveza, ki navaja, da smo bili do zdaj nesvobodni, da smo se v zadnjem momentu osvobodili, nekako nepotrebno še posebej zato, ker je treba ustavo gledati takrat, ko bo že stala, ko bo že za nami. Pomeni, čez par let bo po mojem mnenju ta dikcija nepotrebna. Mi smo v tem času, v katerem živimo, smo izoblikovali neko samobitnost z našimi odločitvami, z našimi dejanji in smo na ta način prišli do stanja oziroma do nekega praga nove države. Glede 1. člena je zame tudi, čeprav sprejemam dejstvo, da imajo tudi druge države podobno dikcijo, je za mene to nekoliko, če rečem, nepotrebno oziroma samoumevno. Bere se lahko tudi tako, kot da je Slovenija nedemokratična oziroma, da to posebej izpostavljena s tem, ker kaj posebej izpostavljamo, mislim, da še ne bomo dosegli tega. Lahko bi tudi rekli, da smo kooperativna država in podobno. Skratka, da z nekim zelo pospešenim tempom ne bo možno priti do kvalitetne ustave.

dr. FRANCE BUČAR: Torej vi predlagate, da se nadaljuje po dosedanjem tempu in da preložimo sprejem ustave na prihodnje leto.

(neznan): Mislim, da ustava bo brez mene ali z mojim stališčem kljub temu vsaj sprejeta tako, da bo nekoliko več časa potrebno, kot je trenutno planirano.

dr. FRANCE BUČAR: Dobro, potem postavim to vprašanje najprej, da se odločimo. Obstaja naša intencija. Ali je naša intencija, da sprejemamo ustavo še v tem letu? Predlog je tukaj, da stvar preložimo in nadaljujemo z razpravo. Prosim, da se najprej o tem odločimo! Prosim? (...) Vem, ampak zdaj je tukaj vržen nov predlog.

(neznani): Ker tudi ta stranka je to pisala, da podpira čimprejšnji sprejem nove ustave.

(neznani): Jaz mislim, da je treba resnično ustavo čimprej sprejeti in da je verjetno eden od razlogov za zavlačevanje priznanja tudi to, da nimamo ustave. Zato bom, kar se mene tiče, vse naredil, da bi čimprej prišli do teksta, vendar mislim, da je treba temeljna vprašanja pa le razčistiti in odgovoriti, da se bo vedelo, kaj je kaj. Torej to, kar je bilo obrazloženo v zvezi s 1. členom, je res definicija oblike države, da ni monarhija, ampak temelj je pa bil vedno do zdaj poudarjen in mislim, da temelj spada v prvi ali sploh v splošne določbe kot jasen pogoj tudi za ostale določbe ustave.

(neznani): Moram najprej reči, da se mi zdi zelo zanimivo da se ravno ljudje, ki so ob ustanovitvi slovenske države tako radi govorili o izpolnitvi tisočletne želje oziroma hrepenenja po samostojnosti, kar je po mojem povezano z določenim kompleksom osvoboditve. Ne vem, v čem bi se kazala, v kateri formi, ta tisočletna želja. Nas sedaj tako neznansko moti ta beseda "osvoboditev". Jaz to razumem samo kot nek ideološki podton, nek strah, da bi kdo lahko potem razumel tudi NOB ali celo partizane. Kar se pa tiče 1. člena, mislim, da se ne bi smeli mi tu preveč igrati s temi formulacijami, da se ne bi osmešili ravno v tej fazi postopka za priznanje pred mednarodno demokratično javnostjo. Reči, da je Slovenija demokratična republika slovenskega naroda, je nekoliko kontradiktorno. Ne da bi bilo v nasprotju demokracija - slovenski narod, ampak ne vem, čigava bi bila potem ta republika, ki se imenuje demokratična oziroma kakšno zvezo bi imeli s to demokratično republiko tisti, ki niso pripadniki slovenskega naroda, so pa državljani Slovenije, kakšen poseben status bi morali potem določiti tem ostalim? Vsekakor bi bilo treba nekaj o tem reči, da so torej oni neki "kooptirani" člani te, sicer nacionalne skupnosti ali so državljani neke posebne, podrejene oziroma nižje kategorije. To realno dejstvo, da pač ni naključje, da se ta država imenuje Slovenija in da ni Slovenija, da torej ima neko jasno, logično, realno zvezo z obstojem slovenskega naroda, je povezana s tistim krepkim poudarkom v preambuli, da smo Slovenci itd. Mislim, da je ta realna zveza med nacionalnim bojem in vzpostavijo države v tej preambuli povsem konkretno izpeljana in da je treba v prvem členu iti na običajno državljansko formulacijo, da je pač to država državljanov, demokratična republika. Hvala.

dr. FRANCE BUČAR: Hvala lepa. Peršak.

TONE PERŠAK: Jaz bi, če se da, poskušal nekako apelirati na to, da bi pri tej diskusiji upoštevali vsa dejstva, da tako rečem. Mi že to preambulo vključujemo v naš ustavni sistem s Temeljno ustavno listino, ki temelji točno na to in razlaga točno to, na kakšen način je na podlagi narodove samoodločbe nastala ta država in se pravi, da to se mi zdi, ker gospod Starman, je s to Temeljno ustavno listino postavljeno na prvo mesto tega ustavnega sistema Slovenije. In se mi zdi, da ni treba zdaj na nek način še enkrat ponavljati istih stvari, če se spomnite teh diskusij, tudi jaz se zelo zavzemam za te stvari,

se mi zdi, da je ravno s tem ... ločitvijo in je na nek način, ta temeljna listina zdaj postavljena za temelj tega ustavnega sistema, da je to po mojem mnenju dobro rešeno. Druga stvar. Zelo slabo bi bilo, če bi nekako bilo mogoče sklepati na podlagi naših odločitev, da tudi mi mislimo, da se zgodovina Slovenije začinja, pa bom rekel s 25. junijem 1991. Ta zgodovinski boj za slovensko državo, pa se ... začinja s Trubarjem. In zato se mi zdi, da je ta formulacija po mojem mnenju zelo dobra, in kar zadeva 1. člen, bi ga pa tudi branil in to moram reči, da v kontekstu 3. člena. Dokler tega člena ni bilo, se imel velike pomisleke v zvezi s 3. členom. Zdaj pa se mi zdi, da je za 1. členom ta bom rekel, kompletni opis te države postavljen in tudi ta opis neke lastnosti te države v 3. členu, nekako ne moti več, kot se mi je zdela prej parcialna določba.

dr. FRANCE BUČAR: V redu, ali vztrajate na ...

(neznani): Jaz imam vrsto razlogov, da to pojasnim. Zakaj mislim, da ni v nasprotju s tem, kar gospod Šetinc govori. Tudi ni nasprotja med tem, če poudarimo pravico naroda in državljana. Gre za popolnoma različne segmente. Ta vprašanja se ne izključujejo in postavlja enega na drugega, enega pred drugim, je umetna zadeva. Mislim, da to kar piše v 3. členu absolutno ne dopolnjuje vprašanj, ki sem jih odprl. In tudi ne tega vprašanja, saj mene zadovolji, da je temeljna ustavna listina, ki se omenja v preambuli, ki nima normativnega, ki ima samo uvajajoč značaj, da ne eksplicitno jasno pove, da ta država, ta republika, demokratična temelji dejansko na vsem, kar predstavlja fenomen naroda in ne vidim nobenih ovir, da ne bi 1. člen lepše in bistveno boljše popravili, če bi dodali še te dve besedi zraven, kot sem jaz predlagal. Hvala.

dr. FRANCE BUČAR: Hvala. Prosim.

VITODRAG PUKL: Če dovolite, bi povedal kako si zamišljam pravzaprav ta današnji sestanek, njegov namen in smisel. Mi smo imeli cel kup sestankov ustavne komisije. Takrat smo se ustavljali teoretično skoraj ob vsakem členu, tudi ob takem, kot ga zdaj kolega Starman načinja. Dobili smo osnutek ustave, kjer je bilo teoretično mnenj skoraj toliko kot je članov in pa toliko programov kot je strank. Prišli smo v slepo ulico. No, da bi se tega izognili, je predsednik začel z delom, da je konzultiral stranke in da se je odločil, da bi ustavo dobil tako, ki bi bilo zapisano tisto, kar je med strankami. To stranke pa sprejema v parlamentu ustavo, kar je nespornega in kar bi bilo lahko sprejemljivo za vse stranke. Če bi se mi zdaj vrnili na tisti sistem obravnavanja teoretičnih osnov in besedila, bomo spet zajadrali v tisto vodo, v kateri smo bili, se pravi, ne bomo nikdar do ustave prišli. Ta osnutek ustave je delala sicer ožja redakcijska komisija, so pa bile stranke s tem seznanjene, so dobile osnutek v roke, ga predelale, ga predelale in povedale, kaj je sprejemljivo oziroma načelno so vse stranke povedale, da je taka ustava sprejemljiva, zlasti ob tem, ker nas čas sili in smo vsi za to, da čimprej ustavo dobimo, gre morda za enih par točk, ker pa bi posamezne stranke povedale, da vztrajamo ali pogojno ali nepogojno, pri taki formulaciji in bi potem se odločila, ali bi tista formulacija, kjer stranka vztrajajo kot pogoj, prišla po večinskem mnenju ustavne komisije kot predlog, ostalo pa kot amandma, morda bi šlo za eno vprašanje ali pa za dve, če se za to odločimo. Bi pa res prosil te člane komisije, ki niso strankah, ki niso sledile temu delu in ki očitno ne razumejo namen današnjega sestanka, da ne bi načenjali težkih, teoretičnih

razprav o zadevah, ki so že bile desetkrat prediskutirane. Bi pa kar nadaljeval na način kot je dr. Ribičič začel. Govorim v imenu Socialdemokratske stranke, naša stranka je za sprejem take ustave kot je predložena, ima pa rezerve pri 154. členu enako kot prenovitelji, se pravi da bi želeli, da bi ostala dikcija kot je v sedanji ustavi, kar tiče rezerv prenoviteljev glede obveznosti regionalizma smo proti. Smo pa pripravljene na kompromisni predlog, da se to uredi v zakonu. Glede izrecne omembe pokojninskih pravic se ... kot večina, kar se tiče ustavne zakona, tudi nimam proti, da bi se volilni zakon sprejel z 2/3 večino, čeprav se nam to zdi zelo riskantno. Glede ustavnega sodišča pa se prilagodili mnenju večine.

dr. FRANCE BUČAR: Moram vendar reči ... razpravo k 1. členu. O tem se moramo odločiti, namreč meni se ne gre za to, da se preglasujemo ali kakorkoli, ampak to je ena izmed temeljnih vprašanj o katerih si moramo priti do enakega stališča ali pa vsaj sprejeti obvezo, da bomo glasovali za tako ... ko se ... 1. člen je definicija čista in jasna. Govori o oblasti ljudstva, državljanov o socialni in pravni državi ne pa o nacionalnem značaju Hrvaške. Tako, da mislim, da so si ti argumenti na mizi, da pa je nov element to in da je razlog, da se tukaj spremeni stališče v tem kar se je zgodilo med časom, med osnutkom in tem predlogom. To je osamosvojitve Slovenije. Hvala lepa. Prosim Bizjak.

IVAN BIZJAK: Ja, kolikor gledam to zadevo, bi se pridružil k temu predlogu, da se v preambuli tale vsakega zamenja za slovenskega, da se s tem še enkrat postavi, čeprav že nadaljevanje tega stavka govori o tem, da gre za državnost, ki izhaja iz naroda in v tem primeru osebno ne vidim po tem potrebe, da bi spreminjali določbe teh začetnih členov, ki govorijo o državi. Skratka, to se pravi, da se spremeni preambula, ostalo pa ostane kot je v tem delovnem besedilu navedeno.

dr. FRANCE BUČAR: Torej tukaj gre sedaj za konkretne predloge, da je v preambuli vsakega zamenjamo s slovenskega. To mislim, da mene to ne bi nič motilo, zlasti, ker bomo v nadaljnjem, da smo Slovenci v stoletnem boju. Po mojem je to čisto sprejemljivo. Mislim, po mojem bi tudi to. Se vam zdi to sprejemljivo?

(neznan): Jaz bi rada zdaj k temu, kar je prej gospod Peršak rekel, da bi to narodno identiteto črtali. Jaz mislim, da v tem več stoletnem boju smo se Slovenci borili tudi za identiteto narodno, ker gre za narodni značaj. To ni isto kot samobitnost. Zato se mi zdi, da bi ta narodni značaj, ta identiteta morala ostati. In da torej, predlagam, da ostane tako kot je.

dr. FRANCE BUČAR: Čakaj, zdaj ne vem. Jaz sem imel vtis, da ste se s tem sporazumeli. Zdaj ste spret ponovno isto vprašanje odprli. Dobro. Imate vso pravico. Jaz osebno smatram, če že imate možnost, da rečete identiteto z slovenskim izrazom, ker to v slovensko ustavo ne sodi. Hkrati pa se pridružujem tistim stališčem, da samobitnost več ali manj niste identificirali. To je moje mnenje. Istovetnost, ja.

IVAN BIZJAK: Torej mislim, da če do naroda pride, je narod nujno moral izoblikovati svojo identiteto. To se pravi, da je to oblikovanje identitete sestavni del oblikovanje naroda in mi ugotavljamo, da narod imamo, to se pravi, da je odveč posebej o tem govoriti. Ker, če je do tega prišlo, se je tudi identiteta očitno izoblikovala.

DARJA LAVTIŽAR BEBLER: Očitno je tudi, da imamo tudi svobodo. Potem je tudi to odveč. Če govorimo o preambuli, kjer smo hoteli neko kontinuiteto notri pripeljati in v tem večstoletnem boju se nismo borili samo za osvoboditev, ampak tudi za oblikovanje narodnega značaja.

dr. FRANCE BUČAR: Ali zahtevate, da ponovno glasujemo? Nekako sem smatral, da je konsenz bil dosežen, če pa postavljate vprašanje, potem dajem na glasovanje. Ne bi bil rad polemičen, samo želel bi, da nekako naprej preidemo. Resnično, ne vzeti tako kot, da sem hotel nekoga utišat. Res ne tako razumet.

DARJA LAVTIŽAR BEBLER: Ne, gospod predsednik, dejstvo je, da je bil to vzporeden proces, ker slovenski narod pač še ni bil dokončno oblikovan kot tak na eni strani, po drugi strani pa seveda ni bil svoboden. To sta bila dva procesa, ki sta tekla vzporedno, če gledamo zgodovinsko. Me pa ne moti, če se to navsezadnje črta.

dr. FRANCE BUČAR: Potem lahko preidemo na Kocbekovo preoblikovanje slovenskega narodnega značaja in odpiramo milijon vprašanj. Prosim.

(neznan): Oglašam se zato, ker ta tekst se mi je zdel zelo ustrezen. Tak kot je bil izhodiščen, mislim brez odstavkov. Tako kot smo imeli prvotno.

dr. FRANCE BUČAR: Ja, potem morate pa sedaj povedat, ali ste za ta tekst ali ne. Drugače ne bomo prišli nikamor, res ne.

(neznan): Še vedno sem za ta tekst, čeprav možni so še popravki in se mi zdi, da je bilo to dovolj predebatirano v teh mesecih in najbrž ... je vključno s temeljno pravico vsakega naroda, to je ustanovna listina.

dr. FRANCE BUČAR: Mi smo rekli slovenskega naroda. To smo že sporazumeli. To je vse v redu. Ne sedaj razumeti tako, kot da bi jaz komu pravico jemal od razprave, ampak če se bomo vedno vračali nazaj, potem je izključeno, da bi samo ustavna komisija prišla do konca decembra skozi, kaj šele parlament. Prosim, če moje pripombe dobrohotno vzamete na znanje, ne drugače, ker niso ... Dobro, potem glede tega vprašanja smo se razumeli. Preambula je taka kot je tukaj, vržemo ven "identiteto", recimo slovenskega. 1. člen ostane tak, kot je. Ali lahko dobim od vas vseh - sedaj govorim kot predstavnik komisije- nekako zavezo, da bomo ta stališča branili tudi pred parlamentom, ker drugače je brezpredmetno, da se tukaj kaj menimo. Tudi 1. člen sem izpostavil tukaj. Dobro. Imate ločeno mnenje, torej ga lahko slišimo. Prosim, gospod Žagar.

ZVONE ŽAGAR: Ne bom govoril v imenu nobene stranke, dokler bom na seji ustavne komisije, bom govoril v imenu člana ustavne komisije. Glede dileme narod ali posamezniki, ali je to vključeno v samo ustavo, bi jaz rekel sledeče. V normativni del, izkaže se, da slovenski narod v normativnem delu ni več omenjen, so pa omenjeni drugi narodi kot so italijanski, madžarski in Cigani oziroma romski, zato bi mogoče, če smo že striktni, bi bilo primerno razmisliti o tem ali bomo omenjali kogar koli ali nikogar. Mislim, da je 1. člen definicija države, njena državna ureditev. V tem smislu sem razumel gospoda predsednika prej, ko je rekel monarhija in demokratična oziroma parlamentarna ureditev. Zato predlagam, da eventualno združimo 1. in 3. člen, ki govorita o isti stvari, ne vem zakaj sta dva člena. Eno je demokratična republika, 3. člen govori o tem,

da je pravna in socialna država. Gre za isto zadevo in seveda brez slovenskega naroda jaz nasprotoval ne bom. Če bo večinsko mnenje tako. Vendar opozarjam na to.

dr. FRANCE BUČAR: Dobro. Ali se lahko tako zmenimo, torej da kot vas razumem, vaše stališče je, da se strinjate pogojno tako s 1. kot s 3. členom. Ali to združimo v enega ali ne, bi prosil, da je to pravica redakcije, da to tako uredimo. Mislim, da gre tu za obliko države v 1. členu, v 3. členu gre ... Če se priključim, namreč, jaz bi resnično želel, da preidemo do enotnega stališča. Drugače nima smisla da hodimo pred parlament s popolnoma razdvojenimi stališči, ker je brezpredmetno, da bi upali na sprejem ustave. Če gremo po predlogu, ki ga je zastavil dr. Ribičič. Ali se bomo lotili teh temeljnih vprašanj oziroma najprej organsko skozi ustavo. Gremo vendarle skozi. Tu vas opozarjam pri 4. členu je ostal pomislek pri besedilu: "Slovenija je ozemeljsko celovita enota in nedeljiva." kaj to celovita pomeni, ne razumem. Slovenija ozemeljsko enotna in nedeljiva država. Celovita je za mene bolj filozofski pojem. Jaz osebno predlagam, da gre "celovita" ven.

(neznan): Prosim bi da se šteje kot ločeno mnenje. Bom proučil ta vprašanja še z drugimi ustavnimi teoretiki. Gospod Ribičič mi je dal nekaj misliti v zvezi z osamosvojitvijo, vendar ljudje, s katerimi kontaktiram, imajo drugačna mnenja. Da je potrebno v splošnih določbah povedati, kaj je temelj državnosti.

dr. FRANCE BUČAR: Mi bomo v zvezi z redakcijo 1. člena, smo potem tudi mi, ne samo iz čistunskih razlogov, ampak čisto tako, mi potem skozi govorimo o Sloveniji, brez vseh epitet zraven. Mislim, da je to bistvena pridobitev.

dr. FRANC ZAGOŽEN: Ravno v zvezi s tem 1.a členom je pomislek, ki je bil danes izrečen da se črta. To bi vprašal. Ustavna listina o samostojnosti in neodvisnosti ni deklaracija, ampak je ustavna listina. Torej je del ustavne konstitucije države in to normativne, čeprav ni v normativnem delu ustave, ampak je normativni del ustavne konstitucije države. Če to tako razumemo, potem ta pomislek odpade, da Slovenci nimamo normativno urejeno, da je Slovenija država predvsem slovenskega naroda in državljani. Ali je to mogoče tako razlagati? Potem bi verjetno ti pomisleki odpadli.

dr. FRANCE BUČAR: Kdor ima k posameznemu členu kakšno pripombo, naj se sproti oglasi. Kaj smo se sporazumeli glede 4. člena. Da "celovite" lahko črtamo.

dr. RAJKO PIRNAT: Jaz se v imenu naše stranke ne strinjam s črtanjem 1.a člena. Nikakor ne. V Evropi je že stoletja temeljni kriterij oblikovanja države nacionalni princip. In v vseh listinah, ki smo jih oblikovali smo poudarjali ta princip. Ne strinjamo se, da bi ga sedaj izločili iz ustavnega teksta. Sicer poudarjam, da ga moramo še podrobneje proučiti, ker to sem dobil sedaj na mizo, ampak to je povsem nesprejemljivo.

dr. FRANCE BUČAR: Dobro, potem vzamem to na znanje. Ali lahko ugotovim, da bo vaša stranka glasovala proti ustavi, če bi to ostalo tako?

dr. RAJKO PIRNAT: Odločitve še ni, ker sem to danes dobil. Samo dvomim, da bo kdorkoli v naši stranki za črtanje te določbe.

dr. FRANCE BUČAR: V redu, samo jaz bi želel.

dr. RAJKO PIRNAT: Poglejte, sedaj ste nam dali to na mizo.

MIRO CERAR: To pa ni res. ...

dr. RAJKO PIRNAT : Torej se opravičujem. Kljub vsemu tudi v petek ni noben organ naše stranke mogel še o tem odločati.

dr. FRANCE BUČAR: Dobro, da vem, s čem nimamo računati v parlamentu.

dr. RAJKO PIRNAT: Me pa zanimajo razlogi za to.

dr. FRANCE BUČAR: To smo ravnokar diskutirali. Če ste zamudili, ne morem še enkrat ponavljati celotne razprave. Sedaj bo pa zopet eden prišel, pa bomo zopet. Poslušajte, tako ne gre. Mi ne bomo nikamor prišli s to ustavo, če bomo delali tako kot sedaj!

dr. RAJKO PIRNAT: Predsednik, jaz nisem prosil, da se ponovi razprava, samo razloge za črtanje bi rad slišal.

dr. FRANCE BUČAR: Jaz osebno jih ne mislim ponavljati. Enostavno nemogoče je nadaljevati na tak način. Prosim.

TONE PERŠAK: Poglejte gospod Pirnat. Sedaj smo eno uro razpravljali o tem in ugotavljali, da z vključitvijo ustav... temeljne ustavne listine, v ustavni sistem, kakor je vključena s preambulo, je v bistvu to vprašanje po mnenju velike večine tukaj zadovoljivo rešeno in ker ustavna listina je pa v bistvu s to preambulo postavljena za temelj tega ustavnega sistema. Tam notri je točno ta definicija o kateri tu govorimo in se mi zdi, da po tem, ko je bila dosežena osamosvojitve v Sloveniji in tako naprej, da preprosto ni oportuno še enkrat ponavljati in nekako vztrajati na teh formulacijah, ampak je treba iti v delitev države kot je sedaj dana.

. . .

dr. FRANCE BUČAR: Lahko nadaljujemo. Še pred začetkom? Prosim.

(neznan): Mi smo včeraj govorili o temelju ustavne listine, zanima me samo sledeče, ali je to sestavni del sestave ali bo v tekstu objavljena pred ustavo. Da bi bil skupaj z ustavnim tekstom objavljen tudi temeljna ustavna listina.

dr. FRANCE BUČAR: Ta je že itak objavljen. In smo s to samoupravo velja še naprej, to je samo tehnično vprašanje ...

(neznan): Ne, samo ustavna komisija bo lahko imela tukaj eno stališče, da izhaja nekako iz tega in tudi čisto tehnično in strokovno, če je to v istem ...

dr. FRANCE BUČAR: Če pogledate ameriško ustavo, pa deklaracijo ... saj je približno isto, ... še pred preambulo. Kar začnimo. V redu.

Datum: 23.12.1991

42. seja Komisije za ustavna vprašanja

Predsedujoči: dr. France Bučar

IVAN BIZJAK: Nerodno je, da jih je toliko in da je treba to brati. Beseda preambula naj se zamenja z besedo uvod. To je prvo. Želel bi, da gremo hitro skozi. Jaz sem ga predložil, to je prvi tak. Dobro, če bom jaz bral, pa če nihče ne bo zabremzal, bom bral naprej.

dr. FRANCE BUČAR: Ampak če, ker kdor molči ...

IVAN BIZJAK: Drugi amandma, uvod naj se glasi; ljudje Slovenije odločeni, da želimo živeti v svobodni državi sprejemamo.

. . . .

IVAN BIZJAK: Naslednji so amandmaji gospoda Jurija. Prvi amandma k preambuli, v tretji alineji se za besedo "trajne" doda beseda "neodtujljiva".

1. POGLAVJE

Splošne določbe

1. člen

Slovenija je demokratična republika.

* *
*

Delovni osnutek Ustave Republike Slovenije

1. člen

Republika Slovenija je suverena država, ki temelji na neodtujljivi pravici slovenskega naroda do samoodločbe.

2. člen

Republika Slovenija je država slovenskega naroda in vseh njenih državljanov.

Osnutek Ustave Republike Slovenije

1. člen

Republika Slovenija je suverena država, ki temelji na neodtujljivi pravici slovenskega naroda do samoodločbe.

2. člen

V Republiki Sloveniji ima oblast ljudstvo; izvaja jo neposredno, na volitvah in po načelu delitve oblasti prek zakonodajnih, izvršnih in sodnih organov.

Razprava Komisije za ustavna vprašanja

Datum: 11.4.1991

29. seja Komisije za ustavna vprašanja

Predsedujoči: Miran Potrč

TONE PERŠAK: Jaz imam samo pomislek v zvezi s tem. Mi v... členu kot nosilca suverenosti opredeljujemo Republiko Slovenijo. In ta Republika Slovenija, ki je nosilec suverenosti, mora zdaj že varovati suverenost naroda. Poleg tega je to sporno.

MIRAN POTRČ: Prosim,...

(neznan): Jaz potem predlagam, da uporabimo plebiscitarno formulacijo. Se pravi samostojnost in neodvisnost, ker beseda suverenost točno to svoje vsebuje. Zato smo tudi šli, smo se izognili besedi suverenost in smo rekli samostojnost in neodvisnost in dajmo potem še to tu vnesti.

MIRAN POTRČ: Hvala. Ciril Ribičič.

dr. CIRIL RIBIČIČ: Tukaj se odpirajo zdaj nove dileme, samostojnost in neodvisnost sta bila uporabljena za Republiko Slovenijo, ne za slovenski narod. Jaz bi proti tej formulaciji nič ne imel, če bo v 1. členu zmagala državljanska formulacija, da je Republika Slovenija država vseh njenih državljanov, ne glede na narodno pripadnost in če bo samo v preambuli omenjena samoodločba slovenskega naroda. Če bo pa v 1. členu, da bomo dali nacionalno definicijo Slovenije tako, kot je predvidena, se pravi, da je Slovenija nacionalna država, ki temelji na suverenosti in samoodločbi slovenskega naroda, potem pa velja ta logika, ki jo je gospod Peršak tukaj omenil, da potem nima nobenega smisla v 3. členu se zavzemati za neko posebno samostojnost in položaj slovenskega naroda. Skratka, meni bi ta formulacija ustrezala, samo da je odvisna tudi od tega, kakšna bo definicija republike v 1. členu.

MIRAN POTRČ: Peršak.

TONE PERŠAK: V 1. členu piše: Republika Slovenija je suverena država, ki temelji na pravici samoodločbe. Se pravi, nastala je na podlagi te pravice. Najprej je potem drugo, hočem to reči, tukaj je suverenost kot lastnost države opredeljena, ne kot lastnost naroda. Že v 1. členu.

MIRAN POTRČ: Igličar.

dr. ALBIN IGLIČAR: Če dovolite tukaj pri vprašanju suverenosti, se seveda zdaj odpira ena simpozijaska tema. Pri nas na Pravni fakulteti smo predlagali, da bi se 1. člen glasil: Republika Slovenija je država itn., da ne poudarjam suverena država, ker seveda po originarni ideji suverenosti je pač suvereno ljudstvo. To je ideja modernega sveta. Vsa oblast izvira iz ljudstva in pripada ljudstvu in če mi damo že v 1. členu vso suverenost ne ljudstvu, ampak državi, potem v bistvu ožimo in postuliramo neko zelo ozko pojmovanje suverenosti. Tako da pri nas na fakulteti smo iz praktičnega vidika pač rekli, da bi se člen lepo glasil: Republika Slovenije je država, ki temelji na neodtujljivi pravici slovenskega naroda do samoodločbe.

Predlog Ustave Republike Slovenije

1. člen

Slovenija je demokratična republika.

Razprava Komisije za ustavna vprašanja

Datum: 23.12.1991

42. seja Komisije za ustavna vprašanja

Predsedujoči: dr. France Bučar

TONE PERŠAK: Prvi predlog, ki je bil v Družbenopolitičnem zboru, se nanaša na uporabo besede samo Slovenija v splošnih določbah. Predlog je, da bi se v splošnih določbah uporabljala sintagma Republike Slovenije.

dr. FRANCE BUČAR: O tako slaboumnih predlogih nima smisla razpravljati. Dajmo razpravljati samo o resnih predlogih. Če je nekdo povedal oslarijo, ne bomo tu, da bom izgubil dve uri, da bom dopovedal. Nisem pripravljen o tem razpravljati.

. . . .

IVAN BIZJAK: Tretji amandma k 1. členu, ta člen naj se črta.

→

Glej tudi člen 3.

2. člen

Slovenija je pravna in socialna država.

* *
*

Delovni osnutek Ustave Republike Slovenije

4. člen

Republika Slovenija varuje temeljne človekove pravice in državljske svoboščine kot izhodiščne in osrednje prvine ustavne ureditve ter pravne in socialne države. Varuje samostojnost slovenskega naroda, ozemeljsko celovitost, enotnost in nedeljivost države. Čuti se odgovorno za usodo Slovencev, ki živijo zunaj njenih meja in pospešuje njihove stike z domovino. Varuje pravice narodnih manjšin in etničnih skupin. Skrbi za ohranjanje naravnega in kulturnega bogastva ter ustvarja pogoje za skladen in enakomeren civilizacijski in kulturni razvoj Slovenije

Osnutek Ustave Republike Slovenije

3. člen

Republika Slovenija varuje temeljne človekove pravice in državljske svoboščine kot izhodiščne in osrednje prvine ustavne ureditve ter pravne in socialne države. Varuje samostojnost slovenskega naroda, ozemeljsko celovitost, enotnost in nedeljivost države. Čuti se odgovorno za usodo Slovencev, ki živijo zunaj njenih meja, in pospešuje njihove stike z domovino. Varuje in zagotavlja pravice (*VARIANTNI DODATEK: avtohtone italijanske in madžarske narodne manjšine) narodnih manjšin in etničnih skupin. Skrbi za ohranjanje naravnega in kulturnega bogastva ter ustvarja pogoje za skladen in enakomeren civilizacijski in kulturni razvoj Slovenije.

Razprava Komisije za ustavna vprašanja

Datum: 22.5.1991

32. seja Komisije za ustavna vprašanja

Predsedujoči: Miran Potrč

TONE PERŠAK: Zakaj pa mislim, da mogoče le ni dobro poudarjati tega "pravna in socialna", ker to mora slediti iz ustave, da je to pravna in socialna država. Da pa ni

nekak - da je to v bistvu deklarativni uvod, da se ti opredeliš kot pravna in socialna država, a potem je pa vprašanje, kako se obnašaš.

dr. CIRIL RIBIČIČ: Podobno velja za to pravna in socialna država. Dobro, že zopet hrvaška in srbska ustava to imata, imajo pa seveda tudi zahodnoevropske države, ena govori o pravni državi, ena govori o državi, ki temelji na vladavini prava. Ena govori o socialni državi, ena pa o državi socialne pravičnosti. Mi se tega seveda lahko izognemo ali damo veliko pozneje, se mi pa zdi, da je ta obremenitev za ta trenutek bolj aktualna, kot pa tista opredelitev, ki jo predlagamo in okrog samoodločbe in za katero jaz ne predlagam, da se umakne, ampak da se jasno zapiše v preambuli, tako da ni možno mojemu predlogu očitati, da izpušča samoodločbo, da jo podcenjuje ali pa mislim, da zdaj pa ni več to trajna pravica ali kaj podobnega.

(neznan): Ja, zdaj imam jaz morda napačen vtis no, samo občutek imam, da se zdaj še tisto, kar je bilo glede socialne in pravne države rečeno, rad bi pa poseben poudarek dal na socialno državo, da se še to poskuša tukaj opuščati. Morda je napačen, moj vtis. Zdi se mi, da bi to spadalo v 1. člen. Ne vem, morda bi pretiravali, če bi bilo to v samem naslovu naše republike in tako naprej, ampak zdi se mi, da je pa ta predlog, ki ga je zdaj delovna skupina obravnavala, da bi se to opustilo, pa v temeljnem nasprotju z javno razpravo, tako kot sem jo jaz uspel slediti in pa pripombe iz javne razprave. Socialnoekonomske pravice, soupravljanje, insistiranje praktično vseh največjih strank političnih, da se socialni vidik v ustavi posebej poudari, je tukaj nespoštovano, čeprav je bilo v osnutku. Skratka je bila javna razprava nezadovoljna s tem, da je to prikrito, da je to premalo poudarjeno, tukaj je pa predlog, ki gre v nasprotni smeri. Jaz v imenu stranke, ki jo zastopam, moram reči, da terjamo, da se zelo jasno poudari socialna narava republike Slovenije. Prej na žalost je samo v tisti varianti, ki sem jo jaz zastopal, skrajno manjšinsko omejena. Ni se uspela prebiti niti v eno od drugih dveh variant. Mislim, da je to slabo in da je v nasprotju z zavzetimi stališči strank. Velike večine strank slovenskih.

IVAN BIZJAK: V zvezi s tem vprašanjem bi predvsem tole rekel, da kar mislim, da je bilo že rečeno. Potem, ko bo to pravna in socialna država je razvidno iz ostalih členov, kjer ekspliciramo socialni del. In mi smo se res zavzeli za to, da je socialnega več v tej ustavi glede na osnutek. In mislim, da smo pri mnogih členih to tudi tako predrugačili. Zdi se mi pa zelo vprašljivo poudarjati take atribute države kar na začetku, ko še nismo povedali, zaradi česa je to res taka država. Mislim, da je mnogo bolj bistveno, da iz same vsebine to pride ven kot zaključek. Ob tem bi navedel samo vsem znan primer, kako so bile tiste države, ki so si pred ime dale največ pridevnikov, demokratična, ljudska, in ne vem kakšna država naj bi bila, čimveč je bilo teh pridevnikov, tem manj res, tem manj veljali so tisti pridevniki v praksi države. Se pravi najbolj totalitarne države so imele največ takih demokratičnih pridevnikov v svojem že imenu, kajne? Tako, da mislim, da to samo po sebi ni merilo za nobeno stvar in se ne zavzemam posebej, da se to na ta način poudari. Mislim, da je mnogo bolj važna sama vsebina.

(neznan): Naprej prosim!

dr. CIRIL RIBIČIČ: Mislim, da je to v temeljnem nasprotju s celotno našo diskusijo. Kjer so samoumevne stvari in argumentacija okrog tega, da je jasno, čigava republi-

ka Slovenija iz samega imena in tako naprej; tukaj naleti na temeljne ugovore, da je to treba večkrat poudariti in v preambuli in v prvem členu in v normativnem delu in tako naprej. Pa je morda bolj samoumevno, da je Republika Slovenija država, ki temelji na samoodločbi slovenskega naroda, kot pa je samoumevno samo po sebi, ali bo razvijala to samoumevno funkcijo v poudarjenem smislu ali ne. Tako da me čudi pač to stališče, tudi glede na stališča krščanskih demokratov v javni razpravi, o tem vprašanju. Očitno je, da če v temeljnih določbah ustave poudarimo to socialno funkcijo države, da to ima seveda nek simboličen pomen in nek vsebinski pomen in da argumentacija, da bo to itak razvidno ali pa ne bo razvidno iz drugih določb za mene ni prepričljiva. Seveda pretirano bi bilo no, in mislim resno, mislil s predlogom, da bi se ime republika spremenilo in v tem smislu recimo sprejemam argumente, ki so bili zdaj povedani, da v samem nazivu države to ne spada. Mislim pa, da je treba v teh temeljnih splošnih določbah naše ustave pa vendarle to jasno poudariti.

IVAN BIZJAK: No, samo pojasnilo; vendarle se nisva povsem razumela. Moram vseeno reči, da o socialnih pravicah in podobnem govorimo v lepem delu ustave, o narodu pa od tu dalje ni nikjer več besede. Zato mislim tako, ne moremo kar v isti koš dati.

DARJA LAVTIŽAR BEBLER: Ja, jaz se tudi zavzemam za to, da ostane... tukaj v tem členu ostaneta oba pojma. Da gre za pravno in socialno državo. To sta tudi dve sestavini tega člena, ki nikakor v javni razpravi nista naleteli na nasprotno predloge. Se pravi: javna razprava je to oboje izrecno podprla. Jaz vsaj nisem zasledila predlogov v nasprotno smer. Rada bi opozorila seveda to, kar je tudi že dr. Ribičič povedal, da gre za splošne določbe. In v teh splošnih določbah je treba neke temeljne vrednote posebej izpostaviti in poudariti in spomnila bi tudi na to, da številne ustave v zahodnih demokratičnih razvitih držav med temi temeljnimi vrednotami zelo, celo navajajo, da gre za države, od katerih je ena od teh vrednot tudi blagostanje državljanov. Celó govorijo o blagostanju. In mislim, da ne bi nikakor kazalo izpustiti, da gre v enem primeru za pravno in socialno državo. Kajti oboje je tudi ta hip pravzaprav pri nas prav zato dokaj sporno. To pa vsi vemo. Hvala.

ANDREJ MAGAJNA: Žagar je bil še prej. Ja.

ZVONE ŽAGAR: Hvala lepa. Jaz bi želel reči sledeče: da je za mene ta socialni vidik oziroma socialni vložek in ali socialistični pridevnik ali nekaj podobnega, vprašljiv predvsem iz razloga, ker ne vemo točno, kaj je to. Ali to pomeni, da so za to državo vrednota njeni državljani, njeni ljudje? Če je to tako, potem je to seveda sprejemljivo in zelo pozitivno. Namreč značaj teh pojmov oziroma to, kar pod temi pojmi si predstavljamo, ali si predstavljajo naši državljani, je zelo različno. Ti prevoji so nekako konfuzni. Zato, če že predlagate socialno v ustavo, in besede "socialno", potem bi jaz predlagal, da se to prevede in da se temu reče "blagostanje". To je vsekakor nekaj povsem drugega in je zame vrednota. Nikakor pa ni zame vrednota, če rečemo, da bomo skrbeli, da je država socialna. To je zame nekaj, kar je, kar sploh ne vem za kaj se gre. In je celo povezana z imenom "socialistični", ki je pa še bolj, še v slabšem položaju kot socialni. Če se samo za ime obesim. Hvala.

ANDREJ MAGAJNA: No, mi smo že večkrat rekli, da ustava ni samo strogo normativni akt, ampak da se skozi njo kaže, in tudi se mora izraziti jasno tudi določene temeljne vrednote; in poleg pojma pravnosti, velja tudi obenem tudi pojem socialne države. Potem jaz predlagam, da ne bi tukaj imeli ne vem kakšno filozofsko diskusijo, kaj to pomeni socialna država. Gre za eno naravnost, do kakšne mere je uresničljiva, in seveda bo potem na področju zakonodaje, ampak gre pa le za eno temeljno usmeritev in naravnost. Ker samo pravna država se mi zdi premalo, in kaže neko civilizacijsko vrednoto, je danes v mnogih ustavah tudi jasno zapisano.

DANIJEJ STARMAN: Torej jaz bi pa predvsem prosil člane skupine, ki so oblikovale te splošne določbe, zlasti njenega vodjo, zakaj ste se odločili, da se prečrta iz osnutka, ki je ti dve, ta dva termina opredeljeval? Ker mi pravzaprav zdaj delamo revizijo, ne pa novo razpravljamo, kot smo že enkrat delali, o tem ali se strinjamo to, kar je naša delovna skupina kot smo, ki smo ji zaupali to nalogo, naredi ali ne. In dejansko zopet orjemo ledino. Mene pa zanima to: ali je to konsistentno, da bi v ustavi, ki ima ambicijo, da je demokratična, moderna in tako naprej, pisali sploh, da je to pravna država. A je to nekaj tako jasnega, da brez, če imaš delitev oblasti, če pač parlament in tako naprej, ali se lahko zamišljamo, da bi ustavno sodišče, ki bo kot osnovno razlago in vseh ostalih določb ustave le štelu splošne določne, to je nekako temelj za napotilo tudi pri tej razlagi, lahko uporabilo neke druge kriterije, kot jih imajo kriteriji pravne države? Toliko kot pomislek na sploh ta termin.

TONE PERŠAK: No, jaz sem bil v tej skupini član, v podskupini. In povem pač to, kar smo o tem razmišljali, in da je odločitev, da se to črta, oziroma, da se predlaga, da se črta, prišla ravno na tej podlagi, da smo mi vsi mislili, da država oziroma ustava mora kot celota kazati, da je to, zlasti kar zadeva, da ven socialne države. Pravna država je pravzaprav v tem, koliko dane oblasti in tako naprej spoštujejo lastno pravno ureditev. In se je držijo. Pa jo... ali ne. Medtem ko je ta dimenzija, se mi zdi, da je seveda mora pro-sevati skozi to ustavo. Tako je bilo vsaj v skupini mišljeno. Čeprav seveda je pa možno, da se, ker gre tukaj kot rečeno, za načela, neka načela, in možno je tudi to, da se pač za ustavo opredelimo kot socialna država. Tudi to je možno, kajne? Samo, ker pa je dileme se okoli socialnega, bi jaz samo pol stavka povedal, kako jaz razumem: Jaz mislim, da vidim problem socialne države predvsem v dveh dimenzijah: To je v zagotavljanju tako imenovanih socialnih pravic, tukaj je. Drugo pa je, v tem, da se država zaveže ob vsem ostalem: ob svoji orientaciji podjetništva, avtonomiji gospodarstva in tako naprej, da se zaveže da bo vsem državljanom garantirala nek osnovni standard. Tistim, ki si tega ne morejo sami zagotoviti. To.

dr. TINE HRIBAR: Ja, rad bi podaril, da gre tu za izrazito politično vprašanje. Ne strokovno. Katere predikate se bomo odločili. Recimo Francija ima v 2. členu: Francija je nedeljiva, laična, demokratična in socialna republika. To se pravi, ali se bomo zdaj odločili ravno za dva predikata, ali štiri ali šest ali pa nobenega, je stvar popolne politične odločitve. Tako da s tega vidika je ta sklep upravičen, s tem da izberemo samo dva in izrecno izpostavimo seveda pa druge potlačimo.

(neznan): No, jaz sem že kot razpravljavec želel se javiti in sem v bistvu hotel reči nekaj tega, kar je rekel dr. Hribar, ampak malo drugače. Namreč naše sklicevanje na sedanje razmere, na cilje, na evropske izkušnje, nas tukaj najbrž postavijo v položaj, da bo silno težko kdo rekel, da moderna evropska država ni socialna država, s pravilnim razumevanjem. In da bo najbrž kdo težko rekel, da če bomo vstavili elemente socialne države tudi v ustavo, da bomo ravnali proti nekim nazorom, ki tudi obstajajo. Ne edini, ne povsod, ampak ki tudi obstajajo v Evropi. Konkretno razmere pri nas pa najbrž izrecno terjajo, da o teh stvareh spregovorimo. In jaz bom rekel tako: krivično bi bilo reči, da od osnutka, do tega delovnega besedila predloga nismo mi nek napredek v teh opredelitvah, v konkretnih delih opravili. Ocena o tem, ali dovolj ali ustrezno, je gotovo še različna. Ampak stalno ugovarjanje temu vprašanju, moram reči, da mi daje izrecno skrb. Izrecno skrb, kaj pravzaprav je v tem političnem smislu želja tistih ljudi, ki se boje, da bi kakršenkoli političen atribut, ki pa ima potem kasneje tudi svoj pravni pomen, v ustavo prišel. In se vedno znova zavzemamo za to, da eden od teh elementov pride in vedno znova skupine ali pa kdorkoli reče ne, ne sme biti. Vse drugo, kar je naravnano na neke druge, bi rekel cilje ali pa želje, je stalno nesporno. Kdorkoli to vprašanje postavi, se ga šteje kot neustreznega. V tem elementu je pa toliko ugovorov in toliko pomislekov. Jaz moram reči, da me prepričuje, da enostavno je bitka za to, nujno potrebna, zato, da bi jo v ustavo in kasneje tudi v prakso vstavili, ker smo v nekih bi rekel razmerah, ki so izjemno protislovne v tem delu. In zato se mi zdi, da je prav na tem vztrajati in to v ustavo zapisati, ker bomo kasneje šli še skozi prakso... te težave imeli. Gotovo bomo morali pa vsebino prilagajati nekim konkretnim razmeram in nekemu konkretnemu razumevanju in družbenemu konsenzu, ki bo takrat na tej točki tudi materialno, ne samo politično mogoče. S tem se pa seveda strinjam. Prosim?

MIRAN POTRČ: A to velja za oba pojma ali... Velja predvsem za drugega. Ja, velja predvsem za drugega.

(neznan): Jaz tudi mislim tako. Poglejte! Dejansko ni treba pisati v ustavo.

(neznan): Pardon. Ribičič!

dr. CIRIL RIBIČIČ: Ponavadi se to daje v zvezi, pravna in socialna država, pa država, ki temelji na vladavini prava, na socialni pravičnosti. Tako sta tudi ti dve obe ustavi, ki smo ju danes že omenjali. Hrvaška in srbska. Ena tako, ena malo drugače. Obe pa imata to. Zdaj recimo govoriti tukaj o državi socialnega blagostanja ali kaj takega, veste, da ne gre iz mnogih razlogov. Tudi če si prizadevamo za blagostanje, je to v teh razmerah daleč od realnih možnosti. Tako do omenjene socialne države je treba tukaj predvsem obvezati državo, da bo storila pač vse v smeri pač socialne pravičnosti in v okviru možnosti in gre pravzaprav za pozitivno pravico, ki jo državljani pač lahko izterjajo do neke mere od države in to pač imajo sodobne ustave sprejete v tem stoletju bolj ali manj poudarjeno. Skratka, preveč bi bilo, če bi govorili o blagostanju. Preveč, če bi rekli, da naša republika temelji na delu, kot pravi italijanska socialna republika, italijanska ustava. Ampak to, da pa omenjamo socialno državo, je pa po mojem tisti minimum, glede katerega bi jaz prosil in sem zelo zainteresiran, da se tukaj na nek način prešteje-

mo. Ker trdim, da gre za temeljno protislovje med diskusijo v tej ustavni komisiji in med javno diskusijo o tem vprašanju. Hvala.

IVAN BIZJAK: Samo dve besedi, glede na to, kar ste vi gospod Potrč rekli. Jaz ne bi dopuščal, da se temu, kar sem rekel, da je kakršna druga... ali vsebina. Se pravi, temu, da tega ne bi pisali, sem nasprotoval samo iz tistih razlogov, ki so bili tukaj rečeni. Drugače pa torej, če ni bilo dovolj jasno rečeno, sicer vsebinsko gledano nikakor ne nasprotujem temu, da se to napiše, če se zdi potrebno napisati.

DANIJEL STARMAN: Torej misel gospoda Ribičiča o tem, da je potrebno nekaj od tega v ustavo dati, mi je dejansko spodbudila, da jaz sem za to, in sem tudi prvotno bil vedno za to, da to je eden od tistih elementov, ki na tej stopnji razvoja mora biti. Ampak samo socialna država se mi zdi preozko, nedefinirano; zato se mi zdi pravičnejši, pravilnejši, da bi bila država socialne pravičnosti. Za kaj gre? Gre za to, da tisto, kar imaš od sociale, pravično razdeliš. V tem je sociala in ne pa socialna država, pa ne vemo kateri standard socialni tukaj zadaj. Zato mislim, da bi ta element poudaril, da pravilno delimo tudi tu malo inkorporirano vprašanje pravne države, in bi bolj odgovarjalo namenu, ki ga želimo vsi doseči. Da je to država, ki ne bo imela ljudi pod mostovi in zanemarjenih ljudi, ampak da bo razdelila na nekem nivoju tako, da bodo vsi državljani lahko živeli času primerno in na kulturnem nivoju. Hvala.

ZVONE ŽAGAR: Jaz bi želel samo na kratko obrazložiti mojo intervencijo, ki sem jo prej imel na to, da marsikdo razume ime socialno drugače. Jaz bi predlagal, da poskušamo v novi ustavi, ki je en tak temelj enega začetka nekega novega obdobja, upajmo uspešnega, bi se poskušali izogibati raznih tujk, ki v prevodu pomenijo čisto nekaj drugega. Mi imamo še marsikaj takega, recimo sekretar in tajnik. To so neke zelo lepe naše navade, ki smo se jih že osvojili, in ena od takih lepih naših navad, ki nikamor ne peljejo, tudi ime "socialno", ki v prevodu pomeni čisto nekaj drugega, kot mi to zdaj razumemo. In lahko se zgodi, da bo to razumevanje tega imena drugače izpadlo, zato sem jaz proti temu, še posebej zato, ker nekako na brzino lahko kdo tudi za s socialističnim pomeša in tako dalje. Imenujemo to s slovenskim izrazom, če je mogoče, pa magari v dveh besedah, če že smatramo, da naš jezik ni sposoben z eno besedo povedati to, kar angleški jezik ali kakšen drugi zna.

MIRAN POTRČ: Naprej prosim! Ja, zdaj sta tudi izrecno predlog, da se ohrani vsaj element socialne države; nekaj pomislekov, ali bi bilo mogoče na kak drug način ustrežnejše oblikovati in formulirati, in tretje, kar jaz vprašam, če seveda še je kakšno izrecno nasprotovanje, da se potem o tem opravi pač glasovanje. Gospod Zagožen!

dr. FRANC ZAGOŽEN: Jaz bi na tale prvi stavek opozoril, ki bi mi bil všeč, tako kot je formuliran. Republika Slovenija varuje temeljne človekove pravice in državljanске svoboščine kot izhodišče in osrednje prvine njene ustavne ureditve in socialne države, če recimo dodam. Zdaj bom pa potegnil ven samo en del teh misli. Takole na primer: temeljne človekove pravice so elementi socialne države. To seveda ni res. Ampak ta misel je v tem stavku zapisana. Ker neke pravice niso elementi države. Zato predlagam, da se 1. odstavek glasi samo: republika Slovenija varuje temeljne človekove pravice in državljanске svoboščine. Če je treba posebej socialne pravice navesti, jih je mo-

goče lahko tudi v okviru tega stavka. Da varuje temeljne človekove pravice in državljanske svoboščine in tudi socialne pravice. Pa bi s tem zaključili ta stavek in potem ni pravne in socialne države in ni elementov te ustavne ureditve, ampak so samo pravice in svoboščine, ki jih republika varuje. Hvala.

(neznani): Namreč za mene je ta pojem pravna in socialna država poseben pojem, katerega mi vseskozi poudarjamo in smo ga poudarjali. Mi vedno govorimo, da hočemo organizirati družbo, oziroma državo, ki bo pravna in socialna. Zato menim, da bi tudi to moralo v ustavi biti. Predlagal bi morda kot delovno besedilo. Kaj pa če bi se glasil prvi člen: Republika Slovenija je pravna in socialna država in varuje temeljne človekove pravice in tako naprej. Prvi stavek ja.

(neznani): Bi lahko mogoče takole formulirali: Republika Slovenija varuje demokratično ustavno ureditev, pravno in socialno pravičnost.

(neznani): Lahko repliko. Namreč: ustavnopravno in družbeno je pojem socialne in pravne države definiran pojem. Nekaj pomeni in to ni isto kot socialne pravice. Tisto kar nekaj, pravičnost, tako kot nekaj pomeni socialno in tržno gospodarstvo, se pravi "socialmarketšaft". To je v teoriji in v praksi dejansko pojem, to je obdelano. In ta pojem bi morali zadržati. To ne pomeni nič, kar diši na socializem. Daleč od tega. Ali pa nekaj drugega. Ampak to pomeni izdelano gledanje na dosežke družbe v času, v katerem živimo. Evropskem vsaj, kajne?

MIRAN POTRČ: Če lahko samo enkrat še kot razpravljavec. Jaz se bom še enkrat vrnil na drugi člen, brez zamere. Ker če bi danes to sprejeli, kar je bilo predlagano, bi seveda bilo tukaj veliko lažje to vprašanje razrešiti. Zaradi tega, ker drugače zdaj je gospod Ude postavil vprašanje demokracije. Jaz se s tem strinjam. Mi lahko nizamo seveda vrsto stvari, ki bi jih želeli potem, da so v tem členu zaobjete in najbrž ne bomo prišli do konca. In bi dodal samo še enkrat v razmislek, da mogoče res pri vsaj pri drugem členu, da tam seveda, ja prvi, drugi kateri koli, ampak vsaj pri drugem členu se za to socialno državo opredelimo, ker drugače lahko tukaj nizamo stvari. Mi smo pa želeli v tem 3. členu ali posrečeno ali ne, ali nujno ali ne, nekaj teh temeljnih elementov poudariti. Človekove pravice, varovanje narodov in narodove integritete, narodovega telesa v tujini, pa manjšin. Mislim, da drugega tukaj ni. In seveda diskusija še o tem kaj še nizati, lahko bi rekel zelo širok spekter. Samo bom s tem končal, glede na tisto nepripravljenost prej je seveda razumljivo, da tisti, ki smo zagovorniki teh zahtev, da ustava vključuje element jasne opredelitve za socialno državo, povsod tam, kjer to vsaj je malo bilo... na tem, da to ostane.

. . . .

TONE PERŠAK: Jaz bi najprej rekel, zakaj se z intencijo vašega predloga ne morem čisto strinjati. Zakaj. Namreč vsebina drugega člena je, da pove komu pripada ljudstvo in kakšna je narava te oblasti, bom rekel. Komu pripada oblast in kakšna je narava te oblasti. To je vsebina tega člena in če bi mi sedaj dajali v ta člen neke attribute v tej državi, bi nekako ustvarjali, bom rekel... vtis, da je to, kar je vsebina tega člena odvisna od narave te države. Da je od tega nekako odvisno, da je to socialna država, da zato pri-

pada vsa oblast ljudstvu, itn. To se mi zdi. Pač pa bom rekel nekaj k 3. členu. Čeprav sem bil v skupini, sedaj ko ga gledam zopet takole v bloku napisanega. Prvič mislim, da bi bilo ta člen treba nekako narediti po moje postaviti, že zaradi nekako zaradi preprostega razloga o katerem smo v tej komisiji že govorili, to je da ima ta člen 6 stavkov. Subjekt pa samo v 1. stavku in bi mogoče to, da bi iskali neko redakcijo tega člena nam pomagali pa tudi do tega, da bi prišli, da bi lahko te attribute notri prenesli. In kot tretje, zdi se mi nekako logično, da ta, če sedaj govorimo samo o prvem stavku, da pa je to sosledje nekako, če notri prinesemo. Namreč socialna pravica ali ta moment socialnosti, o čemer govorimo, je vendar del splošnega korpusa človekovih pravic. In zato se mi zdi, da ni nelogično, če mi najprej postavimo to kot temelj ali kar je že, sedaj te državne ureditve človekove pravice in državljske svoboščine, česar del je tudi načelo socialne države, bom rekel. To je logična izpeljava in se mi zdi, da je možno to na ta način vendarle napisati.

MIRAN POTRČ: Lahko sedaj iz te razprave povzamem vsaj to, da se večina zavzema za to, da v ustrezni dikciji, ki bi jo bilo treba pogledati še v 3. členu element socialne države ostaja dikcija tega, v besedilu tega 3. člena. Je to možno sprejeti kot večinsko usmeritev s prošnjo za ustrezno vključitev in redakcijo v podskupini ali ne. Ali želimo glasovati o tem? Lahko sprejmemo? Hvala.

Predlog Ustave Republike Slovenije

2. člen

Slovenija je pravna in socialna država.

Razprava Komisije za ustavna vprašanja

Datum: 23.12.1991

42. seja Komisije za ustavna vprašanja

Predsedujoči: dr. France Bučar

IVAN BIZJAK: Naslednji amandma, 2. člen naj se glasi: "Slovenija je svobodna, pravna in socialna država."

→

Glej tudi člen 3.

3. člen

Slovenija je država vseh svojih državljanek in državljanov, ki temelji na trajni in neodtujljivi pravici slovenskega naroda do samoodločbe.

V Sloveniji ima oblast ljudstvo. Državljanke in državljanji jo izvršujejo neposredno in z volitvami, po načelu delitve oblasti na zakonodajno, izvršilno in sodno.

* *
*

Delovni osnutek Ustave Republike Slovenije

1. člen

Republika Slovenija je suverena država, ki temelji na neodtujljivi pravici slovenskega naroda do samoodločbe.

2. člen

Republika Slovenija je država slovenskega naroda in vseh njenih državljanov.

3. člen

V Republiki Sloveniji ima oblast ljudstvo; izvaja jo neposredno, na volitvah ter po načelu delitve oblasti prek zakonodajnih, izvršnih in sodnih organov.

Osnutek Ustave Republike Slovenije

1. člen

Republika Slovenija je suverena država, ki temelji na neodtujljivi pravici slovenskega naroda do samoodločbe.

2. člen

V Republiki Sloveniji ima oblast ljudstvo; izvaja jo neposredno, na volitvah in po načelu delitve oblasti prek zakonodajnih, izvršnih in sodnih organov.

Datum: 5.11.1990

12. seja Komisije za ustavna vprašanja

Predsedujoči: Miran Potrč

dr. RAJKO PIRNAT: Jaz ima dve pripombi na te. Besedilo se mi sicer zdi dobro pripravljeno in kaže bistvene dileme o ustavi. Imam dve pripombi. In sicer na 2. točko, zadnji stavek izrazito zavaja in ga nikakor ne morem sprejeti in predlagam, da ga ustavna komisija ne vključi v ta tekst. Vprašanje, kaj je temelj ustanovitve neke države, nikakor ne vpliva na to, kakšen je status tujcev v tej državi, še manj, kakšen je status narodnih manjšin te države. Zato bi sestavljavce tega teksta prosil, da pojasnijo, zakaj mislijo, da je to vprašanje povezano s statusom tujcev in narodnih manjšin. Potem bom odgovoril, zakaj ni, če je to potrebno. Sicer predlagam, da se ta stavek črta. Poleg tega imam pripombo na 9. točko. Izraz civilna družba je izrazito teoretičen pojem in ga je pravno zelo težko opredeliti. Predlagam, da ustava kot pravni tekst ne operira z njim. Tudi izraz avtonomnost ima pravno en sam pomen, pravico izdajanja lastnih zakonov. Tudi to praktično ne bo uresničljivo znotraj države Slovenije. Predlagatelja idej o avtonomnosti institucij civilne družbe bi bilo zato treba nekako napeljati, da jasneje formulira te svoje zahteve in tudi zlasti na katere institucije se nanaša. In kaj naj ta avtonomnost v tem kontekstu pomeni, razen glede univerze, za katero kolikor vem je že deloma vključeno. Gotovo je treba razpravljati in mora biti v ustavi vključeno nekatere institucije, ki imajo poseben položaj. Vendar mislim, da ne bi kazalo tako generalno kot odprto vprašanje kar v vezi s tremi poglavji razpravljati o avtonomnosti institucij civilne družbe. Hvala.

DANIJEL STARMAN: Tudi jaz ne mislim glasovati na pamet o izjemno pomembnih procesnih vprašanjih, ki pa že predstavljajo dileme, o katerih smo prej glasovali. Zlasti bi rad razpravljal o 2. točki in sicer o tem, kaj je temelj slovenske države, še posebej, ker je dr. Ribičič v zadnjih "Razgledih" objavil razpravo na to temo. Mislim, da v tej ustavni komisiji ni bilo nikoli dvoma o tem, ni bilo razprave o tem, da je temelj slovenske države slovenski narod. In da je subjekt države njen državljan. Ne more biti temelj države državljan. Če je temelj države državljan, potem je lahko ta država katerakoli, tudi "Srboslavija". Zato mislim, da se moramo v nekaterih fundamentalnih stvareh, tudi o vprašanju dvodomnosti itd. enkrat dogovoriti in v tem smislu podpiram gospoda Jerovška in mislim, da je delovna skupina v težki situaciji, ko ima celoten koncept razgallen in brez političnih odločitev in možnosti za svoje delo. Mi moramo z roko v roki voditi razpravo, iskati pri njih strokovne podlage in dajati politične odločitve. Zato mislim, da v te pripombe, v poglavitne dileme ne spada 2. točka, ker nihče do sedaj ni razpravljal in ni nasprotoval temu, da je ustava Republike Slovenije izraz samoodločbe, čeprav se strinja, da je to prehodno vprašanje. Kot je 3 krat 3 poudarjeno, vendar mislim, da ne more biti državljan temelj države. Državljan je subjekt te države. Glede drugih stvari, ki so tu opredeljene se je težko opredeliti, ker smo ta material dobili na mizo. Saj nekaj ur rabi človek, da se uredi in da lahko stališče zavzame do tega.

ZDRAVKO ZABUKOVEC: Jaz bi se rad dotaknil drugega odstavka 3. člena. V zvezi s tem imam dvoje pomislekov. Prvo si nanaša besedo samostojnost. Ker je ustava pravzaprav glavni pravni državni akt, se mi zdi tudi, da bi bil bolj primeren izraz suverenost oziroma varianta mogoče varuje suverenost oziroma samostojnost. Drugi pomislek se na nanaša, da je tukaj samo slovenskega naroda. Namreč, mislim, da bi bilo tukaj potrebno vnesti drugih državljanov Republike Slovenije, zato ker pri odločitvah tudi na plebiscitu in tudi pri vseh drugih odločitvah kasneje bodo igrali vlogo tudi drugi državljani in je pomembno, da smo vsi skupaj suvereni oziroma samostojni. Hvala.

(neznani): Vsekakor mi se zavzemamo za določeno, tudi politično subjektiviteto, nacionalnih skupnosti, zakaj? Pomisleki gospoda Starmana bi bili vsekakor upravičeni, v kolikor bi bila država, ki jo gradimo, država posameznikov, oziroma država individualnih državljanov in bi bila po lastnem pravu nadnacionalna. Torej, res tista maksimalno liberalna država, ki sloni na subjektiviteti posameznika. Ker mi še vedno gradimo državo, kjer imajo večinski nacionalni subjekti svojo konkretno politično subjektiviteto, svojo državnost, so nosilci te državotvornosti, seveda v teh danih in realnih okvirjih moramo zagotoviti tudi z ustavo subjektiviteto tudi drugim manjšim subjektom v okviru te države zato, da se ohranijo ob večini. Ne vem, če sem bil jasen, vendar gre za koncept nacionalne države, ki ga mi še vedno interpretiramo kot države, ki zagotovijo subjektiviteto določenega naroda, to je država slovenskega naroda in drugih nacionalnih subjektov, ki avtohtono živijo na tem teritoriju. V kolikor bi mi šli na drugo varianto, na nadnacionalno državo vseh posameznikov, bi bili pomisleki utemeljeni in bi morali spremeniti celotni koncept te preambule in teh načelnih členov. Hvala.

(neznani): Jaz bi samo opozoril, da se moje pripombe ni nihče dotaknil in iz tega sklepa, da soglašate. Kljub temu naj komisija strokovnjakov prouči primernost izraza "samostojnost", v eventualni zamenjavi "suverenost" ali pa kombinacije obeh izrazov in pa seveda vprašanje, da se iz slovenskega naroda razširi tudi na druge državljane Slovenije. Ne insistiram, ampak opozarjam. Hvala.

TONE PERŠAK: Jaz imam samo pomislek v zvezi s tem. Mi v členu kot nosilca suverenosti opredeljujemo Republiko Slovenijo. In ta Republika Slovenija, ki je nosilec suverenosti ne more zdaj... varovati suverenosti naroda. Poleg tega je to sporno.

(neznani): Jaz potem predlagam, da uporabimo plebiscitarno formulacijo. Se pravi samostojnost in neodvisnost, ker beseda suverenost točno to dvoje vsebuje. Zato smo tudi šli, smo se izognili besedi suverenost in smo rekli samostojnost in neodvisnost in dajmo še potem to tu vnesti.

MIRAN POTRČ: Hvala. Ciril Ribičič.

dr. CIRIL RIBIČIČ: Tukaj se odpirajo dve nove dileme, samostojnost in neodvisnost sta bila uporabljena za Republiko Slovenijo, ne za slovenski narod. Jaz bi proti tej formulaciji nič ne imel, če bo v 1. členu zmagala državljanska formulacija, da je Republika Slovenija država vseh njenih državljanov, ne glede na narodno pripadnost in če bo samo v preambuli omenjena samoodločba slovenskega naroda. Če bo pa v 1. členu, da bomo dali nacionalno definicijo Slovenija, tako kot je predvidena, se pravi, da je Slovenija nacionalna država, ki temelji na suverenosti in samoodločbi slovenskega naroda,

potem pa velja ta logika, ki jo je gospod Peršak tukaj omenil, da potem nima nobenega smisla v 3. členu se zavzemati za neko posebno samostojnost in položaj slovenskega naroda. Skratka, meni bi ta formulacija ustrezala, samo je odvisna tudi od tega, kakšna bo definicija republike v 1. členu.

MIRAN POTRČ: Peršak.

TONE PERŠAK: V 1. členu piše: Republika Slovenija je suverena država, ki temelji na pravici samoodločbe. Se pravi, nastala je na podlagi te pravice. Naprej je potem drugo, hočem to reči, tukaj je suverenost kot lastnost države opredeljena, ne kot lastnost naroda. Že v 1. členu.

MIRAN POTRČ: Igličar.

dr. ALBIN IGLIČAR: Če dovolite, tukaj pri vprašanju suverenosti se seveda zdaj odpira ena simpozijska tema. Pri nas na Pravni fakulteti smo predlagali, da bi se 1. člen glasil: Republika Slovenije država itn., da ne bi poudarjam suverena država, ker seveda po... ideji suverenosti je pač suvereno ljudstvo. To je ideja modernega sveta. Vsa oblast izvira iz ljudstva in pripada ljudstvu in če mi damo že v 1. členu vso suverenost ne ljudstvu, ampak državi, potem v bistvu ožimo in postuliramo neko zelo ozko pojmovanje suverenosti. Tak da pri nas na fakulteti smo iz praktičnega vidika pač rekli, da bi se člen lepo glasil: Republika Slovenija je država, ki temelji na neodtujljivi pravici slovenskega naroda do samoodločbe.

Datum: 22.5.1991

32. seja Komisije za ustavna vprašanja

Predsedujoči: Vitodrag Pukl, Miran Potrč

VITODRAG PUKL: Ta se glasi: Republika Slovenija je suverena država, ki temelji na neodtujljivi pravici slovenskega naroda do samoodločbe. Skupina je ta tekst 1. člena dopolnila z besedo na trajni, se pravi, da bi se po mnenju podskupine glasil: "Republika Slovenija je suverena država, ki temelji na trajni in neodtujljivi pravici slovenskega naroda do samoodločbe." Prosil bi za mnenje. Si ti mislil? Dr. Hribar.

dr. TINE HRIBAR: Jaz nimam nič proti temu, da se še ta beseda doda zraven, čeprav neodtujljiva pomeni točno to, da je trajna. Če hočemo še eventualno ostati v Jugoslaviji, pa da se bojimo te konzumacije... potem naj trajno ostane. Če pa mislimo biti samostojni, potem ni potrebna ta beseda, ker je čista redundanca.

VITODRAG PUKL: Škoduje pa ne. Še kdo? Gospod Potrč.

MIRAN POTRČ: V tej razpravi je Ciril Ribičič, ki bo prišel, tudi pisno vložil na ustavno komisijo predlog amandmaja. In jaz bi prosil, ker ga nimam s seboj, če ga v strokovni službi poiščete in preberete. Gre za naslednje vprašanje, "Ali je pravno smotno, glede na načelno dogovorjeno preambulo in nespornost, da država Republike Slovenije temelji na trajni in neodtujljivi pravici slovenskega naroda do samoodločbe, v normativnem delu ustave sedaj to ponovno poudarjati? Ali bi morali povedati kaj drugega? Da je namreč Slovenija država pripadnikov slovenskega naroda in vseh državljanek in državljanov Slovenije. Zaradi tega, ker to je tista določba, ki pove že v 1. členu, na

kakšen način se vsem državljanom in državljanom Slovenije priznava, da so državljani, da so konstitutivni element, da imajo enake pravice in seveda to bi po mojem mnenju morala biti prva vsebina v približni formulaciji, ki sem jo dal tega 1. člena. Predlagam, da o tem razpravljamo posebej iz razloga, ker je vprašanje samoodločbe nesporno in ker je tudi v preambuli že opredeljeno. Hvala.

ZVONE ŽAGAR: Moje mnenje je naslednje. Da je nepotrebno, da se državi da pridevnik suverena, ker potem se lahko takoj vprašamo, če so še kakšne druge države kot pa suverene, kot recimo nesuverene. To je ena pripomba. Če je republika država, je dovolj, no seveda lahko še nadaljujem z razmišljanjem in postavim vprašanje, zakaj to pisati v ustavo. Ker gre le za državo, ki jo ustanovljamo in tisti trenutek, ko bo priznana, bo ta država tudi dejansko funkcionirala in bo tudi ta dikcija v kasnejših letih izgledala nekako smešno. Če nadaljujem, naj rečem v istem tekstu sledeče. Sem proti temu, da naj bi ta država temeljila na trajni in neodtujljivi pravici, zato predlagam, da če že mora na kakšni zadevi temeljiti, če mora imeti neki temelj, naj temelji na odločitvi slovenskega naroda do samoodločbe, ali nekaj podobnega. Ne pa na pravicah. Skratka, ta člen se mi zdi v celoti sporen in bi predlagal, da se ga še enkrat obdela. Hvala.

FRANCO JURI: Samo kratka replika gospodu Žagarju. Mislim, da suverenost je potrebno poudariti, ker iz prakse in zgodovine vemo, da država lahko obstaja tudi brez suverenosti oziroma z omejeno suverenostjo. Poznali smo države, ki so bile kot take priznane, niso pa bile suverene. Recimo Češka pred demokratizacijo in druge vzhodne države. Poznamo tudi primere držav, ameriških držav, ki prav tako niso suverene države, to so države, ki sestavljajo federacijo in bi lahko našli še nekaj primerov. Zato mislim, da ni odveč, če v tem 1. členu poudarimo to suverenost. Kar zadeva pomisleke gospoda Potrča mislim, da gre 1. člen formulirati tako, da ta državnost izhaja iz trajne temeljne pravice slovenskega naroda do samoodločbe, je pa država vseh državljanov. Mislim, da je ta dva momenta treba vključiti, združiti. Torej ta zgodovinska pravica, ki je dejansko pravica nekega naroda da kreira, formulira svojo državo, vendar ta država v trenutku ko nastane, je država vseh državljanov, vseh etničnih in nacionalnih segmentov. Torej se zavzemam za tako formulacijo, ki bo poudarila oba momenta. Hvala.

VITODRAG PUKL: Hvala. Preden bi razpravljali naprej, bi samo opozoril, Ribičič je predlagal drugi tekst 1. člena. Imate to, so vam razdelili? In sicer ta tekst bi naj glasil: "Republika Slovenija je pravna in socialna država vseh njenih državljanov in državljanov", tako da bi pri razpravljanju zavzeli tudi stališča do tega. Mislim, da je Starman.

DANIJEL STARMAN: Torej, moj namen je bil ravno to, da bi povedal svoje stališče do variantnega predloga gospoda Ribičiča. Namreč v celoti podpiram predlog 1. člena, kot ga predlaga Komisija tudi s to dodatno besedo "trajno". 1. člen oziroma splošne določbe so v bistvu v deklaraciji, to niso normativne določbe, ki bi ne vem kakšne konkretne uporabne zadeve iz njih izvlekli in mislim, da je zaradi tega potrebno v 1. členu to poudariti ne glede na to, da že preambula vsebuje določene zgodovinske in predhodne napotitve, kako prihajamo do te ustave. Glede predloga gospoda Ribičiča pa se mi zdi, da gre za bistveno drugačen pristop do ustavne materije kot take. Vprašanje je, kaj je konstitutivni element oziroma, kaj je temelj države in kaj je subjekt države.

Temelj države po tem osnutku je narod. To je fundament, to je osnova, na kateri se gradi celotna zgradba države, vse pravice in vse dolžnosti. Državljeni in državljanke pa so subjekt te države in imajo izvedbene pravice. To pa lepo opredeljujemo v 3. členu te ustave. Zato, če bi 1. člen preformulirali tako, kot se predlaga v varianti, pomeni, da bi odvezli narodu konstitutivni element državotvornosti "de facto" in bi šli na skrajno liberalistično varianto ustavnega teksta. Liberalistična varianta, ki pomeni, da celotna konstitucija neke države temelji na tistih "ad hoc..." državljanih, ki so pač trenutno tam in iz njihovih pravic in obveznosti, dejansko pa celotna zgradba temelji ne le na narodu in bi bilo to tudi v nasprotju s preambulo in verjetno še s kakšnimi drugim določbami. Zato v celoti iz teh načelnih razlogov odklanjam možnost, da bi prišla varianta, da so državljani in državljanke temelj države in da gre za socialno in pravno državo, to je pa logično in izhaja iz drugih določb. Hvala.

VITODRAG PUKL: Hvala. Peršak.

STONE PERŠAK: Meni je žal, ker ni danes tukaj gospoda Turka, ker mi smo ravno v zvezi s tem členom precej diskutirali v tej skupščini. Zdaj je prišel tudi vodja skupine za te določbe. Ker nekateri smo tudi pogrešali omembo državljanov v tem smislu, kot je zdaj tudi govoril gospod Starman in zato smo poskušali to spraviti noter. Ker smo se ukvarjali s problemom suverenosti, je vsaj iz diskusije z gospodom Turkom jasno, da je nosilec suverenosti oziroma tisti, ki je suveren, je država. Lastnost suverenosti se res veže na državo in mislim, a je vseeno dobro, da je ta definicija tu dana, suverenost države oziroma suverene države, tudi zaradi zgodovinskega konteksta in kakor je Slovenija tudi do zdaj bila opredeljena kot država, čeprav ne v celoti suverena. Tako, da to je ena stvar. Drugo, kar kot rečeno, je pa sicer bil govor, ker smo posamezniki pač rekli, da bi bilo mogoče dobro nekako državljane pripeljati noter, češ, da v bistvu 2. člen to pokriva, ko govori o tem, da ima Republika Slovenija vso oblast ljudstvo itn. Moram reči, da je čisto logično, kar zadeva izvedbo tega, to razumem in se s tem strinjam. Sam pa mislim, da ne bi nič škodilo, če bi bili na nek način državljani omenjeni in bi bil bolj pripravljen, to govorim zelo delovno, reči tudi tako, da je Republika Slovenija suverena država vseh državljanov in državljanek, ki temelji, to pa mislim, da je prav, da temelji ta država na pravici do samoodločbe.

dr. LUDVIK TOPLAK: Če primerjamo te ponujene variante, bi jaz glede predloga, ki ga je podala delovna skupina, ki se mi zdi najpopolnejši, predlagal naslednje. Da se povrnem na pojem "suverena država". Gospod Juri je prej omenjal teorijo omejene suverenitete, ki so jo razvijale socialistične dežele zlasti za časa Brežnjeva in to teorijo. Druga teorija, ki se je pri nas, predvsem po letu 1971 v Jugoslaviji potrdila, pa je teorija deljene subjektivitete. To se pravi, pisalo je republika je suverena država in federacija je suverena država. Vsaka je suverena v svojem pogledu in smo rekli: republika je suverena in federacija je suverena. Vsaka s svojo pristojnostjo. To je delno temeljilo in izhajalo iz ameriške koncepcije, ameriških zveznih držav in federacije. Da zaključim, moj predlog je, da je potrebno poudariti, da gre za suvereno državo, da je zelo dobro poudariti, da je potrebno poudariti, da gre za neodtujljivo pravico in to slovenskega naroda in mislim, da je dobro poudariti, da gre za trajnost. To, kar je skupina predložila. Z oziro-

ma na najštevilčnejše, zlasti teoretične zmede, kakšni smo bili mi v polpretekli dobi priča in kot se lahko jutri ponovno iz te ali druge strani navržejo. Pa še v zvezi s tem, kar je načel gospod Starman, jaz bi mu v celoti pritrtil, ali slovenskega naroda DA ali NE. Mislim, da nekatere države, ki so pač - sedaj ali bi jih imenovali skrajno liberalistične, mislim, da ni bistven liberalizem, gre za nekaj drugega, da so po naravi stvari, bile take kot so Amerikanci, ki so se pač zbrali tam, prišli so iz različnih koncev sveta in so rekli "We are people" (mi smo ljudje) in ustanovljamo Združene države Amerike. Oni izhajajo iz tega mi ljudje. Drugo pa je pri tistih državah, ki so v Evropi nacionalne države, kjer je določen narod vendarle konstitutivni element te države in to v našem primeru nedvomno je, s tem, da kar je v naslednjih členih tudi poudarjeno, to je drugi državljan oziroma narodnosti. Jaz bi ostal pri varianti, kakor jo je skupina predložila. Hvala.

VITODRAG PUKL: Hvala lepa. Gospod Juri, prosim.

FRANCO JURI: Mislim, da smo se znašli pred dilemo in principiuelno zadrego, ki v končni fazi ne bo bistveno vplivala na kvaliteto te ustave. Ampak gre za vprašanje seveda teh dveh konceptov, ali naj bo to izrazito nacionalna država, ali liberalistična država - kot jo je imenoval gospod Starman - verjetno bo nekaj vmes, saj kot je rekel predgovornik, mi izhajamo iz specifičnega položaja nekega naroda, ki na podlagi lastne pravice do samoodločbe skuša graditi tudi svojo državnost. Vendar jaz kot liberalec se načeloma zavzemam za liberalni pristop, torej za državo državljanov, vendar kot sem že prej poudaril, mislim, da je potrebno podčrtati tudi vlogo konstitutivnega skupnega subjekta, to je naroda, ki ga mi že poudarjamo v preambuli. Mislim, da preambula obstaja prav zato, da poudarimo nekatera izhodišča. Je pa vprašljivo tolmačenje kolektivnega subjekta, ki kot vemo pri nas in sploh v vzhodni Evropi, ima izrazito etnično konotacijo. Postane vprašljivo prav iz pravnega in ustavnega vidika postavljati ta subjekt kot nosilec države v konkretnem času. Seveda tudi v drugih evropskih državah mi poznamo pojem narod, pojem kot temelj državnosti, vendar gre opozoriti na dejstvo, da v nekaterih zahodnih državah ta narod nima tistih etničnih elementov oziroma ni tako etnično opredeljen, kot ponujamo narod mi. Gre predvsem za pojmovanje ljudstva. Torej kolektiv, ki združuje vse državljane, ne glede na nacionalno, jezikovno in etnično pripadnost. Te nianse so prisotne v raznih ustavah. Mi smo seveda specifična situacija, vendar jaz se zavzemam za neko kompromisno rešitev. Torej, za to, da se v preambuli poudari pravica slovenskega naroda do samoodločbe, v konkretnih členih pa, da bo nosilec te državnosti seveda v prvi vrsti državljan. Zato bi podprl Ribičičev predlog amandmaja, absolutno pa ne vztrajam, ker vem, da oba koncepta morata priti do nekega pametnega kompromisa in verjetno se bo dalo še tako preoblikovati, da bomo ustregli enim in drugim. Hvala lepa.

VITODRAG PUKL: Hvala. Dr. Hribar.

dr. TINE HRIBAR: Strinjam se s tistimi, ki menijo, da v 1. členu mora biti poudarjena suverenost slovenske države. Lahko pa ta izraz suverenost nadomestimo s formulacijo iz plebiscita, pa rečemo samostojna in neodvisna država. To pomeni isto. Glede tega razmerja med državo, narodom, državljanji in ljudstvom pa naslednje. Gre za to, kar se dramatično reče subjektivni in objektivni genitiv. To se pravi narod je subjekt

države in zato država temelji na tem narodu. To sodi v 1. člen. V 2. člen pa lahko uvrstimo to, kar zahteva - predvsem s strokovnega vidika korektno gospod Juri in dr. Ribičič. Gre za to, da je v tem primeru subjekt država, kajti državljani niso pred državo, državljane dobimo šele takrat, ko dobimo državo. Državljanji so sestavni del države, to se pravi, ne morejo državljani sestaviti državo, ampak državljanstvo izhaja iz države in v tem primeru imamo tako kot v 2. členu temelj ljudstvo, ki ga država, ko je konstituirana, razčleni na državljane. Se pravi, v tem primeru pa je država subjekt in državljani so člani te enote in zato lahko tokrat predlagata g. Juri in dr. Ribičič na nek način formuliramo in damo 2. člen. Ne sodi v 1. člen, ampak v 2. člen. Hvala lepa.

dr. CIRIL RIBIČIČ: Jaz bi kratko utemeljil, zakaj mislim, da to sodi v 1. člen in ne v 2. člen, jasno pri formulaciji ne vztrajam, formulacija je lahko boljša ali slabša, ampak temeljno idejo pa želim zagovarjati. Žal mi je, da med nami ni predsednika dr. Bučarja, ki je zelo prepričljivo v nekaj javnih nastopih tudi v tej skupščini govoril o nevarnosti vračanja h konceptu nacionalnih držav 19. stoletja. Morda je pretiraval, če bi rekel, da gre v celoti za to vprašanje, ampak gre za vprašanje, da gre za vprašanje, po katerem je možna zelo enostavna in prepričljiva primerjava z drugimi obstoječimi evropskimi ustavami in ki lahko v temelju kaže odnos do državnosti in odnos do enakopravnosti državljanov, ne glede na njihovo nacionalno pripadnost. Tisto, kar jaz predlagam, pa ni neka čista rešitev državljska t.i., ampak je neke vrste kompromis. Lahko ste namreč ugotovili, da predlagam, da bi suverenost oziroma samoodločba slovenskega naroda bila izrazito poudarjena v preambuli, konkretno in jasno in da bi s tem v preambuli povedali, da je samoodločba slovenskega naroda temelj, brez katerega seveda ne more nastati samostojna in neodvisna suverena Republika Slovenija. Jaz bi se tukaj izognil uporabi pojmov slovenska republika, slovenska država celo. Bi bilo že prav, da se govori o Republiki Sloveniji, državi Slovenije, mislim, da gre za bistveno razliko in da bi pri tem morali biti bolj pozorni. Jaz se strinjam, da bi v 1. členu bilo smiselno govoriti tudi o suvereni državi ali o samostojni neodvisni državi, temu ne nasprotujem, to ni inkompatibilno s tem, kar jaz predlagam, prav nasprotno, namreč dokler je bila Slovenija v okviru jugoslovanske federacije, je bilo smiselno posebej poudarjati to, da gre tukaj za nacionalno utemeljeno državo. Med drugim je to tudi razlika nasproti nekaterim drugim republikam, ki ne morejo biti utemeljene na suverenosti enega naroda. Ko pa postaja Slovenija samostojna in neodvisna in s to ustavo seveda postaja oziroma ta ustava je izraz njene neodvisnosti, je seveda povsem jasno, da je ta samoodločba slovenskega naroda predustavno vprašanje. Drugače povedano, ni samostojne in neodvisne Slovenije, če slovenski narod ne uporabi svoje pravice do samoodločbe in mislim, da je treba povedati v preambuli, da jo je uporabil in da sprejema ustavo takšne suverene države, ki bi v imenu omenjala kakšen drug narod, kakšno drugo narodno karakteristiko. No, zanimiva je bila ta diskusija o liberalnih in o drugih državah, samo dokaj je neprepričljiva, ko gre za to vprašanje. Jaz sem v svojem pisnem predlogu, kakorkoli sem bil kratek, vendarle povedal, da sta se za podobno rešitev, kot jaz predlagam, odločili tudi ustavi Srbije in Hrvaške, obe sprejeti lansko leto, seveda če bo sedaj kdo dokazoval, da je srbska ustava liberalistična ali hrvaška ustava anacionalna ali kaj podobnega, seveda za to

ne bo našel trdnih argumentov. Ena je zapisala to v preambuli, druga pa v posebno poglavje, ki govori o zgodovini prizadevanj hrvaškega naroda za samobitnost. Ena in druga je torej poskušala zagotoviti na eni strani zelo jasno opredelitev nacionalnega karaktera države, ena govori, da je to nacionalna država srbskega naroda v preambuli, drugi ima podobno formulacijo v teh temeljnih izvornih temeljih, ko gre za hrvaško ustavo, v prvem členu pa seveda zagotovi enakopravnost vseh državljanov ne glede na njihovo nacionalno pripadnost. Srb na Hrvaškem je seveda enakopraven državljan in mora biti temelj te državnosti, seveda se to da izraziti preko formulacije ljudstva ali preko formulacije, ki je meni bližje o državljankeh in državljanih Republike Slovenije, ampak bistveno je, da je to državljanska, ne pa nacionalna definicija, ki bi temelj državnosti pač ločila na ta način oziroma njene državljane glede na nacionalno pripadnost, na tiste, ki pripadajo večinskemu in tiste, ki pripadajo drugim narodom, narodnim skupinam, manjšinam itn. Zdi se mi pač posebej pomembno, da se narodnost omenja samo v zvezi s posebnimi pravicami narodnih manjšin, ne pa kot privilegij ali posebna kategorija ali več vredna kategorija večinskega naroda, ker to ni potrebno, ker gre tukaj za suveren narod, ki si je izbral svojo samobitnost in svojo neodvisno in samostojno državo in je prav, da pokaže, da je ta državnost, ki temelji na oblasti ljudstva, na oblasti vseh državljanov ne glede na nacionalno pripadnost. To so temeljni razlogi. Še eno stvar okrog trajnosti v amandmajih iz leta 1989 je bila seveda ena situacija, ko se je osporavala pravica slovenskega naroda in drugih jugoslovanskih narodov do samoodločbe, da je to izkoriščena, porabljena, potrošna pravica. Druga je situacija, ko seveda nastane samostojna in neodvisna Slovenija, tukaj poudarja trajnost, pomeni poudarjati to, da ima slovenski narod, tudi sedaj, ko se je odločil za samostojno in neodvisno državo pravico, da uporabi svojo samoodločbo na ta način, da se poveže z drugimi državami. Sedaj ta trajnost pomeni, to je nekaj drugega, ne pravico do odcepitve, ampak pa pravico do združevanja z drugimi, jaz temu ne nasprotujem, ker je seveda naravno, da je samoodločba trajna v vsakem smislu, opozarjam pa tiste, ki se sedaj zavzemajo za to, da v bi v ustavi to trajnost posebej poudarjali, da ima točno nasprotno vsebino, kot jo je bilo čutiti iz tona nekaterih razprav.

VITODRAG PUKL: Hvala lepa. Še kdo? Vprašal bi, če menite, da je združljivo stališče, ki je v predlogu podskupine, in pa stališče, ki ga ponuja dr. Ribičič in Juri. Po moji presoji obe stališči nista združljivi, tako da bi težko ali prvemu ali drugemu členu, ker gre za neka načelna različna pogleda. Vprašam, da bi morda razpravljavci povedali. Sicer pa bi morali ob takih razpravah najbrž že sedanji prvi člen, kot ga ponuja skupina, ponuditi kot predlog in pa predlog gospoda Ribičiča kot varianto. Prosim.

FRANCO JURI: Samo da dodam še en argument k tezi, da bi šlo oblikovati 1. člen, tako kot ga predlaga Ribičič, bomo kasneje verjetno še razpravljali o 3. členu, ampak tudi v tem členu imamo jasno opredeljeno funkcijo te države, da varuje samostojnost slovenskega naroda. In že z vidika stila bi rekli, da stalno poudarjamo v prvih členih to nujnost oziroma to lastnino države, zveni malo tako rekoč obsesivno oziroma strah, da ni zadosti poudarjeno v preambuli, v 1. členu, v 3. členu, mislim, da če mi to poudarjamo v preambuli, to temeljno pravico naroda do samoodločbe in do lastne

države, da varuje samostojnost slovenskega naroda mislim, da lahko pustimo 1. člen tako, kot ga predlaga Ribičič. In da se poudarja državljana kot subjekta. Tudi s tega vidi-ka se mi zdi, da bi bilo to pretirano poudarjanje skoraj izraz nekega strahu, ki v neodvisni in suvereni državi ni potreben. Hvala.

dr. LUDVIK TOPLAK: Ponovno predlagam. Mislim, da 1. člen tak, kot ga je skupina predlagala, ostane. Bi se pa pridružil mnenju gospoda Hribarja in imam konkreten predlog vnaprej, zato da rešimo, da v 2. členu rečemo, ker v 1. členu opredeljuje-mo temelj, v 2. členu pa opredeljujemo subjekt oblasti in rečemo, da v Republiki Slove-niji, namesto ima oblast ljudstvo, ki ni subjekt, ampak rečemo imajo oblast državljani in državljanke, ki jo izvajajo itn. neposredno na volitvah. Kdo je nosilec, prvo kaj je temelj identitete, v 2. členu govorimo o subjektih oblasti, to so državljani in državljanke, v 3. členu pa o varstvu pravic državljanov, ljudi vseh narodnosti, narodnih in etničnih manjšin, kakor bomo pač stvar sformulirali. Ampak za mene je tudi sistemsko stvar kon-sistentna. V 1. členu je jasen temelj, v 2. členu je jasno, kdo so nosilci, kdo je subjekt ob-lasti, državljani in državljanke, ne nedefinirano ljudstvo, subjekt oblasti je lahko samo človek in v 3. členu objekt varstva, kot se temu reče. Hvala.

VITODRAG PUKL: Moti me, če bi se ta stavek začel oziroma glasil v Republiki Sloveniji imajo oblast državljanke in državljani, mene kot pravnika moti pa tudi ne vem, če je to smiselno in stilistično v redu. Ta predlog. Gospod Bizjak.

IVAN BIZJAK: No, medtem je bil dan že ta novi predlog, ki ga je dal dr. Toplak na prvi pogled seveda ob tem, da bi morda veljalo kakšne diktije bolj domiselno izpiliti, se mi zdi zanimiv ta predlog, bi pa vseeno, zato sem se prijavil k besedi, da bi opozoril na predlog, ki ga je prej dal gospod Peršak, ki smo šli potem gladko mimo njega. Jaz bi želel slišati strokovna stališča do take variante, morda je ta predlog v sebi protisloven, vsaj glede na to, kako nekateri poudarjajo nezdržljivost te variante skupine in variante dr. Ribičiča, vendar meni se, čisto tako osebno po navadnem razmišljanju, strokovnem seveda bi zadeva združljiva v tako obliko. Bi pa res rad slišal argument stroke za to stvar, ker sicer se mi zdi, da tudi to bi lahko bila možna smer izhoda iz te, recimo temu zagate, v glavnem iz tega, da smo na dveh variantah, ki sta baje nezdržljivi.

VITODRAG PUKL: Če ne bomo poiskali neko varianto, sporazumno rešitev, bomo pa, kot sem že povedal, bomo morali pač obe varianti ponuditi v usklajevanje. Bi pa prosil, gospod Peršaka, da pove svoje, ena je že Toplakova, se pravi, da bi eden, tu je en predlog na to. Drugo bi gospod Peršak.

TONE PERŠAK: Jaz bi rad samo povedal, ne vem, če je predlog, ki sem ga dal, dober, zato je čas najbrž prekratek bil, ampak zakaj sem to predlagal. Ker mislim, da je treba, strinjam se s tistim, ki pravijo, da je treba povedati, da je ta država nastala in da je temelj te države pač pravica slovenskega naroda do samoodločbe, ker je tako nastala in mi iz zgodovine stopiti ven ne moremo. Strinjam se s tem, mislim pa, da je nekaj pove-dal gospod Juri, kar je vredno premisleka. Mi beremo te člene po vrsti in kar naprej se srečujemo s kolektivnimi, bom rekel, subjekti. Če gledamo čisto tako in se mi zdi, da bi ga bilo treba nekako in nekje notri pripeljati in v tem smislu se strinjam ali se mi zdijo smiselni ti predlogi, kjer so pač prišli. Zdi se mi in jaz sem skušal to na ta način rešiti, če-

prav pravim, ne vem, če je to čisto dobro, kar sem rekel. Sedaj kar zadeva predlog gospoda Toplaka, ampak sedaj govorim na eni špekulativni ravni. Se mi zdi, da če definiramo to, tako kot je bilo rečeno, da bi namesto ljudstvo nadomestili z državljani, potem pa se mi zdi, da nekako, sedaj bom rekel, kar je seveda nelegitimno za to razpravo, iz njega občutka parceliramo to oblast. In si, se mi zdi, da je, meni se je pač ta rešitev, ki sem jo predlagal, zazdela mogoče ena pot do tega, kar pravijo, kompromisna. Res je, da je prav, da se pove to, da je temelj, kako je ta država nastala, samoodločba, mislim pa, da je dobro, da se tudi nekaj o državljanih reče.

(neznani): Republika Slovenija je suverena država vseh njenih državljanek in državljanov, ki temelji na trajni in neodtujljivi pravici slovenskega naroda do samoodločbe. Republika Slovenija vseh svojih, njenih...

dr. TINE HRIBAR: Jaz predlagam konkretno preformulacijo 2. člena. Se pravi: 1. člen ostane tak, kot je, 2. člen naj bi se pa glasil takole: V Republiki Sloveniji, zdaj pride tekst, ki ga predlaga dr. Ribičič: se pravi: "V Republiki Sloveniji, ki je pravna in socialna država vseh njenih državljanek in državljanov" - potem pa naprej.

(neznani): Ta formulacija je zelo posrečena – dr. Ribičič, kaj menite?

dr. CIRIL RIBIČIČ: Ja, meni je ta formulacija všeč. Lahko bi tudi rekli: "to suverena država", zraven, to ni problem, samo opozarjam na nepotrebno 1. člena. Jaz vztrajam na tej vrsti argumentacije, da je to predustavno vprašanje, da je to zelo jasno v preambuli rečeno, in da takrat, ko napišemo Ustavo Republike Slovenije, ki jo razumeemo kot samostojno in neodvisno, ne moremo v 1. členu ponovno govoriti o slovenskem narodu posebej, izločeno in mu dajati drugačen položaj kot drugim državljanom. Jaz vem, da je to kompromis. Seveda, bolje bi bilo, če tega tudi preambuli ne bi bilo treba na ta način opredeljevati, ampak če je nacionalni karakter jasno opredeljen v preambuli in to po tistih osnutkih, ki smo jih sprejeli na zadnji seji, je povsem nepotrebno oziroma dobiva drugačen pomen, če se to daje v normativni del ustave in v 1. člen ustave. Jaz opozarjam na to, da je strokovne literature na tem področju zelo veliko, tudi v Jugoslaviji, in da javna razprava v vseh delih Jugoslavije v preteklem letu je dala tukaj zelo veliko argumentov, da se ne gre na nacionalno definicijo republike. V naši republiki; moram pa reči, da na Hrvaškem in v Srbiji so pa to upoštevali, tako mednarodno literaturo kot tisto, ki je bila jasno izražena v javni razpravi. V obeh primerih je v osnutkih bilo podobno kot pri nas, v obeh primerih je pa potem, ko je bila sprejeta v končno besedilo, ta argumentacija bila upoštevana. Nekaj posvetov je bilo na to temo, tako da mislim, nisem prepričan, da je odbor, da se to obravnava samo kot politično vprašanje in da se strokovnjaki pri tem ne oglašajo.

(neznani): Jaz bi predlagal, da bi podskupina ugotovila, v čem se z razpravo strinjamo, v čem pa ne. 1. člen bi naj glasil tako, kot glasi predlog skupine. To se pravi: Republika Slovenija je suverena država, ki temelji na neodtujljivi in trajni pravici do samoodločbe. 2. člen predlagam, da bi se naj glasil tako, kot ga je predlagal dr. Hribar. To se pravi, da zajema Ribičičevo besedilo in pa potem naprej. Kot tu bi predlagal, da tu sprejmemo kot predlog, s tem da bi kot varianto dali predlog dr. Ribičiča v odločanje, da se 1. člen črta. Mislim, saj to ste vi predlagali. Zdaj lahko odgovorimo, da to pustimo v

odločitev skupini strokovnjakov, ki bo naredila redakcijo, ali pa kot politična. Potem ni potrebno, meni se zdi. Kajne? Peršak! Ne razumem. Aja, Tomažič! Ja, Toplak...

dr. LUDVIK TOPLAK: Ja, jaz mislim, da ta izraz pravna in socialna država vsekakor ne sodi v 2. člen. Ta 2. člen govori o definiciji, o oblasti; oba pojma - tako pravna in socialna država - sta pa po eni strani nekako nedoločljiva, po drugi strani pa obvezna atributa vsake države. In bolj sodita nekako v 3. in 4. člen, kjer pa tudi sta vsebovana z vidika nekega odnosa do državljanov, nekje do politike do človekovih pravic in tako naprej, če že to hočemo poudariti. Ampak, v 2. členu sta povsem odveč.

MOJMIR OCVRK: Hvala. Jaz bi se vrnil k razpravi v 1. členu posebej zaradi tega, in seveda si ne bom prizadeval, da bi povedal kaj novega. Ampak predvsem zaradi tega, ker seveda menim, da je v prvi vrsti razprava, ki bi jo morali voditi ob tem 1. členu, filozofske in šele v drugi vrsti je to pravzaprav pravno vprašanje. Seveda v tistem trenutku, ko je potrebno urediti kompletno eksplikacijo tega 1. člena. Zakaj hočem poudariti to filozofsko naravnost 1. člena? Zaradi tega, ker je med nami kar nekaj filozofov, ki bi lahko odgovorili na določeno vprašanje, in prvo vprašanje, ki se meni tukaj zastavlja, na katerega seveda imam odgovor, je to: ali bomo utemeljili to subjektivteto na skupku vrednost, ki jih mi tu, ki jih mi v 1. členu poimenujemo neodtujljiva pravica slovenskega naroda do samoodločbe. Jaz mislim, da seveda oba pojma nista enakovredna. Prepričan sem namreč, da je v neki konstalaciji sil lahko to, ta skupek vrednot, ki jih imenujemo, "neodtujljiva pravica slovenskega naroda do samoodločbe", ki bo realizirana čez en mesec, v nekem trenutku lahko postane, seveda ima isto vlogo, kot jo je imela do zdaj, skupek nekih drugih vrednot. Torej, predstavljamo v 1. členu pravzaprav naše ustave garant, da ostaja država pravzaprav utemeljena na nekih ideoloških vrednotah, ne pa na subjektivteti pravzaprav državljanov. Takšno je moje stališče. Prepričan sem seveda, da je kot pri vsakemu filozofskem vprašanju, so lahko bili seveda tudi drugačni: in bi bil pravzaprav moj predlog ta, da je Republika suverena država, utemeljena na neodtujljivi, država, skratka, moralo bi se povedati, na kak način je pravzaprav bila konstituirana, v odvisnem stavku bi pa morala ta država seveda temeljiti na državljanih in državljankah. Hvala lepa.

(neznan): Hvala lepa. Ribičič, potem Toplak.

dr. CIRIL RIBIČIČ: Umikam.

(neznan): Gospod Toplak.

dr. LUDVIK TOPLAK: Dobro. Jaz imam k 1. členu ponovno... vidim, da gre, nasploh vidim, da gre za tri pojme: Gre za posameznika, gre za narod, gre za državo. Vprašanje je, kje jih vključiti, in nedvoumno pa je treba vse tri pojme, vse tri pojme je treba vgraditi v sistem. Vprašanje je subjektivtete posameznika, subjektivtete naroda in subjektivtete države. V vsakem primeru menim, da 1. člen, tako kot je sformuliran, je optimalen; menim pa, da bi se dalo v 1. člen drugi del stavka 1. člena, mislim, da je nepogrešljiv; ponovno pa pravim, da vseh državljanov in državljanek bi kazalo vgraditi ali v 2. člen ali pa v 1. členu v tem smislu kot Peršak predlaga. Ni pa umika druge polovice stavka.

(neznani): Dobro. Mislim, da smo precej zakomplicirali stališča. Pravzaprav ne, ne mislim v slabem smislu, ampak tu imamo zdaj osnovne razlike in pa variante, ki se tudi razlikujejo. Skušal bi ugotoviti mnenje o 1. členu, ki kot ga predlaga Peršak, če bi bil ta sprejemljiv kot predlog, eden izmed predlogov. Verjetno bi morali variantne predloge dajati, in sicer Republika Slovenija je suverena država ali njenih ali kaj državljanov in državljanov, ki temelji na neodtujljivi pravici slovenskega naroda do samoodločbe. Ali bi taka formulacija 1. člena bila večinsko sprejemljiva kot predlog? Starman, Anderlič, pardon.

TONE ANDERLIČ: Sem pravzaprav hotel ravno to predlagati, da je glede na to, da je za nas pravzaprav sprejemljiv tak predlog, kot ga je gospod Peršak predlagal, da se to predhodno preveri, ker zdaj prej so bili ponujeni dve varianti: osnovni tekst in pa umaknjen tekst gospoda Ribičiča, da se poskušamo zdaj o tej varianti razjasniti. Hvala.

DANIJEL STARMAN: Jaz mislim, da gre tukaj za tako pomembna vprašanja, da je dvomljivo, ali je možen tak kompromis, ker gre za dejansko dva konceptualna pristopa k temelju ustave, zato jaz absolutno zagovarjam, da ostane 1. člen tak, kot ga je oblikovala podskupina in gotovo ga ni slučajno in prosim tudi jaz, kot je bilo že prej predlagano, da strokovnjaki pojasnijo, v čem je cement tega člena, ker za mene je ta člen cement te ustave, vse drugo dodajanje in kompromisarstvo se mi zdi precej nenačelno, da bi bilo za podpreti tudi kot varianti. In drugo, nekajkrat se je danes poudarilo situacijo v hrvaški in srbski ustavi. Jaz mislim, da tukaj ne moremo paralele vleči, ker gre za popolnoma drugo sociološko in drugo zgodovinsko, da ne govorim o vseh drugih okoliščinah in da so bile te ustave sprejete na horuk, mi pa delamo zelo temeljito našo ustavo. In drugo, da narod, tako kot se ga hoče preluknjati na razne načine, živi povsem samostojno življenje ne glede na ustave in tudi ne glede na države. Narod je neka *sui generis* zadeva, ki ima čisto svoje poslanstvo in to jaz mislim, da je potrebno poudariti ne, da je izčrpana pravica, čim ustavo napiše prvo v svoji zgodovini in da je treba, vsaj jaz bi prosil, da filozofi in gospod Hribar morda te stvari bolj strokovno obrazloži, ampak jaz mislim, da je to temelj, iz katerega so izhajali pri točno taki dikciji 1. člena, kot se predlaga. Hvala lepa.

VITODRAG PUKL: Hvala lepa. Gospod Starman, potem je ta predlog takšen, da bi 1. člen ostal nespremenjen.

DANIJEL STARMAN: ... 2. člen je pa možno vključevati tako, kot je bilo nekajkrat rečeno ali državljan ali državljanke itn., ali dikcijo gospoda Ribičiča, jaz tukaj pri 2. členu nimam nič, ker štejem, da 1. člen je temelj, 2. člen je pa subjekt te države, to je za mene bistveno.

VITODRAG PUKL: Hvala lepa. Kdo ima repliko?

ROBERTO BATTELLI: Ja, replika, zelo kratka. Jaz bi samo na to nakazal, bomo malo bolj resni in zdaj v smislu konec 20. stoletja govorimo o tem, da je narod neki *sui generis*, ki ima poslanstvo, se mi zdi pa že preveč, res mislim, dajmo stvari spraviti na neko bolj resno in utemeljeno podlago. Hvala lepa

dr. CIRIL RIBIČIČ: Prva replika je na to, kar je Tone Anderlič govoril. Jaz nisem umaknil amandmaja, ampak sem umaknil prejšnjo diskusijo, ker se mi je zdelo, da pre-

pričevanje, čeprav obsežno, ni zelo smiselno, drugo je pa replika na to, kar je bilo pozneje govorjeno. Meni ni sporno to, da je razmerje sil v Sloveniji takšno, da je treba izraziti poudarjati to, da je slovenska republika samostojna, neodvisna, nastala na podlagi neodtujljive, trajne, celovite, pa še 17 pridevnikov zraven pravice slovenskega naroda do samoodločbe, samo predlagam, da se o tem govori v preambuli kot predustavnem vprašanju in državljanov, ker bi morala biti bistvena postavka pri nas. Mi vemo, da v Evropi državljani niso enakopravni, ampak srbski ustavodajalec je toliko pameten, da ne napiše v 1. členu, da je to država srbskega naroda, ima pač dobre strokovnjake, ki ga opozorijo, kako se to dela v evropskih državah in ko sem jaz utemeljeval seveda to, da imata hrvaška in tudi srbska ustava, sprejeti lansko leto, to formulacijo, jih nisem hotel predstavljati za ideal, ampak reči, da celo tam, kjer ne moremo biti zadovoljni s temi stvarmi, znajo o teh stvareh natančneje, boljše se proučiti in razmišljati, seveda je pa treba navajati druge primere. Podobno velja za to pravna in socialna država. Dobro, že zopet hrvaška in srbska ustava to imata, imajo pa seveda tudi zahodnoevropske države, ena govori o pravni državi, ena govori o državi, ki temelji na vladavini prava. Ena govori o socialni državi, ena pa o državi socialne pravičnosti. Mi se tega seveda lahko izognemo ali damo veliko pozneje, se mi pa zdi, da je ta obremenitev za ta trenutek bolj aktualna, kot pa tista opredelitev, ki jo predlagamo in okrog samoodločbe in za katero jaz ne predlagam, da se umakne, ampak da se jasno zapiše v preambuli, tako da ni možno mojemu predlogu očitati, da izpušča samoodločbo, da jo podcenjuje ali pa mislim, da zdaj pa ni več to trajna pravica ali kaj podobnega. Edino, kar sem hotel zagovarjati, je to, da je to predustavno vprašanje in da naj se sprejme nek kompromis, ki seveda teoretično ni čist. Čisti bi bil, da pač o tej stvari ne govorimo in da jo res jemljemo kot predustavno vprašanje. Kompromis pa je v tem, da o tem spregovorimo v preambuli zelo jasno in zelo na glas. Če bomo pa oboje spregovorili v preambuli, pa še v 1. členu, potem je pa jasno, da to v 1. členu ima neke nasledke. To skratka ni več utemeljevanje, kako je nastala republika, država. Se opravičujem.

VITODRAG PUKL: ... tako da mislim, da smo razumeli vsi vaše stališče. Poskušamo pač, gospod Starman ima repliko, ne potem ima gospod Juri repliko še. Prosim, lahko, potem je Peršak, potem je Beblerjeva pa Ocvirk.

(neznan): Čudi me, da človek ima pravno izobrazbo kot gospod Starman, zagovarja variante, ki temeljijo na sui generis pojmih. Mi tukaj razpravljamo o ustavi, o normativnem delu ustave, torej tudi jaz plediram na to, da bodimo malo bolj precizni, bolj jasni pa da ne govorimo tako z zelo pavšalnimi terminologijami, podpiram pa Peršakov predlog, ker se mi zdi zelo pameten kompromis, čeprav mislim, da je ponavljajne določbe, ki je že v preambuli, vendar zna spretno sintetizirati eno in drugo, potrebno torej poudarja v prvi vrsti vlogo državljanov in poudarja v drugem delu istega člena tudi temeljno pravico naroda do države, zato bi predlagal, da se opredelimo do te variante. Jaz jo osebno podpiram.

DANIJEL STARMAN: Torej, jaz mislim, da je treba resno... zlasti gospodu Juretu, ki Juriju, ki prihaja na seje, daje odstavke in prihaja kadar vidi, da je iz njegovih subjektivnih stališč potrebno, da sodeluje. Kar se tiče sui generis zadeve, ne bi razpravljali

niti o eni pravici manjšine, če ne bi bil narod konstitutivni element. Torej, da smo čisti v tem pogledu, torej, vse pravice, ki jih jaz podpiram, manjšin, izvira ravno iz te filozofske osnove, kot jo narod pojmuje, zaradi identitete, zato taki nizki udarci nestrokovni in da ne rečem kaj hujšega naj bodo prihranjeni za kakšne druge nivoje.

VITODRAG PUKL: Hvala lepa. No, mislim, da smo, če malo, veste kaj replika na repliko, zdaj se je to malo izrodilo v počitek. Prosil bi, da ne bi si očitali, pa ne bi duhovičili okrog, dajmo poskusiti konstruktivno, takoj bo, malo konstruktivni bi predlagal. Gospod Juri, saj ne boste mogli zdržati, če vam dajem besedo.

FRANCO JURI: Gospodu Starmanu, pravkar je človek s pravno izobrazbo mora vedeti, da obstaja ena določena procedura tudi pri odstopu določenih članov komisije. Jaz sem tukaj tudi zato, da zagotovimo sklepčnost, dokler ne bo procedura moje razrešitve zaključena. Torej, me čudi ta ugovor.

DARJA LAVTIŽAR BEBLER: Ali bi lahko jaz predlagala, da bi mi dali besedo pred gospodom Peršakom, ker želim spregovori o njegovem predlogu in bi morda bilo tudi zanj tem lažje odgovoriti na moj predlog. Hvala lepa za prijaznost. Hvala. Torej, jaz bi tudi podprla predlog, kakor ga je oblikoval gospod Peršak, namreč smatram, da je treba v 1. členu poudariti po eni strani tako državljanke in državljane in po drugi strani slovenski narod kot temeljna subjekta suverene države Republike Slovenije, ne glede na to, da bi se dalo tudi strinjati s predlogom gospoda Cirila Ribičiča, da že preambula to v veliki meri temu zadosti, ampak seveda je pa treba spet vedeti, da preambula nima normativne veljave in morda zaradi tega ni odveč 1. člen tako postaviti, da se notri tudi zapiše pravica do samoodločbe slovenskega naroda. Zdaj pa, ker bi jaz želela ta dva subjekta postaviti v enakopraven položaj, bi predlagala, da bi morda tudi ta dikcija 1. člena slovnično izražala to enakopravnost obeh temeljnih subjektov, se pravi, da bi na eni strani pisalo Republika Slovenija je suverena država vseh njenih državljanek in državljanov in temelji na neodtujljivi pravici. Se pravi in temelji, kar bi pravzaprav postavilo kumulativno obe te vrednoti v enakovreden položaj. Hvala lepa.

VITODRAG PUKL: Hvala lepa. Jaz bi najprej samo vprašal gospoda Starmana, ali bi taka dikcija Peršakovega predloga zadovoljila ali bi kljub temu vztrajali pri nespremenjenem 1. členu.

DANIJELO STARMAN: (...)

VITODRAG PUKL: Peršak.

TONE PERŠAK: Jaz sem se pravzaprav hotel oglasiti zato, ker imam občutek, da sedaj poslušam dikcijsko, da svojim po vsebini bom zdaj rekel, sem svojim predlogom vendarle imam prav po vsebini. Namreč, zakaj bom rekel? Nekdo je prej rekel, to jaz si seveda ne lastim tega, da bi moja diskusija vendarle filozofsko raven, ampak bi vseeno rekel nekaj. Že prej sem rekel, da mislim, da mora biti v 1. členu samoodločba prisotna noter. Zakaj? Toliko se ne bi strinjal z gospodom Ribičičem, namreč preambula kakorkoli gledamo, vendarle govori o nastanku ustave. Kako je ta ustava, na podlagi česa mi to ustavo odlikujemo in kako jo sprejemamo. Se ne govori, bom zdaj rekel o državi, če sem čisto tako, bom rekel, logističen v svojem izvajanju. To je ena stvar, druga stvar, hkrati pa mislim, zdaj tudi zaradi te diskusije, da je treba posameznika oziroma

državljana pripeljati v 1. člen. Zakaj? Zdaj bom rekel nekaj in zato sem se prej oglasil, do filozofske ravni. Rekel bom zelo poljubno. Človek je najprej vendarle posameznik. Najprej in potem postane po svoji pripadnosti subjektivni itn. član nečesa drugega. To je stvar zavesti potem, in se mi zdi, da je tega državljana tudi iz tega vidika na nek način treba mu dati to, bom rekel, tudi težo ima, če lahko tako rečem, in zato zdaj najprej sem ta predlog tako ponudil, kot bom rekel, neko varianto za pogovor, zdaj se mi pa meja zelo zdi, da je dobro.

VITODRAG PUKL: No, na skromnosti glih ni pretirano volan. Gospod Žagar.

ZVONE ŽAGAR: Z dovoljenjem, jaz sem se želel že prej oglasiti in na izvajanje gospoda Battellija, namreč on je izjavil, da je poslanstvo naroda v današnjih razmerah poudarjanje tega poslanstva nekoliko smešno. Jaz bi rad odločno izjavil, da je poslanstvo naroda še vedno izredno pomembna zadeva za marsikoga in za marsikatero skupnost na prvem mestu. Smešno bi to bilo, če bi to bilo smešno, bi to bilo zame zelo neprijetno, predvsem zaradi slovenskih manjšin in drugih manjšin, ki temeljijo, ki imajo predznak naroda. Gospod Peršak je izjavil ravnokar, da je posameznik tisti, ki je prvi. To je sicer res, vendar gre za konflikt dveh, za ideološki konflikt, ali daješ prednost posamezniku, potem prideš na stališče gospoda Ribičiča in prideš na internacionalni pogled, ne pa na nacionalni, ki ga jaz zagovarjam, oziroma prideš na področje, kjer ni identitete, kjer ni nekega temelja, ampak gre za področje brez izrazite identitete. Zame je nacionalnost vrednota in je kot taka potreben sestavni del, zato se zavzemam, da je 1. člen dejansko temelj, ki o tem govori, da je nacionalnost temelj in na katerem država temelji, v 2. členu pa lahko govorimo o subjektih itd. Hvala lepa.

VITODRAG PUKL: Hvala lepa. Gospod Ocvirk. Replika gospod Battelli.

ROBERTO BATTELLI: Ja, meni je žal, ampak jaz nisem rekel to, kar misli gospod Žagar. Poglejte, vsi malo poznamo, malo vsaj malo zgodovino in vi veste, kateri narodi so imeli poslanstvo in kaj je iz tega ven prišlo. Jaz sem hotel samo nakazati, jaz ne mislim, da je to mislil gospod Starman in točno spoštujem to, kar on pravi. Jaz pravim, da v sedanji situaciji in to mnenje ga deli verjetno veliko število pripadnikov slovenskega naroda je, postavlja stvari na tak način anahronistično, to pravim. In zdaj, kar pa zadeva samoodločbo in ta problem, je vprašanje po mojem. Ali je samoodločba konzumirana s tem, da se konstituira država ali ne. Zdaj, če ni nikoli konzumirana ta zadeva, potem lahko pristanem na predlog gospoda Peršaka. Samo res bi hotel slišati strokovnjake še enkrat o tem vprašanju in se čudim, da do sedaj še niso intervenirali in sami nekako, naj mi ne zamerijo, sami nekako dopuščajo, da prihaja do takih sprenevedanj o tem, kar se govori.

VITODRAG PUKL: Gospod Ocvirk, nato gospod Potrč, pa če bi potem še kdo od strokovnjakov povedal in bi poskušali formulirati variante, do enotnega predloga ne bomo prišli.

MOJMIR OCVIRK: Hvala. V osnovi se mi dopade ta predlog gospoda Peršaka. Zdi se mi, da je ujel tisto, kar nas vse tu boli. Tisto pa, kar se mi zdi, in zdi se mi, da smo v osnovi rešili osnovni problem. Nismo rešili samo tega, o katerem je sedaj gospod Battelli govoril, in jaz seveda sem prepričan, da bomo 26. konzumirali to pravico. Seveda

vprašanje, ki ostaja pred nami je, ali mislimo 26. resno ali ne. Prepričan sem, da mislimo resno, zato predlagam, da ostane formulacija taka, kot jo je formuliral gospod Peršak z eno manjšo razliko in to je to, da neodtujljivo pravico slovenskega naroda do samoodločbe postavimo v pretekli čas oziroma v formo, ki bo odražala uporabljenost te pravice.

MIRAN POTRČ: Rad bi opozoril, da se ne bi zgubila dva vprašanja, ki sta bila v tem kontekstu sprožena. Eno je vprašanje, kakšna je država, na kateri podlagi je ustanovljena in temelji. In drugo je vprašanje večjih elementov njene vsebine. Jaz moram reči, da sem prepričan, da je razprava o temelju in podlagi stvar, o kateri bi kazalo dejansko ravnati in jo eventualno kot predustavno vprašanje obravnavati. Bom pa glede na aktualne politične, ne pa pravne, razmere v Sloveniji sam pristal na to, da ima tudi svojo komponento v 1. členu, čeprav ni logično. Bi pa absolutno vztrajal, da tisto, kar pravno je, to pa je dejansko vsebina ureditve... tisto, kar v 1. členu na vsak način mora biti. Jaz bi tudi z modifikacijo, ki jo je dala Darja Lavtižar, bil pripravljen kot nek kompromis, ki pa kaže na razmere, v kakršnih smo in na pojmovanje, ni pa pravno čist, pristati. Opozorjam in javljam se tudi zaradi drugega dela. Na se bi izgubljali vprašanje pravne in socialne države. Moram reči, da so argumenti, ki so bili tukaj dajani zame nesprejemljivi, da to ni treba, da je to neprecizno, da je to splošen pojem, da je to jasno. Ti argumenti v primerjavi s prejšnjo diskusijo o samoodločbi izgubljajo vsak pomen. Tudi tisto je vse jasno samo po sebi umljivo, realizirajo celo jo bomo pa kljub temu želimo napisati. Postavljajo se pa tako velika vprašanja, da bi resda splošno opredelitev, ampak opredelitev, ki je v temeljnih določbah, in ki nas potem zavezuje, da tudi ustavo tako izgradimo in da v vsakem primeru tako konkretno ravnamo, se bali napisati. Moram reči še to, da aktualna situacija, v kateri smo to ustavo sprejemali, izrecno terja, da to napišemo, ker bo gotovo mnogo prispevala tudi k mnogim zahtevam, ki so v javni razpravi bile dane, da se element pravne države in posebej element socialne države v novi slovenski ustavi izrecno opredeli, ker je pač mnogo ljudi zaradi različnih predlogov in konkretnega ravnanja zaskrbljenih ne samo nad tem, ali bo Slovenija imela državo, ampak tudi nad tem in predvsem nad tem, kakšna država bo. In jaz izrecno vztrajam, da se tudi o tem vprašanju razpravlja in to vključi v tekst 1. člena ustave ali združenih 1. in 2., kakor ga bomo skupaj oblikovali.

dr. LOJZE UDE: Najprej, ker se pojavlja novo vprašanje o izčrpanosti pravice do samoodločbe. Mislil sem, da je to vprašanje že zdavnaj preseženo. Pravica do samoodločbe izčrpana ne more biti. Morebiti bomo čez 20 let glasovali na referendumu o tem, da se vključimo v evropsko ali srednjeevropsko federacijo. Tako da o izčrpanosti pravice do samoodločbe govoriti in v preteklem času formulirati pravice slovenskega naroda do samoodločbe ni sprejemljivo. Sedaj pa kar se tiče tega vprašanja. Opozoril bi na nekaj. Preambula ima v bistvu splošno izhodišče. Če je niste na zadnji seji tekstualno spremenili, ima splošno izhodišče o pravici vsakega naroda do samoodločbe, kot neka mednarodno pravni podlagi, tudi mednarodno pravni podlagi do samoodločbe. Nekje moramo zapisati in zapisano je sedaj v 1. členu, da je temelj slovenske države pravica slovenskega naroda do samoodločbe, ne vsakega. Ker gre za konkretno državo,

gre tudi za konkreten narod. Zato ne bi mogel sprejeti tega predloga, iz katerega izhaja, da imamo splošno izhodišče. Pravico vsakega naroda do samoodločbe, potem je pa takoj država, v kateri imajo oblast državljani in državljanke. Mora biti to povedano, da slovenska država temelji na pravici slovenskega naroda do samoodločbe. Tudi Hrvati imajo to v tekstu ustave. Ne v preambuli, oni imajo nenavadno. V 1. členu imajo tako imenovane izvirne temelje kot pravijo

dr. CIRIL RIBIČIČ: To je pred 1. členom.

dr. LOJZE UDE: Ja, v prvem poglavju, ampak v normativnem delu. Ustava Republike Hrvatske je in potem se začne prvo poglavje, kjer so izvirni temelji in tu notri je pribijanja še mnogo več kot pri nas. Poglejte kakšne definicije so tu notri. Samobitnost in državno obstojnost hrvatskog naroda. Pravo hrvatskog naroda na punu suverenost. Neodtujljivost, nedeljivost, neprenosljivost, nepotrošljivost pravice do samoodločbe in državno suverenost hrvaškega naroda. Republika Hrvatska ustanavlja se kao nacionalna država hrvatskog naroda i država potem pa našteva še vse manjšine. Se pravi, tudi oni so mnogo bolj pribili to nacionalno državo, kot je pribita pri nas v 1. členu. V skrajnem primeru bi bilo mogoče od kolega Ribičiča realizirati predlog na ta način, če bi v preambuli zares jasno povedali, da gre za samoodločbo slovenskega naroda. Samo potem je treba zopet preambulo popolnoma vsebinsko spreminjati. Nisem pa zato, da bi sploh izpadla samoodločba prav slovenskega naroda.

CIRIL KOLEŠNIK: Če dovolite, se bi tudi jaz oglašil, da ne bi izgledalo, da samo nekateri ločijo, kaj je kaj, kaj je temelj in kaj je zgradba, se še jaz oglašam. Prav gotovo, da sem jaz za čistost teh pojmov in teh elementov, ki tvorijo državo. Ne morem pristati na neke kompromise, ki so se v zgodovini vedno pokazali kot slabi, posebno na teh področjih, ne govorim na vseh. Zato sem in stojim na stališču, da je 1. člen kot ga je predlagala skupina sprejemljiv, ker govori o temelju naše države in temelj naše države je slovenski narod in bo slovenski narod, pa kakorkoli besede obračali. 2. člen, se strinjam, da govori o subjektu in tu sem in stojim na tem, da so to državljani oziroma da je to človek, da je to ljudstvo, to prav gotovo drži in mislim, da je to sprejemljivo za vse tiste, ki menijo, da je država pravica na nekem območju živečega naroda in ljudi. Ampak bodimo v ustavi, ki jo postavljamo prvič v zgodovini slovenskega naroda v tej obliki, vsaj čisti. Ne lotujmo se in ne delajmo nekih kompromisov, za kar bo bolela glava tiste prihodnje rodove. Toliko bi jaz k temu dodal.

dr. ANTON STRES: Najprej kratki pripombi glede konzumacije. Mislim, da samoodločbo naroda bomo sedaj šele uresničili, ne bomo je pa konzumirali. Drugič. Odnos med narodom in posameznikom. Težko bi se strinjal s tem, kdo je prej in kdo je pozneje. Namreč posameznika ni brez narodove kulture. Posameznik biološko, ja, v inkubatorju. Ampak človek je duhovna oseba in postaja oseba res preko kulture, ta pa je vedno kultura nekega naroda, njegova civilizacija. Vse te antiteze so nepotrebne. Kar zadeva sam predmet debate, ki se že vleče, bi samo to rekel. Vidim smisel teh dveh predlogov samo v tem, ali je kakšna bistvena razlika med tem dejstvom, da v 1. členu povemo in združimo dva pojma ali dve stvari, temeljnost te suverenosti in pa subjekte suverenosti ali pa ni nobene razlike med tem, da v 1. členu povemo, govorimo o teme-

lju in v drugem o subjektu. Če je razlika med členi bistvenega pomena, potem je treba dati v prve člene. Če pa razlika med členi ni bistvena, ali pride na prvo ali drugo mesto, potem pa po mojem je ta debata skoraj preveč razvlečena.

dr. CIRIL RIBIČIČ: Bom skušal biti kratek. Glede trajnosti pravice do samoodločbe se zavzemam za trajnost, tako kot sem se prej. Hotel sem povedati, da trajnost dobiva novo vsebino, ne pa takšno, kot so jo tu poskušali nekateri prikazati. Da ne bi bilo nesporazumov, kot sem jaz, da bi to bilo neko preteklo dejstvo ali kaj takega. Jaz sem se zavzemal, da se v preambuli jasno pove samoodločba slovenskega naroda, ne vsakega naroda, pravica vsakega naroda. Res je tudi, če se to ne naredi, je ta preambula takšna, kot je v osnutku, govori o tem, da je slovenski narod dosegel svojo državnost. To dejstvo, da je na podlagi samoodločbe dosegel svojo državnost, mora preambula ugotoviti in ga tudi ugotavlja. Zato mislim, da ni treba, da se to ponavlja v normativnem delu. Strokovno vprašanje, kaj je normativni del in kaj ni. Do sedaj se je smatralo, da normativna načela niso normativni del. Tudi v prejšnji ustavi nekaj takšnega kot so sedaj dali kot neka temeljna izhodišča, hrvaška ustava, kar jaz tudi v pisnem svojem predlogu navajam, bi težko štel za normativni del.

FRANCO JURI: Jaz vztrajam pri tem, da gre poudariti to kolektivno pravico slovenskega naroda in tu se sklicujem na tisto, kar je kolega Starman pravilno poudaril, da to je pogoj za priznavanje kolektivnih pravic drugih nacionalnih segmentov. In na tem smo si lahko vsi enotni. Moji pomisleki so o načinu in mestu poudarjanja te zgodovinske pravice. Gospod Ude je pravilno rekel, da bi v preambuli šlo mogoče bolj jasno opredeliti pravico do samoodločbe slovenskega naroda. Jaz mislim, da nekje je omejen slovenski narod oziroma Slovenci. Če preambula ostane takšna, kot je sedaj, mislim, da ta poudarek je vsebovan v Peršakovem predlogu, s tem da vztrajam na tem, da posameznik pride pred kolektivom. Strinjam se, da posameznika brez kolektiva ni. Vendar posameznik brez naroda in narodne civilizacije lahko obstaja, mogoče v manjšini, ampak posameznik ni nujno povezan na en narod. Budimo jasni, je nekaj drugega, ni aksiomatična povezava med narodom in posameznikom. Državljan seveda pomeni pravice, ki jih uživa posameznik v lastni državi. Zato nočem odstopati od tega načela oziroma od podarjanja posameznika, na to pa temeljne pravice slovenskega naroda do lastne države, ker mislim, da prav v predlogu, ki ga je podal gospod Peršak, imamo oboje. Slovenski narod se pojavlja implicitno oziroma eksplicitno v preambuli, se pojavlja v 1. členu in v 3. členu, s tem, da vsaj na enem mestu pustimo državljanu pravico.

BOGO ROGINA: Gospod Juri, če prav razumem, vi podpirate Peršakov predlog.

FRANCO JURI: Ker zdaj so se pojavili novi elementi. Gospod Ude bo dal tudi neke argumente, ki so zelo racionalni. Skušam delovati na podlagi novo nastalih elementov. Zato še enkrat predlagam, da bi sprejeli Peršakov predlog.

VITODRAG PUKL: Hvala lepa. Gospod Kolešnik, izvolite.

CIRIL KOLEŠNIK: Namreč to, kar zdaj gospod Juri govori, je v nasprotju s tistim, kar je prvo govoril. Namreč gre predvsem za to, če se zavzema, da je posameznik prvi, naj se zavzemam potem za manjšino, ker potem, če je lahko posameznik brez na-

roda oziroma, da ni vezan na enega ali več, potem se ni treba zavzemati za manjšino. In to je jasno, bodimo čisti, eno ali drugo.

BOGO ROGINA: Gospod Kolečnik, tako kot sem jaz gospoda Jurija razumel, je lepo obrazložil, zakaj se zavzema za varianto gospoda Peršaka. Omenil je pa tudi glede samega subjekta. Bi še kdo želel drugače poskušamo končati to razpravo in formulirati alternative. Se pravi iz razprave ugotavljam, da tu ni enotnega mnenja. En predlog je, da bi se 1. člen glasil tako, kot ga je ponudila skupina. To se pravi: "Republika Slovenija je suverena država, ki temelji na trajni in neodtujljivi pravici slovenskega naroda do samoodločbe." To bi ponudili kot varianto. Drugi predlog je, ki je dobil tu precej podpore, predlog, ki ga je formuliral gospod Peršak. To se pravi, da bi se 1. člen glasil: "Republika Slovenija je suverena država vseh njenih državljanek in državljanov, ki temelji na trajni, ki ali in, formulacija bi, in po tej formulaciji. To bi bil drugi variantni predlog. Tretji pa je predlog gospoda Ribičiča, da bi se 1. člen nadomestil s formulacijo, kot je v njegovem pisnem predlogu podana, in sicer: "Republika Slovenija je pravna in socialna država vseh njenih državljanek in državljanov... je suverena, pravna in socialna država vseh njenih državljanek in državljanov. To bomo pač ponudili v politično usklajevanje. Soglašanje? Hvala lepa. V 2. členu smo že nekako razpravljali, samo bi morali imeti stališče do tega člena in bi prosil, v osnovni dikciji predloga je: "V Republiki Sloveniji ima oblast ljudstvo. Izvaja jo neposredno na volitvah in po načelu delitve oblasti preko zakonodajnih, izvršnih in sodnih organov. Sama skupina je ta tekst nekoliko dopolnila in obrnila, da bi se glasil: "V Republiki Sloveniji ima oblast ljudstvo; izvaja jo neposredno, to je črtano, z volitvami in preko zakonodajnih, izvršilnih in sodnih organov, ki delujejo po načelu delitve oblasti. Sam ne vidim bistvene vsebinske razlike, morda gre samo za formulacijo. Gospod Tomažič, katera formulacija je bolj primerna po vašem mnenju?... Druga je redakcijsko bolj jasna. Ima kdo tu kakšne spremembe ali kakšne druge predloge? Potem bi 2. člen predlagali po tej formulaciji, kot ga je sprejela skupina. Doktor Ude.

dr. LOJZE UDE: Verjetno tisti, ki zastopa 1. člen, tak kot je sedaj v ustavi, mu manjkajo sedaj v 2. členu "državljeni in državljanke". Namreč, če ostaja tisti, ki vztraja pri 1. členu, če vztraja pri 1. členu, bi vendar kazalo potem vsaj v 2. členu pri tej varianti, kjer nespremenjen 1. člen iz osnutka ohranja državljanke in državljanke. Hrvatje so rekli tako, ne mislim, da je to ustrezno, da ima ljudstvo oblast kot skupnost državljanov, pristojnost državljanek in državljanov, to je njihova redakcija tega teksta. Vsekakor bi v 2. člen potem morali vnesti besedilo "državljanek in državljanov". Na način, ki je predlagan v tej drugi varianti, ki je v bistvu kombinacija Ribičičevega predloga, to kar je kolega Hribar rekel.

VITODRAG PUKL: Hvala. Gospod Bizjak, prosim.

IVAN BIZJAK: Jaz bi predlagal, da se s tem pretirano ne mučimo, verjetno je to povsem jasno. Verjetno bi bilo smiselno v ta delovni tekst predlagati, zapisati neko opombo, da bo 2. člen v primeru sprejetja tiste variante potrebno ustrezno preoblikovati to smer, da pa ne bi sedaj iskali tiste dikcije, ker mislim, da bo to pač v okviru usklajevanja.

VITODRAG PUKL: Soglašamo s predlogom gospoda Bizjaka? Dobro. Gospod Grad, ali bi želeli v tej zvezi razpravljati, ker sicer bi predlog gospoda Bizjaka nekako sprejeli.

dr. FRANCI GRAD: To sem mislil k 2. členu povedati.

VITODRAG PUKL: Hvala. Gospod Potrč, prosim.

MIRAN POTRČ: Razpravljamo o 3. členu. Prosim, kdo se javi? Gospod Magajna.

ANDREJ MAGAJNA: V bistvu bi gospoda Grada vprašal v zavezi s tem členom, ker je tu še ena zadeva. Verjetno ne gre samo za vprašanje, da se v istem členu urejata dve zadevi sočasno in v en mah, ampak sploh ta pojem "izvajajo jo neposredno na volitvah in po načelu delitve". Meni se zdi sporna že ta dikcija "neposredno oblast na volitvah".

(neznani): V tej dikciji je vejica vmes.

ANDREJ MAGAJNA: Ali je vejica? Torej "neposredno, oblast na volitvah". Hvala, v redu.

MIRAN POTRČ: Ciril Ribičič se je javil.

dr. CIRIL RIBIČIČ: Če sem prav videl, v predlogu je izpuščeno besedilo "značaj pravne oziroma sklicevanje na elemente pravne in socialne države, na prvine".

STONE PERŠAK: Ali lahko kot v opombo povem, da načelno je bilo od gospoda Grada predlagano, da bi se 2. člen delil na dva dela ali na dva stavka ali na dva odstavka, zato ker je bilo rečeno, da se v bistvu dve stvari urejata v enem stavku. To je princip izvajanja oblasti in sedaj eni diskutirajo še o tem, eni pa že o 3. členu. če lahko predlagam, da bi se o 2. členu dokončno zmenili in potem šli naprej.

(neznani): Mislim, da gre samo za redakcijsko napako in bi predlagal, da bi to ločili tako: "izvaja pa se neposredno in na volitvah ter po načelu delitve oblasti." Pa bi bila oba sklepa ločena.

MIRAN POTRČ: Prosim, Darja Lavtižar.

DARJA LAVTIŽAR BEBLER: Jaz se strinjam z gospodom Gradom, da sta tukaj dve stvari, ki pravzaprav ne sodita sem skupaj. To načelo delitve oblasti je pravzaprav tehnično vprašanje, ki dejansko sodi v poglavje o državni ureditvi. Tukaj pa moramo povedati, na kakšen način se izvaja oblast ljudstva. Izvaja se neposredno, vemo, da sem sodijo referendumski konkretno, potem z volitvami in preko teh organov. To so zakonodajni, izvršilni in sodni. Kako pa ti funkcionirajo, po kakšnih načelih, je pa stvar tehnike in ne sodi sem v splošne določbe. Z gospodom Gradom se zato strinjam.

MIRAN POTRČ: Hvala, prosim...

dr. FRANCI GRAD: ... Prosim, ali lahko vprašam za mnenje? Ja, jaz lahko, jaz se vendarle zavzemam, da to, da načelo delitve oblasti je načelo. In zaradi tega bi jaz ohranil v tem poglavju s tem, da bi ga nekoliko izraziteje ločil. Pri čemer mi je tale misel, ki jo je povedal gospod predsednik Zakonodajno-pravne komisije, da bi poudarili načelo, kar vseč. Jaz bi sicer ločil še drug, če bolj kot on, jaz bi iz tega naredil vsaj dva stavka. Pa bi rekel prvo, bi ostal tak kot je; drugi bi pa rekel: državna oblast se izvaja v teh, preko teh in teh, in teh organov, ki delujejo po tem načelu. Približno tako.

... .

TONE PERŠAK: Jaz bi najprej rekel, zakaj se z intencijo vašega predloga ne morem čisto strinjati. Zakaj. Namreč vsebina drugega člena je, da pove komu pripada ljudstvo in kakšna je narava te oblasti, bom rekel. Komu pripada oblast in kakšna je narava te oblasti. To je vsebina tega člena in če bi mi sedaj dajali v ta člen neke... v tej državi, bi nekako ustvarjali bom rekel... vtis, da je to, kar je vsebina tega člena odvisna od narave te države. Da je od tega nekako odvisno, da je to socialna država, da zato pripada vsa oblast ljudstvu itn. To se mi zdi. Pač pa bom rekel nekaj k 3. členu. Čeprav sem bil v skupini, sedaj ko ga gledam zopet takole v bloku napisanega. Prvič mislim, da bi bilo ta člen treba nekako narediti, po moje postaviti, že zaradi nekako zaradi preprostega razloga, o katerem smo v tej komisiji že govorili, to je da ima ta člen 6 stavkov. Subjekt pa samo v 1. stavku in bi mogoče to, da bi iskali neko redakcijo tega člena nam pomagali pa tudi do tega, da bi prišli, da bi lahko te attribute notri prenesli. In kot tretje, zdi se mi nekako logično, da ta, če sedaj govorimo samo o prvem stavku, da pa je to sosledje nekako, če notri prinesemo. Namreč socialna pravica ali ta moment socialnosti, o čemer govorimo, je vendar del splošnega korpusa človekovih pravic. In zato se mi zdi, da ni nelogično, če mi najprej postavimo to kot temelj ali kar je že, sedaj te državne ureditve človekove pravice in državljske svoboščine, česar del je tudi načelo socialne države bom rekel. To je logična izpeljava in se mi zdi, da je možno to na ta način vendarle napisati.

MIRAN POTRČ: Lahko sedaj iz te razprave povzamem vsaj to, da se večina zavzema za to, da v ustrezni dikciji, ki bi jo bilo treba pogledati še v 3. členu, element socialne države ostaja dikcija tega, v besedilu tega 3. člena. Je to možno sprejeti kot večinsko usmeritev s prošnjo za ustrezno vključitev in redakcijo v podskupini ali ne. Ali želimo glasovati o tem? Lahko sprejmemo? Hvala.

Predlog Ustave Republike Slovenije

3. člen

Slovenija je država vseh svojih državljanek in državljanov, ki temelji na trajni in neodtujljivi pravici slovenskega naroda do samoodločbe.

V Sloveniji ima oblast ljudstvo. Državljanke in državljanji jo izvršujejo neposredno in z volitvami, po načelu delitve oblasti na zakonodajno, izvršilno in sodno.

Razprava Komisije za ustavna vprašanja

Datum: 23.12.1991

42. seja Komisije za ustavna vprašanja

Predsedujoči: dr. France Bučar

IVAN BIZJAK: Amandma k 3. členu, 3. člen naj se glasi: "Slovenija je država vseh svojih državljanov in državljanek, v Sloveniji ima oblast ljudstvo, ki izvršuje oblast neposredno in posredno po organih zakonodajne, izvršilne in sodne oblasti."

dr. CIRIL RIBIČIČ: To je edini člen, ki je bil s preglasovanjem sprejet v tej ustavni komisiji.

IVAN BIZJAK: To ni res.

dr. FRANCE BUČAR: Kaj podpiraš?

dr. CIRIL RIBIČIČ: Podpiram njegovo formulacijo, da bi izpustili samoodločbo iz tega člena, ker imamo to že v preambuli. To je tisto, kar je bilo s preglasovanjem uveljavljeno. Saj vsi vemo, za kaj gre, saj so bila o tem tudi... Ne, jaz sem sedaj zelo vesel, ker je predsednik rekel, da je težko prebavil ta člen.

dr. FRANCE BUČAR: To pa ponavljam, ker sem ga težko prebavil in mi še sedaj v grlu tišči, ampak ne morem pomagati. Dobro, ker je bil sprejet s konsenzom. Dobro. V redu.

IVAN BIZJAK: Potem naslednji amandma je k 3. členu, v prvem odstavku, prva alineja za besedo "državljanov" se postavi "pika".

dr. FRANCE BUČAR: Tudi jaz bi podprl, ampak to pomeni kršitev našega osnovnega izhodišča, da so tisto, kar smo se sporazumeli kakorkoli, do česar smo prišli.

dr. CIRIL RIBIČIČ: Nismo se sporazumeli, ampak smo preglasovali.

dr. FRANCE BUČAR: V redu, smo rekli, da je tisto, kar smo se sporazumeli kakor koli že. Dobro, v redu.

IVAN BIZJAK: Potem imamo dva amandmaja gospoda Železnika, tudi k 3. členu in k 143. členu. Nista povsem identična. Potem gospoda Štefančiča, amandma k 17. členu. Na koncu prvega odstavka se nadomesti pika s podpičjem in nadaljuje z drugim stavkom z malo začetnico. Vsebina tako zapisanega stavka je sama v sebi celostna in nima... nasprotnosti z vsebino 55. člena. To je očitno utemeljitev.

→

Glej tudi člen 1.

4. člen

Slovenija je ozemeljsko enotna in nedeljiva država.

* *
*

Delovni osnutek Ustave Republike Slovenije

1. člen

Republika Slovenija je suverena država, ki temelji na neodtujljivi pravici slovenskega naroda do samoodločbe.

Osnutek Ustave Republike Slovenije

1. člen

Republika Slovenija je suverena država, ki temelji na neodtujljivi pravici slovenskega naroda do samoodločbe.

Predlog Ustave Republike Slovenije

4. člen

Slovenija je ozemeljsko enotna in nedeljiva država.

5. člen

Država na svojem ozemlju varuje človekove pravice in temeljne svoboščine. Varuje in zagotavlja pravice avtohtone italijanske in madžarske narodne skupnosti. Skrbi za avtohtone slovenske narodne manjšine v sosednjih državah, za slovenske izseljence in zdomce, ter pospešuje njihove stike z domovino. Skrbi za ohranjanje naravnega bogastva in kulturne dediščine ter ustvarja možnosti za skladen civilizacijski in kulturni razvoj Slovenije.

Slovinci brez slovenskega državljanstva lahko uživajo v Sloveniji posebne pravice in ugodnosti. Vrsto in obseg teh pravic in ugodnosti določa zakon.

* *
*

Delovni osnutek Ustave Republike Slovenije

4. člen

Republika Slovenija varuje temeljne človekove pravice in državljanske svoboščine kot izhodiščne in osrednje prvine ustavne ureditve ter pravne in socialne države. Varuje samostojnost slovenskega naroda, ozemeljsko celovitost, enotnost in nedeljivost države. Čuti se odgovorno za usodo Slovencev, ki živijo zunaj njenih meja in pospešuje njihove stike z domovino. Varuje pravice narodnih manjšin in etničnih skupin. Skrbi za ohranjanje naravnega in kulturnega bogastva ter ustvarja pogoje za skladen in enakomeren civilizacijski in kulturni razvoj Slovenije

Osnutek Ustave Republike Slovenije

3. člen

Republika Slovenija varuje temeljne človekove pravice in državljanske svoboščine kot izhodiščne in osrednje prvine ustavne ureditve ter pravne in socialne države. Varuje samostojnost slovenskega naroda, ozemeljsko celovitost, enotnost in nedeljivost države. Čuti se odgovorno za usodo Slovencev, ki živijo zunaj njenih meja, in pospešuje nji-

hove stike z domovino. Varuje in zagotavlja pravice (*VARIANTNI DODATEK: avtohtone italijanske in madžarske narodne manjšine) narodnih manjšin in etničnih skupin. Skrbi za ohranjanje naravnega in kulturnega bogastva ter ustvarja pogoje za skladen in enakomeren civilizacijski in kulturni razvoj Slovenije.

Razprava Komisije za ustavna vprašanja

Datum: 5.11.1990

12. seja Komisije za ustavna vprašanja

Predsedujoči: (neznan)

dr. RAJKO PIRNAT: Jaz ima dve pripombi na te. Besedilo se mi sicer zdi dobro pripravljeno in kaže bistvene dileme o ustavi. Imam dve pripombi. In sicer na 2. točko, zadnji stavek izrazito zavaja in ga nikakor ne morem sprejeti in predlagam, da ga ustavna komisija ne vključi v ta tekst. Vprašanje, kaj je temelj ustanovitve neke države, nikakor ne vpliva na to, kakšen je status tujcev v tej državi, še manj, kakšen je status narodnih manjšin te države. Zato bi sestavljavce tega teksta prosil, da pojasnijo, zakaj mislijo, da je to vprašanje povezano s statusom tujcev in narodnih manjšin. Potem bomo odgovoril, zakaj ni, če je to potrebno. Sicer predlagam, da se ta stavek črta. Poleg tega imam pripombo na 9. točko. Izraz civilna družba je izrazito teoretičen pojem in ga je pravno zelo težko opredeliti. Jaz predlagam, da ustava kot pravni tekst ne operira z njim. Tudi izraz avtonomnost ima pravno en sam pomen, pravico izdajanja lastnih zakonov. Tudi to praktično ne bo uresničljivo znotraj države Slovenije. Predlagatelj idej o avtonomnosti institucij civilne družbe bi bilo zato treba nekako napeljati, da jasneje formulira te svoje zahteve in tudi zlasti, na katere institucije se nanaša. In kaj naj ta avtonomnost v tem kontekstu pomeni, razen glede univerze, za katero, kolikor vem, je že deloma vključeno. Gotovo je treba razpravljati in morajo biti v ustavi vključene nekatere institucije, ki imajo posebej položaj. Vendar mislim, da ne bi kazalo tako generalno kot odprto vprašanje kar v zvezi s tremi poglavji razpravljati o avtonomnosti institucij civilne družbe. Hvala.

DANIJEL STARMAN: Tudi jaz ne mislim glasovati na pamet o izjemno pomembnih procesnih vprašanjih, ki pa že predstavljajo dileme, o katerih smo prej glasovali. Zlasti bi rad razpravljajl o 2. točki in sicer o tem, kaj je temelj slovenske države, še posebej ker je dr. Ribičič v zadnjih "Razgledih" objavil razpravo na to temo. Mislim, da v tej ustavni komisiji ni bilo nikoli dvoma o tem, ni bilo razprave o tem, da je temelj slovenske države slovenski narod. In da je subjekt države njen državljani. Ne more biti temelj države državljani. Če je temelj države državljani, potem je lahko ta država katerakoli, tudi "Srboslavija". Zato mislim, da se moramo nekaterih fundamentalnih stvarih, tudi o vprašanju dvodomnosti itd. enkrat dogovoriti in v tem smislu podpiram gospoda Jerovška in mislim, da je delovna skupina v težki situaciji, ki ima celoten koncept razgajen in brez političnih odločitev in možnosti za svoje delo. Mi moramo z roko v roki voditi razpravo, iskati pri njih strokovne podlage in dajati politične odločitve. Zato mislim,

da v te pripombe, v poglavitne dileme ne spada 2. točka, ker nihče do sedaj ni razpravljal in ni nasprotoval temu, da je ustava Republike Slovenije izraz samoodločbe, čeprav se strinja, da je to prehodno vprašanje. Kot je v 3 * 3 poudarjeno, vendar mislim, da ne more biti državljani temelj države. Državljan je subjekt te države. Glede drugih stvari, ki so tu opredeljene, se je težko opredeliti, ker smo ta material dobili na mizo. Saj nekaj ur rabi človek, da se uredi in da lahko stališče zavzame do tega.

Datum: 11.4.1991

28. seja Komisije za ustavna vprašanja

Predsedujoči: dr. France Bučar

FRANCO JURI: Moj pomislek je samo redakcijske narave, ki verjetno sega delno tudi v vsebinsko bistvo tega člena. Gre za vrstni red stavkov. Gre za stavek o italijanski in madžarski narodni skupnosti, ki naj bi po mojem mnenju prišlo takoj za drugim odstavkom. Torej varuje samostojnost slovenskega naroda, ozemeljsko celovitost, enotnost in nedeljivost države. Varuje in zagotavlja pravice avtohtone italijanske in madžarske narodne skupnosti itd., na koncu pa, čuti se odgovorno za usodo Slovencev. Naj obrazložim ta predlog. Gre za to, da se poudari najprej naloga države do lastnih državljanov in do vseh subjektov, ki so del te države. Nato pa seveda tudi moralno dolžnost, čeprav bi jaz raje videl drugačen stavek. Ne da se čutijo odgovorni, ker to se mi zdi, da je v okvirih pravne in ustavne terminologije zelo nerodna formulacija. Vendar vsebinsko to drži. Torej, moj predlog je, da se spremeni vrstni red.

DANIJEL STARMAN: Mene pa zanima bolj vsebinsko vprašanje, in sicer, zakaj se je skupina odločila za manj uporabljan izraz oziroma preveč pojem narodne skupnosti. Zdi se mi, da manjšina bolj odraža vsebino prebivalcev, ki so pač del nekega naroda in živijo v teh državah kot manjšina. Narodna skupnost pa po moji oceni opredeljuje oziroma preveč subjektivizira to skupino. Zato bi tako obrazložitev, kot smo jo v uvodu slišali, da je to bolj primeren pojem, čeprav večina evropskih konvencij uporablja manjšinsko terminologijo, ne zadovolji. Zato bi prosil, da se najprej o teh vprašanih pogovorimo. Hvala.

dr. FRANCE BUČAR: Imate vi konkretno predlog?

DANIJEL STARMAN: Moje stališče je, da bi ostala manjšina. Jaz se nagibam k temu pojmu, kot je tudi v osnutku in je narodna skupnost samo kot varianta. Zato naj me prepričajo.

dr. LJUBO BAVCON: O tem vprašanju smo v okviru Sveta in pozneje tudi na delovni skupini veliko razpravljali. In to z vseh vidikov, pri čemer smo imeli pred očmi tudi mednarodno pravno terminologijo in pokazalo se je, da se na tem mednarodno pravnem področju ne more najti kakšen izraz, ki bi bil splošno veljaven in splošno uporabljan. Drugi razlog za to, da smo to predlagali, je pa ta, da ti različni izrazi, ki se uporabljajo za te skupine ljudi - narodi, narodnosti, narodnostne manjšine, ponavadi pomenijo tudi gradacijo pravic, ki jih priznava neka država tem skupinam; narodu celo, narodnostim nekaj manj in narodnostnim manjšinam še nekaj manj. Zaradi tega smo me-

nila, da ne bi bilo dobro, če bi uporabljali takšne izraze in brž, ko bi uporabili narodnostno manjšino, bi prišli v zadrego, ko imamo opraviti z drugimi, recimo s pripadniki drugih narodov in narodnosti, ki živijo v Sloveniji, ali pa recimo z romsko skupnostjo. Zato smo menili, da je najboljši izhod tudi vsebinsko in tudi terminološko zaradi lažje možnosti usklajevanja besedil, če sprejmemo oziroma če predlagamo ta izraz "narodne skupnosti". Hvala lepa.

(neznan): Morda bi samo pojasnil tole. V skupini za preambulo in splošne določbe je tukaj uporabljen izraz v končnem poročilu narodne skupnosti, čeprav je tam v variantnem dodatku, ampak je tudi ta izraz, da boste vedeli.

dr. FRANCE BUČAR: Osebnost se tudi nagibam k temu, da ne bi uporabljali izraz manjšina, ker je izraz manjšina tipičen derivat ideologije nacionalne države iz preteklega stoletja. Zato bi morali izraz manjšina pravzaprav pospraviti iz našega besednjaka, ker ima eno negativno konotacijo. Če hočemo gledati na Evropo v drugačni luči, mislim, da ne smemo uporabljati izraz manjšina, ker manjšina mora izginiti. Če ste pa vi uporabili izraz, ko ste rekli, da je ta gradacija, potem me pa malo moti, zakaj, se pravi, če lahko iščemo kakšno boljšo solucijo. Vi ste rekli narod, narodna skupnost. Tu imamo izraz narodna skupnost. Se pravi, tudi to degradacijo bi rad opravil, če se da, če imate kakšen predlog. Ali lahko kakšen napor naredimo v teh smeri? Če je to že degradacija v tem smislu, potem sem jaz proti.

(neznan): Ne, ni degradacija. S tem sem samo argumentiral, zakaj smo uporabili narodna skupnost, da ne bi obujali spomina na manjšine...

dr. FRANCE BUČAR: Se strinjam, samo to smo naredili vsaj glede na naše želje pol koraka, ne pa čisto celega.

(neznan): Slišali smo, da v svetu ni enotnega pojma, enotne terminologije in da se z različnimi izrazi različno tretira tudi obseg pravic. Se pa čuti, vsaj v naši situaciji v Sloveniji, potreba, da bi ohranjali vsaj dva pojma, tudi v Sloveniji, ker se mi zdi sporno, da bi položaj italijanske manjšine, madžarske manjšine, enačili z drugimi narodnimi skupnostmi, evropsko skupnostjo, emigranti itd. To pomeni, da država ne bi skrbela zanje in da jim ne bi dala določen obseg pravic. Zdi se mi pa, da je pa le tukaj ključna razlika med avtohtonim prebivalstvom in pa med drugimi skupnostmi. To razliko bi morda tudi terminološko, in sicer da bi vnesli dva pojma v ta tekst.

(neznan): Čisto na kratko sem hotel pojasniti, zakaj ni adekvaten izraz manjšina, ker ima en tak kvantitativni predznak, mi pa kot vemo, v pozitivnem konceptu obravnavanja te problematike smo prišli do spoznanja, da morajo biti pravice zagotovljene ne glede na število pripadnikov posameznih narodnih skupnosti. Tudi s tega vidika je torej bolj ustrezno uporabiti kakšen drugi izraz in ne narodnostna oziroma narodna manjšina.

(neznan): Mislim, da je gospod Magajna spregledal v tem 3. členu, da govori o avtohtoni italijanski in madžarski skupnosti in je s tem že diferenca do drugih narodnih skupnosti narejena. Meni se zdi ta formulacija kar primerna. Rekel bi pa, da ta terminologija narodna skupnost pomeni neko gradacijo, saj gre vendar za to, da se celo posebne pravice take manjšine ali narodne skupnosti zavarujejo, zato da bi se trajno ohranile.

dr. FRANC ZAGOŽEN: Tako da bi se ohranila. Jaz mislim, da če se ta pojem manjšina odpravi, da je narejen že cel korak v tej smeri, kot je želel gospod Bučar.

TONE PERŠAK: Jaz imam manj pomembno pripombo. Z gospodom Tomažičem gledava on kot pravnik, jaz kot pisatelj. Ta člen ima pet relativno dolgih stavkov. Subjekt ima samo v prvem stavku. Če bi bilo to pisano v alineah, bi nekako šlo. Tako pa se temu reče jezikovno, da se subjekt zgubi. Mene tudi to moti in bi prosil, če bi skupina o tem premislila, da bi to nekako rešila, da bi po tej plati bilo bolj neoporečno.

dr. FRANCE BUČAR: Imate konkreten predlog? Mislim, da je to v redu. Če smem pritakniti še svoje, zakaj mora biti rečeno etnična skupnost? Saj se da povedati po slovensko. Jaz bi bil za to. Za avtohton nimam pravega izraza. Ne vem kaj bi bilo.

DARJA LAVTIŽAR BEBLER: Mi smo želeli tu pri italijanski in madžarski narodni skupnosti poudariti, da sta avtohtoni. Iz tega izhaja tudi cela vrsta posebnih pravic in tudi posebnega statusa do parlamenta in tako naprej. To etnično pripadnost pa smo vključili zato, ker se zavedamo, da so tukaj še Romi, nekateri pravijo, da tudi avtohtoni Srbi, da so tu še morda nemška skupnost, ne vem. Skratka, pustili smo odprto možnost za nadaljnje življenje, kjer se bo to izkazalo, katere etnične skupnosti so še. Samo ne vem, ali je kakšen slovenski izraz, ki bi to vsebinsko zajel v eni besedi.

dr. FRANCE BUČAR: Mislim, da ga moramo dobiti, ker če je slovenska ustava, moramo biti sposobni svoje misli izraziti v svojem jeziku.

ZVONE ŽAGAR: Etnične skupine, s tem imenom označujejo Američani narode, ki sestavljajo sedanjo Jugoslavijo. To je po moje zelo ponesrečen izraz. Predvsem pa kaže na to, da je gradacija, ki je pomembnost priznavanja taki skupnosti, zelo nizka. No, to samo, kar se tiče primerjalnega izraza. Oni to uporabljajo za nas. Slovenci smo za Amerikance etnična skupina, če se to prevede in tudi Hrvati in ostali. Glede imena manjšina. Zame je to označevanje zelo pomembno in v nasprotju z nekaterimi člani ustavne komisije menim, da je bolj primeren izraz manjšina in nihče me še ni prepričal, da je s tem degradiran položaj te manjšine. Kar se tiče romske skupnosti ali skupine, ki se pojavlja kot alternativa. Ta romska skupina še ni v ustavi. Je sicer možnost, da bo prišla. V novi ustavi še ni. Jaz govorim o osnutku nove ustave. Te možnosti še ni in se ne moremo nanjo naslanjati in kot dokaz, da imamo, da je naša pot pravilna. Zame je zelo važno tudi to označevanje. To pomeni gradacijo. Samo, kot manjšina imata in italijanska kot madžarska precej velike maksimalne pravice. Kot skupnost bi pa imele komaj primerne oziroma primerne. To je bistvena razlika. Seveda, potem lahko v perspektivi dobijo čisto drugačen status. Če primerjamo položaj jugoslovanskih narodov, če jih imenujemo z imenom etnične skupnosti. Tu gre za neke enakopravne dele, ki sestavljajo nek teritorij. Če pa govorimo o manjšinah, je to čisto nekaj drugega. Položaj je bistveno drugačen in osebno se zavzemam za to, da ostane manjšina, ker na ta način pripadniki te manjšine v nobenem primeru ne bodo nič na boljšem nič na slabšem, če se bodo imenovali manjšina. Bo pa zadeva veliko bolj jasna. Hvala.

dr. PRIMOŽ RODE: Jaz imam mogoče nepomembno vprašanje. Meni je jasno povsem, kaj pomeni narodnostna manjšina. Ne vem pa, pogrešam pa definicijo narodnostne skupnosti. Ali to pomeni, da je narodna skupnost, da nekdo recimo reče, jaz ži-

vim v Sloveniji, sem "Bosanec" in nas je 100, 200, 300. Ali je to narodna skupnost potem? Kaj je definicija narodne skupnosti?

FRANCO JURI: Jaz bi na kratko odgovoril. V sociologiji in statistiki so znane te definicije. Manjšina je termin, ki se često uporablja in se bo še uporabljal v znanstvenih krogih in v novinarskem žargonu, ker gre za tipično statistično označevanje skupine, skupnosti, ki je številčno v inferiornem položaju v okviru družbe. Manjšin poznamo ogromno, ne samo nacionalne, ampak tudi družbenih od raznih marginalcev do homoseksualcev itd. Seveda, to je pa zelo uporabna kategorija, ko se delajo strokovne analize, sociološke in kjer človek operira s številkami. Ni pa uporabna kategorija, ko hočemo v ustavi zagotoviti neko enakopravnost in dostojno raven zaščite in pravic za določeno skupnost. Narodna skupnost predpostavlja skupnost, ki kulturno in zgodovinsko pripada določenemu narodu oziroma določeni naciji. Zaradi razno raznih sprememb meja, nekateri deli določenega naroda ostanejo v okviru druge nacionalne države. V tem primeru so lahko statistično manjšine, vendar nihče nima pravice niti možnosti ugotavljati, ali je to res manjšina. Kajti popis prebivalstva je v rabi le ožjih statističnih krogov. Ni pa pogoj za določanje kvantitete količine nekega korpusa, nekega dela prebivalstva. Niti na rasni niti na etični podlagi. S tega vidika je termin manjšina neuporaben. Nihče ne more zagotoviti, da neka manjšina prej ali slej ne postane tudi večina ali postane številčno enakopravna, ker se tega enostavno ne da ugotoviti. Zato moramo v ustavi operirati le s terminologijo, ki bo trajne narave in ki omogoča enakopravno ravnanje z vsemi etničnimi in nacionalnimi segmenti te družbe. Zato je narodna skupnost najbolj primeren izraz v tem kontekstu. Jaz predlagam, da začnemo uporabljati termin narodna skupnost tudi za Slovence, ki živijo zunaj meja Slovenije. Čeprav jih čisto definirajo in vemo kako špekulativno, manjšina, in na podlagi manjšinstva operirajo tudi pri določanju njihovih pravic. Ne gre za recipročnost. Da vsaj iz ustavnih krogov z ustavnega vidika mi začnemo operirati s terminologijo narodne skupnosti. Ker ta terminologija bo v prihodnosti verjetno tudi bolj uveljavljena tudi v mednarodnih okvirih in glede tega 3. člena predlagam, da se stavek, ki govori o usodi Slovencev, spremeni tako, da bolj zavezuje slovensko državo pri varovanju pravic Slovencev zunaj meja. Torej predlagam spremembo in stavek, ki naj se glasi: Republika Slovenija sodeluje, ker seveda ne more skrbeti, ker ni subjekt tiste tuje države, ampak sodeluje pri varovanju in razvoju slovenske narodne skupnosti zunaj njenih meja. Ne vem, če sem bil jasen. Mislim, da ni smotno nadaljevati z ugotavljanjem ustreznosti termina manjšina ali narodne skupnosti, ker manjšina bo še vedno kategorija, uporabna v sociologiji, pri statistiki, pri novinarstvu, ne more pa biti uporabna iz že omenjenih dejstev pri določanju pravic pri sami ustavi.

dr. PRIMOŽ RODE: Jaz bi vseeno, zdi se mi pomembno, da to t.i. narodne skupnosti definiramo, gre za en pojem, ki bo prišel v ustavo in recimo jaz si zdaj povsem drugače razlagam narodno skupnost, kot recimo gospod Franco Juri, tako da pogledite v ZDA ni teh problemov, tam... ni manjšin, tam so lahko... narodne skupnosti, pa še ne vem, če se tudi tako imenujejo. Ta problem pri nas je zelo zelo pereč in mislim, da bo postal preveč v nadaljnjo in bi predlagal, da se le dogovorimo, kaj pomeni narodna

skupnost. Mislim, jaz razumem to razlago, samo ta razlaga je tako široka, da se stlači noter vse ali pa izključi ven vse.

CIRIL KOLEŠNIK: Ja, jaz bom poskušal kratek biti, čeprav ni potrebno toliko o tem govoriti, ampak zdi se mi, da je le pomembno. Gre za eno razliko. Narodna manjšina pa narodna skupnost je razlika, je razlika v povezanosti z matičnim narodom v odnosu do večinskega naroda v drugi državi, prav gotovo in mislim, da je treba tukaj le narediti malo večjo razliko v definiranju narodne skupnosti in pa narodne manjšine, da ne gre samo za statistični pojem. Zavedam se, da gre za proces, da danes pisna ustava pomeni tudi jutri pravila obnašanja in delovanja v nekem prostoru v neki državni družbi oziroma skupnosti. Opozorim pa še na nekaj, namreč na to, kar je gospod Bavcon uporabil. Namreč on je uporabil res da v utemeljevanju zakaj narodna skupnost je uporabil odnos besedi narodna skupnost, narodna manjšina. V hierarhičnem odnosu in mislim, da gre, da ni uporabil samo zaradi utemeljevanja, ampak je uporabil zato, ker ve oziroma misli, da ve za dve oziroma tri različne definicije, ki se vežejo tudi na različne, potem zagotovljene pravice. Tako je on uporabil in mislim, da če je to samo za utemeljitev je preveč, če gre pa za različno razliko, je treba to upoštevati, kar je rekel. Hvala lepa. Pardon, zavzemam se za to, da se uporabi znotraj beseda narodna in da se stavek, kjer piše, čuti se odgovornost za usodo Slovencev, vsaj vsebinski bi moral biti takoj, zavaruje samostojnost slovenskega naroda. Hvala lepa.

ANDREJ MAGAJNA: Torej, jaz prej nisem spregledal teksta zadnjega stavka, ki govori o avtohtonih pripadnikih italijanske in madžarske narodne skupnosti, se zdi, da tako, kot je rekel Ciril Kolečnik, da je to izredno pomemben poudarek na avtohtonih, se mi zdi zadnja formulacija, drugi del stavka se mi pa vseeno zdi dobra opredelitev in skrbi za enakopravnost vseh državljanov. Tudi pri etničnih skupnostih mislim, da gre za vprašanje toliko enakopravnega, ampak posebnega tretmaja, posebne skrbi in varovanja in zagotavljanja pravic, tako da bi predlagal, da se ne bi toliko okoli tega diskutirali, ali so to manjšine ali ne, ker to so možne različne definicije, poudarek je na avtohtonih in pa, da bi če v ta sklop prvega... stavka tudi vključiti avtohtone italijanske in madžarske narodne skupnosti in varovanju pravic drugih etničnih skupnosti, ne pa da v drugem delu stavka govorimo o enakopravnosti vseh državljanov, ker tu ni... tega, da se zagotavlja enakopravnost.

DANIJELO STARMAN: Torej, moram reči, da dosedanja razprava me ni prepričala, čeprav sem izjemno vestno poslušal zlasti razpravo predstavnikov manjšin. Za kaj gre? Zdi se mi, da je ta konstrukt, ta termin narodnostna skupnost, posledica pojmov interesnih in drugih skupnosti, ki smo jih imeli včasih v sociološki in tudi pravni terminologiji. Zdi se mi, da ta pojem ne predstavlja tiste maksimalne zaščite skupnosti, ki imam v mislih, ki jih želimo ohraniti, ampak da gre za to, da bi se tu oblikovala v nek poseben politično pravni subjekt in da ta skupnost ima namen in da je podlaga tudi možna v taki terminologiji ustave, da gre za neko večjo... za večjo zaprto skupnost, ne pa za sodelovanje z večinskim narodom, ustvarjanje, kot je lepo rečeno, mostu z svojim matičnim narodom in da mislim, da v širšem smislu manjšina pravno pomeni to, da je sestavni del nekega naroda, ne pa zato, kot se skuša statistično in drugače prikazati, da gre to za

manj pomembno v kvalitetnem smislu. Jaz tega ne razumem in verjetno definicije tudi konvencij niso take, da bi kategorizirale, kot je Kolečnik povedal, tudi hierarhično status teh posameznih terminov, zato mislim, da narodna skupnost v vsebinskem pogledu razen naroda to, kar je predsednik poudaril, da gre za neko novo vizijo evropskih domov oziroma življenja v Evropi. To meni ne zadostuje, mislim, da ta skupnost, narodnostna skupnost, ima tudi v konstalaciji z drugim tekstom ustave prvenstveno ta namen..., zapiranje, pravno subjektiviteto in politično subjektiviteto poudarjeno. To je moj pomislek, zato me ni do sedaj prepričala razprava, da tega v tem terminu ni. Prosim.

ROBERTO BATTELLI: Ja, jaz ne vem, poznam dobro tak način razmišljanja gospoda Starmana, to je, se pravi, najprej se nekaj predpostavlja čisto na neki specifični interesni podlagi in potem glede na to predpostavko ali prezumpcijo se potem obravnavajo zadeve, seveda na način, ki negira subjektiviteto predmetov obravnave. To je praksa diskriminatorne politike do vseh manjšin. Ti mehanizmi so dobro znani. Osnovi problem vsake manjšine je ta, da ohrani... da sebe ohrani in po možnostih, da skozi čas se tudi seveda razvija oziroma ona rabi toliko odgovornosti in avtonomije za svojo uso- do zato, da se lahko ta cilj doseže. To se pravi, da mora biti v stanju ne podlegati procesom asimilacije, ki so seveda osnovni problem vsake manjšine. Kako to doseči? To se moramo vprašati, in kako naj bodo pravice manjšin opredeljene, kakšna naj bo odgovornosti tudi države do njih v tem smislu, da se one, kolikor je mogoče, izognejo procesom asimilacije.

(neznani): Še tole morda bi dodal, ta skupina za splošne določbe in preambulo je to že preoblikovala, je napisala "skrbi za Slovence, ki živijo zunaj njenih meja". Ni več te dikcije "čuti se odgovorno", ampak skrbi. Tako, da to je to stališče te skupine.

(neznani): Vsekakor mi se zavzemamo za določeno, tudi politično subjektiviteto nacionalnih skupnosti, zakaj? Pomisleki gospoda Starmana bi bili vsekakor upravičeni, v kolikor bi bila država, ki jo gradimo, država posameznikov, oziroma država individualnih državljanov in bi bila po lastni naravi nadnacionalna. Torej, res tista maksimalno liberalna država, ki sloni na subjektiviteti posameznika. Ker mi še vedno gradimo državo, kjer imajo večinski nacionalni subjekti svojo konkretno politično subjektiviteto, svojo državotvornost, so nosilci te državotvornosti, seveda v teh danih in realnih okvirjih moramo zagotoviti tudi v ustavo subjektiviteto tudi drugim manjšim subjektom v okviru te države zato, da se ohranijo ob večini. Ne vem, če sem bil jasen, vendar gre za koncept nacionalne države, ki ga mi še vedno interpretiramo kot države, ki zagotovi subjektiviteto določenega naroda, to je država slovenskega naroda in drugih nacionalnih subjektov, ki avtohtono živijo na tem teritoriju. V kolikor bi mi šli na drugo varianto, na nenacionalno državo vseh posameznikov, bi bili pomisleki utemeljeni in bi morali spremeniti celotni koncept te preambule in teh načelnih členov. Hvala.

dr. TINE HRIBAR: Za Slovence glede na predlog, ki ga je dal Juri Franco, za spremembo tega stavka o Slovencih zunaj meja, bi pa jaz pustil še odprto glede na stvari, ki jih je že gospod Žagar navedel. Jaz se sprašujem, če za Slovence ni bolje, da govorimo o slovenski manjšini v Italiji, v Avstriji, na Madžarskem. Če na ta način ne zagotovimo prvič več pravic dejansko tem našim ljudem zunaj meja... glede na te mednarodne,

ki še veljajo, obenem pa seveda s tem povratno tudi Slovenijo opredelimo kot matično državo, ker po sedanjih kriterijih so to jugoslovanske manjšine in niso slovenske državno gledano. Če mi to formuliram, da so slovenske manjšine v Italiji, v Madžarski in v Avstriji, si s tem tudi povratno stanje sebi definiramo. Tako, da ta stavek, ki je predlagal spremembo Franco Juri, je treba drugače napisati, ker tudi te narodne skupnosti imajo drugačen položaj - v Italiji, Avstriji in Madžarski, druga pa je narodna skupnost v Argentini. Če mi zdaj samo pod splošno formulacijo damo, kot jo je Juri Franco predlagal, se vse te stvari izgubijo, zato bi jaz predlagal, podpiram njegovo stališče, bi rekel: Republika Slovenija sodeluje pri varovanju in razvoju avtohtonih slovenskih narodnih manjšin (skupnosti), o tem naj odločajo sami Korošci, kaj hočejo biti, ali manjšine ali narodne skupnosti, tako kot vam prepuščamo, se pravi avtohtonih slovenskih narodnih manjšin (skupnosti) in pospešuje stike z vsemi Slovenci, ki živijo zunaj njenih meja, tako da mi ne izpustimo, ne zbršemo teh.

FRANCO JURI: Strinjam se s to formulacijo in sem tudi imel v mislih to distinkcijo med avtohtonimi skupnostmi, ki živijo v zamejstvu in Slovenci, ki živijo kot potomci izseljencev širom sveta. Vendar sem hotel na kratko se vrniti na vprašanje, ki ga je razčlenil kolega Kolečnik.

dr. LUDVIK TOPLAK: Jaz bi rad eno stvar dodal. Za mene gre za štiri različne pojme. Vprašanje je, konvencija je, strokovna opredelitev je, kako bomo stvar opredelili.

(neznan): Eno je narod, kar je v državo organizirani narod. Torej, rekli bi najvišja skupnost, to je italijanska v Italiji, nemška v Nemčiji, ameriška v Ameriki ali švicarska v Švici. Druga kategorija, ki obstaja v Evropi - osebno sem prepričan - v par letih bo v Evropi dobila status pravnega subjekta..., mednarodno pravno subjektiviteto, to so narodne manjšine, ki sicer so že pasivni subjekt zaščite, ni pa še v polni meri subjekt aktivne subjektivitete v Evropi. To, kar je prej dr. Turk govoril glede na mednarodne konvencije in vemo, da so v Evropski skupnosti tudi že določene komisije in skupnosti itd., kjer se v bistvu ta stvar oblikuje v subjektiviteto *sui generis* mednarodnega prava. Tretje je skupnost, to je organizirana skupnost. To so recimo Slovenci v Argentini, medtem ko Slovenci v Italiji ali Avstriji so manjšina, Slovenci v Argentini pa so recimo skupnost. Objektivno gledano in v tem smislu tudi razumljeno Italijani in Madžari v Sloveniji so manjšina. To je del nekega naroda, ki živi v drugi državi praviloma organizirano, ker je pač zgodovinska usoda zgodovinske meje ločila. Zato se jim daje posebna mednarodna pravna subjektiviteta. Četrta kategorija, ta je objektivna, sociološka, stična skupnost ljudi, ki niti za to niso osveščeni. To se ve že dolgo časa - recimo, Indijanci so bili včasih etnična grupa, ki pa postanejo danes in se skoraj povsod oblikujejo v skupnosti. Tako, kot so Romi živeli, etnična grupa, postajajo pa skupnost, kar pomeni, da dobivajo pravno subjektiviteto znotraj neke države, civilnopravno ali javnopravno subjektiviteto, aktivno in pasivno, ne pa mednarodnopravne subjektivitete. Toliko sem želel. Sedaj pa še na kratko. Menim, da bi kazalo, da naj delovna grupa to vendarle oceni, ker v tej sestavi dvomim, da bomo mi prišli, pa naj pride s tekstom na mizo. Hvala.

ANDREJ MAGAJNA: Upam, da tukaj ne gre toliko za vsebinske razlike, ampak za uporabo pojmov, kateri termin uporabiti. Mi smo bili do sedaj navajeni uporabe pojma narodne manjšine pri nas. Vidimo, da se v svetu uporabljajo različni termini. Slišali smo tudi, da v mednarodno pravo ta pojem manjšina ni zasidran. Mislim, da se moramo tukaj bližati dejansko terminologiji, ki se uporablja v mednarodnem pravu in ker v naši ustavi bo tako in tako cela vrsta novih pojmov, ki jih do sedaj nismo poznali, ne vidim problema, da bi tudi tu se približali nekim sodobnim opredelitvam. Zato me osebno prepričuje to, kar so strokovnjaki tu navedli in da bi uveljavili na novo pojem narodne skupnosti, avtohtone narodne skupnosti. Navadili se bomo pač tudi na te nove izraze. Ključni razlikovalni element pa je v vnašanju pojma avtohtonosti in tu se tudi gradira potem pravice. Bolj ko diskutiramo, me prepričuje, da je ta osnovni tekst, ki ga je skupina predložila, tudi ustrezen.

TONE PERŠAK: Imam v bistvu samo predlog za redakcijo člena, in sicer predlagam glede na to, da prvi stavek pomeni neko generalno opredelitev tega člena, da je prvi stavek prvi odstavek tega člena, potem pa da gre naprej "Republika Slovenija: - varuje samostojnost slovenskega naroda ter ozemeljsko celovitost, enotnost in nedeljivost slovenske države, varuje - če se bo premestilo, kot je predlagal Franco - in zagotavlja pravice avtohtone italijanske in madžarske narodnosti, (zaenkrat) skrbi za Slovence, ki živijo zunaj njenih meja in skrbi - 4. alineja - za ohranjanje naravnega in kulturnega bogastva. Člen naj bi bil tako oblikovan, ker se mi zdi, da je prvi odstavek generalno na čelu, ostali štirje pa tako izvedeni.

DANIJEL STARMAN: Torej, strinjal bi se s tem, da bi podprl stališče gospoda Hribarja, da je treba le ločiti avtohtone Slovence v zamejstvu od Slovencev po svetu. To tudi Slovenci želijo, pričakujejo v kontaktih, ki jih imamo z njimi in mislim, da je bila tiista formulacija zelo v redu. Hvala.

FRANCO JURI: Še enkrat poudarjam, ustava mora primerno skrbeti za svojo državo, za državo republike in za svoje državljane. Če ti državljani so slučajno različnih narodnosti, to ne sme vplivati v vrstnem redu teh skrbi, torej še vedno vztrajam pri predlogu, da avtohtone narodne skupnosti, ki živijo in ki so del, enakopravni del te države, so omenjene tukaj po drugem stavku oziroma po tretjem stavku. Mislim, da to ne prejudicira odnosa slovenske republike do lastnih skupnosti zunaj meja in do lastnih prebivalcev slovenskega rodu in etnične pripadnosti, ampak po mojem je tudi na simbolni ravni zelo pomemben poudarek države oziroma skrbi države do lastnih državljanov. Jaz razumem 3. člen in ne posebej omembo italijanske in madžarske narodnosti avtohtone narodnosti, kot v bistvu nadaljevanje že uveljavljenih norm z slovensko ustavo. Če bi zdaj navedli še zraven pa še eno novo narodnost tukaj eksplicitno, se takoj seveda postavi vprašanje vseh naslednjih kandidatov, zato sem jaz bolj za to, da piše 3. člen tako kot je, v 64. členu potem, kot se predlaga, pa sicer po mojem se da s krajšo, kot zdaj oni predlagajo, pa v bistvu se to posebej uredi za Rome in po mojem bomo v bistvu dosegli svoj namen, ker drugače začnemo tam naštevati mimo že uveljavljene tradicije, bom tako rekel, v 3. členu, potem ni kriterija, kje se ustaviti.

DANIJEL STARMAN: Osebnopodpiram to stališče, ki ga je pripravila skupina, da je zaščita drugih, razen naših starih avtohtonih narodnostnih skupnosti,... s to široko dikcijo, ki jo je obrazložil profesor Turk. Ta določba je najbolj splošna, da ne rečem deklarativna in mi bomo lahko pri teh stvareh razpravljali pri 63. členu, zlasti pa v zakonu. Zato mislim, da naenkrat skok v ustavnem tekstu od nepriznavanja romske skupnosti, sploh da obstaja kot posebna skupnost v dviganje na splošen nivo ustavne kategorije. Da kljub vsem spoštovanjem argumentov gospoda Kolešnika, da je prehud in da ne moremo naenkrat zaradi nekega žiga, ki je popisal predsednik Muc. Ja prosim, to je žig in podpis. V naši praksi upoštevamo tudi nadimke in on se s tem pojavom, ne mislim Aurelio izražati karkoli, da to pomeni že vstop v ustavno legitimacijo. Kot smo slišali je ravno to isti tretma. Končno, če parafraziram, se sprašujem, če bomo šli tako daleč, kdo bo varoval Slovence v Sloveniji. Če bomo mi varovali vseh 12 skupnosti, kot jih je gospod Žagar naštel, kaj ostane za to matico. Treba je imeti neko državotvornost. Zato podpiram v celoti tekst, ki je predložen. Hvala.

dr. DANILO TÜRK: Jaz bi v tej razpravi, ki je šla v zelo veliko različnih stvari in verjamem da bo delovna skupina našla pot do neke konkretne rešitve, prosil, da se ne pozabi na tiste argumente, ki jih je gospod Peršak povedal. Ne bi ponavljal. Mislim, da je treba v tej ustavi zagotoviti kontinuiteto ustavno pravnega statusa, posebnih pravic italijanske in madžarske narodnosti in da je to treba videti kot samostojno ustavno-pravno vrednoto. ne bom razlagal v podrobnosti, ker je to veliko bolje naredil gospod Peršak. Misli, da je treba pri formulaciji 3. člena upoštevati.

Datum: 22.5.1991

32. seja Komisije za ustavna vprašanja

Predsedujoči: Vitodrag Pukl

MIRO CERAR: Oprostite, jaz bi vas opozoril pri 3. členu, zadeva ni popolnoma razčiščena, zadnjič smo diskutirali, gre za to predvsem, to so me prosili, da opozorim. Boste videli, v oklepaju so besede, predvsem tiste čuti se odgovorno ali skrbi za usodo ali pa Romi ali sodijo sem ali tudi v narodne skupnosti. To moram pač.

VITODRAG PUKL: Skrbi je lepši izraz. To bi lahko prepustili strokovni komisiji, ki bo to redakcijo opravljala. Načelno bi samo glede vključitve Romov, tu je samo v oklepaju? Ali menim, da bi zadostoval sedanji tekst, avtohtone italijanske in madžarske narodne skupnosti, ker je na drugih mestih v ustavi, če se prav spomnim, so tudi etnične, smo ravno zadnjič ga. Bebler tisto vašo dikcijo sprejeli, ki je dovolj jasna. Tako, da tu po mojem ne bi rabili o tem.

IVAN BIZJAK: Pridržujem se mnenju, da ta člen dejansko ni dodelan, to pa še s sledečim utemeljujem, namreč ko govorim o Slovencih, ki živijo zunaj njenih meja, pravimo tudi, da Republika Slovenija pospešuje njihove stike z domovino. Mislim, da je taka dikcija vendarle na nek način vprašljiva, če gre npr: za zamejce, da rečem pogojno, mislim, da je njihova osnovna domovina njih kot ljudi vendarle tam, kjer živijo. Tako, da

tukaj bi verjetno bilo tudi smiselno še malo razmišljati o taki dikciji, ki niti v nobenem pogledu ne bi bila sporna, če se seveda do tega da priti.

VITODRAG PUKL: Po moje bi to predlagali strokovni komisiji, da ta člen smiselno, da najde tako dikcijo tega člena, ki bi smiselno zajel vsebino, bi pa formalno bil razumljiv in pravilen. Soglašam s tem.

Predlog Ustave Republike Slovenije

5. člen

Država na svojem ozemlju varuje človekove pravice in temeljne svoboščine. Varuje in zagotavlja pravice avtohtone italijanske in madžarske narodne manjšine. Skrbi za avtohtone slovenske narodne manjšine v sosednjih državah, za slovenske izseljence in zdomce, ter pospešuje njihove stike z domovino. Skrbi za ohranjanje naravnega bogastva in kulturne dediščine ter ustvarja možnosti za skladen civilizacijski in kulturni razvoj Slovenije.

Slovenci brez slovenskega državljanstva lahko uživajo v Sloveniji posebne pravice in ugodnosti. Vrsto in obseg teh pravic in ugodnosti določa zakon.

Predlog Ustave Republike Slovenije (dodatek)

5. člen

Država na svojem ozemlju varuje človekovega pravice in temeljne svoboščine. Varuje in zagotavlja pravice avtohtone italijanske in madžarske narodne skupnosti. Skrbi za avtohtone slovenske narodne manjšine v sosednjih državah, za slovenske izseljence in zdomce, ter pospešuje njihove stike z domovino. Skrbi za ohranjanje naravnega bogastva in kulturne dediščine ter ustvarja možnosti za skladen civilizacijski in kulturni razvoj Slovenije.

Slovenci brez slovenskega državljanstva lahko uživajo v Sloveniji posebne pravice in ugodnosti. Vrsto in obseg teh pravic in ugodnosti določa zakon.

Razlaga

Ustavna komisija je sprejela stališče, da avtohtono italijansko in madžarsko narodno manjšino, v skladu z dosedanjo ustavno terminologijo, poimenuje kot avtohtono italijansko in madžarsko narodno skupnost. V skladu s tem se izraz "manjšina" nadomesti z izrazom "skupnost" tudi v določilih 11., 64. in 80. člena.

Razprava Komisije za ustavna vprašanja

Datum: 27.11.1991

39. seja Komisije za ustavna vprašanja

Predsedujoči: dr. France Bučar

dr. FRANCE BUČAR: Prav. Dobro gremo naprej. 5. člen. Torej moram reči, da vas moram opozoriti na to, kar imate podčrtano pri tem členu, da je to poseben dodatek, ki je prišel notri na intervencijo zastopnikov iz Tržaškega in Koroškega območja. Namreč sklicevali so se na njihov zakon, ki ga ima Avstrija glede južnih Tirolcev. Zakon, ki ga ima Avstrija glede južnih Tirolcev in tam... se imenuje. Jaz sem ga dobil tudi v prevodu, vendar je njihova formulacija dosti bolj ohlapna in velja v glavnem za spričevala, za študente, profesorje in tako naprej. Mislim, da je taka formulacija, ki so mi jo dali, dovolj široka in se mi zdi tudi sprejemljiva in ne krši našega ustavnega sistema. 6. člen. Prosim.

MIRAN POTRČ: Najbrž izpeljava ni nujno jasna. Meni bi bila jasna, če bi rekli, da gre za pravice in ugodnosti, ki jih imajo državljani Republike Slovenije. Da jih pridobijo lahko tudi Slovenci brez državljanstva, sedaj gre pa za posebne pravice, kar bi se pa razumelo, da imajo lahko celo pravice, ki so višje od pravic državljanov. Seveda en določen problem bo pa, ki ga bo moral kasneje zakon urediti, in to je vprašanje dokazovanja Slovenstva, to je pa najbrž zelo resno praktično vprašanje, ki ne bo tako enostavno. Vem, da ga tudi z ustavnim besedilom ne moremo razrešiti, ampak praktično bo pa najbrž dovolj zahtevno, če bomo tako ustavno normo sprejeli.

dr. FRANCE BUČAR: Z vašim pomislekom se v celoti strinjam. Samo poglejte, takih pravic, kot jih imajo slovenski državljani, mi tem ostalim ne moremo dati. Vi ste to v pozitivni smeri razlagali, da imajo še posebne možnosti kot Slovenci, mi smo pa hoteli s tem omejiti, ker imajo...

MIRAN POTRČ: Če bi bila dikcija, da lahko uživajo v Sloveniji tudi pravice državljanov, potem je to lahko.

dr. FRANCE BUČAR: To pa ne, tega pa ne morejo. Samo, če smem tukaj še tole reči. Jaz mislim, da se pri razlagi to nanaša na tujce, ker pravimo "brez državljanstva", to se pravi, da imajo posebne pravice, ki jih ljudje brez državljanstva nimajo. To bi bila možna razlaga. Ker drugače bi lahko rekli, da Slovenci brez slovenskega izvora, imajo enake pravice kot slovenski državljani. Kar pa ne moremo reči.

MIRAN POTRČ: Ne gotovo je, da ne enake pravice!

dr. FRANCE BUČAR: Vprašanje je, ali lahko dobimo za posebne pravice kakšen boljši izraz. Zato smo pa tudi rekli najprej, vrste in obseg teh pravic določi zakon.

(neznani): Saj ni potrebno pisati posebne pravice. Imajo pravice in ugodnosti, uživane v Sloveniji. Zakaj posebne pisati! Najprej govorimo, da se urejajo z zakonom.

dr. FRANCE BUČAR: Vem, ampak pravice in ugodnosti pa imajo. Morajo biti točno opredeljene.

(neznan): To je treba tolmačiti v skladu s 13. členom. S tega vidika bi se to dalo. Oni so načelno namreč izenačeni z državljani, ker nimajo državljanstva...

dr. FRANCE BUČAR: To je zopet, če smem malo nazaj iti, to je eden izmed dodatnih argumentov zoper vas. Slovenski ljudje slovenskega izvora imajo posebne pravice, tudi če nimajo državljanstva. To je zopet ena po interpretaciji indikacija, kako razumemo to državo. Lahko gremo naprej. Imate boljši predlog?

Datum: 19.12.1991

41. seja Komisije za ustavna vprašanja

Predsedujoči: dr. France Bučar

dr. CIRIL RIBIČIČ: Jaz bi ta prvi predlog podprl, ki ga je dal gospod Battelli. Drugi se mi zdi, da ni tako - da bi to tolmačenje, zlasti, če bi tu imenovali konsenz, da je to tolmačenje, ki ga je on dal, da je pravo, da potem ne bi bilo tako nujno. Rad bi opozoril, da gre tukaj še za en problem, ki smo ga z preglasovanjem uredili. Sedaj vidite, da v formaciji, ki jo ponuja g. Battelli, je zopet napisano narodni skupnosti. Ne narodni manjšini, to je sedaj eno od dveh edinih vprašanj, v katerih smo določali z preglasovanje, in gospod Battelli napoveduje, da se bodo oni zavzeli za ta amandma o tem vprašanju. Skratka kljub narodnosti mi recimo takoj pri tem podprli, bo postavil vprašanje, ali se ne bi vrnili k izrazu narodne skupnosti. In če to na Skupščini pade neposredno pred sprejemanjem ustave, bomo porušili marsikaj, kar je bilo zgrajenega okoli tega člena. Ker jaz moram priznati glede na začetne težave, da je potem tukaj res bilo zgrajeno vse v soglasju s predstavniki narodnosti in da sedaj v vsebinskem pogledu so stvari do te mere usklajene, da še to okoli območja rešimo, potem bo ta stvar res urejena sporazumno in na neki ravni, ki se jo lahko zagovarja ne samo, glede na dosedanjo ureditev, ampak tudi v mednarodnih merilih in bi bilo škoda, da se pri terminološkem vprašanju, ali se tu imenuje narodna skupnost ali narodna manjšina, uveljavi večinska volja proti volji pripadnikov narodnosti. Ker, če bi morali upoštevati njihovo mnenje, zlasti so tudi strokovna mnenja izredno različna o tem. Opozoril bi na to, da mi s tem členom s to ustavo vzpostavljamo veto teh narodnosti, ko bo šlo za njihov položaj. Ni logično, ko bi šlo za ime teh dveh narodnosti, da bi šli z preglasovanjem to urediti. Za eno ali za dva glasova, je takrat prišlo do tega preglasovanja in proti glasovanju narodnosti. Jaz pa na to opozarjam, se mi zdi toliko obrobna stvar, da je škoda, da bi okoli tega prišlo do takšne vrste zapleta, ki bi razvrednotil ta vložen trud okoli oblikovanja te določbe. Če bi ti sprejeli, obljubljam, da ne bom tistega drugega vprašanja, kjer sem bolj zainteresiran osebno odpiral okoli definicije Republike, kjer je bilo tudi preglasovanje uporabljeno.

dr. FRANCE BUČAR: Čisto proceduralno, ti si sedaj odprl dvoje vprašanj. Prvič gre za naše odločanje ali sprejmemo predlog vsebinski - dvojezično šolstvo na območjih, ki jih zakon posebej določi obvezno, to je eno vprašanje. Drugo vprašanje skupnosti ne spravi. Zato dam na glasovanje ali pa konsenz, če bo potrebno posebno glasovanje, da se ta predlog, ki ga je Battelli predlagal, sprejme. Jaz osebno, kot diskutanta, da se sprejme. Prosim. Tudi vsebinsko podpiram.

ROBERTO BATTELLI: Moje stališče o tem vprašanju je jasno, jaz sem ga ponovil dostikrat. Na to bi samo opozoril, da na primer niti na Hrvaškem, kjer so sedaj sprejemali zakon o zaščiti narodnih skupnosti ali manjšin. Niti v pismih, s katerimi se mi obračamo sedaj Evropi in konferenci v Haagu itd. To vprašanje ni rešeno in jasno opredeljeno. Torej ne vidim razloga, zakaj bi bili okoli tega mi preglasovani, ker če se razumemo, je potem neka intenca tu zadaj. Dejansko pa ne glede na naziv, da tako rečem, se točno ve, katere so kvalitete in zgodovinske in družbene itd. tudi statusne tako Italijanov kot Madžarov v Sloveniji in ponavljam izraz narodne skupnosti ni v tem trenutku hierarhično niti nadrejeni, niti podrejeni, izraz narodna skupnost le izključuje neko mišljenjsko diskriminacijo glede na številčno konsistentnost samih narodnih skupnosti. Obenem pa tak izraz nekako potrjuje tudi njihovo organiziranost in njihovo delovanje na teritoriju, v katerem živijo, pa tudi v ureditvi države. Mi bomo dali po vsej verjetnosti dejansko amandma na to dikcijo in potem naj poslanci odločijo.

dr. FRANCE BUČAR: Jaz osebno smatram, da nima smisla, se gremo z amandmaji v skupščino, zato se zmenimo... skupščine, dajmo se tule zmeniti zdaj. Prosim.

(neznan): Mislim, da sam izraz skupnost, kaka manjšina ne bo niti za milimeter povečala ali zmanjšala pravic skupnosti ali pa manjšin, tistih pravic, ki so v ustavi zagotovljene. Menim, pa, da... sledi želji manjšin oziroma skupnosti. Če želijo, da se imenujejo skupnost, ne vem, kakšni razlogi govorijo... Zato predlagam, da še enkrat o tem razmislimo.

dr. FRANCE BUČAR: Ja, jaz se tudi strinjam. Če oni želijo biti narodne skupnosti, pa naj bodo, ne.

dr. LUDVIK TOPLAK: Jaz bi želel poudariti, da to pomeni, da mi v ustavi ne priznavamo manjšin. Iz tega izhaja, da mi v Republiki Sloveniji ne priznavamo manjšin. Dejstvo pa je, da jih bomo imeli in da jih imamo in smo jih imeli. V trendu, kakršen v Evropi je, mi pred Evropo povemo glasno, da manjšinam ne priznavamo pravic, ker jih nimamo, istočasno pa vemo, da jih imamo.

dr. DANILO TÜRK: Glejte, v hrvaškem zakonu, Hrvaška mora pa zelo dobro paziti na te stvari, na žalost pač se tam dogaja, kar se dogaja, ampak tam piše, da so to pravice narodnih skupnosti ali manjšin in nikjer v celem zakonu vsakič, ko se govori o narodnih skupnostih, vedno je ta izraz narodnih skupnosti ali manjšin. Prav tako v pismu, ki sem ga sam dobil danes kot material za Komisijo za mednarodne odnose, Slovenija pravi van den Bruecku, da bo s svojo ustavno ureditvijo, zakoni in v praksi zagotavljala pravice etničnih in narodnih skupin in manjšin v skladu z obveznostmi sprejetimi v okviru KVSE. Tako, da tudi tu ni jasno, kaj je pravzaprav eno in kaj drugo. In ponavljam, ni ene hierarhije narejene, okoli katere bi se vsi strinjali.

dr. FRANCE BUČAR: Torej in kaj želite vi biti?

(neznan): Ja, mi smo takrat predlagali narodne skupnosti.

dr. FRANCE BUČAR: Kaj pa je, če hoče biti? "Volenti non fit iniuria". Prosim.

(neznan): Če tako želi, če tako želi...

dr. FRANCE BUČAR: Če tako želi.

(neznan): Predlagam, da se z interpelacijo to še tako reši, da se zavarujemo, da se notri napiše skupnost mišljena kot narodna manjšina pa smo tudi mednarodno zavarovani.

dr. DANILO TÜRK: Se strinjam.

(neznan): Ne, to pa ne.

dr. FRANCE BUČAR: Kje? V ustavo? V obrazložitev tega člena. V obrazložitev v ustavo.

(neznan): ...je tretiran kot manjšina...

dr. FRANCE BUČAR: Ja, saj lahko rečemo: Te narodne skupnosti so manjšine. Pa je problematika rešena. Dobro. Zdaj pa še naslednje vprašanje postavljam, če smo se to zmenili. 5. člen: Država ... varuje človekove pravice itd., varuje in zagotavlja pravice (bere) avtohtone italijanske in madžarske narodne manjšine, skrbi za avtohtone slovenske narodne manjšine. Ali... imeli svoje manjšine še naprej?... V redu.

dr. LUDVIK TOPLAK: Zunaj so slovenske manjšine. V Avstriji in Italiji so narodne manjšine, v Argentini pa je skupnost, pa v Torontu je skupnost.

dr. FRANCE BUČAR: Dobro. Jaz samo opozarjam. Če smo rekli, preidemo na izraz narodnostna skupnost na zahtevo obeh manjšin in to v 64. členu in v 5. členu to priznamo. Za slovenske manjšine od zunaj pa ohranimo izraz manjšina. Tako. V redu.

dr. DANILO TÜRK: V redu. S tem, da se sprejme tisto obrazložitev tega, ko smo jo prej. Takrat, ko bo v Svetu Evrope ali kakorkoli že doseženo soglasje okoli hierarhičnosti teh kategorij in na kaj imajo pravico eni in na kaj imajo pravico drugi in to eno in tretje, takrat bomo pač tudi to terminologijo, upam da uskladili brez večjih problemov.

Datum: 23.12.1991

42. seja Komisije za ustavna vprašanja

Predsedujoči: dr. France Bučar

IVAN BIZJAK: Dobro, naprej, k 5. členu, prvi odstavek naj se glasi. "Država na svojem ozemlju zagotavlja varstvo ustavnih in zakonskih pravic in dolžnosti."

. . . .

IVAN BIZJAK: 11. člen, v tretji alineji se beseda "ali" nadomesti z besedo "oziroma".

ZDRAVKO ZABUKOVEC: V členih 5, 11, 64 in 80 predloga ustave se besedi "narodne skupnosti" nadomestita z besedama: "narodne manjšine". (To smo tudi že prediskutirali.)

DANIJEL STARMAN: Jaz sem ta amandma prebral in tudi obrazložitev. V njem je dejansko ena utemeljena pripomba na 5. člen, ki dela razliko med avtohtonima narodnima skupnostima in slovensko manjšino v tujini. (Ja.) Tukaj gre za terminološko neusklajenost.

dr. FRANCE BUČAR: Gre za terminološko neuskklajenost, ki smo jo izrecno naredili na izrecno zahtevo manjšin. Slovenske manjšine zunaj mesta Slovenije so italijanski državljani in to ne morejo zahtevati.

DANIJEL STARMAN: Je pa to zahteval g. Toplak, kolikor se spominjam.

→

Glej tudi člen 64 in 65.

6. člen

Grb Slovenije ima obliko ščita. V sredini ščita je na modri podlagi lik Triglava v beli barvi, pod njim sta dve valoviti modri črti, ki ponazarjata morje in reke, nad njim pa so v obliki navzdol obrnjenega trikotnika razporejene tri zlate šesterokrake zvezde. Ščit je ob stranicah rdeče obrobljen. Grb se oblikuje po določenem geometrijskem in barvnem pravilu.

Zastave Slovenije je belo-modro-rdeča slovenska narodna zastava z grbom Slovenije. Razmerje med širino in dolžino zastave je ena proti dve. Barve zastave gredo po vrstnem redu: bela, modra, rdeča. Vsaka barva zavzema po širini tretjino prostora zastave. Grb je v levem gornjem delu zastave tako, da sega z eno polovico v belo polje, z drugo pa v modro.

Himna Slovenije je Zdravljica.

Uporabo grba, zastave in himne ureja zakon.

* *
*

Delovni osnutek Ustave Republike Slovenije

7. člen

Republika Slovenija ima zastavo, himno in grb. Zastava je belo-modro-rdeča s tremi enakimi vodoravnimi polji. Himno in grb predpiše ustavni zakon.

VARIANTA 1: O morebitnem simbolu na zastavi odloči javna razprava.

VARIANTA 2: Himna Republike Slovenije je Zdravljica.

Osnutek Ustave Republike Slovenije

8. člen

Republike Slovenija ima zastavo, himno in grb. Zastava je belo-modro-rdeča s tremi enakimi vodoravnimi polji. Himno in grb predpiše ustavni zakon.

VARIANTA 1:

O morebitnem simbolu na zastavi odloči javna razprava.

VARIANTA 2:

Himna Republike Slovenije je Zdravljica.

Razprava Komisije za ustavna vprašanja

Datum: 22.2.1991

(neznana) seja Komisije za ustavna vprašanja

Predsedujoči: (neznan)

ZVONE ŽAGAR: Obvestil bi člane ustavne komisije o tem, da skupina oziroma podskupina za simbole, ki jo vodim, da je trenutno ta podskupina v neki blokadi in to iz tega razloga, ker smo prišli do nekkih kriterijev, ki bi jih bilo potrebno upoštevati pri oblikovanju simbolov, vendarle, ker je to specifična tematika, je potrebno, da pridemo do likovnih rešitev teh kriterijev, ki so trenutno samo na papirju. Zato ta skupina stoji in predlagamo, da ustavna komisija prvič, čimprej potrdi te naše kriterije in drugič, da predsedstvo komisije ali kdo drugi naroči oziroma nam da zeleno luč, da naročimo oblikovalcem, enim, dvem, trem likovno izpeljavo teh kriterijev, do katerih smo mi prišli. Ker brez tega mi ne moremo najprej razpravljati, ker gre samo za pisano besedo, tematika je pa taka, da se ne da samo na podlagi tega... čimprej potrdite te naše kriterije oziroma, da na nek način daste zeleno luč za naročilo te izdelave likovnih rešitev.

Datum: 1.3.1991

(neznana) seja Komisije za ustavna vprašanja

Predsedujoči: Vitodrag Pukl

(neznan): Kot naslednje bi šel oz. bi prosil, da bi se odločili o predlogu podskupin za simbole. Namreč dobili ste verjetno pisanje, kjer ta podskupina predlaga, da komisija odloči o tem, če se naročijo likovne izvedbe simbolov. Tu bi verjetno bilo treba povedati, kateri simboli se naj likovno izvedejo, po mojem mnenju je tu treba le enakoopravno obravnavati te simbole in pa katera institucija pa če jih pooblastimo. Moje mnenje je, da seveda moramo pooblastiti oziroma naročiti tako izdelavo, ker drugače ni prave ocene, ker le gre za estetsko oceno, ta relativna. Gospod Žagar.

ZVONE ŽAGAR: Torej gre za idejne osnutke, to je ena zadeva, gre za enakovrno obravnavanje vseh treh stvari, ki so bile do zdaj predlagane za grb, to so za grb, ki so bile doslej predlagane za grb in sicer celjski grofi in njihov grb, potem naslednja zadeva je kranjski deželni grb in dežela Kranjska kot taka in tretja enakopravna stvar je pa element, je pa Triglav z morjem. To so tri enakopravne zadeve, ki jih želimo samo likovno predstaviti zaradi lažjega odločanja, nič da bi kateregakoli od teh propagirali oziroma postavljali na kakšno drugo mesto. To je ena stvar. Hkrati smo pa želeli še naročiti aplikacije zastav v teh osnovnih dveh variantah, ki so bile najbolj prisotne v tej navpični, vodoravni v treh izvedbah na drogu, na letvi in na ladji, to so take minimalne zadeve, to je vse skupaj v rangi 10.000 din do 20 eventualno vključno z vsemi temi kopijami, ki bi bile posredovane potem. Torej, naročen je že predračun pri Studiu Marketing, to je čisto nepovezana zadeva zaradi tega, da se ta postopek, da ta postopek teče. To se pravi, gre za likovne osnutke, ne pa kaj drugega.

VITODRAG PUKL: Hvala lepa. A ima kdo kakšne pripombe glede obsega, da bi se vključil, če že izdelujemo tudi druge? Gospod Potrč.

MIRAN POTRČ: Nimam pripombe, samo nisem zastopil ali mi je čisto jasno, jaz, ko sem prebral tole, upam, da je bilo to ta pravo poročilo po 19,2, mislim vaše skupine, sem razumel, da gre seveda predvsem za tale, a potem sem narobe bral.

ZVONE ŽAGAR: Ne, mi smo v naši podskupini izdelali neke kriterije oziroma na podlagi strokovnih mnenj smo prišli do določenih elementov, ki bi jih naj vseboval grb in ker smo to samo napisali, ne moremo pa pokazati, kako to zgleda, menimo, da smo nepopolni v poročilu. Gre za to in osnova je zdaj tukaj grb, ki je lahko tudi potem element kakšnih zastav, ampak zdaj gre za grb, ki sploh še ni definiran, ampak samo za tri enakovredne variante, kot sem že rekel celjski grofje, kranjski deželni grb in Triglav z morjem.

MIRAN POTRČ: Ampak, če je to pravo poročilo potem moram reči, da v četrtem odstavku spodaj navzgor na strani 2 piše, kako je mogoče na podlagi mnenj strokovnjakov zaključiti, da je pri zastavi potrebno ohraniti barve, glede njihove lege pa so meritve strokovnjakov predvsem usmerjene k uveljavitvi zgodovinsko opredeljene trobojnice z navpično lego barv glede simbolov prevladujejo naslednji kriteriji: kranjski orel, brezokrovne v modri barvi, grb celjskih grofov in Triglav. Je to tisto ta pravo poročilo? Ne, saj jaz samo sprašujem, ker potem razumem in bi s tem soglašal, da gre zdaj za grafični prikaz in pa seveda pričakujemo grafični prikaz, da rečem zastav v variantah in grafični prikaz grba v variantah. Ali bo ena ali dve ali tri ali 15, ker bo kdo še kaj kombiniral, to bomo videli, kaj bomo dobili, ampak zato sem to vprašal, ker iz vaše obrazložitve se je dalo razumeti, da gre samo za grbe..., da gre za zastavo z različnimi simboli tudi, kakšni pač bodo in za grbe ali ne.

ZVONE ŽAGAR: Bom še enkrat rekel, trenutno je poročilo nepopolno. Nepopolno toliko, ker nimamo grafičnih prilog, to pomeni: naročamo te tri enakovredne variante grbov, kot sem jih že naštel plus dve osnovne variante grbov, kot sem jih že naštel, plus dve osnovne variante zastav v treh različnih aplikacijah. Mislim, to je kar se komisije tiče, to je njeno delo, ki še ni bilo končano v tem smislu.

VITODRAG PUKL: Ima še kdo kaj proti takemu naročilu? Prosim.

ZDRAVKO ZABUKOVEC: Jaz sem mislil, da je zdaj edinstvena prilika, da damo dovolj domišljije ustvarjalcem in da bi dali razpis za zastavo in grb Slovenije in naj se izbere tisto delo, ki se bo odločujočim zdelo najbolj posrečeno. Mislim, da smo jih z definiranjem teh obveznih sestavih utesnili. Hvala lepa.

VITODRAG PUKL: Morda bi se o tem pogovorili, ko bi dobili te grafične prikaze.

STONE PERŠAK: Jaz sem član te podskupine in na zadnjem sestanku nisem bil. Zato nisem čisto dobro obveščen o vseh teh zadevah. Namreč, moram povedati to, da je pa še en scenarij. To je pa scenarij točno v tem smislu, da se dajo neka stališča z vsemi vidiki, kaj naj bi slovenski grb predstavljal, brez vnaprejšnjih pogojev, kaj naj bo na njem itd. In da bi se potem šlo v oblikovalski konkurz, kjer bi lahko prišle čisto nove rešitve. Ali bi upoštevali historične ali ne. Kolikor, ne vem, zato bi vprašal gospoda Žagarja. Mislim, da je celo ministrstvo en tak razpis pripravilo za informiranje. Ker zlasti glede tega, ker tudi glede okoli zastave ni bilo enotnosti ali historična ali nova ali polhistorična, ali z navpičnimi barvami, ali neka čisto nova.

VITODRAG PUKL: Gospod Peršak. Jaz sem razumel gospoda Žagarja na ta način, da je poročilo podskupine nekompletno, ker ne more ponuditi vizualnih rešitev. In prosim, da se odobri naročilo za izdelavo takih likovnih rešitev, kar ne bi stalo veliko, kakor sem slišal. Jaz osebno menim, ko bi to videli, pa bi ustavna komisija morda sklenila, da je potreben razpis z gotovimi elementi. Tu bi lahko pobrali, kaj vem kaj, ali pustili popolno svobodno domišljijo ustvarjalcem. Menim pa, da bi osnovne parametre glede barv, oblik ali kaj jaz vem, morali na podlagi teh likovnih rešitev, ustavna komisija...

ZVONE ŽAGAR: Tu imam ta sporazum, ki je pripravljen za ta razpis, o katerem je bilo govora. Naslovljen je na Skupščino Republike Slovenije. Pripravili so ga v Sekretariatu za informacije. Vendar tu gre tako za obsežno zadevo, vredno okoli en do dva milijona, kar ni stvar podskupine. Še enkrat poudarjam, da je to stvar skupščine. To do sedaj formalno ni bilo vloženo, to, kar mi delamo, so idejni osnutki, kot pri projektu imaš najprej idejni projekt, zatem pa naročiš projekt. Poudarjam, da je poročilo skupine nepopolno in za te... idejne osnutke. To ni stvar niti naše podskupine. Mi se ukvarjamo s členom 8. Ne pa z razpisom natečajev. Mi smo se seznanili s tem, nismo se pa opredelili. Ker tudi ni to naša naloga. Jaz osebno sem bil tudi pri g. Bučarju skupaj z gospodom Staničem in tam je bilo rečeno samo to, da naj naša podskupina zaenkrat predlaga ustavni komisiji, da odobri to, kar sem sedaj rekel. To je pa druga zadeva, stvar natečaja je nekaj drugega.

VITODRAG PUKL: Mislim, da je stvar dosti jasna. Ima kdo kaj proti temu, da bi naročili te likovne rešitve? Ima kdo kaj proti? Lahko štejem, da lahko to naročite. V natečaju na nadaljnjih aktivnostih se bomo pa pogovorili na ustavni komisiji, ko bomo te likovne rešitve videli.

Datum: 22.5.1991

32. seja Komisije za ustavna vprašanja

Predsedujoči: Vitodrag Pukl

VITODRAG PUKL: Imamo še kaj? Ne. Potem člen 8: "Republika Slovenija ima zastavo, himno in grb." To bomo morali pustiti odprto, ker ta komisija za simbole še ni končala z delom. Prosim, gospod Tomažič.

ANTON TOMAŽIČ: Samo eno redakcijsko pripombo, ki sem jo v javni razpravi slišal, da je bolj logičen vrstni red: zastavo, grb in himno. Ker zastava in grb imata nekaj skupnega, himna je pa glasbena stvar, tako, da čisto redakcijsko, samo vrstni red.

VITODRAG PUKL: Zastava je, tekst bi bil odprt naprej, himno in grb predpiše ustavni zakon. To bi pa verjetno - no ne vem. Če je bilo dogovorjeno, tega bomo še dolgo imeli. Prosim, gospod Tomažič.

ANTON TOMAŽIČ: Torej mi smo, skupina za simbole je že dala predlog, ki smo ga obravnavali v zvezi z zastavo. Takrat smo resda z glasovanjem določili, da bi določilo v zvezi z zastavo ostalo tako, kot je v osnutku, če se ne motim in mislim, da se ne. Iz tega smo nekako izhajali, tako, da na zastavi ta skupina - žal Žagarja ni tukaj - ne dela več in je svoje delo že opravila in predala to ustavni komisiji. Zato tega ne bi smeli tretirati kot odprto, edino morda bi bilo smiselno, če ni popolnega soglasja, da se to pusti za usklajevanje. S tem, da se nek tekst vendarle določi ali pa morda variante.

VITODRAG PUKL: Se pravi, zastava je, mi vemo, da bela, rdeča, modra, s tremi enakimi barvnimi polji, samo meni se zdi, da so bili še neki simboli mišljeni zraven v nekaterih predlogih. Kako je sedaj s tem? Prosim.

(neznan): Samo na to bi opozoril, da se je predstavnik Stranke demokratične prenovе takrat vzdržal in je rekel (mislim, da je bil to gospod Potrč), da bo verjetno njegova stranka ostala pri dosedanem stališču. To se pravi, da mora biti na zastavi nek simbol, če se prav spomnim. Raje bi to pustil malo odprto.

MIRAN POTRČ: Mi smo bili informirani, da je bilo kasneje govora o tem, da bi se opravil razpis za vse. Sedaj smo spet informirani, da razpis ni bil opravljen, da je bil opravljen samo za grb. Predlagal bi, da vsaj na znanje vzamete, da se v naši stranki o tem - da se razprava o zastavi preneha - še nismo dogovorili in da vsaj veste, da bomo mi to razpravo še vedno držali odprto.

VITODRAG PUKL: Dobro. To bi kot opozorili vzeti. Danes tako ne moremo nič drugega kot ta osnovni tekst, potem bomo pa naprej videli. Himna Republike Slovenije je Zdravljica.

Predlog Ustave Republike Slovenije

6. člen

Grb Slovenije ima obliko ščita. V sredini ščita je na modri podlagi lik Triglava v beli barvi, pod njim sta dve valoviti modri črti, ki ponazarjata morje in reke, nad njim pa so v obliki navzdol obrnjenega trikotnika razporejene tri zlate šesterokrake zvezde. Ščit je ob stranicah rdeče obrobljen. Grb se oblikuje po določenem geometrijskem in barvnem pravilu.

Zastava Slovenije je belo-modro-rdeča slovenska narodna zastava z grbom Slovenije. Razmerje med širino in dolžino zastave je ena proti dve. Barve zastave gredo po vrstnem redu: bela, modra, rdeča. Vsaka barva zavzema po širini tretjino prostora zastave. Grb je v levem gornjem delu zastave tako, da sega z eno polovico v belo polje, z drugo pa v modro.

Himna Slovenije je Zdravljica.

Uporaba grba, zastave in himne ureja zakon.

Razprava Komisije za ustavna vprašanja

Datum: 23.12.1991

42. seja Komisije za ustavna vprašanja

Predsedujoči: dr. France Bučar

IVAN BIZJAK: K 6. členu, ta naj se glasi: "Država Slovenija ima zastavo, grb in himno."

7. člen

Država in verske skupnosti so ločene.

Verske skupnosti so enakopravne; njihovo delovanje je svobodno.

* *
*

Osnutek Ustave Republike Slovenije

5. člen

Cerkev je ločena od države.

Verske skupnosti so svobodne pri svojem delovanju.

VARIANTA: Drugi odstavek se črta.

Razprava Komisije za ustavna vprašanja

Datum: 22. 5. 1991

32. seja Komisije za ustavna vprašanja

Predsedujoči: Vitodrag Pukl

(neznan): Potem imamo 5. člen. Sedaj pa ne vem, kam ste mi odnesli. Govori o ločenosti cerkve od države v osnutku, katerega vedno najprej pogledamo, in piše: Cerkev je ločena od države in pa verske skupnosti so svobodne pri svojem delovanju, s tem, da bi ta drugi odstavek kot varianta lahko bil črtan. Skupina pa je formulirala dikcijo država in cerkev sta ločeni. To prvi stavek s tem, še tu kakšne pripombe.

dr. ANTON STRES: Bi jaz povedal, ker sem takrat bil pač zraven. Jaz sem takrat tudi v komisiji izrazil pomisleke zaradi tega člena. Namreč ne zaradi vsebine, moram poudariti, da je načelo ločitve cerkve od države obravnaval vatikanski cerkveni zbor, tako da... ni dvoma o tem tukaj. Sicer konzil ne govori o ločitvi cerkve od države, govori o avtonomiji ene in druge, ampak vendarle je to isto vsebinsko mišljeno. Namreč ta formulacija je tradicionalna; nastala je v prejšnjem stoletju, v začetku tega stoletja v Franciji in seveda nosi s seboj kup stvari. Sedaj, zdi se mi, da po eni strani pove preveč in po drugi strani premalo. Preveč v tem smislu, da tukaj je v obrazložitvi povedano,... malo diskriminira cerkev, kot je samo cerkev ločena od države. V moderni državi, danes, ko je kultura ločena od države, je tudi šola do neke mere ločena od države, gospodarstvo ločeno od države, to je že tako ali tako nekako, se pravi v vsem smislu nekaj reči,... ker imamo pa zopet, če ni cerkev samo eno lovsko društvo oz. če ni izenačeno s prostovolj-

nimi združenji, če... obstaja navadno tudi kakšen verski zakon ali kaj podobnega, potem to pomeni, da ni čisto ločena od države, če obstaja zakon oz. zakon o verski skupnosti, se pravi da vendar država nekaj tukaj posega. Tako da ta dikcija se meni zdi vprašljiva. Vsebinsko nimam nič proti, sama po sebi pa se mi zdi vprašljiva. Ta pomislek ni uspel, mislim pa vsekakor, da bi bilo treba popraviti vsaj to, da bi bilo rečeno, tako kot je predložila skupina, da država in cerkev sta ločeni, namreč ker to je potem natančen prevod, ker tudi Francozi ne pravijo, da je cerkev ločena od države. Cerkev in država sta ločeni... tako da bi tu bi nekako, to bila vsaj tisto minimalno, kar se mi zdi potrebno, čeprav poudarjam, da je tudi sama formulacija zastarela enostavno. To je ena stvar, druga stvar glede te trditve o tem, da so verske skupnosti svobodne v svojem delovanju. Saj pravim, če te verske skupnosti izenačimo z vsemi mogočimi z različnimi drugimi združenji, ki obstajajo v moderni državi, potem seveda je tako, če pa vendarle priznamo zgodovinsko obremenjenost z vsem tem, potem se mi zdi ta določba vmesna. Rad bi opozoril na to, da je v tistem osnutku zbora za ustavo, zelo stara stvar bil en člen, ki se je meni zdel natanko tisto, kar hoče tukaj ta člen povedati. Tukaj v tem predlogu zbora za ustavo 69. člen pravi, cerkveni značaj ali bogoslužni cilj kateregakoli združenja in ustanove ne moreta biti vzrok kakršnihkoli omejitev na njihovo ustanovitev, pravno sposobnost in dejavnost in če vzamem, mislim nekako razumel, da je to povzeto krajše bolj elegantno v tem členu, potem se mi zdi sporna ta beseda v cerkvene skupnosti so svobodne v svojem delovanju, namreč ni jasno, kaj je to svoje. Imamo tukaj lahko zelo restriktivne interpretacije, takšne kot so veljale do sedaj, bogoslužje in bi lahko nekdo rekel k temu delovanju ne spada... šolstvo in bi lahko prišlo do precejšnjih nesporazumov. Tako da bi tukaj glede tega drugega odlomka bilo treba povedati tako, da bi ta možnost zelo restriktivnega tolmačenja lahko odpadla. Hvala lepa.

VITODRAG PUKL: Hvala lepa. Mislim, da glede 1. odstavka tako ali tako ni bilo nobenega prigovora in smo ga sprejeli kot predlog v obliki država in cerkev sta ločena. Glede druge, pa če prav razumem, je vaš predlog, verske skupnosti so svobodne pri delovanju. Jaz bi odprl razpravo glede obeh stavkov, če ima g. Bizjak, potem dr. Hribar.

. . .

IVAN BIZJAK: Jaz bi čisto na kratko za drugi odstavek ponudil naslednjo formulacijo. Delovanje verske skupnosti je svobodno.

dr. TINE HRIBAR: Jaz sem imel točno isto formulacijo.

DARJA LAVTIŽAR BEBLER: Jaz samo zastavljam vprašanje glede prvega stavka, namreč prej mi je bil bolj razumljiv ta, razumljiva ta dikcija, cerkev je ločena od države ne glede na te argumente, ki jih je dr. Stres sedaj navedel, da je tudi šolstvo nekje ločeno od države itn. Mislim, da le temeljni namen je pa le pač ta, da je cerkev ločena od države. Tako kot pa je sedaj predlagano, da sta država in cerkev ločeni, pa se mi zdi, da se sedaj postavljata v enakovredno raven, kot dva enakopravna subjekta v tem enem in istem stavku, na eni strani država in na drugi strani cerkev. Samo postavljam kot vprašanje. Ali pa je to sedaj tako, kot je predlagano primerno. Pri drugem odstavku pa so bili

nekateri predlogi, bi rada opozorila v javni razpravi, ki so pa se zavzemali za to, da bi v tem drugem odstavku bilo izraženo stališče, da so verske skupnosti svobodne pri svojem delovanju, se pravi delovanju, ki je značilno za verske skupnosti in da so tudi enakopravne. Namreč v naši državi, tudi bodoči državi R Sloveniji vemo, da imamo vsaj tri številne verske skupnosti in se je nekaterim razpravljavcem v javni razpravi zdelo pomembno poudariti načelno stališče glede njihove enakopravnosti. Hvala.

ANTON TOMAŽIČ: Še eno, mogoče nianso, mislim, da so pomisleki o tem svojem delovanju bili utemeljeni, še nekaj bi lahko tudi iz tega izhajalo, da pa niso, da ni možnosti svobodnega ustanavljanja te verske skupnosti, da bi bilo samo delovanje. Ponavadi se govori o ustanavljanju in delovanju. Morda je tudi ena možnost, da bi pisali verske skupnosti se svobodno ustanavljajo in delujejo. S tem, da ne bi bilo potem nič omejevanja, tudi to je ena varianta.

VITODRAG PUKL: Morda bi ponovil g. Bizjak svoj predlog. Ta zajema verjetno vse, delovanje verskih...

IVAN BIZJAK: No, ustanavljanja ne zajema, samo mislim, da je to po drugih členih, svoboda združevanja in podobne stvari, vendarle garantirano, ne vem, ne bom trdil, da to zanesljivo je, lahko tudi o tem razmišljamo morda, ampak vsaj intencija tega člena je bila prvotno samo ta, da se to razmerje opredeli in mislim, da bi bilo v tem okviru to zadosti. Formulacija pa je taka, delovanje verskih skupnosti je svobodno.

dr. LEO ŠEŠERKO: Jaz bi glede na to, kar je g. Beblerjeva govorila in se mi zdelo dosti smiselno, predlagal tu pri tej formulaciji tako dopolnitev in enakopravno, ker je formulacija delovanje verskih skupnosti svobodno in enakopravno, se mi zdi dosti smiselno.

VITODRAG PUKL: Potem moramo primerjavo dati skozi, kaj je enakopravno, drugače bi med verskimi skupnostmi bila poudarjena ta enakopravnost, mislim, da je to. Prosim, g. Bizjak.

IVAN BIZJAK: Sedaj, kot prvo bi rekel, da po mojem, če se reče delovanje verskih skupnosti v množini je svobodno, tukaj mislim, da če smo normalna država, potem ni bolj svobodnih in manj svobodnih, in če so vse verske skupnosti, drugo, čeprav pravim ne nasprotujem tej nameri, drugo pa izrecno se mi zdi neprimerno to, da bi rekli, delovanje verskih skupnosti je svobodno in enakopravno. Kako je delovanje lahko enakopravno, se mi zdi pač vprašljivo, v tem primeru je verjetno že smiselno razmišljati o tem, da se posebej, da se o verskih skupnostih govori kot enakopravnih, ne pa o delovanju, kar mislim, da je tukaj presoja zelo težka, čeprav mislim, da je to odveč.

TONE ANDERLIČ: Mene zanima, zakaj te utemeljitve v obrazložitvi skupine niso prepričljive do te mere, da bi predlagali črtanje teksta iz osnutka, tudi sami na koncu ugotavljate, da ne veste presoditi, zato menim, da bi osnovna dikcija kot taka morala ostati, torej, cerkev je ločena od države in da ta drugi stavek, ki je sedaj kot osnovni tukaj predlagan, država in cerkev sta ločeni, da bistveno spreminja osnovni pomen in se zavzemam, da ostanemo pri tem osnovnem tekstu, ker iz tega, iz te obrazložitve ne vidim nove kvalitete, ki se jo hoče tukaj predstaviti, sploh pa ker samo pravite, da naj presodimo.

ZVONE ŽAGAR: Mislim, da v parlamentarni in v pravni državi ni možno preprečiti, da bi politično delovala, ker je na nek način intencija tega člena. To igro besed, kdo je od koga ločen ali cerkev ali država od cerkve itd., to je povsem nepotrebno za to stopnjo razvoja, v kateri smo danes. Cerkev je pač realnost in to je vse, kot je realnost tudi vse drugo, kar v življenju obstaja, in je nepotrebno, da se jo posebej izpostavlja. Kot nekaj posebnega, res da je posebna, vendar je posebna na svoj način in so tudi drugi posebni vsak na svoj način. Z enakimi argumenti predlagam, da se verske skupnosti ne omenjajo posebej, da so svobodne. To je podcenjevalno za neko skupnost, da je svobodna pri delovanju. Potem bi prosil, če še kakšni drugi skupnosti in združenju poudarimo, da so vsi svobodni, ne samo verske skupnosti, ker se lahko potem razume, da ima verska skupnost nekaj več svobode ali pa nekaj manj, če jo posebej izpostavljam. Zato predlagam, da se ta člen še enkrat prouči in po možnosti več zaupa, kot že rečeno, nastajajoči parlamentarni in pravni državi, ne pa nekim restrikcijam vnaprej, ki izhajajo iz obstoječe dikcije ustave.

ANDREJ MAGAJNA: Jaz bi se s tem strinjal, da se ta zadeva enkrat prouči, ker smo sprožili vrsto vprašanj. Tudi to, kar je gospa Beblerjeva predlagala, mislim, da je to zelo pomembno, enakopraven status vseh verskih skupnosti in celo bolj kot ta pojem svobodnega delovanja, ki že po moje izhaja iz drugih pravic, čeprav temu ne bi odrekel, da to ne bi bilo v ustavi. Bi pa še eno vprašanje postavil, ali je umestno, da uporabljamo oba termina, cerkev, po drugi strani pa govorimo o verskih skupnostih. Ali bi govoril o enem skupnem terminu verske skupnosti in bi spustili pojem cerkve kot take.

FRANCO JURI: Jaz se zavzemam zato, da 5. člen ostane, ker mislim, da ne pomeni, da se vera oziroma cerkev ne more politično angažirati v družbi. Jaz iz tega člena ne vidim prepreke. vendar vidim garancijo, zato da država ostaja v svojem bistvu laična inštitucija vseh državljanov in glede na zgodovinske izkušnje in na pridobitve buržuazne in liberalnih preobratov iz prejšnjega stoletja, se ti dve inštituciji, ki sta pomembni, bodisi država kot inštitucija vseh državljanov, bodisi cerkev kot inštitucija vernih državljanov, ločita. Ta ločitev je pomembna zato, da jamčimo laičnost prve inštitucije. Za drugi odstavek pa predlagam naslednjo formulacijo: Verske skupnosti so pri svojem delovanju svobodne in enakopravne, tako da se izognemo tistim zadregam, ki jih je omenil tudi gospod Bizjak. Jaz se tudi strinjam, da pri svojem delovanju ne morejo biti že v ustavi določene kot enakopravne, ker točno vemo, da bo imela rimskokatoliška cerkev zaradi objektivnih razlogov kvantitativno več delovanja kot druge cerkve. Vendar pri možnostih morajo biti enakopravne.

dr. ANTON STRES: V zvezi s preučitvijo tega člena bi izrazil eno misel, ki je bila sicer zavrnjena na svetu za človekove pravice in tudi v podkomisiji. So razlogi za in proti. Jaz sem takrat predlagal, da bi ta člen črtali in bi o tem govorili med človekovimi pravicami, tam kjer govorimo o svobodi veroizpovedi in pravice do te svobode. Jaz vem, da je tu pomislek. Te prve splošne določbe določajo to globalno usmeritev države, ki bi v tem primeru bila laična in to ne sodi sem. To je res. Po drugi strani pa me motita izpostavitve cerkve kot enega posebnega primera, ki ga je treba posebej obravnavati, kar je resnično en ostanek problemov ob koncu prejšnje liberalistične države in pred začet-

kom tega stoletja. Če mislite tukaj, da bi to šlo, da bi ves ta sklop vprašanj obravnavali v enem členu, kot je bilo to do sedaj v sedanji ustavi, potem bi se mi zdela še boljša rešitev. In da bi to formulacijo, to vsebino misli ločitve cerkve od države povedali drugače.

CIRIL KOLEŠNIK: Če ostane tako, kot je predlagano v 5. členu, po tem velja povedati, da je ta stavek, ki ga je zapisala skupina tisti pravi stavek. Posebno zato, ker ne gre posebej izpostavljati. To, kar se dogaja tu in kar poskušamo povedati, je posebno potenciranje tega, kar naj bi cerkev kot neka posebna oblika bila. Zakaj še nekaj teh posebnosti izpostavljati? To je stvar preteklosti. To je stvar neke družbe, ki je do cerkve imela takšen in takšen negativen odnos ali pa do verskih skupnosti. In zakaj to posebej? Zato mislim, da je država in cerkev ločena, da gre tukaj za laičnost in da je to povsem dovolj utemeljeno. Enako v drugem delu, da je delovanje verskih skupnosti svobodno, je povsem dovolj. Če gre zato, da je potrebno v teh uvodnih določbah že zapisati to, kar je gospod Stres povedal do sedaj. Se pa strinjam s to drugo varianto, da se ta člen izpusti in da se govori v delu, kjer govorimo o pravicah, tudi o tej ločenosti, če je to še potrebno posebej izpostavljati.

VITODRAG PUKL: Menim, da tu umetno ustvarjamo razne dileme in se mi zdi, da ne vidim takih razhajanj, kot jih želijo nekateri prikazati. Potem, ko bo razprava končana, bom prosil, da se z glasovanjem izjasnimo o teh predlogih, ki jih je dala komisija.

MIRAN POTRČ: Če bi morali zbirati med različnimi variantami, ki so ponujene, potem bi mi v te temeljne določbe šla najlepše sledeča varianta: Republika Slovenija je laična država. Bili bi edini, ki bi imeli to v ustavi, tudi po evropskem vzoru napisano in bi se izognili diskusijam o tem, kdo je od koga ločen, na kak način je ločen in podobno. Ta del bi tudi sodil v temeljne določbe, ker opredeljuje značaj države, nekatere njene temeljne prvine, ostala vprašanja bi bilo mogoče res urejati potem na drugih mestih. Hvala.

TONE PERŠAK: Jaz tudi mislim, da smo porabili malo preveč besed za to. Oglašil sem se zato, moram reči, da sem zadovoljen s formulacijo, kot je sedaj ponujena, kot je bila prej ponujena, in tudi to, kot je sedaj navedel gospod Potrč. Kaj je bistvo? Zato mislim, da je dobro, da je to v temeljnih določbah. Cerkev in država sta dve skupnosti in bistvo tega člena je, da pove to, da se ne more ena skupnost na nek način polastiti druge in ne druga prve. To hoče ta člen povedati v tem osnovnem tekstu in to je prav, da pove na nek način. Da ne more neka država razglasiti ene cerkve za državno cerkev, bom rekel zelo grobo, in da ne more ena cerkev trditi, ta država je po svojem značaju, tej in tej cerkvi pripada. Kar zadeva drugo vrstico, se tudi strinjam s to formulacijo, kot jo gospod Bizjak predlaga. Mislim, da morajo biti verske skupnosti enakopravne, ampak mislim, da je res na nek način to že povedano. Če so svobodne, potem nima nihče pravice preferirati eno, tudi glede na prvo vrstico. Tudi glede na prvi stavek nima država nobenega pooblastila, da bi rangirala verske skupnosti.

VITODRAG PUKL: Hvala lepa. Jaz bi predlagal glasovanje. Kdo soglaša, da kot predlog pride v poštev dikcija prvega stavka: Država in cerkev sta ločeni. (10 glasov

za.) Je kdo proti? (Nihče.) Se je kdo vzdržal? (Šest.) Predlagam, da odločamo o drugi vrstici po dikciji gospoda Bizjaka in sicer.

MIRAN POTRČ: Smem samo nekaj opozoriti. Bilo je nekaj idej, da bi bilo koristno ta člen v skupini še pogledati. Mi lahko tudi glasujemo, jaz se strinjam da to ni tako strašno pomembno. Mislim, da ste to prehitro naredili, ampak dobro.

VITODRAG PUKL: Lahko bi v skupini to obravnavali, samo danes to fazo dela zaključimo, s tem pa ni rečeno, da bodo te dikcije zacementirale. Tako bo en sistemski del končan in bomo lahko še o tem razpravljali pri usklajevanju in potem ponovno, ko bomo dajali predlog. Zato mislim, da to ni toliko bistveno. Predlagal bi še, da se izrazimo o dikciji gospoda Bizjaka, ki se glasi: Delovanje verskih skupnosti je svobodno. Kdor je za to dikcijo. Dobro, damo naprej. A bi ti tvojo razširil na enakopravno ali ne? Dajmo se odločiti o teh variantah.

ŠTEFKA KUČAN: Verske skupnosti so pri svojem delovanju svobodne in enakopravne. To je ena od variant.

(neznan): ...imenovanje natanko tisto, kar je tukaj. Tu je možnost restriktivnega tolmačenja, kaj je to s svojim delovanjem.

VITODRAG PUKL: Zato je ta dikcija primerna: Delovanje verskih skupnosti je svobodno. O tem bi se najprej izjasnili, potem pa naprej.

dr. FRANC ZAGOŽEN: Jaz mislim, če je delovanje verskih skupnosti svobodno, da potem tudi ne more biti diskriminacija, je tudi potem enakopravno.

DARJA LAVTIŽAR BEBLER: Predlagam, da se ta stavek črta.

VITODRAG PUKL: Dobro, saj se bomo o tem sedaj odločili. Lahko gremo.

IVAN BIZJAK: Samo to sem hotel reči, da se ne bi pri tem stavku preveč feclali. Če kdo želi, da se posebej poudari enakopravnost, je bolj primerno, da se to s posebnim stavkom naredi, čeprav jaz ne vidim potrebe.

ROBERTO BATTELLI: Nimam pregleda nad vsem, kar smo od sedaj naredili. Sprašujem se, ali ni to že predvideno v poglavju o človekovih pravicah. A ni še trenutno? Ker je bilo tudi o tem govora. Se pravi, nismo takrat vključili. Ne ločeno. Govorimo o delovanju verskih skupnosti, ne o ločenosti cerkve do države. Osebni vidik.

VITODRAG PUKL: Bi lahko dal na glasovanje tekst gospoda Bizjaka. Delovanje verskih skupnosti je svobodno. Kdo je za tak tekst? (8 za.) Je kdo proti? (Nihče.) Se je kdo vzdržal? (8.) Naslednji predlog je predlog gospe Beblerjeve, da se črta druga vrsta. Mi si lahko izmišljamo variante. Če zahtevate, bomo tudi o tej varianti glasovali.

(neznan): Jaz sem hotel opozoriti še na drug predlog Bizjaka, da damo, da so verske skupnosti enakopravne v posebnem stavku.

CIRIL KOLEŠNIK: Jaz bi postavil vprašanje, kaj to pomeni enakopravno. V čem je to enakopravno? Kdo bo to enakopravnost meril pa presojal? Rekli smo, da sta cerkev in država ločeni. Se pravi, da bo morala biti neka nevtralna komisija, ki bo to enakopravnost ocenjevala. To je pa že smešno. In sedaj res delamo umetne dileme. Hočemo zadevo tako daleč zaplesti, da jo vračamo nekim komisijam. Mislim, da je to še hujša zadeva in kaže na nepripravljenost in kaže res na tisto, kar smo prej skozi apelira-

li. Mi se gremo neko naprednost, iščemo nekaj naprednega, hkrati smo pa tu najbolj zaostali. Tu pa še vedno nas neke sence iz preteklosti sledijo. Mislim, da to ni v redu.

FRANCO JURI: Ustavna določila ne pomenijo, da bomo ustanavljali komisije za ugotoviti, ali so verske skupnosti enakopravne ali ne. To bi se dalo s posebnim zakonom, če bi bilo potrebno. Mislim, da take komisije ne bodo potrebne. Jaz sem proti takim komisijam. Mislim, da mora biti ustavno določilo zelo načelno in mora zagotoviti vsem verskim skupnostim enake možnosti, enake možnosti oziroma enakopravna izhodišča. Tako katolikom kot protestantom, muslimanom, Židom itd. Torej ni odveč, če v členu poudarimo pravico do enakopravnosti. Če že omenjamo cerkev in versko skupnost kot inštitucijo in tu jo omenjamo v 5. členu, zato dajmo omeniti še enakopravnost v delovanju teh verskih skupnosti. Kot princip, kot načelo.

VITODRAG PUKL: Prosil bi, da pri replikah ne ponavljate stališča, ki so že bila povedana. Gospod Magajna, potem gospod Rode, potem še...

ANDREJ MAGAJNA: Jaz bi tako rekel. S tem, ko smo v prvem stavku zapisali, da sta cerkev in država ločeni, to ne pomeni, da so si potem v enakopravnem položaju vse verske skupnosti oziroma da ni med njimi... med državo in cerkvijo določenih relacij. Država bo sigurno zagotavljala določene pogoje delovanja in tako naprej. Gre pa zato, ne bom ponavljal, kar je rekel Juri, za določen standard teh ukrepov, ki morajo zagotavljati enakopravnost tudi drugim verskim skupnostim. Sama svoboda delovanja tudi ne zagotavlja, da bodo te v povsem enakih relacijah do države.

dr. PRIMOŽ RODE: Meni se zdi, če uporabljamo besedo svobodno, je popolnoma jasno, kaj to pomeni. Svobodno pomeni svoboda v vseh dejavnostih človeka, ki pa je seveda omejena z nekimi pravnimi normami, ki smo jih v ustavi zapisali. Zato se mi zdi, da bi bilo popolnoma dovolj, če bi napisali, da so ta delovanja.

IVAN BIZJAK: Jaz bi samo na pol retorično vprašal, morda koga zanima. Ali smo mi zapisali v ustavi, da so politične stranke med seboj enakopravne? To vprašanje je dovolj občutljivo. Ali smo to kje zapisali, ne nismo zapisali. Mislim, da je to tudi tu in bi se lahko tako in drugače zapisalo. Smo posebej zapisali? Ali smo v ustavi? Moje vprašanje je bilo, ali smo v ustavi zapisali. Mislim, da je dovolj osnove, da v zakonu zapišemo tudi kaj takega, tudi za verske skupnosti. Mislim, da je odveč, da gre tukaj za dla-kocepljenje na nekem področju in ne vem, meni se zdi to domala žaljivo.

FRANCO JURI: Samo še enkrat poudarjam, da sem še bolj prepričan, da je potrebno vnesti to dikcijo prav zaradi te vztrajnosti in zaradi tega strahu pred enakopravnostjo nekaterih kolegov.

(neznan) : Sedaj pa res ne razumem gospoda Jurija, da vztraja na nečem, kar je samo po sebi umevno. Ali to pomeni, ali se sploh zaveda, kaj pomeni enakopravnost? Vprašal bi ga za primer, da bi navedel. Ali to pomeni, če ena verska skupnost ustanovi šolo ali pa časopis, da pomeni to, da če druga verska skupnost šole ali časopisa ne ustanovi, da bo morala dati to oni drugi. Torej kaj pomeni enakopravnost? Ali ni dovolj svoboda delovanja?!

dr. LEO ŠEŠERKO: Želim samo na tisto, kar je Kolečnik postavil, odgovoriti. Namreč v čem vidim smisel take izrecne določbe, da so verske skupnosti enakopravne.

Ta določba ima zavezujoč pomen za državo, da ona ustvari neke pogoje za vse verske skupnosti. To pomeni, da jih na enak način financira, v istem deležu in tako naprej, ampak da ustvari iste pravne podlage za vse in v tem je smisel.

VITODRAG PUKL: To se pravi, da smo sedaj pri predlogu gospe Beblerjeve, da druga vrstica sploh odpade. Kdo je za tako rešitev? (1.) Ali je kdo proti? (6.) Kdo se je vzdržal? (7.) Tukaj je še predlog, in sicer, če sem ga prav razumel, ki je povzročil toliko hude krvi in replik na replike. "Delovanje verskih skupnosti je svobodno in enakopravno." Kdo je za tako dikcijo?

(neznan): "Verske skupnosti so pri svojem delovanju svobodne in enakopravne."

VITODRAG PUKL: No, prosim pa ta dikcija, kdo je za to? Prosim.

STONE PERŠAK: Saj smo že o enem predlogu glasovali, bilo je 8:8. Ali imamo pravico še enkrat glasovati?

VITODRAG PUKL: Seveda, saj nismo o tem predlogu.

. . .

VITODRAG PUKL: Neodtujljiva, trajna pravica do glasovanja, do govora in replik ter vprašanj. Kdo je za to dikcijo, ki jo je gospod Juri povedal? (7.) Kdo je proti? (4.) Kdo se je vzdržal? (3.) Prosim kdo želi?

(neznan): Ta predlog, ki je tu zapisan brez besede "svoboden" - Verske skupnosti so svobodne pri delovanju.

ZVONE ŽAGAR: Poglejte kljub temu, da je bilo označeno, da je bila dana izjava z vaše strani, da 5. člen ni tako pomemben in da se ga da na način glasovanja rešiti, je dolžina razprave pokazala, da je očitno to nekoliko bolj pomembna tema, kot smo prvotno smatrali, da bo. Že sami izidi glasovanj so bili taki, dvakrat neodločeno, da jaz osebno predlagam, da to tematiko še enkrat damo skupini za preambulo in splošne določbe v obdelavo. Kljub temu, da je želja, da se to zaključi danes, prosim, da z ozirom na razpravo in z ozirom na rezultate glasovanja to naredimo.

VITODRAG PUKL: Hvala. To je predlog gospoda Žagarja. Samo, če bi se mi odločili za nekaj takega, bi ta komisija morala v nekaj dneh ponovno svoje stališče imeti in ga posredovati neposredno komisiji strokovnjakov, ki bi poskušali sestaviti tekst. Menim, da kljub temu, da je prišlo pri glasovanju do takšnih rezultatov, te določbe niso tako v nasprotju, tu je po mojem šlo za prestižno in pa za stvari, ki pravzaprav ne spadajo v resno obravnavo. Prosim predlog gospoda Žagarja, kdo je za to, da se mislite drugo vrstico, ki je tako - torej celotni 5. člen, mi smo že izglasovali, da bi... Prvega smo že. To se pravi, da bi se druga vrstica vrnila tej komisiji, ki naj na podlagi naše razprave sporoči svoje zaključke neposredno komisiji oziroma skupini strokovnjakov. Kdo je torej za ta predlog, prosim? (9.) Kdo je proti? (1.) Kdo se je vzdržal? (8.) Dobro, glede druge vrstice se odstopi skupini s priporočilom, da na podlagi današnjega obravnavanja in glasovanja zavzame stališče do teksta in ga posreduje skupini strokovnjakov, ki bo sestavljala predlog osnutka oz. osnutek predloga, če je tako bolj pravilno. Oprostite, imamo še pet členov, ki niso tako naporni. Lepo prosim, danes bi res morali končati, ker se nam obe-tajo hudi časi glede ostalega. Predlagam pol ure odmora za kosilo.

Predlog Ustave Republike Slovenije

7. člen

Država in verske skupnosti so ločene.

Verske skupnosti so enakopravne; njihovo delovanje je svobodno.

Razprava Komisije za ustavna vprašanja

Datum: 27.11.1991

39. seja Komisije za ustavna vprašanja

Predsedujoči: dr. France Bučar

dr. FRANCE BUČAR: 6. člen. Prosim.

ZVONE ŽAGAR: Pri 6. členu je izpuščena beseda "med seboj enakopravne". Ne ve se več, s kom so enakopravne verske skupnosti. Ali so med sabo ali s kom drugim. Zato je ta stavek skoraj že nepotreben, ker je samo po sebi umeven.

dr. FRANCE BUČAR: To se jaz z vami strinjam. Ta je bolj tako deklarativnega značaja. Se strinjam z vami. Sem za to, da se črta. Če bi hoteli kaj pozitivnega reči, potem bi morali reči, da se odnosi med državo in verskimi skupnostmi urejajo s posebnimi, kaj jaz vem, pogodbami, sporazumi. Kvečjemu ima lahko smisel, drugo pa ... Prosim.

MIRO CERAR: Treba je razmisliti, da ne bi imela cerkev privilegiran položaj nasproti bistveno manjšim skupnostim. Zato je bilo prej med seboj. Na to opozarjam.

dr. FRANCE BUČAR: Ne, argumentacija je brezpredmetna, vam čisto odkrito povem, ker je že iz razlage same, recimo da je svobodno logično, ker so vsi svobodni v tej ustavi in vse organizacije. In da so enakopravne, je tudi popolnoma jasno, ker zopet iz ustave sledi.

dr. CIRIL RIBIČIČ: Majhen pomislek. Glede tega, da je njihovo delovanje svobodno, bi morali predstavniki verskih skupnosti sami oceniti, ali je to stvar, ki je presežena in zato sama po sebi razumljiva, ali ne. V to se težko spuščam. To, da so verske skupnosti enakopravne, pa vidim nek smisel. Imamo večje in manjše, imamo rimsko-katoliško cerkev, imamo ostale verske skupnosti, tako da se mi zdi, da ta določba je smiselna in je v interesu manjših verskih skupnosti, ki bi lahko v kakšnem pogledu bile neenakopravne ali kakšna privilegirana. Jaz vidim ta smisel. Ne v medsebojnih odnosih.

dr. FRANCE BUČAR: Če rečemo medsebojno so enakopravne, je popolnoma logično. Enakopravnost je vedno razmerje. Jaz se priključujem predlogi gospoda Žagarja, da to črtamo. Prosim.

CIRIL KOLEŠNIK: Jaz tudi predlagam, da se črta, posebej pa me moti to, kako se poskuša pokazati ali se aludira na nekaj, da bodo v medsebojnem odnosu verske skupnosti prikrajšane ali da ne bodo enakopravne. Kako to lahko nekdo ve, ki ne veruje oziroma ni član nobene verske skupnosti. Jaz ne vem primera, ne vidim in ne poznam

primera, ker sem tudi veren človek, to naj kar sedaj povem, ne vidim niti sem videl kakšen primer, da bi bile lahko verske skupnosti med seboj neenakopravne. Vem pa, da so bile neenakopravne nasproti državi v prejšnjih časih. To pa zelo dobro poznam. Zato ne vidim razloga, da je potrebno v 6. členu pisati stavek, ker je popolnoma nepotreben.

dr. FRANCE BUČAR: Se pravi, da vi v vsakem primeru podpirate predlog gospoda Žagarja, da se drugi odstavek črta.

dr. CIRIL RIBIČIČ: Gospod predsednik. Mislim, da nekdo, ki ni pripadnik nobene verske skupnosti, ga ne diskvalificira v razpravi (Bučar: seveda ne), prej obratno. Je lahko objektivnejši in vidi verske skupnosti v enakopravnem položaju. Jaz nisem tukaj zato, da bi rekli medsebojno enakopravni. Meni je dobra formulacija "verske skupnosti so enakopravne", ker mislim, da ne gre za medsebojno enakopravnost, ampak za enakopravnost v odnosu do države.

(neznan): Rad bi argumente gospoda Kolečnika spodbil s tem, da bi povedal, da nisem ne črnc, ne ženska, pa se zavzemam za enakopravnost, ne glede na raso in spol. Lahko govorim tudi o enakopravnosti verskih skupnosti, čeprav nisem pripadnik vseh verskih skupnosti ali ene od njih. Predlagam, da 6. člen ostane tak, kot je, nespremenjen, ker ni sporno, vendar je nekaj v zraku, in v tej situaciji je kar dobro, da imamo. Hvala.

Datum: 19.12.1991

41. seja Komisije za ustavna vprašanja

Predsedujoči: dr. France Bučar

dr. FRANCE BUČAR: Prosim, potem je na prvi strani predlog skupne komisije za urejanje odnosov z državo pri slovenski škofovski konferenci. Predlagajo, da se 7., ki pravi: Državne in verske skupnosti so enakopravne pravne osebe, njihovo delovanje je svobodno, specifični odnosi z državo se urejajo pogodbeno. Prosim. Odločimo se glede tega ja, ali ne.

(neznan): Poglejte, tukaj gre za vprašanje, ali bo status še naprej zakon urejal ali bodo pogodbeni odnosi. Ostalo je pa dan značaj civilnopravnih oseb.

dr. FRANCE BUČAR: Dobro, gospod Toplak.

dr. LUDVIK TOPLAK: Če rečem država in verske skupnosti so ločene strogo pravno gledano, moramo reči tudi država in gasilska država so ločena in tako naprej.

dr. FRANCE BUČAR: Torej, še enkrat pazite, še enkrat preberem predlagani tekst in povejte, ja ali ne. Predlagani tekst je sledeči: "Verske skupnosti so enakopravne pravne osebe. Njihovo delovanje je svobodno, specifični odnosi z državo se urejajo pogodbeno". V redu. Odključano. Ni sprejeto.

Datum: 23.12.1991

42. seja Komisije za ustavna vprašanja

Predsedujoči: dr. France Bučar

IVAN BIZJAK: K 7. členu, ta člen naj se črta.

8. člen

Zakoni in drugi predpisi morajo biti v skladu s splošno veljavnimi načeli mednarodnega prava in z mednarodnimi pogodbami, ki obvezujejo Slovenijo. Ratificirane in objavljene mednarodne pogodbe se uporabljajo neposredno.

* *
*

Delovni osnutek Ustave Republike Slovenije

5. člen

Republika Slovenija v svojih mednarodnih odnosih spoštuje načela Ustanovne listine Organizacije združenih narodov in druga načela mednarodnega prava.

6. člen

Predpisi Republike Slovenije morajo biti v skladu z mednarodnimi pogodbami, ki obvezujejo Slovenijo, in s splošno veljavnimi načeli mednarodnega prava. Državni organi uporabljajo objavljene mednarodne pogodbe neposredno.

Osnutek Ustave Republike Slovenije

6. člen

Republika Slovenija v svojih mednarodnih odnosih spoštuje načela Ustanovne listine Organizacije združenih narodov in druga načela mednarodnega prava.

7. člen

Predpisi Republike Slovenije morajo biti v skladu z mednarodnimi pogodbami, ki obvezujejo Slovenijo, in s splošno veljavnimi načeli mednarodnega prava. Državni organi uporabljajo objavljene mednarodne pogodbe neposredno.

Razprava Komisije za ustavna vprašanja

Datum: 3.4.1991

27. seja Komisije za ustavna vprašanja

Predsedujoči: Miran Potrč

dr. DANILO TÜRK: Hvala lepa. Jaz... obširno razpravljati o teh tematiki in... bi eventualno kasneje, če bi bila potreba o razpravi, še kakšno misel dodal, bi rekel, da je sedaj razdeljeno, dokler niste že prej dobili mnenja, ki sva ga o tem vprašanju napisala skupaj s kolegico Škrkovo, sicer pa je v ustavni komisiji bilo že pred časom sporočeno mnenje Društva za mednarodno pravo, ki je o tem vprašanju razpravljalo v kontekstu javne razprave v začetku januarja letos. Tako da je ta argumentacija znana in je ne bi obširno sedaj obnavljal. Rekel bi, preprosto, sumarno samo naslednjih nekaj točk. Najprej pri mednarodnih pogodbah velja v mednarodnem pravu načelo, prvič prostovoljnosti sklepanja mednarodnih pogodb. Država ni dolžna čisto nobene mednarodne pogodbe skleniti, kadar ona to sprejme oziroma kadar se za to odloči, je to izraz njene svobodne volje, svoboda sklepanja pogodb. In drugo načelo je pač obveznost izpolnjevanja svobodno sklenjenih pogodb v dobri veri in iz tega seveda je treba izhajati pri razmišljanju o ustreznih ustavnih določbah. Ker je pač mednarodnopravni red takšen in temelji na teh dveh načelih, je vse večji del ustavnih redov, ki se zavzema oziroma sprejema idejo direktne uporabnosti mednarodnih pogodb o notranjem pravnem sistemu in tudi nekaj, kar je naša ustavna ureditev sprejela že danes v besedilu, ki je pripravljeno v smislu osnutka, pa je v 7. členu to še do neke mere razvito naprej z določbami, ki se nanašajo na obveznost, da so predpisi Republike Slovenije v skladu s sklenjenimi mednarodnimi pogodbami. Kot rečeno, neposredna uporabnost je tudi tu vključena in to slednje ni kakšna posebna inovacija. Končno, rad bi povedal, da je po mnenju, ki ga imava s kolegico Škrkovo problem, ki ga poskuša rešiti 141.a člen, po najinem mnenju rešljiv z ustrežno opredelitvijo pristojnosti državnega zbora. Midva se zavzemava podobno, kot je prof. Ude povedal za to, da naj bi pristojnost za ratifikacijo mednarodnih pogodb bila v celoti v rokah državnega zbora. O tem smo imeli v Društvu za mednarodno pravo razpravo, mnenja niso bila popolnoma ista. Večinsko mnenje je bilo to, ga tudi midva s kolegico Škrkovo deliva, tak pristop rešuje probleme, ki bi sicer nastali in se javno konstituira obveznost, da morajo biti predpisi v skladu s sklenjenimi mednarodnimi pogodbami, to je en razlog. Drugi razlog, zaradi katerega meniva, da je tako prav, pa je v tem, ker kritično ocenjujeva dosedanje pogodbeno prakso Jugoslavije, ki je bila v tem pogledu problematična iz več razlogov. Prvič je pristojnost zveznega izvršnega sveta, to je prof. Ude že omenil, bila razlagana preveč ekstenzivno in preveč je bilo pogodb, ki jih je Zvezni IS ratificiral sam, vendar to seveda ni edini problem, problemi so potem nastajali tudi zaradi uporabe pravil o razlagi kot ne samo, da naj bi imel z uvedbo ZIS ratificiran pogodbeni akt, vrednost uredbe, kar je v časih vpričo vsebine teh pogodbenih obveznosti precej čudno, načelo pakta... ni nobeno uredbeno načelo. To je eno od kogentnih norm mednarodnega prava in spada med norme najvišjega ranga. Seveda druga stvar, ki pa je tudi pomembna v tej zvezi, je pa ta, da interpretacija, ki je bila v uporabi v našem pravnem sistemu, namreč, da kasnejši zakon derogira prejšnjega in specialnejši, bolj splošnega se uporablja na način, ki je vrsto mednarodnih pogodb pravzaprav spravil iz

učinkovanja in je na ta način onemogočal tudi direktno uporabnost. Naj samo omenim, čisto samo zaradi ilustracije, da mednarodni pakt o državljskih in političnih pravicah nikoli ni mogel priti do direktne uporabnosti pred sodiščem, ker je vselej v konkretnem primeru bil bodisi šibkejši, bodisi zaradi tega, ker je bil nek kasnejši zakon sprejet... ali je na bil nek kasnejši restriktivnejši zakon... tako da vsi ti problemi so v prejšnjem pravnem sistemu, ki je nastal na podlagi ustave iz leta 74, ostajali bistveni predmet kritike, mednarodnopravna stroka pa je 10 let poskušala doseči, da bi zvezni zakon s sklepanjem in izvrševanjem mednarodnih pogodb na ustrežnejši način te probleme odpravil, vendar se to ni uspelo doseči. No, mislim, da bi z tako rešitvijo, kot je tukaj v osnutku ustave ponujena v 7. členu in z dodatkom v 92. členu, ki govori o ratifikaciji mednarodnih pogodb, torej dodali pač pristojnost za ratifikacijo mednarodnih pogodb državnemu zboru, da bi ta problem v celoti zadovoljivo rešili. Hvala.

TONE ANDERLIČ: Ja, meni se nekaj podobnega zdi, kar gospod Ude tukaj razlaga in se mi zdi, da je osnovni 7. člen nekako bolj jasen in bolj splošen tudi v tem delu, bi pa imel predlog, da bi črtali v 2. vrstici in pa v 3. splošno veljavnimi načeli, tako da bi samo ostalo potem: "predpisi Republike Slovenije morajo biti v skladu z mednarodnimi pogodbami, ki obvezujejo Slovenijo in z načeli mednarodnega prava."

ANTON TOMAŽIČ: Meni se zdi pa preozka določba, da samo državni organi uporabljajo objavljene mednarodne pogodbe neposredno. Mislim, da jih tudi druge organizacije, konec koncev tudi fizične osebe, recimo delovna razmerja npr., to ni samo za državne organe.

dr. DANILO TÜRK: Drugič, strinjam se z mnenjem, da je tu v drugem stavku v 7. členu omemba državnih organov pravzaprav ožanje, ki je vprašljivo. Mi smo v Društvu za mednarodno pravo sami tudi o tem razpravljali in smo menili, da bi bila ustrežnejša formulacija, da se v objavljanju mednarodne pogodbe uporabljajo neposredno, da se uporabi pasiv tukaj, s tem, da se seveda krog tistih, ki pogodbe uporabljajo, ne omejuje na državne organe, ampak na vse tiste, ki jih pač pogodba zadeva. Mislim, da je to sprejela tudi skupina za ta vprašanja, ki sodijo v prvo poglavje. To so splošne določbe. To je tudi rešitev, ki jo je sprejela skupina za splošne določbe, seveda v tem smislu je tu mnenje... nekako se mi zdi kar precej razširjeno, da bi taka rešitev bila možna. Jaz bi rekel glede tega, da se mi zdi, da je ta del... seveda bi moral vsekakor manj sporen od prvega dela, tistega, ki govori o mednarodnih pogodbah. Mislim, da so splošno veljavna načela mednarodnega prava takšna kategorija, da jih sprejema sleherni ustavni red, in to tudi mnoge ustave prav izrecno poudarjajo.

MIRAN POTRČ: Ne gre samo za vprašanje, dr. Turk, ali je nujno poudarjati na, da gre za splošno veljavna, ali bi bilo dovolj, da gre za načela mednarodnega prava. Je tu dikcija pomembna?

dr. DANILO TÜRK: Jaz mislim, da je.

(neznan): ...ali načela ali pravila...

dr. DANILO TÜRK: Ja, ... imajo Nemci. Mislim, da Italijani imajo načela v 10. členu ustave. Zdaj načelo je eno od pravil in seveda splošna pravila ustreza tistemu, ker če se poudari splošnost, pri nas izrazili z besedo načela. V tem smislu jaz ne vidim neke

posebne razlike med tema dvema pojmom, kar pa zadeva drugo vprašanje, to je to, ki ga je predsednik izpostavil, splošno veljavna. Možno je, da obstajajo načela mednarodnega prava, ki niso splošno veljavna, ki obvezujejo regionalno, ki obvezujejo en ožji krog držav. Načela, ki tudi nimajo porekla v mednarodnih pogodbah, ampak so rezultat nekega običajno pravnega razvoja, ki je regionalnega značaja, recimo šolski primer je diplomatski azil, ki je načelo mednarodnega prava, regionalno pač razvito v medameriških odnosih, nima pa niti značaja pogodbenega načela. Vsaj dolgo ga ni imelo, danes je tudi to potrjeno s pogodbami, niti nima univerzalnega značaja. Hočem reči, ti izrazi splošno veljavnega načela so relevantni, ker pač povedo, da gre za načela, ki veljajo za celotno mednarodno skupnost,... splošno veljavna, in da so to pravila, ki imajo obči značaj, torej načela. V tem smislu se mi zdi ta dikcija ustrezna in taka, da pokriva vse tisto, kar imamo v 25. členu nemške ustave, kar je v 10. členu italijanske ustave in v drugih ustavah, ki v operativnem delu tovrstno materijo tretirajo.

MIRAN POTRČ: No, tu je preveč strokovnjakov za obrambne razloge, ampak jaz tudi mislim, za to ustavo si ti postavil takšen položaj mednarodnim pogodbam. Seveda, ker če ti ustavo spremeniš - upam, da nikoli v tem smislu - ampak, če bi jo spremenil, lahko tudi derogiraš, samo potem pač na drug način postajaš subjekt mednarodnih odnosov. Ne verjamem, da bi sedaj ustavno sodišče, da rečem, šlo preverjati recimo neko ustavno določbo skozi koncesijo.

(neznan): Mislim, da je to bolj načelno vprašanje, če bi bil zakon v nasprotju z mednarodno pogodbo, ustava pa bi bila drugačna, potem je tudi v nasprotju z ustavo. In ne vem, če bo država sprejela nekaj, torej ratificirala mednarodno pogodbo, ki bo v tistem trenutku v nasprotju s svojo ustavo, ker v tem primeru verjetno se bo morala zavezati, da bo tudi ustavo spremenila, ker drugače ne vidim te logike. Recimo: ustava pravi, da je smrtna kazen v tej državi, mednarodne pogodbe pa pravijo, da je prepovedana. Sedaj se moramo odločiti, ali bo sprejela pogodbo ali likvidirala smrtno kazen ali pa ustavo menjala. To je čisto preprost, banalen primer, ki sem ga sedaj povedal, ampak vendar se mi zdi, da ne gre.

mag. MATEVŽ KRIVIC: To je po mojem mnenju treba rešiti tako ali pa drugače. Ali je tako, da je ustavno sodišče pristojno, da presoja v eni smeri to skladnost, ali pa v drugi smeri, ne pa, da se vprašanja pustijo odprta. Namreč, če mora biti tudi ustava v skladu z ratificiranimi mednarodnimi pogodbami, torej jaz sem proti temu in skupina je bila proti temu. Namreč zakaj, ker mednarodne pogodbe se ratificirajo vendarle v bistvu po zakonodajnem postopku, ne po kvalificiranem osnovnem revizijskem postopku, in bi to pomenilo, da je možno za ratifikacijo neke mednarodne pogodbe dejansko ustavo spremeniti brez posledic. Ne da bi katerikoli organ razen sama skupščina s spremembo ustave, lahko sanirala ta konflikt. Tako, da to ni tako enostavno vprašanje.

MIRAN POTRČ: Prosim strokovnjaki, ali bo velik pravni problem iz tega, ker drugače jaz predlagam, da se pač napiše zakon in drugi predpisi in ne bomo delali teoretično velikih razprav zaradi dveh besed, ki sta več v ustavi, najbrž ne bo hudo. To pa je eno temeljnih vprašanj.

dr. LUDVIK TOPLAK: Ja, jaz se zavzemam za zakon in podzakonske predpise. Morajo biti v skladu z mednarodno pogodbo, ker ne moremo podrediti domače ustave k že mednarodnim sklenjenim pogodbam ali pa naknadno sklenjenim. To so znani... jaz sem zadnjič omenjal konkreten primer v zvezi z mednarodno konvencijo prit selivk v Ameriki, recimo.

MIRAN POTRČ: Sedaj ne vem, naj nam strokovnjaki rečejo, da je boljše reči ali drugi predpisi ali podzakonski predpisi. Jaz se bolj za prvo nagibam. Ja, če je čistejše, v redu, samo seveda to potem pomeni, da je pa lahko kakšen drug skupščinski akt, ki bo v nasprotju, ker skupščina ne sprejema samo zakonov. Tako, da jaz mislim, jaz sem bolj za to, da se reče ali zakoni in drugi predpisi. Pa seveda tukaj misli na vse predpise, ki jih izdaja skupščina in tudi na podzakonskem predpise.

TONE ANDERLIČ: Ne, sedaj če bomo rekli zakoni in drugi predpisi ali podzakonski predpisi, ker smo ustavo zavestno izpustili iz te skladnosti.

MIRAN POTRČ: Ja, samo to je drug odnos, Tone, če bi napisali ali pa razumeli ustava, potem bi seveda napisali in razumeli, da ustava ne sme biti v nasprotju z ratificiranimi mednarodnimi pogodbami. To je bil smisel razprave, ne pa obratno. Torej, razumem, da je ne večinska, ampak celo soglasna opredelitev, da polno prioriteto ima ustava. Drugo, da mednarodne pogodbe, ki jih ratificiramo, imajo prioriteto oziroma so neposredno v uporabi. Noben zakon in drug predpis, ki ga sprejema skupščina, upravni organ, izvršni svet, lokalne skupnosti in ne vem kdo še vse, da ne bom kaj pozabil, seveda mora biti v skladu tudi z mednarodnimi pogodbami.

Datum: 10.4.1991

28. seja Komisije za ustavna vprašanja

Predsedujoči: Miran Potrč

dr. ALBIN IGLIČAR: Če kaj pomaga, da bi v 7. členu rekli "z zakonom ratificiranimi mednarodnimi pogodbami" in potem seveda ne bi bilo treba posebej izpostavljati mednarodnih pogodb, ker so potem, če so z zakonom ratificirane, imajo status zakona, da bi tam dodali v 7. členu "z zakoni, ratificiranimi mednarodnimi pogodbami". Potem bi ta del problema odpadel.

dr. DANILO TÜRK: Jaz se bojim, da to, kar bom zdaj povedal, ne bo rešilo problemov glede na zadnjo razpravo kolega Igličarja. Meni se je zdelo, da bi bil problem 7. člena rešljiv s tem, da bi se beseda "predpisi" zamenjala z besedo "zakoni" in bi potem vse nadaljnje bilo pač rešeno v okviru konteksta ustavnosti oziroma zakonitosti, načela zakonitosti.

Datum: 22.5.1991

32. seja Komisije za ustavna vprašanja

Predsedujoči: Vitodrag Pukl

VITODRAG PUKL: Člen 6., osnovni tekst: “Republika Slovenija v svojih mednarodnih odnosih spoštuje načela ustanovne listine Organizacije Združenih narodov in druga načela mednarodnega prava.” Ali je identično s tekstom skupine? V redu. Redakcijski popravek, ker je uradni naziv ustanovna listina Združenih narodov. To se pravi, ni organizacija. So tu še kakšne pripombe? Ne. Gremo naprej. 7. točka, osnovni tekst: “Predpisi Republike Slovenije morajo biti v skladu z mednarodnimi pogodbami, ki obvezujejo Slovenijo in s splošno veljavnimi načeli mednarodnega prava. Državni organi uporabljajo objavljene mednarodne pogodbe neposredno.” O tem smo že razpravljali.

MIRO CERAR: Samo tole bi rekel. Na začetku je: “zakoni in drugi predpisi Republike Slovenije morajo biti v skladu”. Tako smo tudi rekli, potem pa velja tole: “objavljene mednarodne pogodbe se uporabljajo neposredno”. Torej “se uporabljajo”. Do sprejetja in ne samo, da bi jih državni organi, ampak na splošno.

VITODRAG PUKL: To so objavljene, to smo preštudirali, zakaj smo to rekli.

MIRO CERAR: Oprostite samo nekaj, tukaj je ena stvar na tem listu, ki smo ga že pri 3. členu gledali. 141. člen, ki ga je skupina za ustavnost in zakonitost oblikovala. Komisija je takrat opozarjala, kam umestiti to določbo, ampak verjetno je tako kar v redu.

VITODRAG PUKL: To bomo mi prepustili strokovni komisiji.

MIRO CERAR: V redu, tako je potem v redu.

Predlog Ustave Republike Slovenije

8. člen

Zakoni in drugi predpisi morajo biti v skladu s splošno veljavnimi načeli mednarodnega prava in z mednarodnimi pogodbami, ki obvezujejo Slovenijo. Objavljene mednarodne pogodbe se uporabljajo neposredno.

Predlog Ustave Republike Slovenije (dodatek)

8. člen

Zakoni in drugi predpisi morajo biti v skladu s splošno veljavnimi načeli mednarodnega prava in z mednarodnimi pogodbami, ki obvezujejo Slovenijo. Ratificirane in objavljene mednarodne pogodbe se uporabljajo neposredno.

Razlaga

Dodatek je redakcijske narave, kajti le tiste mednarodne pogodbe, ki so ratificirane s strani države in kot takšne objavljene, se uporabljajo neposredno.

Razprava Komisije za ustavna vprašanja

Datum: 19.12.1991

41. seja Komisije za ustavna vprašanja

Predsedujoči: dr. France Bučar

dr. FRANCE BUČAR: Sedaj bi apeliral, da gremo v obravnavo. Apeliram na ekspeditivnost, če je ta stvar prebrodena, v kolikor so še kakšne predstavnice ženskih gibanj, se jim zahvaljujem za prisotnost in sodelovanje. Sedaj bi šli še redakcijsko skozi predlog ustavnega predloga, kot ste ga dobili. Predlagam, mi smo pripravili in zbrali vse predloge, ki so bili poleg stališča Izvršnega sveta predloženi tudi s strani drugih oseb. Fizičnih in pravnih. Predlagam, da bi šli kar k tistim členom, do katerih je kakšen spreminjevalni predlog. Nekaj je takih, ki smo jih tudi mi sami ugotovili pri bolj skrbnem in dokončnem pregledovanju teksta. V 8. členu predlagamo, da bi se zadnji stavek glasil: "Objavljene mednarodne pogodbe se uporabljajo neposredno". Morajo biti ratificirane itd. Da se doda beseda "ratificirane", ker to je premalo če so objavljene, ker so lahko tudi kitajske. Mislim, da je to sprejemljivo.

→

Glej tudi člen 153.

9. člen

V Sloveniji je zagotovljena lokalna samouprava.

* *
*

Delovni osnutek Ustave Republike Slovenije

12. člen

V Republiki Sloveniji je zagotovljena lokalna samouprava.

Osnutek Ustave Republike Slovenije

4. člen

V Republiki Sloveniji je zagotovljena lokalna samouprava.

Razprava Komisije za ustavna vprašanja

Datum: 22.5.1991

32. seja Komisije za ustavna vprašanja

Predsedujoči: Vitodrag Pukl

VITODRAG PUKL: 4. člen, tu ste tudi na istem listu, je pripomba lokalna samouprava in sicer bi se naj glasila celotna dikcija tega člena: "V Republiki Sloveniji je zagotovljena lokalna samouprava" in še tu z velikim napisano, to določilo je komisija že dokončno oblikovala. Ja, dobro, mislim, da to zajema to, kakšna bo ta samouprava, o tem pa bodo verjetno potrebne še precejšnje razprave in proučitve pa, tam imamo še 5. člen.

Predlog Ustave Republike Slovenije

9. člen

V Sloveniji je zagotovljena lokalna samouprava.

Razprava Komisije za ustavna vprašanja

Datum: 23.12.1991

42. seja Komisije za ustavna vprašanja

Predsedujoči: dr.France Bučar

IVAN BIZJAK: K 9. členu, beseda "lokalna" se zamenja z eno od besed "krajevna ali območna".

10. člen

Glavno mesto Slovenije je Ljubljana.

* *
*

Delovni osnutek Ustave Republike Slovenije

8. člen

Glavno mesto Republike Slovenije je Ljubljana.

Osnutek Ustave Republike Slovenije

9. člen

Glavno mesto Republike Slovenije je Ljubljana.

Razprava Komisije za ustavna vprašanja

Datum: 22.5.1991

32. seja Komisije za ustavna vprašanja

Predsedujoči: Vitodrag Pukl

(neznan): 9. člen: Glavno mesto Republike Slovenije je Ljubljana. Gospoda Žagarja ni, no gospod Kolečnik je tukaj, prosim vas za besedo.

CIRIL KOLEŠNIK: Naša skupina za lokalno samoupravo je predložila en dopolnilni tekst 2. odstavka, ki smo ga enkrat že obravnavali, ko smo obravnavali to poglavje in je bilo takrat večinsko stališče, da tega dodatka ne bi ustavili. Mesto Ljubljana je enotna skupnost s posebnim položajem, ki se določi z zakonom. Mi predlagamo, da bi ta tekst dali kljub temu v usklajevanje, da ne bi danes ponovno odpirali razprave o tem. Tukaj je narejena ena obrazložitev, dobili ste jo posebej. Obrazložitev naj bi šla na usklajevanje in bi videli, kaj bo tako politika kot stroka še lahko.

VITODRAG PUKL: Ali ste vi upoštevali pri tem predlogu, da je v ustavi zapisano, da gre za glavno mesto, to se pravi gre za ustavno-pravni položaj. Drugo pa se nanaša na lokalno samoupravo, to se pravi na organizacijo tega mesta in verjetno bo še več mest s takim posebnim statusom. Ne kot glavno mesto, je Maribor...

(neznan): Ne, mi smo tako izhajali. Da bi lokalna skupnost imela nekako tri tipe, ene je temeljna vaška, ena je mestna, zadnja pa je glavno mesto, metropola. Na tej

komisiji, ko se je razpravljalo o tem poglavju, je bilo rečen, da naj bi ali poiskali dodatne argumente, ki to opredeljujejo, da gre v splošne določbe nekaj specifičnega, govora je bilo o tem, da je tukaj metropola, da gre za diplomatska in podobna predstavništva. Da imajo to praktično vse evropske države, zlasti pa tudi Hrvaška in Srbija najnovejši, in da bi to glavno mesto imelo nek privilegiran položaj v tem smislu, da bi lahko več državnih pristojnosti prinesli na njega kot na druga mesta (to bo zakon). To bo zakon, ampak bistvo te dikcije je to, da je proglašeno ustavnopravno kot enotna lokalna skupnost. To je temeljni cilj, ki ga je zasledovala naša podskupina. Prosim samo to, če se da to v... to bilo kot varianta, kot variantni tekst v usklajevanju.

BOGO ROGINA: Tu imamo to kot variantni tekst. Gospod Šešerko.

dr. LEO ŠEŠERKO: Predlagal bi, naj bo to kar glavni tekst, ker ne vidim ovir, zakaj ne bi bil, ker tudi na drugih mestih smo marsikje dajali glavni tekst. Če pa kdo želi, naj tekst, ki smo ga prej imeli, bo kot variantni. Je pa veliko razlogov, ki govorijo za to.

MIRAN POTRČ: Jaz bi soglašal s predlogom, da se to da kot variantni tekst. Jaz s tem, ko govorim o variantnih tekstih, me nič ne moti, če rečemo da so to enakopravne variante (...), da je bilo toliko različnih pogledov... da mi o tem diskutiramo, ker bomo ta moment ponovili vse, kar je že okrog tega bilo rečeno.

BOGO ROGINA: Vse variante so enakopravne, to smo se že dogovorili. Tudi vrstni red naštevanj ni bistven. Se pravi kot varianta.

Predlog Ustave Republike Slovenije

10. člen

Glavno mesto Slovenije je Ljubljana.

→

Glej tudi člen 9.

11. člen

Uradni jezik v Sloveniji je slovenščina. Na območjih občin, v katerih živita italijanska ali madžarska narodna skupnost, je uradni jezik tudi italijanščina ali madžarščina.

* *
*

Delovni osnutek Ustave Republike Slovenije

9. člen

Uradni jezik v Republiki Sloveniji je slovenščina. Na območju, kjer živi italijanska in madžarska narodna manjšina, je uradni jezik tudi italijanščina oziroma madžarščina.

Osnutek Ustave Republike Slovenije

10. člen

Uradni jezik v Republiki Sloveniji je slovenščina. Na območju, kjer živi italijanska ali madžarska narodna manjšina, je uradni jezik tudi italijanščina oziroma madžarščina.

Razprava Komisije za ustavna vprašanja

Datum: 22. 5. 1991

32. seja Komisije za ustavna vprašanja

Predsedujoči: Vitodrag Pukl

(neznan): 10. člen, osnovni tekst: Uradni jezik v Republiki Sloveniji je slovenščina. Na območju, kjer živi italijanska ali madžarska narodna manjšina, je uradni jezik tudi italijanščina oz. madžarščina. Tekst je toliko spremenjen... to bomo tako pustili odprto, manjšina ali skupnost, to se bomo verjetno potem morali odločiti. Prosim Juri.

FRANCO JURI: Če dovolite je naša stranka predložila tudi amandma oz. dodatek, ki bi ga šlo upoštevati. Gre namreč za uradnost jezikov v državnem zboru oz. v parlamentu. Ne bi bilo slabo, če bi precizirali, da so trije uradni jeziki v republiškem parlamentu. Tega ni. Mi smo dali predlog, ne vem, kako bi se to glasilo točno, ampak opozorim (...). Je bilo takrat v prvem poročevalcu, kjer so bili vsi predlogi.

BOGO ROGINA: To se pravi, da bi v tem členu kot variantno dodali, da so vsi trije jeziki uradni jeziki v parlamentu. Prosim, bi rad slišal mnenja (to je na strani 26...).

FRANCO JURI: V Skupščini Republike Slovenije sta prva slovenska uradna jezika... narodnostnih skupnostih.

ANTON TOMAŽIČ: Jaz bi samo povedal, da konkretna odločitev tega pravza-prav sodi v poslovnik, izhajala bo pa iz te ustavne ureditve, takšne kot je. Mislim pa, da seveda tudi v poslovniku ne bo možno, da bi bili vsi trije jeziki popolnoma enaki uradni jeziki. Ker dejstvo je seveda, da čisto vseh dokumentov, tudi tistih, ki recimo ne pridejo v poštev za delegate itn. ne bo možno prevajati v vse jezike. Zato na nek način bo uradni jezik v parlamentu slovenščina, s tem da bo moralo biti zagotovljeno za delegate itn. ustreznost prevajanja itn. in mislim, da ne bi mogli kar napisati, da so vsi trije jeziki enako uradni.

IVAN BIZJAK: Jaz se s tem delom povsem strinjam, s tem, kar je gospod Tomažič rekel, razen tega bi pa rekel to, da v zvezi z jezikom pripadnikov manjšin oz. narodnih skupnosti imamo določila v drugih členih in mislim, da na tem mestu ni potrebno ponovno uvajati oz. točno ta dikcija, kakršna je, bi pomenila kompletno trojezičnost republike praktično. Če je v državnem zboru taka situacija, da bi bili trije uradni jeziki, to je potem izredno širjenje glede na sedanjo situacijo. Mislim, da na ta način ne bi ravno kaj prav pozitivnega naredili.

MIRAN POTRČ: Mislim, da je prav problem ugotoviti in tudi iskati zanj ustrezno rešitev. Jaz soglašam, če je besedilo napisano tako, kot je zdaj napisano, potem seveda obstaja možnost dobre volje s poslovnikom urejati... Seveda formalne ustavne obveze ni, ker je uradni jezik slovenščina in se ta enakopravnost z italijanščino in madžarščino uporablja samo tam, kjer ti manjšini ali pa skupnosti živita in na teritorijih, ki so tako razglašeni. Soglašam, da seveda tu obstaja dilema ali pa dobra volja, pa tudi realne možnosti, kaj in na kakšen način zagotovita enakopravno smiselno uporabo italijanskega in madžarskega jezika v Skupščini. Če ne bo nič napisanega, je s strani narodnih skupnosti lahko skepsa, ali bo uresničeno ali ne. Če je napisano tako, kot je predlagal Aurelio Juri, je lahko obratno ustavno tolmačenje, da mora biti tako, kot je rekel recimo prej Tomažič in je formalno možno. Če sta enakopravna, sta enakopravna za vsak dopis, ki se napiše, da se skliče nek sestanek. Zato se mi zdi, da bi bilo koristno to vprašanje urejati na način, da se da napotilo, da je treba to urediti, vendar ne na ta način, da se reče, popolnoma enakopravno, ampak način urejanja enakopravnosti uporabe jezika ali pa načela se uredijo po tem z ustreznim aktom, če je to napotilo na poslovnik, bi bilo mogoče seveda tam, kjer je pri državnem zboru. Napotilo in poslovnik že imamo, enostavno dodamo določbo, ki poslovniku napoti tudi ureditev tega vprašanja in da to ne bi pomešali tukaj v teh temeljnih določbah. Hvala.

IVAN BIZJAK: Jaz sem hotel samo dopolniti tisto, kar sem prej rekel, namreč nimam pred seboj zadnjega besedila 60. in 63. člena, zato se opravičujem, če so stvari za spoznanje drugačne, ampak mislim, da tam nismo šli ožati tega, kar je bilo v osnutku. Tam je že določeno, da se z zakonom določi način uresničevanja pravic italijanske oz. madžarske narodne skupnosti, oprostite, zunaj območij, kjer živijo, potem pa v 60. čle-

nu je jasno rečeno, da vsak svoje pravice uresničuje v svojem jeziku in da neznanje slovenščine in tako naprej. Skratka, osnov zadosti je po mojem mnenju, in pa še to, v 63. členu piše, da sta ti dve manjšini neposredno zastopani v državnem zboru, ker eno z drugim po mojem ne povsem ne daje nedvoumno osnovo, kar zadeva ustavno podlago za uporabo jezika v državnem zboru.

ROBERTO BATTELLI: Jaz seveda cenim razmišljanje gospoda Bizjaka, to je ta pozitiven pristop k tem zadevam, ki ga bomo... sicer vedno pokaže tudi v drugih problemih in tako dalje. Podoben... leten pristop je imel gospod Tomažič, vendar če samo pogledamo delovni osnutek novega poslovnika skupščine, tam vidimo, da je za Madžare in Italijane predvideno samo prevod ob nastopanju. V delovnem osnutku poslovnika pa ne. Tisto ni. Tako, da to sem hotel nakazati na to, da dejansko je potem mogoče v praksi te stvari interpretirati tudi na ... način, na negativen način in poleg tega če se spomnimo znanega incidenta ... je šlo za odstranjevanje z odra gospoda Aksentijevića, je bilo sklicevanje ravno na tisto določilo ustave, ki pravi, da edini jeziki priznani v Sloveniji so: italijanščina, madžarščina na teritorijih, kjer ti narodnosti živita. In na tej podlagi tudi se je ven vlekel zaključek, da je edini jezik v skupščini pač slovenščina. Ti argumenti so bili takrat v tisti diskusiji uporabljeni, tako da jaz bi dejansko razmišljal o možnosti, tako kot pravi gospod Potrč, da se tam, kjer se govori o poslovniku skupščine, to nekako ne kaže. Ravno zaradi tega, ker smo vsi za to, da se ohrani ta institut posebnih sedežev v parlamentu. To je neka trajna vrednota in... trajno organiziranje državnega parlamenta in tako dalje. Zato ne bi bilo nič narobe, če se to specificira tam notri.

ANDREJ MAGAJNA: Jaz bi tudi podprl razmišljanje gospoda Battellija, ravno zato, ker je tudi sam že opozoril na to, ker je že zdaj prišlo do različnih interpretacij. Zdaj situacija na teritoriju manjšine je dosti jasna in tukaj bi prišlo do teh spornih zapletov, v okviru državnega zbora pa lahko pride pri raznih podvprašanjih ne samo pri tem glavnem vprašanju. Bi rekel, eno določilo v ustavi za državnim zborom bi veljalo v tej smeri, kot je gospod Potrč nakazal.

ROBERTO BATTELLI: Ja, gospod Tomažič, seveda v veljavnem poslovniku tega, ki smo ga prejeli in ki velja, je ta odločba tudi o dokumentih in ostalih zadevah. Ampak v tistem delovnem osnutku za novi poslovnik, tam pa ni več tega. To je, da ni nesporazumov.

ANTON TOMAŽIČ: No, moram reči, da je ta delovni osnutek seveda zdaj še v obliki variant in potem pripomb smo imeli veliko in smo tudi o tem precej debatirali. Ampak dejstvo je ravno bilo, da smo toliko realisti, da ne moremo pričakovati, da bodo vsi dokumenti, ki se pojavljajo in se bodo pojavljali v slovenščini, da bodo prevedeni tudi v, ne mislim, pač pa je treba omogočiti delegatom nemoteno izražanje v njihovem jeziku, prevajanje tistih govorov in tako dalje, je pa tukaj razlika med slovenščino in pa tema dvema jezikoma, tako kot je tudi v drugih državah. Čisto sigurno v Italiji ni govora o slovenščini, v samem parlamentu je pač italijanščina uradni jezik. Pri nas pa bo slovenščina s tem, da bodo delegati tudi po poslovniku imeli pravico torej se izražati v svojem jeziku in tako dalje.

FRANCO JURI: Gre za smiselno uporabo te pravice, in mislim, da se to že izvaja in se je vseskozi izvajalo v skupščini in to mislim, da ne predstavlja nobenega problema, gre za to, da se neka praksa, ki je že utečena in ki ima svoj smisel in tako dalje, še zagotovi naprej.

VITODRAG PUKL: Predlagal bi, da bi mi tej strokovni komisiji, da bi opozorila na ta problem in predlagali, da bi predlagali, da najde formulacijo, če se ji zdi potrebno, da se zagotovi narodnim manjšinam, to bi jaz kar citiral: italijanski, madžarski, smiselna uporaba jezika pred skupščinskim delom, tu bi formulacija biti. Uradni jezik je po mojem preširoka, bi se res dalo narobe razlagati. Pomisleki, da se ne dobro namerno razlagati, če tega ni, so tudi podani. To bi bil moj predlog. Gospod Juri.

FRANCO JURI: Ja, v bistvu se strinjam s tem tolmačenjem, da formulacija uradni jezik je dejansko preveč obvezujoča in se strinjam, to bi bilo zelo nepraktično v trenutku, ko bi morali prevajati vse akte. Moramo vendar vnesti neko določbo, ki omogoča predstavnikom manjšin uporabo jezika, ker če te določbe ni, ni ustavne podlage in se lahko zgodi spet zaplet, kjer poslovnik ne bo usklajen z ustavo. Torej, da bi se tega izognil, mislim...

VITODRAG PUKL: Formulacija je za nas malo težka, predlagali bomo to, da omogočijo manjšinam poimensko navedenim, izrabo jezika v skupščini...

. . .

CIRIL KOLEŠNIK: Predsednik, jaz bi tukaj eno dopolnitev, da bi napisali, da se narodnim manjšinam to omogoči.

VITODRAG PUKL: No, saj pravim, dobro, o tem naj odloča res strokovna komisija, to mislim, da smiselno vsi vemo kaj želimo in tu ni nobenega nasprotja pravzaprav, to pa prepustimo strokovnjakom, da bo najboljše formulirano, če ste za to. Gospa Bebler.

DARJA LAVTIŽAR BEBLER: No, jaz imam samo eno repliko do tega, kar je zdaj gospod Kolečnik predlagal. Mislim, da je to vprašanje treba seveda povezati v korelaciji z ureditvijo vprašanja, katere narodnostne skupnosti bodo imele svoje sedanje rezervirane v državnem zboru. Če tam Romi ne bodo imeli posebnega sedeža rezerviranega, potem seveda je nesmiselna določba, da vse narodnosti imajo zagotovljen njihov jezik,... Tiste, ki bodo imele svoj sedež noter, za tiste je njihov jezik v enem delu seveda tudi uradni jezik tega državnega zbora.

Predlog Ustave Republike Slovenije

11. člen

Uradni jezik v Sloveniji je slovenščina. Na območjih občin, v katerih živita italijanska ali madžarska narodna manjšina, je uradni jezik tudi italijanščina ali madžarščina.

Predlog Ustave Republike Slovenije (dodatek)

11. člen

Uradni jezik v Sloveniji je slovenščina. Na območjih občin, k v katerih živita italijanska in madžarska skupnost, je uradni jezik tudi italijanščina in madžarščina.

Razprava Komisije za ustavna vprašanja

Datum: 27.11.1991

39. seja Komisije za ustavna vprašanja

Predsedujoči: dr. France Bučar

dr. FRANCE BUČAR: Se strinjamo, samo zdaj je vprašanje, kako. (...) V redu. Se strinjamo tako, da pooblastimo, se pravi, mi se vsebinsko strinjamo, da mora biti to besedilo dopolnjeno še s tako imenovano drugo koordinato. (...) Dobro. Je v redu potem to? In smatramo to potem samo še za redakcijsko vprašanje. 9. člen, 10. člen, 11. člen, 12. člen. Prosim, 11. člen. Prosim!

(neznan): Če lahko samo eno vprašanje. Uradni jezik in redovalni jezik, ali je možna zamenjava tega pojma? Gre za zadnji stavek v 11. členu, kjer govori, da je uradni jezik tudi italijanščina in madžarščina. Ali je možno uradni jezik zamenjati za redovalni?

dr. FRANCE BUČAR: To ne vem, to so slovenska pravila. Doslej smo uporabljali uradni jezik. Torej, če je uradni, pomeni, da ima značaj avtentičnosti in to mislim, da je v tem smislu zapopadeno. Uradni jezik je avtentičen, je tudi italijanščina in madžarščina. Ne samo, da lahko italijansko govoriš ali madžarsko, tudi da ima ta (...) če rečemo "redovalni jezik", zmanjšujemo pomen tega in mislim, da ostanemo pri tem, da je uradni jezik, ker če dajemo, da je avtentičnost, to se pravi, ne samo, da lahko govori madžarsko ali italijansko, ima tudi znak avtenticitete. Zmenjeno.

→

Glej tudi člen 5 in 141.

12. člen

Državljanstvo Slovenije ureja zakon.

* *
*

Delovni osnutek Ustave Republike Slovenije

10. člen

Državljanstvo Republike Slovenije ureja zakon.

Osnutek Ustave Republike Slovenije

11. člen

Državljanstvo Republike Slovenije ureja ustavni zakon.

Razprava Komisije za ustavna vprašanja

Datum: 22.5.1991

32. seja Komisije za ustavna vprašanja

Predsedujoči: Vitodrag Pukl

VITODRAG PUKL: To je člen 11. Državljanstvo Republike Slovenije ureja ustavni zakon. Zdaj pa jaz ne vem, ali smo tu pri tistemu "ureja zakon", pa bomo potem lahko ga v splošnih stvareh.

TONE PERŠAK: ...mi bomo sprejeli očitno zakon o državljanstvu prej, kot to ustavo in potem bomo zaradi državne odločbe morali zakon... ta zakon, ki ga bomo, upam, sprejeli z relativnim soglasjem, vsaj tako kaže, da ni nekih res hujših nesporazumov okoli tega. Bomo morali iti v spreminjanje tega zakona. Mislim, da ravno ta izkušnja, kako je ta razprava potekala, kaže, da ta strah ni toliko relevanten in da so primeri, ko res ni treba te varovalke vnaprej dajati. Predlagam, da vendarle bi se odločili, da rečemo, da zakon to ureja.

MIRAN POTRČ: Se ne strinjam. Mi smo se v načelu dogovorili, da bomo pač kasneje opravili to razpravo, kakšen obseg, kako ustavni zakon kvalificira večina in nimam nič proti, da se seveda ta točka državljanstva da v sklep teh vprašanj in z zvezdico naznači, da je to pač eno od tistih vprašanj, ki spada v ta sklop, ker sicer po vsebini je res

eno od najpomembnejših. Kaj bo pa rezultat na koncu, jaz bi želel biti optimist tako kot Tone Peršak, bomo pa videli, mislim zdaj v tem zakonu, ki ga imamo v proceduri.

VITODRAG PUKL: Ja, potem sta dve stališči in to bi lahko "državljanstvo R Slovenije ureja zakon" oz. ustavni, ne govorim zdaj tekst, druga varianta... oblika pa "ustavni zakon", vsaj o tem se bomo morali verjetno uskladiti.

MIRAN POTRČ: Tukaj gre za dve vprašanji. Eno je vprašanje ustavni zakon oz. zakon s posebno kvalificirano večino in Peršakov predlog, sploh tudi če bodo drugi zakoni sprejemni kot ustavni ali pa s kvalificirano večino ta, za to ne pride v poštev. Torej drugo vprašanje za mene je pa sploh nesprejemljivo. Ker če pa je kaj tako pomembno, potem najbrž pa je za državljanke, vprašanje državljanstva... jaz ne razumem tega, to je pa seveda moja interpretacija, da zaradi tega, če bo zakon o državljanstvu, ne če bo, bo prej sprejet, kasneje pa ustava, da bi mi morali čez 14 dni reči, zdaj pa sprejemamo posebni ustavni zakon o državljanstvu. Jaz mislim, da je to precej nekaj drugega, da bo to eventualno celo tistim nam, ki se zdaj trenutno v opoziciji zavzemamo za to kvalificirano večino, lahko kdaj kasneje težave povzročalo, ampak neodvisno od tega principiarno postavljam vprašanje in zahtevo, da ta vsebina je tista, ki se mora s kvalificirano večino urejati.

TONE PERŠAK: Lahko samo vprašam... tak kot je z navadno večino, nakar bomo čez 2 meseca sprejeli ustavo, čez 4 mesece pa ugotovili, da je recimo eno določbo treba v zvezi z državljanskimi zadevami spremeniti in takrat bomo, se pravi, dopolnitve in spremembe zakona sprejemali z 2/3 večino.

VITODRAG PUKL: Če se bomo odločali, da bomo to z ustavnim zakonom urejali, to sta še dve varianti, mislim to sta pa varianti. Navaden zakon, ustavni zakon, tako da bi pač to dali v usklajevanje. Saj se bomo morali v večih zakonih neskladij, da se prav spomnim v tem postopku. Potem je urejeno, dve varianti. Člen 12., gospod Cerar, to sta varianti, ne. To je člen 11. "državljanstvo R Slovenije ureja ustavni zakon" pa varianta "državljanstvo R Slovenije ureja zakon."

MIRO CERAR: Ja, to je v bistvu stvar, smo rekli redakcijske skupine, ki so posebej proučila ta problem v skladu s tem, kar je tudi že skupina za ustavnost in zakonitost na svoji zadnji seji nekaj...

VITODRAG PUKL: Samo jasno, da bo to vprašanje usklajevanja, ker to je važno politično vprašanje... Gospod Potrč.

. . .

dr. FRANCI GRAD : Poglejte, ravno na tem primeru se je tisto pokazalo, kar sem jaz govoril v zvezi z ustavnim zakonom že prej, da je namreč nesmiselno, da ustavni zakon v celoti ureja neko zadevo oz. področje, kajti so vprašanja, ki so temeljnega pomena, ki zahtevajo 2/3 odločanje, in so vprašanja, ki so tehnično redakcijskega pomena. Zakon o državljanstvu je v večjem delu tehnično organizacijski zakon o državljanstvu, so pa določena vprašanja, ki so izjemno pomembna in so po mojem mnenju najbrž... so utemeljeni razlogi, da jih je treba sprejemati z 2/3 večino, ampak kaj so ta vprašanja? Lahko da še kaj drugega, ampak jaz vidim tole: to so vprašanja pogojev za

pridobitev državljanstva in nič drugega. In zato bi jaz tako rekel: “pogoje za pridobitev državljanstva ureja zakon”, vse ostalo pa bo navedeni zakon urejal. Če ne, bi ustavni zakon s tako... večino v vsakem detajlčku morali sprejemati na tak zahteven način, saj bi to povzročilo farso parlamentarnega odločanja. Hvala.

VITODRAG PUKL: Še kdo? Je sprejemljivo?

Predlog Ustave Republike Slovenije

12. člen

Državljanstvo Slovenije ureja zakon.

→

Glej tudi člen 5.

13. člen

**Tujci imajo v Sloveniji v skladu z mednarodnimi pogodba-
mi vse pravice, zagotovljene s to ustavo in z zakoni, razen
tistih, ki jih imajo po ustavi ali po zakonu samo državljani
Slovenije.**

* *
*

Delovni osnutek Ustave Republike Slovenije

11. člen

Tujci imajo v Republiki Sloveniji vse s to ustavo zagotovljene pravice v skladu z mednarodnimi pakti in zakonom, razen tistih, ki jih imajo po ustavi in zakonu samo državljani Republike Slovenije.

VARIANTA: Tujci uživajo vse pravice, določene s to ustavo, v skladu z mednarodnimi pogodbami in zakoni, državljske pa samo v skladu z zakonom.

Osnutek Ustave Republike Slovenije

12. člen

Tujci imajo v Republiki Sloveniji vse s to ustavo zagotovljene pravice, v skladu z mednarodnimi pakti in zakonom, razen tistih, ki jih imajo po ustavi in zakonu samo državljani Republike Slovenije.

VARIANTA:

Tujci uživajo vse pravice, določene s to ustavo, v skladu z mednarodnimi pogodbami in zakoni, državljske pa samo v skladu z zakonom.

Razprava Komisije za ustavna vprašanja

Datum: 22.5.1991

32. seja Komisije za ustavna vprašanja

Predsedujoči: Vitodrag Pukl

(neznan): 12. člen, "tujci imajo v republiki", osnovno besedilo, "tujci imajo v Republiki Sloveniji vse za ustavo zagotovljene pravice v skladu z mednarodnimi pakti

in zakonom, razen tistih, ki jih imajo po ustavi in zakonu samo državljani R Slovenije". Skupina je sprejela to besedilo v celoti. Sprejemljivo? Potem smo mi končali.

Predlog Ustave Republike Slovenije

13. člen

Tujci imajo v Sloveniji, v skladu z mednarodnimi pogodбами, vse pravice, zagotovljene s to ustavo in zakoni, razen tistih, ki jih imajo po u stavi ali po zakonu samo državljani Slovenije.

Razprava Komisije za ustavna vprašanja

Datum: 27.11.1991

39. seja Komisije za ustavna vprašanja

Predsedujoči: dr. France Bučar

TONE PERŠAK: Jaz imam samo jezikovne. Besedni red v tem stavku se mi zdi, da je tak, da pravzaprav povzroča nejasnost. Namreč, če beremo: "Tujci imajo v Sloveniji vse pravice, zagotovljene s to ustavo, v skladu z zakonom, ne pa obratno, da morajo biti zakoni v skladu z ustavo. Zato dajemo v razmislek in bi čisto redakcijsko spremenili, tako, da bi rekli: "Tujci imajo v Sloveniji vse pravice, zagotovljene s to ustavo in zakoni, v skladu z mednarodnimi normami, razen tistih, ki jih imajo po ustavi in zakonu samo državljani Slovenije." Sem malo zapletel. Še enkrat bom prebral. "Tujci imajo v Sloveniji vse pravice, zagotovljene s to ustavo in zakoni, v skladu z mednarodnimi normami, razen tistih, ki jih imajo po ustavi ali zakonu samo državljani Slovenije."

dr. FRANCE BUČAR: Meni se zdi to sprejemljivo... Ali so to vejice zdaj tako, da ni to...? Dobro, drugače se strinjam, za vejice bo pa (vejice morajo biti). Vem, saj so tukaj zelo pomembna zadeva.

TONE PERŠAK: Ker osnovni stavek je zdaj ta v bistvu, da morajo biti vse pravice zagotovljene v skladu z mednarodnimi pogodбами. Določene so pa z ustavo.

dr. FRANCE BUČAR: Kako, še enkrat? "Tujci imajo v Sloveniji vse pravice,...

(neznan): "...zagotovljene s to ustavo in zakoni, v skladu z mednarodnimi pogodбами" itn.

dr. FRANCE BUČAR: Dobro.

(neznan): Prej se mi zdi, da ni jasno, ker postavljajo ustavo v odvisnost od zakona.

dr. FRANCE BUČAR: To je v redu, mene zdaj samo še ta vejica moti, nič drugega. Dobro, v redu. Potem preidemo na drug del, to se pravi "Človekove pravice in temeljne svoboščine". Na Pravni fakulteti imajo predvsem pripombo, kar se tega dela tiče,

da je pol preveč stvari v tej ustavi, ki bi spadale v kazenski zakon. To je najbrž res, ampak...

→

Glej tudi člen 68 in 79.

ISBN 961-6415-01-8

9 789616 415019